

LITTLE BIG
COMMUNITIES

Vol.2

เรื่องเล่าจากชุมชน

LITTLE BIG
COMMUNITIES
Vol.2

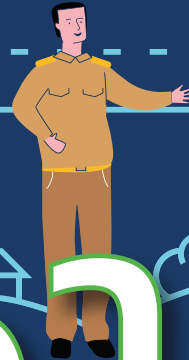
เรื่อง

เล่า

อาชีพ

จากฐาน

ชุมชน

เรื่องเล่าอาชีพจากฐานชุมชน

จัดทำโดย

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

สงวนลิขสิทธิ์

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)
อาคาร เอส.พี. ชั้นที่ 13 เลขที่ 388 ถนนพหลโยธิน
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0-2079-5475 กด 8

บรรณาธิการและคณะทำงาน

คณะอนุกรรมการโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน,
เจ้าหน้าที่ กสศ., ผู้ทรงคุณวุฒิ และทีมหนุนเสริมวิชาการ
โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

จัดทำเนื้อหา ออกแบบ และควบคุมการผลิต

บริษัท ไอแอนดีไอ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด

พิมพ์ที่

บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

คำนำ

หากย้อนกลับไปราว 3-4 ทศวรรษก่อน คงไม่เกินจริงหากจะกล่าวว่าการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ ล้วนหมุนวนอยู่รอบการพัฒนาทักษะความรู้และกิจกรรมในห้องเรียน และยึดโยงอยู่กับผู้เรียนที่อยู่ในรั้วโรงเรียนเท่านั้น แต่ในศตวรรษที่ 21 นี้คำว่า **‘การศึกษา’** ได้ขยายขอบเขตไปไกลกว่าความรู้และทักษะที่สอนในห้องเรียนที่ไม่ใช่แค่เติมความรู้ทางวิชาการให้เข้มข้น แต่มุ่งเติมคนให้เต็มไปด้วยทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังขยายขอบเขตไปถึงเยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงเรื่องทักษะพื้นฐานของทุนมนุษย์ (Foundation Skill) รวมถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เปิดโอกาสให้คนทุกเพศทุกวัยเข้าถึงการเรียนรู้ได้มากขึ้น

ประกอบกับข้อมูลปัจจุบันระบุว่า ประเทศไทยมีประชากรวัยแรงงานนอกระบบประมาณ 20 ล้านคน และส่วนใหญ่จบการศึกษาไม่เกินชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแรงงานไร้ฝีมือหรือกึ่งฝีมือ ซึ่งยังไม่มี ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและมีปัญหาด้านความคุ้มครองทางสังคม จึงนำมาสู่โจทย์ในการดำเนิน **โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กสศ.** ที่มุ่งเน้นส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือเยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัด และศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตผ่าน **‘การเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน’** ที่มีหน่วยจัดการเรียนรู้เป็น **‘จุดคานงัด’** สำคัญในการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองความต้องการและสอดคล้องกับศักยภาพชุมชน เช่น ทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรต่าง ๆ ทุนเครือข่าย ร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ให้เกิดการพัฒนาเป็น **‘ตัวแบบ’** หรือ **‘โมเดล’** การยกระดับทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานด้อยโอกาส

ทั้งนี้ การพัฒนาทุนมนุษย์ในโครงการนี้เน้นไปที่การพัฒนาทักษะ 3 ด้าน คือ **‘วิชาการ วิชาชีพ วิชาชีวิต’** ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างการเรียนรู้สำหรับในการพัฒนาศักยภาพ ยกระดับทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตแก่ผู้ร่วมเรียนรู้ผ่านเครื่องมือรู้จักตัวเอง วิเคราะห์ทุนต่าง ๆ ในชุมชน ความถนัดและศักยภาพตัวเอง ยกระดับความรู้เดิม (Upskill) เพิ่มเติมความรู้ใหม่ที่จำเป็น (Reskill) ผ่านทักษะ 4 ด้าน ได้แก่

1. ทักษะการดูแลสุขภาพ ส่งเสริมชุมชนให้เข้าใจการดูแลสุขภาพและสิ่งแวดล้อม 2. ทักษะชีวิตด้านเศรษฐศาสตร์ บัญชีครัวเรือน การออม รายรับ รายจ่าย การบริหารหนี้สิน 3. ทักษะเฉพาะอาชีพ การลงมือปฏิบัติงานจริงด้วยตนเองในชุมชน และ 4. ทักษะการบริหารจัดการสำหรับศตวรรษที่ 21 ความสามารถในการปรับตัวและการใช้เทคโนโลยี เป็นต้น

สำหรับแนวคิด **‘การใช้ชุมชนเป็นฐาน’** หรือ Community-based เป็นการสร้างการเรียนรู้ในการยกระดับการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ โดยจัดให้มีกระบวนการเสริมศักยภาพและใช้ทุนของชุมชนในการพัฒนาอาชีพ มีการออกแบบและกำหนดแผนธุรกิจและแผนกำลังคนที่เหมาะสม โดยมุ่งให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ภายในชุมชน ก่อนนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน การขายผลิตภัณฑ์ในชุมชน และนำไปจำหน่ายสู่ตลาดภายนอก ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ได้

นอกจากนี้ยังมีกลไกการหนุนเสริมจากโครงการฯ ในการพัฒนาศักยภาพหน่วยจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงมี **‘ทีมหนุนเสริมวิชาการระดับภาค’** ทำหน้าที่หนุนเสริม ติดตาม ตั้งคำถาม เชื่อมประสานเครือข่าย และถอดบทเรียน ฯลฯ ทั้งยังเป็นเพื่อนคู่คิด คอยเดินเคียงข้างหน่วยจัดการเรียนรู้เพื่อไปถึงเป้าหมายได้ โดยในปี 2563 โครงการฯ สามารถพัฒนาหน่วยจัดการเรียนรู้ให้สามารถพัฒนาระดับการทำงานได้จำนวน 129 โครงการ และสามารถพัฒนาศักยภาพผู้ร่วมเรียนรู้ให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ อาชีพ และรายได้ที่เรียกว่า **‘มีกิน มีกิน มีกลุ่ม มีของ มีขาย’** ถึง 9,250 คน ให้ได้รับการพัฒนาระดับทักษะความรู้ความสามารถให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือ เป็นผู้ประกอบการภายในชุมชน เกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เชื่อมโยงเครือข่ายมาร่วมทำงาน สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

กล่าวได้ว่า โครงการทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการลงทุนในการพัฒนาทุนมนุษย์ที่สำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานนอกระบบมีทักษะความรู้ มีศักยภาพ และความสามารถในการปรับตัวให้อยู่รอดและอยู่ได้อย่างยั่งยืน การลงทุนครั้งนี้นอกจากจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้แล้ว ยังทำให้คนไทยทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประการสำคัญคือ คนเหล่านี้จะเป็นฟันเฟืองสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศต่อไป เพราะการลงทุนกับมนุษย์ ยิ่งลงทุนเร็ว ยิ่งคุ้มค่า

นางสาวธันว์ธิดา วงศ์ประสงค์
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรมการ
เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ.

คำนำ

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ปัญหาใหญ่ที่สุดของประเทศไทยในขณะนี้ คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สุขภาพ การประกอบอาชีพ และคุณภาพชีวิต **กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)** จัดตั้งขึ้นตามข้อเสนอของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาโดยปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 พ.ร.บ.กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 ประกาศบังคับใช้เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2561 **มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐเป็นผู้จัดสรรงบประมาณ มีการบริหารงานที่เป็นอิสระ**

กสศ. มีภารกิจในการช่วยเหลือดูแลกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส นับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยแรงงานให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา เพื่อบรรเทาความยากจนอันเป็นรากเหง้าของปัญหาอื่น ๆ ซึ่งหากแก้ไม่ได้ปัญหานี้จะส่งต่อวนเวียนไปข้ามชั่วคน จากพ่อแม่ส่งต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลานได้เพราะมีกลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงการศึกษา หรือได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพต่างกัน

ทั้งนี้ กสศ. มีความเชื่อว่า ถ้าคนสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาและได้รับการศึกษาที่ดีพอสมควร จะสามารถหลุดออกจากความเหลื่อมล้ำได้ในระยะยาว กล่าวคือ มีแนวทางในการประกอบอาชีพ มีรายได้ที่ดีขึ้น แต่เนื่องจาก กสศ. เป็นหน่วยงานเล็ก ๆ การแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำที่มีรากเหง้ายาวนานนับ 10 ปี เป็นปัญหาใหญ่ที่ กสศ. ไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง ด้วยเหตุนี้ กสศ. จึงพยายามเชื่อมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน เข้ามาช่วยกันแก้ปัญหาสำคัญของประเทศ

สำหรับแนวทางการแก้ปัญหาของ กสศ. จะใช้ ‘ความรู้’ นำในรูปแบบ Education for All เริ่มตั้งแต่เด็กปฐมวัย เด็กในระบบและนอกระบบ การศึกษา ระดับอาชีวศึกษา ระดับปริญญาตรี รวมไปถึงคนว่างงาน ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยระดับความช่วยเหลือจะแตกต่างกันไปตามลำดับความสำคัญ เช่น เด็กยากจนพิเศษและกลุ่มเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาเป็นกลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือเร่งด่วน เป็นต้น

ส่วนกลุ่มคนว่างงาน ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กสศ. ได้จัดทำโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานขึ้นเมื่อปี 2562 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนานคนในการขับเคลื่อนประเทศ และสร้างความสามารถในการแข่งขัน ตามเจตนารมณ์ของแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (2560-2579) และนโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยนวัตกรรมและการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปี

โครงการนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และด้อยโอกาส โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ ให้เป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และแรงงานฝีมือโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นำร่องใน 129 พื้นที่ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้โครงการบรรลุเป้าหมาย กระบวนการทำงานจึงมีการวิเคราะห์ศักยภาพและจัดทำแผนงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพแบบครบวงจรโดยใช้ฐานทุนที่มีอยู่ในชุมชน นำไปสู่การพัฒนากำลังแรงงานให้สามารถยกระดับฝีมือและทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นทักษะอาชีพที่สามารถใช้ปฏิบัติจริงในชุมชนหรือสถานประกอบการ ทักษะการบริหารจัดการ ทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การใช้ไอทีและเทคโนโลยี การติดต่อประสานงาน หรือการทำงานเป็นทีม รวมถึงการสร้างเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ และการมีแผนประกอบอาชีพจนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เป็นการติดต่ออาวุธทางปัญญาควบคู่ไปกับการพัฒนาอาชีพบนฐานทุนชุมชนที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนได้ในระยะยาว

โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน (กสศ.)

สารบัญ

ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้สู่การพัฒนาศักยภาพแรงงานนอกระบบ 11

การเกษตร 27

ชุมชนอยู่ดี-กินดีด้วยเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพอเพียง 28

วิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง จังหวัดกาญจนบุรี

ยกระดับเกษตรผสมผสานสู่ ‘ศูนย์ปิ่นสุไทยบ้านเพื่อชุมชน’ 33

ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านบ้านโนนพริก จังหวัดขอนแก่น

จากหมู่บ้าน ตำบล สู่แหล่งเรียนรู้การเลี้ยงจิ้งโกร่งระดับอำเภอ 38

วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านแม่ตาด จังหวัดเชียงใหม่

ส่งเสริมบ้านเลาพัฒนา ‘ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยววิถีชนเผ่าลีซู’ 43

วิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติลีซู ตำบลเมืองแหง จังหวัดเชียงใหม่

‘ไก่ไข่อินทรีย์’ โปรตีนคุณภาพดีและอาชีพที่มีมั่นคง 48

วิสาหกิจชุมชนแม่ทาออร์แกนิก จังหวัดเชียงใหม่

‘ผึ่ง’ ภูภัยโควิด-19 53

เครือข่ายจัดการภัยพิบัตินครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

‘กล้าไม้ฮีโร่ได้น้อย’ บ่มเพาะผู้ประกอบการหัวใจเขียว 58

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่มฮีโร่ได้น้อย จังหวัดบุรีรัมย์

‘ทำนงสมุนไพโร’ สร้างรายได้ ลดใช้สารเคมี 63

วิทยาลัยชุมชนพิจิตร จังหวัดพิจิตร

5 ทักษะอาชีพ เพิ่มคุณภาพชีวิตคนพิการ 68

ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ชมรมเพื่อเพื่อนคนพิการตำบลแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง

ส่งเสริมวิถีเกษตรอินทรีย์เพื่อคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน 73

สมาคมเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน จังหวัดลำพูน

ยกคัณนาสู่ตลาดออนไลน์ By ข้าวเหนียวเดอ grill 78

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

สารบัญ

สัมจุกปลูกชีวิตคนจะนะ วิสาหกิจชุมชนสัมจุกจะนะ จังหวัดสงขลา	84
ยกระดับเกษตรกร...สู่ผู้ประกอบการผักอินทรีย์ อบต.หนองสนิท อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์	90
หัตถกรรมและงานฝีมือ	96
หัตถกรรมและงานฝีมือ 'เพื่อนสู่เพื่อน' กระบวนการ 'ต่อยอดขยายผล' เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์เชียงราย เครือข่ายวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย	97
ส่งเสริมสิทธิสตรีชาติพันธุ์ผ่านอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า เครือข่ายสุขภาพชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงราย	102
ยกระดับผ้าทอและอาหารปลอดภัย...ยกระดับคุณภาพชีวิตคนแม่แตดน้อย วิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตดน้อย จังหวัดเชียงใหม่	107
พลิกวิกฤติโควิด-19 สร้างรายได้จากรากเหง้าท้องถิ่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายเชิงดอย จังหวัดเชียงใหม่	112
'ถักทอภูมิปัญญา' พื้นผ้าทอจกดอยเต่า ศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าจากบ้านซ่งแปลง 8 จังหวัดเชียงใหม่	117
มีรายได้ มีเวลา มีความสุข ชมรมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญาจังหวัดนครปฐม	122
'ก.ภก บึงกาฬ' แบรินด์ไทยหัวใจสายคราฟต์ ศูนย์การศึกษาอนุรักษะบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ	127
'องค์กรเครือข่าย' คำตอบสุดท้ายของผ้าภูซาง ศูนย์การศึกษาอนุรักษะบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอกุซาง จังหวัดพะเยา	133
ผ้าทออ้อมสี่ธรรมชาติ ตำบลสนามคลี เมืองสองแคว กองส่งเสริมการบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก	138

สารบัญ

ยกระดับแรงงานนอกระบบด้วยผ้าไหมอีสานสี่ธรรมชาติ มูลนิธิขวัญชุมชน จังหวัดสุรินทร์	143
DIY พวงกุญแจขอโอกาส ไม้กวาดสะอาดใจ วิทยาลัยชุมชนหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู	148

แปรรูปผลิตภัณฑ์ 153

แปรรูป 'บุก' เพิ่มมูลค่า สร้างอาชีพปกากะญอ วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน	154
พัฒนาผลิตภัณฑ์ลูกหยี-นวดแผนไทยสู้วิกฤติโควิด-19 สมาคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ จังหวัดยะลา	159
'เกลอกัน เกลอเล' สินค้าทะเลพื้นบ้านจากอันดามัน มูลนิธิคลองไต่ะเหล็มอะคาเดมี จังหวัดสตูล	163
กุ๊กกดีศรี สร้างอาชีพ 'แม่เลี้ยงเดี่ยว' บริษัท อัครลักษณ์ จำกัด (กิจการเพื่อสังคม) จังหวัดหนองบัวลำภู	168

อาหาร 173

เสริมทักษะการประกอบอาหารชุมชนริมทางรถไฟมัทกะสัน สมาคมส่งเสริมพัฒนาความรู้เพื่อชุมชน กรุงเทพมหานคร	174
กล้วยหอมทองฉาบปลอดสารพิษ ของดีอำเภอละแม มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร จังหวัดชุมพร	179
ความรู้จากทุนชุมชนผสานความรู้ทางวิชาการ พัฒนาศักยภาพคนสู่การสร้างอาชีพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง จังหวัดตรัง	184
แปรรูปเครื่องแกงใต้หนุนเศรษฐกิจฐานชุมชน วิสาหกิจชุมชนน้ปีสกุละ จังหวัดปัตตานี	189

สารบัญ

เมื่อ 'ดอกจอก' จอกงามในชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา	194
สืบสานขนบประเพณีสารทเดือนสิบ วิสาหกิจชุมชนศูนย์สมุนไพรบ้านนก จังหวัดสงขลา	199

นวัตกรรม

ปลูกกระเทียมอินทรีย์ด้วยเทคโนโลยี IoT มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น	205
'เว็บแอปพลิเคชันนวัตกรรมไทย'จอกควเร็วปลอดภัยได้มาตรฐาน มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น จังหวัดเชียงใหม่	210
นวัตกรรม Vannarin พัฒนาเกษตร 4.0 วิสาหกิจชุมชนคนพอเพียงแวนนาริน จังหวัดลำปาง	214
'เยาวชนบริบาล' อาชีพใหม่ในยุค AGEING SOCIETY คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา	219

บริการและท่องเที่ยว

ส่งเสริมผู้สูงวัยทำอาชีพนวัตกรรมไทยเพื่อสุขภาพ เทศบาลตำบลทับไทร จังหวัดจันทบุรี	226
แปลงทุนทางวัฒนธรรมเป็นรายได้ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศูนย์การศึกษาอนุรักษณ์และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่	231
การพัฒนาทักษะอาชีพ 'ผู้ประกอบการชุมชน' บ้านมหาสอน วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงเกษตรบ้านมหาสอน จังหวัดลพบุรี	236

สารบัญ

ผู้ประกอบการ	241
ปั้น ‘นักขายออนไลน์’ กระจายสินค้าชุมชน	242
วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี	
สร้างอาชีพจากมรดกชุมชน พื้น ‘เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง’ ให้ยั่งยืน	247
วิสาหกิจชุมชนงานเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย	
ให้ความรู้ ให้อาชีพ ให้ชีวิตใหม่ กระบวนการพัฒนากิจกรรมอาชีพของพ่อแม่วัยรุ่น	252
กลุ่มคนวัยใส จังหวัดเชียงใหม่	
อื่น ๆ	257
เพิ่มอาชีพ เพิ่มทางเลือก เพิ่มโอกาสให้เด็กและเยาวชน	258
ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 7 จังหวัดเชียงใหม่	
สร้างอาชีพ ‘ผู้ดูแลกลุ่มฟังกฟัง’ รับมือวิกฤตสังคมสูงวัย	263
มหาวิทยาลัยนครพนม (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม) จังหวัดนครพนม	
เติมความรู้ด้านอาชีพ ‘โอกาส’ ของเด็กกำพร้ายะลา	268
มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและการกุศล จังหวัดยะลา	
สร้าง ‘อาชีพจากฐานชุมชน’ ลดการทำเกษตรเชิงเดี่ยว	273
สมาคมรักษ์ป่าต้นน้ำ จังหวัดเลย	
อาชีพใหม่ ชีวิตใหม่...ของเด็กชายผู้ก้าวพลาด	278
สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี	

ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ สู่การพัฒนาศักยภาพ แรงงานนอกระบบ

ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของประเทศเกี่ยวกับประชากรวัยแรงงานและระบบพัฒนาแรงงาน จากการวิเคราะห์ของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่า **ด้านทุนมนุษย์** ผลผลิตภาพโดยรวมของประเทศไทยต่ำและไม่เพิ่มขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ในขณะที่ประเทศอื่นมีพัฒนาการเร็วกว่าประเทศไทยมาก โดยปัจจุบันผลผลิตภาพโดยรวมของประเทศมาเลเซียสูงกว่าไทยร้อยละ 30 ส่วนประเทศอินเดียมีผลผลิตภาพโดยรวมใกล้เคียงกับประเทศไทย **ด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา** ของประเทศไทยประชากรวัยแรงงานมีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและต่ำกว่ามากกว่า 16.1 ล้านคน แม้แนวโน้มจะดีขึ้นบ้างในกลุ่มประชากรรุ่นใหม่ โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบที่ทำงานลักษณะกึ่งฝีมือหรือไร้ฝีมือต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงทางรายได้และขาดการคุ้มครองทางสังคม **ด้านความเหลื่อมล้ำด้านรายได้** แรงงานนอกระบบมีรายได้ต่ำกว่าแรงงานในระบบในทุกภาคการผลิต โดยมีรายได้เฉลี่ย 6,500 บาทหรือต่ำกว่าต่อเดือน ขณะที่รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพที่เน้นทักษะพื้นฐาน งานฝีมือ และหลักสูตรอาชีพในปัจจุบันขาดความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและตลาดแรงงาน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะแรงงานและการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต

ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการจ้างงานในวงกว้าง โดยมีการคาดการณ์ว่าจะมีการตกงานทั่วโลกกว่า 5.3-24.7 ล้านคน โดยเฉพาะกลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง รวมถึงประเทศไทยมีผู้ตกงานประมาณ 1.7-7.4 ล้านคน ซึ่งกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและรัฐบาลต้องเร่งช่วยเหลือ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ กลุ่มประชากรวัยแรงงานรุ่นใหม่ ที่มักจะเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกเลิกจ้างหรือลดชั่วโมงการทำงาน โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ กลุ่มประชากรผู้หญิงที่ทำงานในภาคบริการที่จะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ควรให้ความช่วยเหลือเร่งด่วน

ด้วยเหตุนี้ ปี 2563 กสศ. จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ต่อจากปี 2562 เพื่อยกระดับการทำงานและตอบสนองนโยบายขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส รวมถึงค้นหานวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับใช้ในการขยายผลโดยหน่วยงานภาครัฐและภาคท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

สำหรับ ‘แนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน’ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ทำให้ผู้เรียนรู้ได้สัมผัสชุมชน เข้าใจถึงความหลากหลายและความเท่าเทียม เพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การพัฒนาอาชีพจากฐานทุนชุมชน

ส่วน ‘การใช้ชุมชนเป็นฐาน’ หมายถึง กระบวนการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะอาชีพที่เชื่อมโยงกับฐานเศรษฐกิจฐานสังคม และฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติข้อมูล ความรู้ ทุนทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพและจิตใจ เป็นกระบวนการทำงานที่ร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น เช่น สถาปนิกชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคส่วนต่าง ๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันวิชาการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การมีชุมชนหรือพื้นที่นวัตกรรมที่สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน โดยมีชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งประกอบอาชีพ

“แนวคิดชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเป็นแนวคิดหลักของโครงการฯ คือ การสร้างความเป็นเจ้าของและลงมือทำโดยชุมชน ด้วยกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมในการแก้ปัญหา ตั้งแต่กระบวนการเข้าใจปัญหา (ศึกษา) วางแผนและออกแบบกิจกรรม (คิดสร้างสรรค์) ดำเนินการ (ปฏิบัติ) และติดตามกำกับ (ประเมิน-ปรับ) ด้วยแนวคิดการพึ่งพาตนเอง โดยการค้นหาทุนทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งที่เป็นบุคคล เครื่องมือ อุปกรณ์ สื่อ เพื่อนำมาใช้ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน”

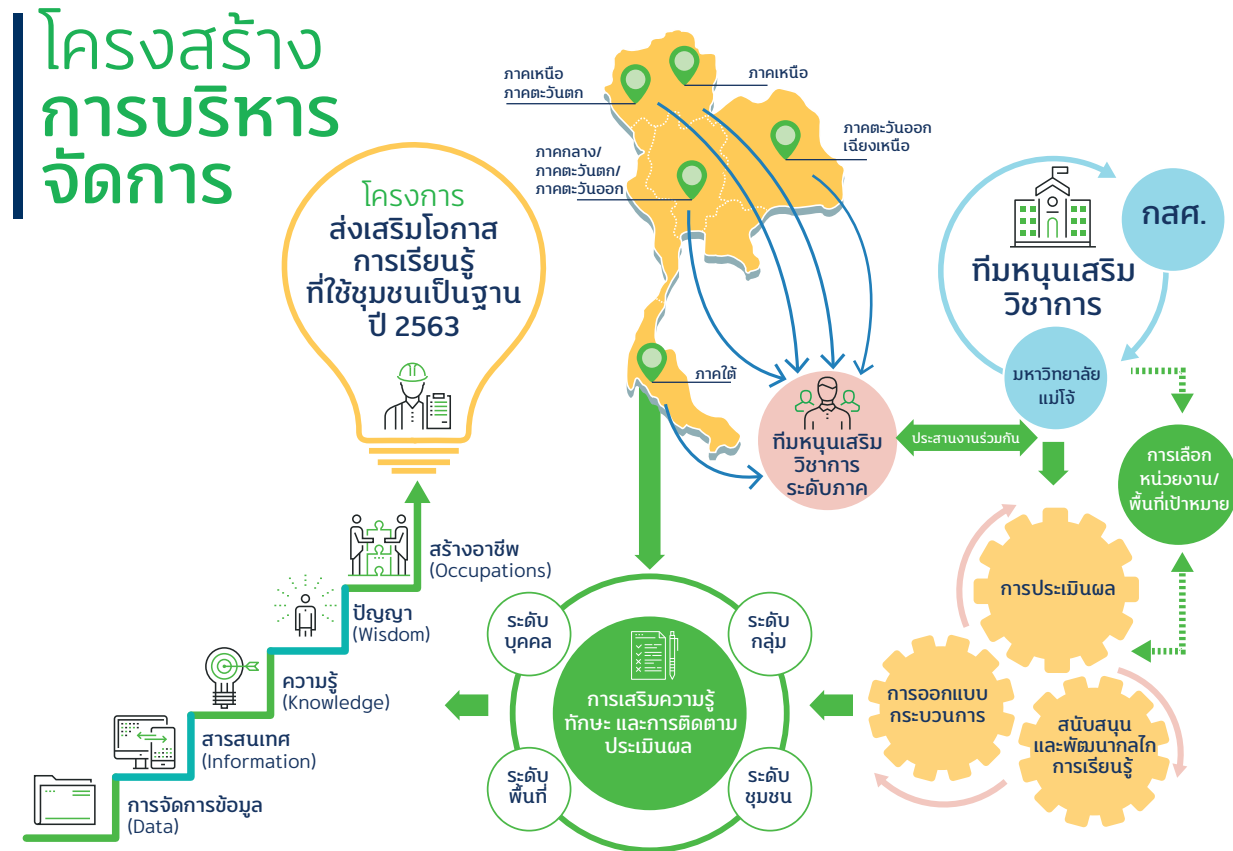
นอกจากแนวคิดการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานแล้ว โครงการฯ นี้ยังใช้ ‘แนวคิดการเรียนรู้ร่วม’ ที่หมายถึง การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคน ทุกหน่วยจัดการเรียนรู้ และผู้ร่วมเรียนรู้สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการและพื้นที่ชุมชนของตนเอง

โครงสร้างการทำงานโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากโครงการฯ นี้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำ ด้านการศึกษา การกระจายโอกาสในการเข้าถึงความรู้ หรือแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสได้พัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งกลไกหลักสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการฯ ให้เกิดผลเชิงรูปธรรมคือ คณะทำงานที่มีหลากหลายระดับ ตั้งแต่คณะกรรมการกำกับทิศทางโครงการฯ (กสศ.) ทีมนักวิชาการ (กสศ.) ทีมหนุนเสริมทางวิชาการ (มหาวิทยาลัยแม่โจ้) และทีมหนุนเสริมทางวิชาการระดับภาค 5 ภูมิภาค ได้แก่ ทีมหนุนเสริมทางวิชาการภาคเหนือ ทีมหนุนเสริมทางวิชาการภาคเหนือและตะวันตก ทีมหนุนเสริมทางวิชาการภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก ทีมหนุนเสริมทางวิชาการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทีมหนุนเสริมทางวิชาการภาคใต้ ทำหน้าที่หนุนเสริมทางวิชาการ ติดตาม และ

ถอดบทเรียนการทำงานของหน่วยจัดการเรียนรู้ทั่วประเทศ รวมทั้งการเข้ามาหนุนเสริมการทำงานในการสร้างการรับรู้แก่บุคคลภายนอก นอกจากนี้ยังมีทีมสื่อสาร (กสศ.) ทีมจัดการความรู้ และทีมงานสื่อสารสาธารณะ Thai PBS ที่เข้าร่วมสื่อสารการดำเนินโครงการฯ เพื่อขยายผลการดำเนินงานให้บุคคลภายนอกรับรู้

กล่าวได้ว่า โครงข่ายการทำงานทั้งหมดล้วนมีเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือ การสร้างนิเวศการเรียนรู้ร่วมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพยกระดับสติปัญญา ยกระดับคุณภาพชีวิตแก่ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส ถือเป็นมิติใหม่แห่งการสร้างการเรียนรู้ที่สามารถลดช่องว่าง สร้างโอกาส เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาในสังคมไทย

ทั้งนี้ จากโครงสร้างการดำเนินงานในภาพรวมที่ประกอบด้วยคณะทำงานหลากหลายภาคส่วน เห็นได้ว่า กระบวนการทำงานทั้งหมดล้วนเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาศักยภาพและการทำงานร่วมกับหน่วยจัดการเรียนรู้ในการนำองค์ความรู้ไปส่งต่อหรือนำกระบวนการต่าง ๆ ที่ได้รับไปพัฒนาการทำงานเพื่อยกระดับการเรียนรู้ การพัฒนาอาชีพ รวมถึงสร้างนวัตกรรมชุมชนให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดการพัฒนาศักยภาพทั้งมิติการเรียนรู้ การมีอาชีพ มีรายได้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของตนเองและครอบครัว ซึ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละทีมจะแตกต่างกันไปตามภารกิจ ดังนี้

● บทบาทหน้าที่ทีมหนุนเสริมทางวิชาการ

1. สนับสนุนและพัฒนากลไกการเรียนรู้ให้กับหน่วยจัดการเรียนรู้: วางเงื่อนไขการดำเนินงานให้สอดคล้องและเอื้อต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามความแตกต่างหลากหลายของพื้นที่ โดยมีทีมหนุนเสริมทางวิชาการระดับภาคเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้และหนุนเสริมหน่วยจัดการเรียนรู้

2. การออกแบบการเรียนรู้ การเพิ่มพูนทักษะและการสร้างกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ใหม่: โดยกำหนดเป็น ‘หลักสูตรแกนกลาง’ ได้แก่ 1) หลักสูตรการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย และการวิเคราะห์ต้นทุนชุมชน 2) หลักสูตรการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ ในศตวรรษที่ 21 3) หลักสูตรการพัฒนาทักษะการจัดการเศรษฐกิจครัวเรือน 4) หลักสูตรการพัฒนาทักษะการดูแลสุขภาพหรือ ความฉลาดทางสุขภาพ (Health Literacy) ความสามารถและทักษะในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ ทั้งนี้ ภายในหลักสูตรแกนกลาง จะดำเนินงานเป็นกรอบกว้าง ๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ 5 ภูมิภาค
4. การประเมินผล การถอดบทเรียน และการจัดการความรู้: เพื่อให้การดำเนินงานถูกต้อง มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อแหล่งทุน และผู้ร่วมเรียนรู้
5. การบริหารทีมงานและการจัดการทรัพยากรโครงการ: ออกแบบกลไกการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ เน้นการสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมที่ดี เพื่อสร้างความเป็นธรรมและเท่าเทียมของการใช้ประโยชน์และทรัพยากร ของโครงการฯ

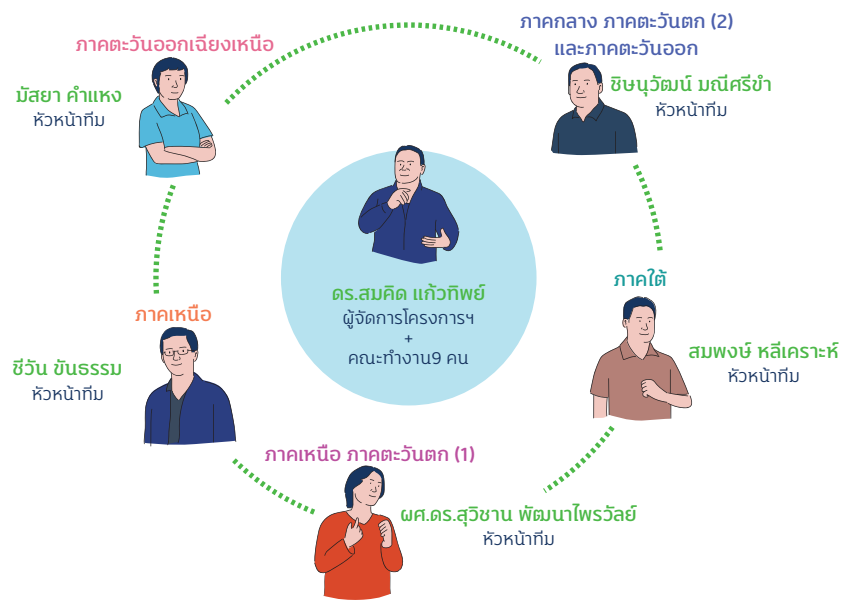
● บทบาทของทีมหนุนเสริมทางวิชาการระดับภาค

1. จัดระบบคิดและกระบวนการในพื้นที่ระดับภาค: สร้างวิถีคิดการมองระบบการจัดการองค์ความรู้ การออกแบบการเรียนรู้เชิงพื้นที่ ให้เกิดวิถีคิดแบบองค์รวมและมีความเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาองค์ความรู้และการส่งเสริมพัฒนาอาชีพต่อ ผู้ร่วมเรียนรู้ในพื้นที่ไปสู่หน่วยงาน องค์กร หรือพื้นที่ชุมชนในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการพัฒนาทักษะแรงงานในพื้นที่ให้สามารถ ขยายผลสู่การปฏิบัติในชุมชนและสังคมต่อไป
2. จัดกระบวนการเสริมทักษะเชิงการบริหาร และเสริมองค์ความรู้การดำเนินงานของหน่วยพัฒนาอาชีพในพื้นที่ระดับภาค: โดยการ วิเคราะห์กลุ่มหน่วยงาน หรือองค์กรที่ดำเนินงานในพื้นที่ และวิเคราะห์ผู้ร่วมเรียนรู้ของหน่วยจัดการเรียนรู้ เพื่อออกแบบการหนุนเสริม กระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของโครงการฯ และดึงศักยภาพของหน่วยจัดการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับ ผู้ร่วมเรียนรู้
3. การประเมินสถานการณ์ภาพรวมของหน่วยจัดการเรียนรู้ และผู้ร่วมเรียนรู้ในพื้นที่: นำข้อเสนอเชิงการบริหาร หรือผลกระทบ ต่อผู้ร่วมเรียนรู้ ปัญหาอุปสรรค หรือความต้องการของหน่วยจัดการเรียนรู้ รวมถึงประเมินความเป็นไปได้ของความเสี่ยง หรือความสำเร็จของโครงการฯ

- 4. กลไกการสร้างเครือข่ายและการประสานงานกับหน่วยจัดการเรียนรู้และองค์กรที่เกี่ยวข้อง: เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติงานในพื้นที่ หรือเชิงการพัฒนานโยบายระดับท้องถิ่น โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกับเครือข่ายอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง
- 5. สนับสนุนและติดตามพื้นที่ชุมชนหรือพื้นที่การเรียนรู้ของหน่วยจัดการเรียนรู้: เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายของโครงการฯ และเป้าประสงค์ของหน่วยจัดการเรียนรู้ที่มีระบบการหนุนเสริมทางวิชาการ ติดตาม และถอดบทเรียน

บทบาทของทีมหนุนเสริมวิชาการระดับภาค

คณะทำงาน หนุนเสริมทางวิชาการ ติดตาม และถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะอาชีพ

1 การจัดระบบคิดและกระบวนการทัศนในพื้นที่ระดับภาค

2 จัดกระบวนการเสริมทักษะเชิงการบริหาร และเสริมองค์ความรู้ การดำเนินงานของหน่วยจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ระดับภาค

3 การประเมินสถานการณ์ภาพรวมของหน่วยจัดการเรียนรู้และผู้ร่วมเรียนรู้ในพื้นที่

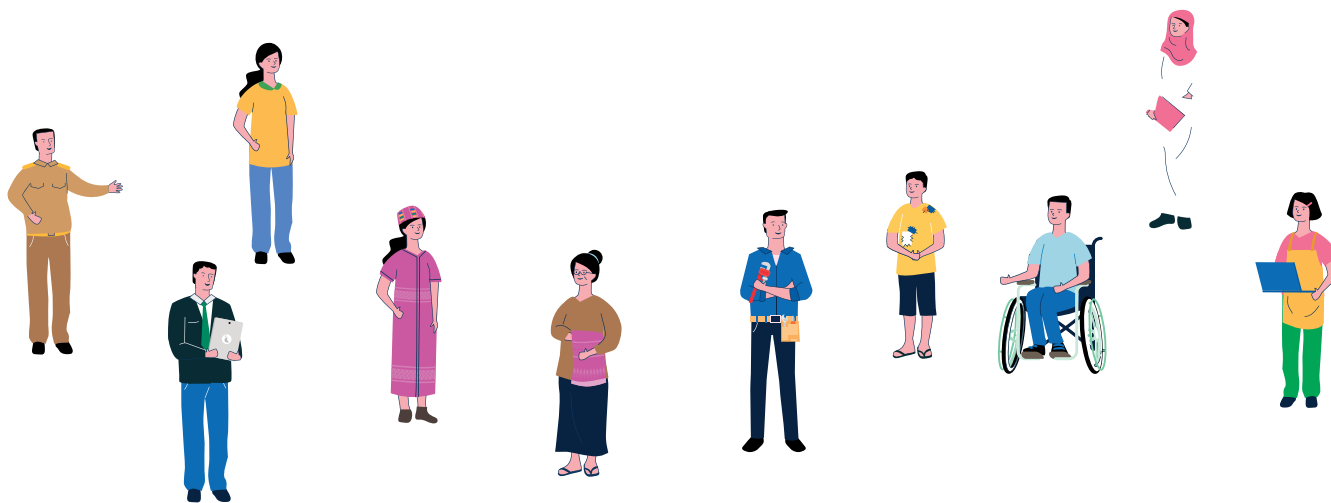
4 กลไกการสร้างเครือข่ายและการประสานงานกับหน่วยจัดการเรียนรู้และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

5 การสนับสนุนและติดตามพื้นที่ชุมชนหรือพื้นที่การเรียนรู้ของหน่วยจัดการเรียนรู้

สำหรับการหนุนเสริมทางวิชาการ ติดตาม และถอดบทเรียนการทำงานของหน่วยจัดการเรียนรู้เป็นการทำงานร่วมกันของ 3 ทีมคือ ทีมวิชาการ กสศ. ทีมหนุนเสริมทางวิชาการ และทีมหนุนเสริมทางวิชาการระดับภาค สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระบบ คือ 1) ระบบการหนุนเสริมทางวิชาการ ติดตามและถอดบทเรียนระดับประเทศ 2) ระบบการหนุนเสริมทางวิชาการ ติดตามและถอดบทเรียนระดับภาค 3) ระบบการติดตามและถอดบทเรียนระดับพื้นที่ ซึ่งทั้ง 3 ระบบจะทำงานเชื่อมโยงกัน โดยมีกลไกการทำงานที่เอื้อให้เกิดระบบนิเวศทางปัญญาซึ่งเป็นการเรียนรู้ใหม่ เน้นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วม พัฒนาศักยภาพผู้ร่วมเรียนรู้จากผู้รับความรู้สู่การเป็นผู้แสวงหาความรู้ กล่าวคือ จากการเรียนรู้แบบ Passive Learning สู่การเรียนรู้แบบ Active Learning รวมถึงการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อความอยู่รอด อยู่ร่วม อยู่ดี และมีสุข บนฐานทรัพยากรชุมชน โดยการหนุนเสริมทางวิชาการ ติดตาม และถอดบทเรียน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับประเทศและระดับภาค

ระดับประเทศ เป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมที่เกิดจากการออกแบบร่วมกันของคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง ที่เอื้อต่อหน่วยจัดการเรียนรู้และผู้ร่วมเรียนรู้ โดยมีหัวใจสำคัญคือ สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและนำความรู้ไปใช้พัฒนาชุมชน มีการวางเงื่อนไขการดำเนินงานให้สอดคล้องและเอื้อต่อการเรียนรู้ของหน่วยจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ทั้งเชิงมิติองค์กร บริบทพื้นที่ และวัฒนธรรมการทำงาน

ระดับภาค มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและสร้างการเรียนรู้แก่หน่วยจัดการเรียนรู้ โดยกระจายความรับผิดชอบเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ 5 ภูมิภาค โดยมีคณะทำงานหนุนเสริมทางวิชาการระดับภาค 5 ภาค ดูแลและสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้แก่หน่วยจัดการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละภาคจะออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ แต่ยังคงยึดหลักการสร้างกระบวนการตามแนวคิดการใช้ชุมชนเป็นฐาน และการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักของโครงการ

ชุดความรู้และเครื่องมือการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

ชุดความรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่หน่วยจัดการเรียนรู้ที่โครงการฯ ใช้จะยึดโยงกับฐานการพัฒนาทักษะ 3H คือ Head: ทักษะทางความคิด Hand: ทักษะการปฏิบัติ Heart: ทักษะทางจิตใจ และการพัฒนาทักษะ Hard Skill & Soft Skill ที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพหน่วยจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ชุดความรู้หลักในการพัฒนาทักษะแก่หน่วยจัดการเรียนรู้ 4 ด้าน ได้แก่

- **การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการสำหรับศตวรรษที่ 21:** โดยมีเนื้อหาเชื่อมโยงกับการทำงานในการพัฒนาทักษะอาชีพของหน่วยจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะในการวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา สื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล การมุ่งผลสัมฤทธิ์ มนุษยสัมพันธ์ การติดต่อประสานงาน การทำงานเป็นทีม การเป็นผู้สอนแนะนำ (Coaching) และเป็นพี่เลี้ยง (Mentor) เพื่อนำทักษะความรู้ในศตวรรษที่ 21 ไปปรับใช้ในการพัฒนาทักษะอาชีพแก่ผู้ร่วมเรียนรู้
- **การพัฒนาทักษะด้านการจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนและการบริหารหนี้สิน:** เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับครัวเรือนของผู้ร่วมเรียนรู้ให้รู้จักการจัดการทางการเงินและการวางแผนทางการเงินระดับครัวเรือน เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การออม การจัดการรายรับรายจ่าย เพื่อยกระดับความรู้เรื่องการบริหารจัดการเงินระดับครัวเรือน และคุณภาพชีวิตของผู้ร่วมเรียนรู้
- **การพัฒนานวัตกรรมเพื่อชุมชน:** สร้างระบบบริหารจัดการที่ทำให้คุณภาพชีวิตชุมชนดีขึ้นหรือการใช้ฐานข้อมูล เครื่องมือ เครือข่ายความร่วมมือเทคโนโลยี ตลาดดิจิทัลหรือแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่น การจัดการข้อมูล (ข้อมูลการประกอบอาชีพระดับตำบล และการซื้อสินค้าล่วงหน้า) การจัดจำหน่ายสินค้าเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบ การเข้าถึงการบริการด้านต่าง ๆ และการใช้เทคโนโลยีในการมีส่วนร่วม
- **การพัฒนาทักษะสุขภาพ:** ชวนหน่วยจัดการเรียนรู้ออกแบบกระบวนการ เครื่องมือ และบริหารจัดการช่วยเหลือผู้ร่วมเรียนรู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่น ส่งเสริมการดูแลสุขภาพส่วนบุคคล ครอบครัวและชุมชน การฟื้นฟูทางจิตใจ การสร้างความเข้าใจระดับชุมชน เพื่อสร้างโอกาสจากสภาวะวิกฤติให้เข้าสู่วิถีสุขภาพปกติแบบใหม่ (New Normal of Health) และเตรียมความพร้อมสภาพจิตใจสู่การพัฒนาทักษะอาชีพ

2. ชุดความรู้กลางในการสร้างการเรียนรู้ร่วมแก่หน่วยจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- **การวิเคราะห์ชุมชน:** เพื่อให้หน่วยจัดการเรียนรู้เข้าใจชุมชนทางกายภาพ และชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ดำเนินงาน โดยการวิเคราะห์ทุกขั้วทุนของชุมชน และนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนที่หน่วยจัดการเรียนรู้ดำเนินงาน

- **การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย:** เพื่อค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ที่เน้นความเข้าใจต่อผู้ร่วมเรียนรู้ ศักยภาพ ข้อจำกัด ความต้องการ และสิ่งที่ต้องการพัฒนา บนฐานคิดการพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพที่มาจากความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้และสอดคล้องกับพื้นที่และความต้องการแรงงานของชุมชน
- **การกำหนดบันไดผลลัพธ์:** เพื่อให้เข้าใจการดำเนินโครงการฯ ในภาพรวม และมีแนวทางในการติดตามความก้าวหน้าหรือปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับบันไดผลลัพธ์ที่กำหนดไว้ โดยการวิเคราะห์บันไดผลลัพธ์ของหน่วยจัดการเรียนรู้ และบันไดผลลัพธ์ของผู้ร่วมเรียนรู้ เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดการดำเนินโครงการฯ ที่เป็นรูปธรรม
- **การสร้างการมีส่วนร่วม:** เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมเรียนรู้หรือชุมชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมออกแบบ ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติ เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชน
- **การบริหารจัดการโครงการ:** นำการคิดวิเคราะห์เชิงระบบมาปรับใช้ในการดำเนินโครงการของหน่วยจัดการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงกับการใช้เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และทุนชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการแก่ผลผลิตที่เกิดจากการพัฒนาทักษะอาชีพแก่ผู้ร่วมเรียนรู้ รวมถึงทักษะการประสานงาน การทำงานเป็นทีม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด และการจัดจำหน่าย รวมถึงการหาโอกาสทางการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมตลอดชีวิต

3. ชุดเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่การจัดการเรียนรู้

- **ชุดเครื่องมือสนับสนุนทางการ** ประกอบด้วย กิจกรรม Check in-Check out, กิจกรรมละลายพฤติกรรม (การ์ดความรู้สึก/เกมเลขอันตรรกะ/เกมพลังไฟฟ้าสถิต), กิจกรรมความคาดหวัง, กิจกรรมปลุกกาย คลายง่วง, เกมฝึกสมอง (โป้งก้อย/จิบแอล), กิจกรรมคนบันดาลใจ, เล่นเพื่อเริ่ม (เกมการบริหารสมองซีกซ้ายและขวา)
- **ชุดเครื่องมือในการพัฒนาโครงการ** ประกอบด้วย การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย (Body Paint), การวิเคราะห์ชุมชน (แผนที่ชุมชน), บันไดผลลัพธ์ของโครงการ, ทักษะในศตวรรษที่ 21 และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเรียนรู้ทักษะ (จิตใจมีลักษณะอย่างไร/ความรู้ แนวคิดอะไรที่ต้องมี/ทักษะอะไรที่ต้องฝึกในศตวรรษที่ 21), การ์ดความรู้สึก ความต้องการ (การค้นหาความรู้สึกและความต้องการเชื่อมโยงกับเป้าหมายการทำงานในฐานะหน่วยจัดการเรียนรู้)
- **ชุดเครื่องมือจัดการกระบวนการ** ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายโครงการ (Base Line), การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Fish Bowl Group), ความพร้อมและความเสี่ยงของตัวเอง, พีระมิดแห่งการเรียนรู้ (Pyramid of Learning), สร้างเสริมเครือข่ายที่เข้มแข็ง (Cluster), กิจกรรมวิเคราะห์จุดแข็ง 4 ข้อจากประสบการณ์การทำงาน (World Cafe), ทักษะแรงงานในศตวรรษที่ 21 ที่เชื่อมโยงกับ Soft skill และ Hard Skill, การทำงานร่วมกับชุมชน (Participatory Learning Action หรือ PLA), การวิเคราะห์ภาพอนาคต (Time line), ทักษะการพูดและฟัง หัวใจสำคัญของการทำงานในศตวรรษที่ 21, เครือข่ายจักรวาลและดวงดาวเศรษฐกิจวัฒนธรรม, การตั้งคำถามเพื่อการเปลี่ยนแปลง, ตารางผลลัพธ์ (ผังใยแมงมุม), กิจกรรมการวางเป้าหมายและการวางแผนชีวิต, ‘สายพานอาชีพ’ เส้นทางสู่การ

ขยายอาชีพที่หลากหลาย, กิจกรรมเศรษฐศาสตร์ครัวเรือน (The cut), กิจกรรมการบริหารจัดการโครงการ (Project Management), ภูเขาการเรียนรู้/ภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model)

- **ชุดเครื่องมือการถอดบทเรียนการดำเนินโครงการ** ประกอบด้วย การสะท้อนบทเรียนต่อการทำโครงการร่วมกับชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย เกม LEGO, กิจกรรม ‘คิด’ และการ ‘ทำ’ (การสรุปบทเรียนและถอดบทเรียน), การสร้างความรู้จากการถอดบทเรียน/สรุปบทเรียน (การจัดการความรู้อย่างง่าย), ถอดบทเรียน และการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน

ทั้งนี้ ชุดเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่หน่วยจัดการเรียนรู้จะแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ โดยแต่ละภาคอาจจะเลือกใช้เครื่องมือหรือกิจกรรมต่างกัน แต่ล้วนมีเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือ สร้างการเรียนรู้ให้กับหน่วยจัดการเรียนรู้ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินโครงการฯ ต่อไป

ชุดความรู้และเครื่องมือ การส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

ยึดโยงกับฐาน
การพัฒนา
ทักษะ

3H

Head : ทักษะทางความคิด
Heart : ทักษะทางจิตใจ และการพัฒนาทักษะ Hard Skill & Soft Skill
Hand : ทักษะการปฏิบัติ

ชุดความรู้หลัก ในการพัฒนาทักษะ แก่หน่วยพัฒนาอาชีพ 4 ด้าน

- การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ สำหรับศตวรรษที่ 21
- การพัฒนาทักษะด้านการจัดการเศรษฐกิจครัวเรือน และการบริหารหนี้สิน
- การพัฒนานวัตกรรมเพื่อชุมชน
- การพัฒนาทักษะสุขภาพ

ชุดเครื่องมือในการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ แก่หน่วยจัดการเรียนรู้

- ชุดเครื่องมือสนับสนุนการ
- ชุดเครื่องมือในการพัฒนาโครงการ
- ชุดเครื่องมือการจัดการกระบวนการ
- ชุดเครื่องมือการถอดบทเรียน การดำเนินโครงการ

ชุดเครื่องมือในการสร้าง กระบวนการเรียนรู้ แก่หน่วยจัดการเรียนรู้

- การวิเคราะห์ชุมชน
- การวิเคราะห์ผู้ร่วมเรียนรู้
- การกำหนดบันไดผลลัพธ์
- การสร้างการมีส่วนร่วม
- การบริหารจัดการโครงการ

ดังนี้

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การดำเนินโครงการฯ บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ โครงการฯ ได้กำหนดบันไดผลลัพธ์ของหน่วยจัดการเรียนรู้ไว้ 7 ชั้น

- ชั้นที่ 1 มีเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล (ทุนชุมชน/ผู้ร่วมเรียนรู้/เครื่องมือในการประเมินผล/ฐานข้อมูลและการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์)
- ชั้นที่ 2 มีหลักสูตรที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้ (จากการวิเคราะห์ต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ)
- ชั้นที่ 3 มีเครือข่าย (มีการแชร์ทรัพยากรร่วมกัน คน งาน เงิน)
- ชั้นที่ 4 พัฒนาทักษะและมีแบบแผนการประกอบอาชีพ (มีผู้ร่วมเรียนรู้ที่แท้จริงและมีอาชีพตรงกับความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้)
- ชั้นที่ 5 มีการรวมกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้เป็นผู้ประกอบการ (มีผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน/สามารถสื่อสารความหมายอธิบายกระบวนการทำงานได้)
- ชั้นที่ 6 พัฒนาหน่วยจัดการเรียนรู้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (ให้ความรู้/เผยแพร่/แบ่งปัน/ขยายผล)
- ชั้นที่ 7 ได้รับการต่อยอดเป็นแกนนำเศรษฐกิจของชุมชน (นำหลักสูตรไปใช้ขยายผล)

ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้มีการกำหนดบันไดผลลัพธ์ไว้ 8 ชั้น ได้แก่

- ชั้นที่ 1 การสร้างแรงบันดาลใจและการเสริมคุณค่าให้ผู้ร่วมเรียนรู้เห็นคุณค่าของตนเอง เพิ่มความมั่นใจให้เกิดการวางแผนในการดำเนินชีวิต และเพื่อหนุนเสริมเติมพลังให้กับผู้ร่วมเรียนรู้
- ชั้นที่ 2 ผู้ร่วมเรียนรู้และหน่วยจัดการเรียนรู้ต้องมีส่วนร่วมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนไปด้วยกัน
- ชั้นที่ 3 มีความรู้เฉพาะด้านในแต่ละอาชีพ (การเรียนรู้ข้ามพื้นที่/มีการอบรมเพิ่มเติมความรู้)
- ชั้นที่ 4 การพัฒนาทักษะอาชีพ (การเปิดพื้นที่ให้ทำ/การประเมินติดตามผล/ครอบครัวได้เข้าร่วมเรียนรู้การพัฒนาทักษะอาชีพร่วมกัน)
- ชั้นที่ 5 เกิดผลิตภัณฑ์ สินค้า บริการ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์
- ชั้นที่ 6 เกิดการรวมกลุ่มองค์กรวิสาหกิจชุมชน (ได้ไปประกอบวิชาชีพ/ได้เครือข่ายการเรียนรู้/เกิดพลังการต่อรอง/ครอบครัวได้รับผลประโยชน์ร่วม)
- ชั้นที่ 7 เกิดความมั่นคงในอาชีพและสามารถยกระดับรายได้ ที่นำไปสู่การเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนข้อมูล/เครือข่าย/สินค้า/อาชีพ/ การติดต่อสื่อสาร/การแบ่งปันการเรียนรู้และทักษะอาชีพระหว่างภาคที่เชื่อถือได้
- ชั้นที่ 8 เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต เปลี่ยนจากผู้ร่วมเรียนรู้สู่การเป็นผู้พัฒนาอาชีพ

บันไดผลลัพธ์

โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ปี 2563

7 ขั้น
บันไดผลลัพธ์
ของหน่วย
จัดการเรียนรู้

8 ขั้น
บันไดผลลัพธ์
การเรียนรู้ของ
ผู้ร่วมเรียนรู้

มีกิน มีกิน มีกลุ่ม มีของ มีขาย

สำหรับปี 2563 โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน มีการดำเนินโครงการฯ ทั้งสิ้น 129 โครงการ ครอบคลุม 52 จังหวัดทั่วประเทศ มีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งสิ้น 9,056 คน ได้แก่ กลุ่มแรงงานนอกระบบ 4,643 คน (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว 361 คน เกษตรกรรม 2,929 คน ภาคบริการ 101 คน อุตสาหกรรมครัวเรือน 42 คน และรับจ้าง 1,210 คน) กลุ่มผู้ว่างงาน 1,535 คน กลุ่มผู้สูงอายุ 1,164 คน กลุ่มคนพิการ 360 คน และอื่น ๆ (เด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ เยาวชนหมู่บ้าน กลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ชุมชน ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19) 1,354 คน

จากผลลัพธ์ของการดำเนินโครงการฯ สามารถแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1. หน่วยจัดการเรียนรู้ และ 2. ผู้ร่วมเรียนรู้

1. หน่วยจัดการเรียนรู้ ตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการฯ ได้รับการหนุนเสริมจากทีมหนุนเสริมทางวิชาการระดับภาค ผลลัพธ์ที่หน่วยจัดการเรียนรู้ได้รับมี 4 ประเด็น คือ **1) ความรู้** หน่วยจัดการเรียนรู้ได้รับเครื่องมือที่ใช้ในการทำโครงการฯ หรือต่อยอดการทำงาน เช่น เครื่องมือการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย และวิเคราะห์ชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ เช่น การบริหารจัดการในศตวรรษที่ 21 เศรษฐศาสตร์ครัวเรือน การบริหารจัดการโครงการ หรือการเป็นนักจัดกระบวนการ **2) การพัฒนาทักษะอาชีพ** ผู้ร่วมเรียนรู้มีทักษะอาชีพที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชุมชนและสถานประกอบการ ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และทักษะอาชีพตามเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน **3) เครือข่าย** เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างหน่วยจัดการเรียนรู้และหน่วยงานในพื้นที่ และองค์กรภาคีเครือข่าย **4) การพัฒนาที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน** เกิดหลักสูตรที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้ เกิดผลิตภัณฑ์ชุมชน เศรษฐกิจชุมชน และตลาดทั้งในและนอกชุมชน รวมถึงยกระดับฝีมือแรงงานในชุมชนที่ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น **5) เกิดนวัตกรรมชุมชน** ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือนำนวัตกรรมไปสร้างผลิตภัณฑ์ การบริการ การบริหารจัดการ รวมถึงการใช้ฐานข้อมูล เทคโนโลยี เครื่องมือ เครือข่ายความร่วมมือหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นต้น

2. ผู้ร่วมเรียนรู้ จำนวน 9,250 คน ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน มีระดับการเปลี่ยนแปลงต่างกันไปตามศักยภาพและความสามารถ โดยสามารถแบ่งกลุ่มการเปลี่ยนแปลงได้ 5 กลุ่ม ดังนี้ **มีกิน** หมายถึงมีความรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น **มีกิน** หมายถึงเมื่อได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพแล้ว ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ตนเอง หรือบางคนอาจไม่มีรายได้แต่สามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนลงได้ **มีกลุ่ม** หมายถึง กระบวนการเรียนรู้จากโครงการฯ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดการรวมกลุ่มทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มทอผ้า กลุ่มเกษตร ฯลฯ **มีของ** ในที่นี้หมายถึงเกิดผลิตภัณฑ์ขึ้นจากการทำโครงการฯ สำหรับขาย **มีขาย** หมายถึง การมีร้านค้าออนไลน์หรือร้านค้าออฟไลน์ไว้สำหรับขายผลิตภัณฑ์

อย่างไรก็ตาม นอกจากหน่วยจัดการเรียนรู้และผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมดจะได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพที่มาจากความต้องการของตนเองและชุมชนแล้ว กระบวนการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ส่งผลให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ทั้งยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของครอบครัว มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดความอบอุ่นในครอบครัว เนื่องจากอาชีพกลายเป็น **‘ตัวเชื่อมประสาน’** ความสัมพันธ์ในการพูดคุย สื่อสาร สร้างกิจกรรมร่วมของคนในครอบครัว สร้างฐานครอบครัวที่เข้มแข็งให้กับชุมชนได้ในที่สุด

อิมทออง อิมสมอง อิมใจ

การดำเนินโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นโครงการที่เน้นสร้าง **‘การเรียนรู้ร่วม’** ระหว่างหน่วยจัดการเรียนรู้และผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นระบบ มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทักษะคิด ทักษะอาชีพ และพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต และเกิด **3 อิม คือ อิมทออง** คือ มีอาหารที่เกิดจากการพัฒนาอาชีพและการเข้าร่วมโครงการฯ โดยการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างแหล่งอาหารในครัวเรือน มีเหลือก็แบ่งปัน **อิมสมอง** คือ การได้เรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ร่วมที่ตรงกับความต้องการของตนเอง ได้ความรู้ เทคนิค กระบวนการ พัฒนาศักยภาพทางความคิด รวมถึงความรู้การประกอบอาชีพ **อิมใจ** คือ เมื่อเกิดการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และแบ่งปัน ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน บนฐานการเห็นคุณค่าร่วมของชุมชน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานที่เชื่อมโยงกับชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ชุมชนแห่งการช่วยเหลือและแบ่งปันซึ่งกันและกัน เกื้อกูลและผูกพันบนฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยมีเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้โครงการฯ ประสบความสำเร็จ ดังนี้

- 1. การพัฒนาอาชีพบนฐานชุมชน** เป็นการพัฒนาอาชีพที่ใช้ทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งทุนมนุษย์ ทุนทรัพยากร ทุนความรู้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งการพัฒนาทักษะอาชีพนั้น มาจากความต้องการและศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ฐานชีวิตชุมชน และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
- 2. เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน** เป็นกระบวนการที่หน่วยจัดการเรียนรู้ และผู้ร่วมเรียนรู้ร่วมกันออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างการเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชน ตลอดจนการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียนจากการเรียนรู้ร่วมกัน
- 3. เกิดกลไกการจัดการโดยชุมชน** เป็นการจัดการชุมชนโดยคนในชุมชนด้วยตนเอง เช่น มีผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามความสมัครใจ ดึงคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการชุมชนร่วมกัน เป็นการ **‘บริหารจัดการหน้าหมู่บ้าน’** ทำให้เกิดการสร้างสำนึกร่วมให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ที่มีความรักความสามัคคี มีความเกื้อกูล ดูแลซึ่งกันและกัน คนในชุมชนเห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อกัน ที่สำคัญเกิดเครือข่ายระหว่างชุมชน

4. เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างโอกาสให้กับผู้ด้อยโอกาสอย่างแท้จริง เป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้ด้อยโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทักษะอาชีพให้เกิดความหลากหลายและสอดคล้องกับต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ผู้ด้อยโอกาสเกิดความภูมิใจในอาชีพที่ทำ สามารถลดรายจ่าย สร้างรายได้ สร้างความมั่นคง ให้อยู่รอดในสังคมปัจจุบัน รวมถึงการสร้าง ความเสมอภาคให้กับผู้ด้อยโอกาสทุกคน ด้วยการโอบอุ้ม ให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ที่สำคัญเพื่อสร้างโอกาส ให้เกิดขึ้นกับผู้ด้อยโอกาสคนอื่น ๆ ในชุมชนต่อไป

5. การบูรณาการกับหน่วยงานทั้งในและนอกชุมชน เป็นการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาคีเครือข่าย ทีมหนุนเสริม ทางวิชาการ กสศ. และหน่วยจัดการเรียนรู้ ในการขับเคลื่อนโครงการฯ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของหน่วยจัดการเรียนรู้ เป้าหมายของ กสศ. และเป้าหมายของประเทศเรื่องการพัฒนาทักษะแรงงานนอกระบบ

6. การหนุนเสริมทางวิชาการ มีทีมหนุนเสริมทางวิชาการระดับภาคเข้าไปหนุนเสริมทางวิชาการ ติดตามให้กำลังใจ ด้วยกระบวนการ Coaching หน่วยจัดการเรียนรู้ ทั้งทักษะความรู้ต่าง ๆ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และการเปิดใจรับฟังซึ่งกัน ระหว่างทีมหนุนเสริมทางวิชาการ หน่วยจัดการเรียนรู้ และผู้ร่วมเรียนรู้ เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และบรรลุผลตามที่ตั้งไว้

7. เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน การยกระดับทักษะอาชีพของผู้ด้อยโอกาสทั้งด้านทักษะฝีมือ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด โอกาสทางเศรษฐกิจ การต่อยอด และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ด้วยการพัฒนาจาก ฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม ผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่

ការស្រាវជ្រាវ

ชุมชนอยู่ดี-กินดี ด้วยเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพอเพียง

วิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง
จังหวัดกาญจนบุรี

เพราะอยากปลูกพืชให้ได้ผลผลิตจำนวนมากเพื่อสร้างรายได้ ปลูกหนึ่งสีน ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี ยังคงพึ่งพาสารเคมีกำจัดวัชพืชและแมลงศัตรูพืชในปริมาณมาก ทว่าแม้จะพยายามหลีกเลี่ยงอันตรายจากสารพิษด้วยการไม่กินผักที่ปลูกขาย ก็เชื่อว่าจะหลีกเลี่ยงพ้น เมื่ออากาศที่สดดมเต็มไปด้วยละอองฝอยของสารเคมี ส่วนผืนดินยังอาบชุ่มไปด้วยสารพิษ ซึ่งสารเคมีที่ตกค้างทั้งในดิน น้ำ และอากาศเหล่านี้จะค่อย ๆ สะสมในร่างกายและทำให้เกิดโรคร้ายได้ในที่สุด

เพื่อรณรงค์ให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ **สถานธรรมไทชีวะเอวี่ยน จังหวัดกาญจนบุรี** จึงจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทยพอใจในวิถีพอเพียง เมื่อปี 2562 เพื่อฝึกทักษะอาชีพการทำเกษตรอินทรีย์และการแปรรูปผลผลิตจากพืชผลการเกษตร จนนำไปสู่การรวมกลุ่มของคนในชุมชนจัดตั้ง **‘วิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง’** เป็นผลสำเร็จ และปี 2563 ได้จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้ครบวงจร เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ผู้ด้อยโอกาสให้สามารถผลิต แปรรูป และจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้อย่างยั่งยืน

นางสาวพาฝัน ไพรเกษตร อายุ 48 ปี ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า ในปีแรกผู้ร่วมเรียนรู้เริ่มมีผลิตภัณฑ์แปรรูปออกมาจำหน่าย เช่น ชาสมุนไพร แชมพูสมุนไพร เริ่มทำตลาดออนไลน์และจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากเกษตรอำเภอ ส่วนปีที่สองตั้งเป้าหมายระดับพัฒนาศักยภาพผู้ร่วมเรียนรู้เรื่องการปลูกพืชอินทรีย์ การทำเกษตรแบบผสมผสาน และการปลูกพืชระยะสั้นที่สามารถนำไปแปรรูปได้ การจัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม หรือ PGS (Participatory Guarantee System) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมถึงช่องทางการจำหน่ายที่เข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น

“เราตั้งเป้าหมายระดับศักยภาพของผู้ร่วมเรียนรู้เรื่องการปลูกพืชอินทรีย์ การทำเกษตรแบบผสมผสาน และการปลูกพืชระยะสั้นที่สามารถนำไปแปรรูปได้ การจัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม หรือ PGS การแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมถึงช่องทางการจำหน่ายที่เข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น”

หาตลาดรองรับ ควบคู่สินค้าออนไลน์

สำหรับปีนี้ผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งสิ้น 50 คน มีทั้งเกษตรกรและผู้ด้อยโอกาสที่เป็นกลุ่มญาติธรรม ลูกหลานของคนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประกอบด้วยผู้สูงอายุ 13 คน ผู้ว่างงาน 5 คน เกษตรกร 21 คน และแรงงานนอกระบบ 11 คน คัดเลือกมาจาก 3 ตำบล คือ ตำบลหนองกร่าง ตำบลหนองรี อำเภอบ่อพลอย และตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นผู้ร่วมเรียนรู้เดิม 30 คน และผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ 20 คน

ในส่วนของกระบวนการทำงาน เนื่องจากเป็นโครงการต่อยอด เรื่องแรกที่ต้องทำคือ **‘ตลาดรองรับสินค้าแปรรูป’** ที่มีอยู่สู่ท้องตลาด

“ถ้าไม่ทำการตลาดควบคู่กัน ก็จะเกิดคำถามว่า ทำแล้วจะขายใคร” นางสาวพาฝัน กล่าว และเล่าต่อว่า ตอนนี้อีสานทักใจในวิถีพอเพียงได้รับคำเชิญจากสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ให้ไปอบรมเรื่องการตลาดออนไลน์บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook Shopee และมีแพลตฟอร์ม Star Market ให้โพสต์สินค้าขายได้ นอกจากนี้ยังมีโอกาสไป ร่วมออกบูทขายสินค้ากับ สสว. ในงานต่าง ๆ อย่างปีที่แล้วโชคดีทาง สสว. มาจัดงานที่กาญจนบุรีพอดี ก็ไปได้ร่วมออกบูท”

นอกจากนี้ มีการอบรมเสริมกลยุทธ์ ‘การตลาดออนไลน์’ ให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ในการใช้โทรศัพท์ มือถือสร้างพื้นที่การขายออนไลน์ ตลอดจนวิธีจัดส่งสินค้า โดยให้ผู้ร่วมเรียนรู้ทดลองนำผลิตภัณฑ์ที่ ตัวเองทำทั้งเกษตรอินทรีย์ ผลิตภัณฑ์แปรรูป มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมาร่วมกันคิดว่า หากไปออกร้าน จะจัดสินค้าในรูปแบบใด ส่วนการขายออนไลน์ก็ฝึกถ่ายรูปสินค้า การเขียนบอกเล่าสินค้า ทดลองโพสต์ ในเพจเฟซบุ๊กและไลน์

เพิ่มแปลงปลูกอัญชัน เพื่อการส่งออก

นอกจากการเร่งหาตลาด คิดกลยุทธ์การขาย สิ่งสำคัญที่ต้องเร่งเดินหน้าควบคู่กันคือ การส่งเสริม ‘การปลูกพืชแบบเกษตรอินทรีย์’ โดยมีเกษตรอำเภอและเกษตรจังหวัดเข้ามาให้ความรู้ ทั้งเรื่องการ ปลูกผักสวนครัว เช่น ต้นกล้าอ่อนทานตะวัน ผักบุ้ง และถั่วงอกแล้ว ยังปลูก ‘อัญชัน’ พืชสมุนไพรที่ เป็นที่ต้องการของตลาด

“ตอนนี้อัญชันมีตลาดใหญ่รองรับ” นางสาวพาฝัน กล่าว และขยายความว่า หลังจากที่ทำเพจ เฟซบุ๊กพอใจในวิถีพอเพียง และโพสต์ขายอัญชันอบแห้งของกลุ่มฯ ก็มีบริษัทส่งออกต่างประเทศ ติดต่อมา เดิมเราผลิตได้เพียง 50 กิโลกรัม รับซ็อกิโลกรัมละ 250 บาท ก็แทบไม่พอส่ง เพราะทางกลุ่ม เพิ่งปลูกกันจริงจังเมื่อต้นปีที่ผ่านมา”

เมื่อการตลาดไม่ใช่ปัญหาแต่กลับเป็นปริมาณผลผลิตที่ไม่พอขาย โครงการฯ จึงเร่งส่งเสริม ผู้ร่วมเรียนรู้ปลูกอัญชัน โดยมี นางสาวสุภาพร สระทองขาว อายุ 53 ปี อาชีพเกษตรกร ที่มงาน เป็นผู้รับผิดชอบ

นางสาวสุภาพร เล่าว่า เข้าไปแนะนำเรื่องการปลูกพืชแบบอินทรีย์ การทำปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักสมุนไพร การปลูกอัญชันจะใช้เวลา ประมาณ 2 เดือนจึงจะเริ่มเก็บดอกได้ ถ้าดูแลดี ๆ ต้นอัญชันจะอยู่ได้ถึง 3 ปี หัวใจสำคัญของการปลูกอัญชันคือ การให้น้ำสม่ำเสมอ หนึ่งปีตัดแต่ง 1 ครั้ง เพื่อให้แตกใบใหม่ พอออกดอกก็ต้องคอยเก็บทุกวัน เมื่อเก็บได้เยอะก็ รวมเอาไปตากแห้ง 10 วันจะมีบริษัทเข้ามารับผลิตหนึ่งครั้ง

“แต่ก่อนใคร ๆ ก็บอกว่า บำริเปล่าปลูกอัญชัน (หัวเราะ) เราปลูก อัญชัน 1 งาน เก็บเกี่ยว 10 วัน ได้ 6 กิโลกรัม เฉลี่ยมีรายได้สัปดาห์ละ 1,500 บาท ผู้สูงอายุก็ทำได้ ปลูกไว้ข้างบ้าน นั่งเก็บได้สบาย ๆ ลูกหลาน เลิกเรียนกลับมาก็มาช่วยเก็บได้”

นอกจากนี้ โครงการฯ มีการสนับสนุนโดมตากที่ได้มาตรฐานมอบให้ แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ เพื่อให้สามารถผลิตอัญชันที่มีคุณภาพ สีสด สะอาด และ ปลอดภัยต่อผู้บริโภค

สำหรับการทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม หรือ PGS นางสาวพานีน เล่าว่า กำลังอยู่ในขั้นตอนดำเนินการ เหลือเพียงเอกสาร การทำข้อมูลที่ต้องเร่งทำและยื่นเรื่องตามไป ปกติระบบ PGS จะต้องเป็น แปลงเกษตรในอำเภอเดียวกันหรือตำบลที่ใกล้กัน แต่ไว้ในโครงการฯ

ของเรามาจาก 2 อำเภอ คือ อำเภอบ่อพลอยกับอำเภอนองปรีอ แต่ด้วย เกษตรอำเภอบ่อพลอยเห็นว่าเราเป็นกลุ่มทำงานจริงจึงมาช่วยตรวจให้กับ อำเภอนองปรีอด้วย

ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ สินค้าปลอดภัยของชุมชน

เกษตรกรส่วนใหญ่ต่างมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการเพาะปลูก เป็นทุนเดิม แต่สิ่งที่ขาด คือ ‘องค์ความรู้เพื่อการต่อยอด’ เช่น การแปรรูป วัตถุดิบไปสู่ผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตเหล่านั้น

นางสุวรรณา ยิ้มศรีแพร อายุ 52 ปี อาชีพเกษตรกร ที่มงาน เล่าว่า การแปรรูปผลิตภัณฑ์จะมีการอบรมทำแชมพูสระผม ครีมนวดผม สบู่ และ น้ำยาล้างจาน จากพืชสมุนไพรปลอดภัยที่มีอยู่ในชุมชน เช่น มะกรูด อัญชัน วานหางจรเข้ ใ้วำหน่ายและใช้เองในครัวเรือนเพื่อลดรายจ่าย

นางสาวนิรมล มัธยัสถ์ถาวร อายุ 40 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ ปีแรกที่ยกระดับเป็นทีมงาน เล่าว่า ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปของกลุ่มมีทั้ง มะม่วงแช่อิ่ม กล้วยกระเจก น้ำพริกกล้วย ส่วนเครื่องดื่มสมุนไพรก็มีหลากหลาย เช่น ชาไมยราบ มีสรรพคุณช่วยฆ่าเชื้อ แก้อาการกระเพาะปัสสาวะอักเสบ ชาอัญชัน ช่วยเรื่องคอเลสเตอรอลและบำรุงสายตา และชาใบหม่อนที่มี สรรพคุณช่วยเรื่องเบาหวานและไขมัน

“สำหรับช่องทางการขาย มีทั้งตลาดออนไลน์และร้านค้าในชุมชน ถ้าเป็นแชมพูและครีมนวดผมจะวางขายตามร้านเสริมสวย เช่น แชมพู ขนาด 500 มิลลิลิตร ราคา 60 บาท ขนาด 250 มิลลิลิตร ราคา 35 บาท โดยช่วงแรกให้เจ้าของร้านทดลองสระผมให้ลูกค้าดูก่อนว่า ชอบหรือไม่ แพ้หรือเปล่า ถ้าเขาใช้ดี ตัดใจ จะโทรมาสั่งซื้อทีมงานจึงจะผลิตให้ เพราะ ผลิตภัณฑ์เหล่านี้เก็บไว้ได้ไม่นาน เนื่องจากไม่ใส่สารกันบูด นอกจากนี้ อาศัยการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก แล้วก็อุดหนุนกันเองในกลุ่ม ทำให้กลุ่มแปรรูปเริ่มมีรายได้เสริมเฉลี่ยเดือนละ 2,000 บาทต่อคน”

ผลิตภัณฑ์จากพืชผักอินทรีย์ที่ถูกนำมาวางขายอย่างต่อเนื่องภายใต้แบรนด์ ‘พอใจในวิถีพอเพียง’ ได้สร้าง ‘ผลกำไร’ ที่ไม่ใช่แค่ตัวเงิน แต่ยังสร้าง ‘สุขภาพที่ดี’ จากการลดใช้สารเคมี และความสุขที่ได้ผลิต ‘สินค้าอินทรีย์’ ให้ผู้บริโภค

ชุมชนปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย

นางนาผลิตภัณฑ์จากพืชผักอินทรีย์ที่ถูกนำมาวางขายอย่างต่อเนื่องภายใต้แบรนด์ ‘พอใจในวิถีพอเพียง’ ได้สร้าง ‘ผลกำไร’ ที่ไม่ใช่แค่ตัวเงิน แต่ยังสร้าง ‘สุขภาพที่ดี’ จากการลดใช้สารเคมี และความสุขที่ได้ผลิต ‘สินค้าอินทรีย์’ ให้ผู้บริโภค

นางสาวนิรมล บอกว่า นอกจากผู้ร่วมเรียนรู้จะได้พัฒนาทักษะการปลูกและแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่พืชผลทางการเกษตรของตนเอง ทีมงานเองก็ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองด้วย จากที่ไม่ค่อยพูดก็พูดเก่งขึ้น และยังได้รับความรู้ มีเพื่อน มีเครือข่าย จากเมื่อก่อนทำพืชไร่ ปลูกผัก พอผลผลิตราคาไม่ดีก็ท้อ แต่ตอนนี้มีอาชีพเสริมแปรรูปผลไม้ในบ้านได้ มีเพื่อนช่วยคิด ให้คำปรึกษา ไม่ใช่อยู่ตัวคนเดียวอีกต่อไป

แม้ผลผลิตและรายได้ที่เกิดขึ้นจะเป็นเพียงจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ที่เป็นความหวังในการสานฝัน สร้าง ‘ชุมชนเกษตรอินทรีย์’ แต่กว่าจะมีวันนี้ได้ นางสาวพาดิน บอกว่า ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในพื้นที่ ประกอบกับการมีธรรมะเป็นพื้นฐานในการทำงาน ส่วนสุดท้ายปลายทาง เธอหวังว่าจะเดินทางไปมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้สำเร็จ และสามารถเปิดร้านค้าของชุมชน เพื่อสร้างงานและกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชนในระยะยาว

โครงการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร
ให้ครบวงจร จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวพาดิน ไพรเกษตร

โทรศัพท์: 084-708-1866

ยกระดับเกษตรผสมผสานสู่ ‘ศูนย์ปิ่นสุขไทยบ้านเพื่อชุมชน’

ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านบ้านบ้านโนนพริก
จังหวัดขอนแก่น

ในอดีตชาวบ้านบ้านโนนพริก อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น มีวิถีชีวิตคล้ายกับเกษตรกรทั่วไป คือ เป็นหนี้ ซึ่งเป็นผลมาจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ทั้งซื้อสารเคมี ปุ๋ย ไม่เว้นแม้แต่เมล็ดพันธุ์ ศูนย์เรียนรู้ประชาชนบ้านบ้านโนนพริก จังหวัดขอนแก่น โดยการนำของพ่อผอง เกตพิบูลย์ ผู้ก่อตั้งศูนย์ฯ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการเกษตรแบบผสมผสาน จึงนำความรู้เดิมผสมผสานความรู้ใหม่ด้านเทคโนโลยีจัดทำโครงการยกระดับการประกอบอาชีพเสริมด้วยเทคโนโลยีเกษตรผสมผสานระบบอินทรีย์ ปี 2562 เพื่อฝึกทักษะการประกอบอาชีพเสริม ปลูกพืชผักและเลี้ยงสัตว์แบบครบวงจร

6 เดือนของการผสมผสานองค์ความรู้ใหม่และเก่า ก่อนประโยชน์ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้หลายอย่าง เช่น ระบบน้ำหยดและสปริงเกอร์ทำให้พืชผักงอกงามมีรายได้เดือนละ 30,000 บาท เกิดต้นแบบการให้น้ำ และปุ๋ยอัตโนมัติ เกิดเครือข่ายภาครัฐเอกชนในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 แห่ง คนในชุมชนมีรายได้จากผักปลอดสารวันละ 100-300 บาท และลดรายจ่ายจากการซื้อเมล็ดพันธุ์ผัก และการซื้ออาหารในครัวเรือนลง ทั้งยังมีสุขภาพดีขึ้นจากการบริโภคผักปลอดสาร

ผันตัวเป็นผู้ประกอบการชุมชน

อย่างไรก็ตาม เพื่อต่อยอดการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในชุมชน ปี 2563 ศูนย์เรียนรู้ประชาชนบ้านบ้านโนนพริกจึงดำเนินโครงการยกระดับการประกอบอาชีพเสริมด้วยเทคโนโลยีเกษตรผสมผสานระบบอินทรีย์ เพื่อยกระดับทักษะการประกอบอาชีพเสริมปลูกพืชผัก และการเลี้ยงสัตว์แบบครบวงจร สร้างเครือข่ายความร่วมมือการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ

ระยะแรก (ปี 2562) เป้าหมาย คือ ปรับเปลี่ยนแนวคิด มุ่งเน้นอาชีพเสริมจากการทำนา ผลักดันสู่เกษตรผสมผสาน

ระยะที่สอง (ปี 2563) เป้าหมาย คือ ยกกระดับรวมกลุ่มเป็นผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง และผลิตสินค้าทางการเกษตรให้มีความหลากหลาย และเพียงพอต่อความต้องการของตลาด มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งสิ้น 80 คน แบ่งเป็น เกษตรกร 53 คน รับจ้างทั่วไป 10 คน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 17 คน

นายสุรพงษ์ ด่านชัย ผู้รับผิดชอบโครงการฯ บอกว่า ปีนี้เราต้องการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเข้มแข็งตามสายพานอาชีพ นั่นคือ หากมีกลุ่มปลูกผักก็ต้องมีคนทำปุ๋ย ปุ๋ยมาจากมูลสัตว์ ต้องมีคนเลี้ยงสัตว์ ให้ ‘พืช ผัก สัตว์’ เกื้อหนุนกัน เพราะการทำเกษตรจะยั่งยืนได้ นอกจากมีพอกินในครัวเรือนแล้ว ต้องเกิดการรวมกลุ่มที่นำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้ ปีนี้จึงมีการผลักดันเกษตรกรอินทรีย์สู่การเป็นผู้ประกอบการในนาม ‘ศูนย์ป็นสุขไทยบ้านเพื่อชุมชน’

“ปีนี้เราต้องการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเข้มแข็ง ตามสายพานอาชีพ นั่นคือ หากมีกลุ่มปลูกผักก็ต้องมีคนทำปุ๋ย ปุ๋ยจากมูลสัตว์ ต้องมีคนเลี้ยงสัตว์ ให้ ‘พืช ผัก สัตว์’ เกื้อหนุนกัน เพราะการทำเกษตรจะยั่งยืนได้ นอกจากมีพอกินในครัวเรือนแล้ว ต้องเกิดการรวมกลุ่มเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้”

จากศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน... สู่ศูนย์ป็นสุขไทยบ้านเพื่อชุมชน

ศูนย์ป็นสุขไทยบ้านเพื่อชุมชน ตั้งอยู่บริเวณแยกโคกสี ริมถนนมิตรภาพ เป็นจุดยุทธศาสตร์ซื้อขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร มีการเปิดถนนเมล็ดพันธุ์แบบระบบสหกรณ์ สมาชิกมีสิทธิ์เบิกเมล็ดพันธุ์ไปใช้ก่อนได้ เมื่อขายพืชผลได้กำไรจึงนำเงินค่าเมล็ดพันธุ์ตั้งต้นส่งคืนกลุ่ม เพราะหากต่างคนต่างปลูกผลผลิตจะโตไม่พร้อมกันและไม่คุ้มค่าขนส่ง โดยโครงสร้างศูนย์ป็นสุขไทยบ้านเพื่อชุมชนจะมีการแบ่งหน้าที่ชัดเจน ได้แก่ ประธาน รองประธาน เป็นฝ่ายบริหารจัดการมีหน้าที่อบรมให้ความรู้ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเพาะพันธุ์พืช กลุ่มเพาะพันธุ์สัตว์ กลุ่มโลจิสติกส์จัดการระบบขนส่ง หรือการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ โดยปัจจุบันมีสมาชิก 80 กว่าคน

นายภัทรระ ชันดงแก้ว รองผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพพลทีมหาวิทยาลัยโครงการฯ เล่ากระบวนการทำงานของศูนย์ป็นสุขไทยบ้านเพื่อชุมชนว่า คนที่จะเป็นสมาชิกศูนย์ป็นสุขได้ ต้องเป็นเกษตรกรที่มีทักษะด้านการเกษตร ผลิตสินค้าได้มาตรฐาน โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ มาอบรมให้ความรู้ ทั้งด้านการผลิตสินค้าเกษตร และด้านการตลาด มีการติดตาม ลงพื้นที่ ตรวจสอบประเมิน การปรับปรุงแปลง เริ่มจากพืชผักสวนครัว ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรพื้นฐานเน้นบริโภคในครัวเรือน เหลือกินจึงส่งให้ศูนย์จำหน่ายต่อไป

ด้านการตลาด ทีมงานวางแผนการปลูกพืชตามความต้องการของตลาดในแต่ละช่วง มี หจก.ธาวินเฟรช เป็นคู่ค้า อย่างไรก็ตามเพื่อกระจายความเสี่ยง สินค้าการเกษตรของศูนย์ป็นสุขไทยบ้านเพื่อชุมชนจะมีการจำหน่ายหลายช่องทาง เช่น ตลาดชุมชน ตลาดผักปลอดสารในอำเภอพล ท็อปส์ ซูเปอร์มาร์เก็ต และบริษัทเอกชนต่าง ๆ ที่ส่งผักปลอดสารขายใน

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งทั้งหมดนี้ได้มีการทดลองตลาด และประสานงานในส่วนของตลาดต่างประเทศไว้แล้ว

“สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้เราเรียนรู้ว่า เรามีตลาดเดียวไม่ได้ เพราะสินค้าการเกษตรมีอายุสั้น อยู่ได้ไม่เกิน 1 สัปดาห์ ทีมจึงประสานงานกับกลุ่มโฮมฮักที่มีประสบการณ์ส่งผักอินทรีย์ไปขายที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ให้ช่วยประสานงาน”

นายสุรพงษ์ เสริมตอว่า ศูนย์ป็นสุขไทยบ้านเพื่อชุมชน นอกจากจะเป็นศูนย์กระจายสินค้าของชุมชนแล้ว ยังถูกวางบทบาทให้เป็นจุดสาธิตจุดถ่ายทอดความรู้การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ มีสมาชิก 80 คนอาสาเข้ามาช่วยกันทำปุ๋ย ทำแปลง เพาะกล้าต้นไม้ ขยายพันธุ์หนุณา โดยอุปกรณ์ในการก่อสร้างศูนย์ฯ ส่วนใหญ่มาจากการบริจาคของสมาชิก เช่น ไม้ไผ่สังกะสี อิฐ ดิน เพื่อสร้างพื้นที่กลางของศูนย์ฯ ให้เข้มแข็ง

รวมกันเราอยู่

วิกฤติจากโรคโควิด-19 ทำให้บ้านโนนพริกมองเห็น ‘โอกาส’ ในการพัฒนาชุมชน หนึ่งในนั้นคือ การรวมกลุ่มสมาชิกภายใต้ศูนย์ปิ่นสุขไทยบ้านเพื่อชุมชน ที่สะท้อนให้เห็นว่า ไม่ว่าวิกฤติจะใหญ่แค่ไหน การรวมพลังของชาวบ้านคือทางออกที่ดีและเข้มแข็งที่สุด

พ่อหมาย นางาม อายุ 64 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ปีแรก และเป็นเกษตรกรต้นแบบ แม้จะมีประสบการณ์สูง แต่โครงการฯ นี้ทำให้พ่อหมายได้รับความรู้ใหม่ ๆ หลายอย่าง เช่น การต่อท่อรดน้ำ ที่ช่วยขยายตลาดทางการเกษตรให้พ่อหมายได้มากขึ้น

“โดยปกติลุงทำเกษตรผสมผสานอยู่แล้ว ทั้งปลูกข้าว ทำสวนพริก สวนครัว ผลไม้ มะพร้าว มะม่วง โดยไม่มีเครื่องทุ่นแรง กว่าจะหิ้วน้ำจากสระน้ำมารดพืชผลทางเกษตรในแต่ละวัน เล่นเอาเหนื่อย **โครงการฯ นี้ทำให้ลุงได้ความรู้เพิ่มเติมเยอะมาก โดยเฉพาะการทำแปลงผักที่มีผ้าสแลนกันแดด มีระบบน้ำหยดและสปริงเกอร์ เพียงแค่เปิดสวิตช์ก็สามารถรดน้ำได้เลย มีเวลาเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมร้อยละ 80** เมื่อก่อนปลูกผักส่งห้าง แต่ผลกระทบจากโควิด-19 สินค้าขายไม่ได้เลย โชคดีที่เป็นสมาชิกกลุ่ม มีการกระจายสินค้าไปหลายแห่งจึงพอมีรายได้อยู่บ้าง”

พ่อหลวง ชุมพวง อายุ 64 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ปีแรก ยืนยันว่า โครงการฯ นี้ทำให้พ่อหลวงมีความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะการทำปุ๋ยหมักจากมูลวัว และอาหารสัตว์ที่นอกจากจะทำให้มีรายได้มากขึ้นแล้วยังช่วยลดต้นทุนการผลิตลงได้ และยังสามารถถ่ายทอดความรู้ไปยังเกษตรกรคนอื่น ๆ ให้มีความรู้พัฒนาแปลงเกษตรได้อีกด้วย

นางสุพรรณมา บุญเจริญ อายุ 37 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ปีที่ 2 บอกว่า เธอได้เรียนรู้วิธีปรับปรุงแปลงให้ได้ผลผลิตมากขึ้น ลดการใช้สารเคมี ทดลองทำได้ระยะหนึ่งเห็นชัดว่า รายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 60 เป็นผลลัพธ์ที่น่าพอใจมาก จึงพยายามเข้าสู่เกษตรอินทรีย์เต็มรูปแบบ โดยปัจจุบันที่นาของเธอแบ่งพื้นที่ปลูกข้าว ทำสวนผักตามออร์เดอร์ ขุดบ่อน้ำเลี้ยงปลา เลี้ยงวัว และสวนฝรั่ง (เป็นพืชชนิดเดียวที่ยังใช้ปุ๋ยเคมีอยู่ หากไม่ใช้ปุ๋ยลูกจะเล็กขายไม่ได้ราคา) โดยขณะนี้เหลือการใช้เคมีร้อยละ 20 เท่านั้น โดยเธอมีเป้าหมายว่า จะลดการใช้ปุ๋ยเคมีในแปลงฝรั่งและหันมาปลูกแบบอินทรีย์ทั้งหมดให้ได้ในปีนี้

หากถามถึงความสำเร็จ นายสุรพงษ์ บอกว่า **ผลลัพธ์ที่เด่นชัดที่สุดของปีนี้คือ ภาคีเครือข่ายที่เข้ามาขับเคลื่อนงานเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน** ทั้งสำนักวิจัยและพัฒนาเกษตร กรมวิชาการเกษตรจังหวัดขอนแก่น เขต 3 ให้การฝึกอบรมและตรวจแปลงตามมาตรฐานอินทรีย์ วิทยาลัยการอาชีพพล ให้การฝึกอบรมพัฒนานวัตกรรมระบบควบคุมการผลิตอัตโนมัติ การติดตั้งระบบ และการติดตามหนุนเสริมในพื้นที่ กลุ่มวิสาหกิจโฮมฮักให้พื้นที่เพาะปลูกเพื่อฝึกอบรมเทคนิค กระบวนการผลิต การแปรรูป และจัดจำหน่าย กลุ่มผักปลอดสารพิษอำเภอพล ให้การฝึกอบรมเทคนิคและกระบวนการแปรรูป และการจัดจำหน่าย ท็อปส์ ซูเปอร์มาร์เก็ต ให้ความรู้ด้านการตลาดและการจัดจำหน่าย เกษตรอำเภอให้เทคนิคกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ และผู้นำชุมชนสนับสนุนลูกบ้านร่วมเรียนรู้และสนับสนุนการทำโครงการฯ ส่งผลให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 3,000-4,000 บาทต่อเดือน

ผลความสำเร็จจากโครงการทั้งปีแรกและปีที่สอง สะท้อนให้เห็นว่า แม้วิกฤติจะรุนแรงเพียงใด แต่การมี ‘องค์ความรู้’ และ ‘การรวมกลุ่ม’ คือ ‘พลัง’ อันยิ่งใหญ่ที่นำพาชุมชนให้รอดพ้นจากวิกฤติได้

โครงการยกระดับผลผลิตด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมสู่การเป็นผู้ประกอบการ เกษตรผสมผสานระบบอินทรีย์

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายสุรพงษ์ ด่านซ้าย

โทรศัพท์: 089-920-7805

จากหมู่บ้าน ตำบล สู่แหล่งเรียนรู้ การเลี้ยงจิ้งโกร่งระดับอำเภอ

วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านแม่ตาด
จังหวัดเชียงใหม่

ปีแรกของการทำโครงการส่งเสริมการเลี้ยงจิ้งโกร่งคุณภาพต่อยอดอาชีพที่ยั่งยืน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านแม่ตาด ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ คนในชุมชนยังคลุมเครือ ไม่เข้าใจว่า ‘จิ้งโกร่ง’ จะทำให้เกิดรายได้ได้อย่างไร เพราะเป็นเรื่องใหม่ที่ชาวบ้านไม่คุ้นชิน จึงไม่กล้าลงแรง และสละเวลาเข้ามาร่วมโครงการฯ แม้นายสิริพล เพ็ญโฉม ผู้รับผิดชอบโครงการฯ จะบอกว่า ทุกขั้นตอนทางโครงการฯ มีงบประมาณสนับสนุนเบื้องต้น มีการอบรมให้ความรู้วิธีการเลี้ยง มีการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด พร้อมกับแสดงตัวเลขรายได้จากการขายจิ้งโกร่งตัวโตเต็มวัยให้ดูว่า จิ้งโกร่งเป็นเทรนด์ของโปรตีนในโลกยุคใหม่ แต่ผู้ร่วมเรียนรู้บางส่วนก็ยังคงลังเล

จากที่ต้องการหาอาชีพเสริมให้กลุ่มคนด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และคนพิการ มีรายได้ ในภาวะวิกฤตโรคระบาด จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ในบางประเด็นเพื่อ ‘พิสูจน์’ ให้ชาวบ้านเห็นว่า ขั้นตอนการเลี้ยงจิ้งโกร่งไม่ยาก ลงทุนทำกล่องหรือกรงเลี้ยงรอบเดียว จากนั้นดูแลตามวิธีการ เช่น ให้น้ำ ให้อาหาร ดูแลการเจริญเติบโต และเก็บขาย

“นี่อาจเป็นอีกหนึ่งบทเรียนที่เราได้พบ เพราะชาวบ้านถูกหน่วยงานชวนทำโครงการ หลายครั้งแต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ พอเราไปชวนเขาเลยลังเล เลยต้องพิสูจน์ให้เห็นว่า จิ้งโกร่งเลี้ยงง่ายและขายได้จริง ๆ” นายสิริพล สะท้อนบทเรียนที่ได้รับ

ผลของการพิสูจน์ พบว่า ผู้ร่วมเรียนรู้หลายคนมีรายได้เสริม เช่น นางสาวรัญญา คล่องสัมฤทธิ์ อายุ 58 ปี อาชีพขายผลผลิตการเกษตร แปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร และรับจ้างทั่วไป ผู้ร่วมเรียนรู้ปีแรก บอกว่า ช่วงต้นโครงการฯ ยังไม่กล้าเข้าร่วม แต่พอเห็นความจริงจังของทีมงานเลยตัดสินใจเข้าร่วม เพราะต้องการหารายได้เสริม

“พอเข้ามาร่วมก็เห็นว่าเลี้ยงไม่ยาก และขายได้ราคาดี ขายได้ทั้งแบบสด และแบบแห้ง หรือนำไปแปรรูปเป็นอาหารก็ได้”

นอกจากเกิดอาชีพ เกิดรายได้แล้ว กระบวนการทำงานในปีแรกยังทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านการเลี้ยงจิ้งโกร่ง อาทิ เทคนิคและวิธีการให้อาหาร การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จากความสำเร็จที่เกิดขึ้น นำไปสู่การต่อยอดของโครงการในปีต่อมา ซึ่งนายสิริพลและชาวบ้านสันกำแพงคิดไปไกลกว่านั้น นั่นคือ อยากรให้อาเภอสันกำแพงเป็นแหล่งเรียนรู้การเพาะเลี้ยงจิ้งโกร่ง

“นอกจากเกิดอาชีพ เกิดรายได้แล้ว การทำงานในปีแรกทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านการเลี้ยงจิ้งโกร่ง จากความสำเร็จที่เกิดขึ้นนำไปสู่การต่อยอดโครงการในปีถัดมา ซึ่งสิริพลและชาวบ้านคิดไปไกลกว่านั้น ‘อยากให้อาเภอสันกำแพงเป็นแหล่งเรียนรู้’ การเพาะเลี้ยงจิ้งโกร่ง”

‘โอกาส’ ใน ‘ข้อจำกัด’

ดังนั้น การดำเนินงานโครงการยกระดับการเลี้ยงจิ้งโกร่งคุณภาพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสู่การพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ที่ยั่งยืน ปี 2563 สิ่งทีทีมงานคิดต่อยอด คือ 1. การพัฒนาศักยภาพคนทำงาน 2. การกระจายอาชีพ กระจายรายได้ไปสู่ผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ และ 3. การเพิ่มมูลค่าจิ้งโกร่ง โดยทั้ง 3 ภารกิจจะนำไปสู่ข้อ 4. เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเลี้ยงจิ้งโกร่งในพื้นที่อำเภอสันกำแพง

สำหรับที่มาของแนวคิดดังกล่าว นายสิริพล เล่าว่า ในระหว่าง การดำเนินงานในปีแรก มีชาวบ้านให้ความสนใจมาถามไถ่ค่อนข้างมากกว่า เลี้ยงแล้วเป็นยังไงบ้าง รายได้ดีไหม ทำให้เขาเห็นโอกาสในการขยาย องค์ความรู้ด้านการเลี้ยงจิ้งโกร่งไปยังพื้นที่ใกล้เคียง แต่ข้อจำกัดคือ ชาวคน ที่มีความรู้ความเข้าใจที่จะมาช่วยกันอธิบายวิธีการและขั้นตอนเลี้ยงจิ้งโกร่ง

“ผมสังเกตเห็นว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ให้คำแนะนำเพื่อน ๆ ในแบบที่เข้าใจ ได้ง่ายว่า เลี้ยงแบบไหน วิธีการเลี้ยงเป็นอย่างไร เลยคิดว่า ถ้าเราสนับสนุน ให้เขาสามารถพัฒนาศักยภาพตัวเองให้มีทักษะในการส่งต่อความรู้ให้กับ คนในชุมชนหรือคนที่สนใจได้อย่างมีกระบวนการ สามารถตั้งคำถามเพื่อ แลกเปลี่ยนเวลามีคนมาเรียนรู้ดูงานได้ และสามารถต่อยอดเรื่องการพัฒนา จิ้งโกร่งด้วยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ขนมดอกจอก ขนมจิ้งโกร่ง จิ้งโกร่งทอดกรอบอบสมุนไพร หรือน้ำพริกจิ้งโกร่ง เพื่อให้ทำการตลาด ได้มากขึ้น น่าจะช่วยให้ชาวบ้านสามารถดำเนินงานไปต่อได้ด้วยตัวเอง ในนามของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน”

เมื่อเป้าหมายการทำงานชัด กระบวนการ Up Skill คนทำงานจึงเริ่ม ด้วยการค้นหาความถนัดของแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มว่ามีความเชี่ยวชาญ หรือถนัดเรื่องอะไรบ้าง จากนั้นจึงหาวิธีหนุนเสริมที่ละประเด็น

“ในการพัฒนาทักษะของวิทยากร เน้นไปที่เรื่องการสื่อสาร การให้ ความรู้เรื่องการเลี้ยงจิ้งโกร่ง เลี้ยงแบบไหน เลี้ยงอย่างไร สำหรับกลุ่มแปรรูป และพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้แต่ละคนเสนอความเห็น แล้วช่วยกันสรุปว่าจะต่อยอดในเรื่องใด ข้อสรุปที่ได้คือ การจัดประกวด การปรุงอาหารโดยใช้วัตถุดิบหลักจากจิ้งโกร่ง โดยจัดงานที่ถนนคนเดิน อำเภอสันกำแพง มีคนเข้าร่วมประกวดเป็นจำนวนมาก ได้เมนูอาหารใหม่ ๆ กว่า 10 เมนู ที่ใช้จิ้งโกร่งเป็นวัตถุดิบหลัก ผลที่เกิดขึ้นคือ ชาวบ้านมองเห็น ช่องทางในการพัฒนาจิ้งโกร่ง ส่วนผู้บริโภคก็ได้รับรู้ว่า จิ้งโกร่งสามารถ ทำอาหารได้หลายชนิด”

ใช้งานพัฒนาคน

นอกจากการยกระดับผลิตภัณฑ์ นายสิริพล บอกว่า แนวคิดของการทำงานในครั้งนี้คือ **‘ใช้งานพัฒนาคน’** เพราะเป็นโครงการต่อยอดขยายผลจึงต้องการยกระดับการเลี้ยงจิ้งโกร่งคุณภาพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานสู่การพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้อย่างยั่งยืน ซึ่งคำสำคัญอยู่ที่ **‘ยกระดับการเลี้ยง’** โดยวิธี **‘ลดต้นทุน’** และ **‘เพิ่มรายได้’**

การลดต้นทุน คือ การผลิตอาหารที่ใช้สำหรับการเลี้ยงจิ้งโกร่ง เพราะโครงการฯ ปีแรก ชาวบ้านมีการทดลองนำผัก ผลไม้ในชุมชนมาเลี้ยงจิ้งโกร่งกิน พบว่าหลายอย่างน่าจะปลูกเองได้ ผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่มีทักษะการปลูกผักอยู่แล้ว เราแค่เสริมเรื่องความรู้เรื่องการปลูกผักอินทรีย์

สำหรับประเด็น**การใช้งานพัฒนาคน** นายสิริพล อธิบายว่า เนื่องจากเป็นโครงการฯ ปีที่ 2 ต้องขยายผลไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง จำเป็นต้องมีวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมทั้งเทคนิคเล็ก ๆ น้อย ๆ

“เราเห็นว่าผู้ร่วมเรียนรู้ที่ทำมาแล้วในปีแรกน่าจะอธิบายเรื่องราวหรือถ่ายทอดประสบการณ์ได้ดีที่สุด เพราะลองผิดลองถูก มีการแก้ปัญหาที่เกิดจากเลี้ยงมาแล้ว ถ้าเรายกระดับให้เขาขึ้นมาเป็นวิทยากรชาวบ้านได้ ก็อาจจะช่วยเสริมเรื่องการพัฒนาพื้นที่ที่สั้นกำแพงเป็นแหล่งเรียนรู้ได้”

เมื่อเป้าหมายคือ **‘ต้องการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้’** ดังนั้น วิธีต่อมาคือ การสร้าง **‘องค์ประกอบของแหล่งเรียนรู้’** ให้เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 1. องค์ความรู้และสถานที่เรียนรู้ 2. วิทยากรที่มีศักยภาพและความสามารถในการถ่ายทอดความรู้

ซึ่งโดยปกติ แหล่งเรียนรู้มักมีจุดเดียว แต่ประกอบไปด้วยหลายฐานการเรียนรู้ กรณีการเลี้ยงจิ้งโกร่งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ตาดแตกต่างไปจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ กล่าวคือ เพื่อไม่ให้เกิดการกระจุกตัวทีมงานออกแบบให้มีการแบ่งพื้นที่การเรียนรู้ออกเป็น 4 พื้นที่ในอำเภอ

สั้นกำแพงตามศักยภาพและทักษะของทีมงาน กรณีมีผู้สนใจมาจากพื้นที่ทางทิศเหนือของอำเภอ สามารถติดต่อประสานงานไปยังพื้นที่ดังกล่าวได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าว นอกจากจะเป็นกระจายพื้นที่ ยังเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนทำงานด้วยเช่นกัน

“เราออกแบบกิจกรรมสำหรับพัฒนาคนทั้ง 4 พื้นที่ในโครงการฯ สำหรับทดลองเป็นพื้นที่เรียนรู้ วิธีการคือ คัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ในปีแรกมาเป็นคณะทำงานจำนวน 30 คน จากนั้นก็ดูว่าใครถนัดเรื่องไหนบ้าง เช่น หมู่ 4 ถนัดเรื่องการแปรรูป ก็แนะนำให้จัดทีมเป็นผู้รู้เรื่องการแปรรูป หมู่บ้านไหนเชี่ยวชาญด้านการเลี้ยงก็ให้จัดทีมมา โดยทีมงานจะหนุนเสริมทักษะความรู้ด้านต่าง ๆ เพิ่มเติม วิธีการเช่นนี้สามารถพัฒนาคนได้มาก ทั้งเรื่องการทำงานเป็นทีม การบริหารจัดการ การคิดแก้ไขปัญหา และการสื่อสาร นอกจากนี้ เรายังให้แต่ละพื้นที่ได้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกัน ให้เขาเห็นวิธีคิด วิธีทำงานของเพื่อน ๆ เกิดเป็นวงจรการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น และสิ่งที่ซ่อนในกระบวนการนี้คือ ทักษะการสื่อสาร การกล้าคิด กล้าแสดงออก รวมถึงกล้ายอมรับความผิดพลาดแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง”

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาศักยภาพผู้ร่วมเรียนรู้ในปีแรกก็ยังทำควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะอาชีพการเลี้ยงจิ้งโกร่งในปีที่ 2 ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ ซึ่งวิธีการทำงานไม่ต่างจากปีแรก คือ สนับสนุนทุนเริ่มต้น ส่วนที่แตกต่างไปจากเดิมคือ พี่เลี้ยงที่ทำหน้าที่ติดตามคือผู้ร่วมเรียนรู้ปีที่ได้รับการยกระดับเป็นที่เลี้ยงหรือวิทยากร

นายสิริพล บอกว่า แต่ละหมู่บ้านจะมีการลงพื้นที่ไปดูแลผู้ร่วมเรียนรู้ บางครั้งก็มีการทดลองของตัวเองแล้วนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกัน เช่น การปลูกผักสำหรับใช้เป็นอาหารเลี้ยงจิ้งโกร่ง เป็นต้น ส่วนทีมงานจะเข้าไปหนุนเสริมในบางประเด็น เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดคำนวณเงิน การใช้บริการซอฟต์แวร์ แอปพลิเคชัน และสุขอนามัย เพราะเป็นช่วงโควิด-19

นายสิริพล เล่าว่า วิธีการดังกล่าว ได้ผลมากกว่าที่คิดไว้ เพราะผู้ร่วมเรียนรู้เริ่มรวมกลุ่มกัน มีการออมเงินอย่างน้อยคนละ 50 บาท ต่อเดือน ซึ่งสามารถรวบรวมเงินได้ราว 107,000 บาท ในนามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ตาด

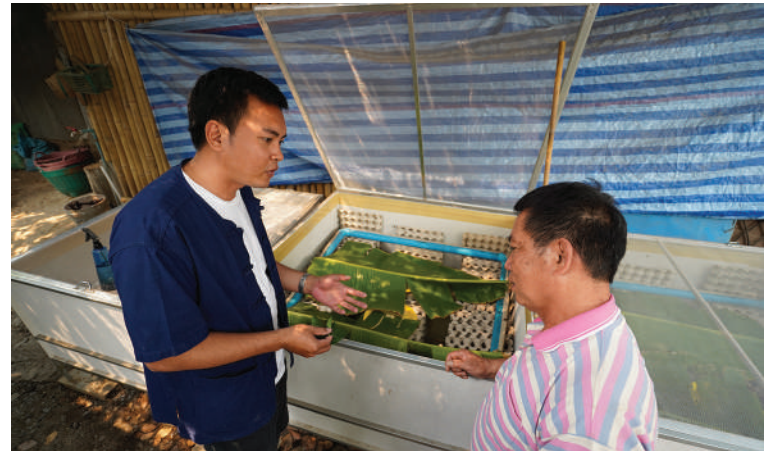
“ในด้านการตลาด กลุ่มไม่บังคับสมาชิกว่าต้องขายจิ้งโกร่งให้กลุ่มอย่างเดียว หากสมาชิกต้องการขายเองก็สามารถทำได้ แต่ขอความร่วมมือเรื่องอาหารเลี้ยงจิ้งโกร่งที่ต้องซื้อผ่านกลุ่มเท่านั้น เนื่องจากจะได้ราคาเท่าตลาดหรือถูกกว่า เพื่อช่วยลดต้นทุนของสมาชิก อีกทั้งอาหารที่ใช้เลี้ยงจิ้งโกร่งควรมาจากแหล่งเดียวกัน ถือเป็น การควบคุมคุณภาพจิ้งโกร่งอีกทางหนึ่ง”

ขายจิ้งโกร่ง ขายองค์ความรู้

ปัจจุบัน ราคาขายปลีกจิ้งโกร่งกิโลกรัมละ 250 บาท ผู้ร่วมเรียนรู้ 1 คน เลี้ยงจิ้งโกร่งเป็นอาชีพเสริมคนละ 1-3 บ่อ ใน 1 บ่อให้ผลผลิต 3 กิโลกรัม ผลลัพธ์ของโครงการฯ นอกจากจะทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น และรายจ่ายลดลงแล้ว ยังมีสิ่งที่เพิ่มมาคือ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้ร่วมเรียนรู้ รวมไปถึง ‘แหล่งเรียนรู้’ ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต

‘เกินเป้า’ น่าจะเป็นคำตอบสำหรับโครงการฯ นี้ เพราะแนวคิดแรกคือต้องการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับกลุ่มคนด้วยโอกาสขาดแคลนทุนทรัพย์ตามแนวคิดโครงการฯ คือ พัฒนาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ทั้งนี้ นายสิริพล บอกว่า สิ่งที่ทำให้เกินเป้าก็คือ การมองหาโอกาสในการต่อยอดความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ประเด็นที่ชัดเจนที่สุดคือ การส่งเสริมชาวบ้านเรื่องการปลูกผักอินทรีย์ที่เป็นพืชอาหารในการเลี้ยงจิ้งโกร่งที่ทีมงานบอกว่า ‘สังเกต’ เห็นว่าชาวบ้านทดลองนำผักหลายชนิด

มาให้จิ้งโกร่งกิน จึงนำไปสู่การต่อยอดเรื่องการปลูกผักอินทรีย์ จนเกิดกลุ่ม ‘ผู้ปลูกผักอินทรีย์’ ที่เป็นพืชอาหารในการเลี้ยงจิ้งโกร่งเป็นการลดต้นทุนอาหารจิ้งโกร่งอีกทางหนึ่ง รวมไปถึงการมองเห็น ‘ศักยภาพ’ ที่แตกต่างกันของชาวบ้าน เห็นโอกาสหรือแนวทางในการพัฒนาทักษะที่มีอยู่ให้เขาสามารถนำไปต่อยอดเรื่องอาชีพต่อไป

ผู้ร่วมเรียนรู้ ยืนยันว่า เมื่อสถานการณ์โรคระบาดคลี่คลาย ‘แหล่งเรียนรู้ด้านการเลี้ยงจิ้งโกร่ง’ จะเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการ ต่อจากนี้ผู้ร่วมเรียนรู้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ตาดจะไม่ขายจิ้งโกร่งอย่างเดียวแล้ว แต่พวกเขายังสามารถขายองค์ความรู้ได้อีกด้วย

**โครงการยกระดับการเลี้ยงจิ้งโกร่งคุณภาพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
สู่การพัฒนาอาชีพสร้างรายได้อย่างยั่งยืน**

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายสิริพล เพ็งโฉม

โทรศัพท์: 064-254-6239

ส่งเสริมบ้านเลาพัฒนา 'ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยววิถีชนเผ่าลีซู'

วิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติลีซู
ตำบลเมืองแหง จังหวัดเชียงใหม่

วิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติสุข ตำบลเมืองแหง จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งขึ้นโดยนายสราวุฒิ ภูมิสุจริตกุล คนรุ่นใหม่ชาวเขาเผ่าลีซู ที่ต้องการ ‘เปลี่ยน’ รูปแบบและวิธีการเกษตรแบบเคมีของชุมชนให้เป็นเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ เพราะเห็นว่า เครือญาติและคนส่วนใหญ่ในชุมชน ล้วนทำเกษตรเคมีที่รายได้ไม่พอกับรายจ่ายอีกทั้งยังทำลายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

โครงการฯ ที่ทำปีแรกคือโครงการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้มีรายได้น้อยโดยการส่งเสริมการพัฒนากาแฟครบวงจร บ้านเลาอู ซึ่งที่หมู่บ้านนี้ปลูกไว้ราว 100 ไร่ มีผลผลิตมากกว่า 40 ตันต่อปี โดยขายเป็นเมล็ดเซอร์รี่ให้กับพ่อค้าคนกลางในราคา 15-20 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งถ้าใส่ความรู้ด้านการแปรรูปจากเมล็ดเซอร์รี่เป็นกาแฟคั่ว ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและการตลาดเข้าไปจะเพิ่มรายได้เป็น 500 บาทต่อกิโลกรัม

ผลการดำเนินงานในปีแรก พบว่า สามารถปรับแนวคิดชุมชนที่พึ่งพาพืชชนิดเดียวจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ไปสู่การมองหาอาชีพที่หลากหลาย อาทิ การทำกาแฟอินทรีย์ ปลูกผักตามฤดูกาล การทำตลาด Onground ในคอนเซ็ปต์ตลาดนัดมีชีวิต ตลาดที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องกระบวนการผลิตสินค้า ที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านลีซูในพื้นที่อำเภอเวียงแหงนำเสนอสินค้าของตัวเอง มาขาย รวมทั้งตลาด Online หากผู้ร่วมเรียนรู้ไม่สะดวกในการนำสินค้ามาขายในตลาดนัดมีชีวิต

แต่อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ของปีแรกยังไม่สามารถถึงขั้นเปลี่ยนพฤติกรรมการทำเกษตรของชาวบ้านได้มากนัก ซึ่งจากการวิเคราะห์ของทีมงาน พบว่า ชาวบ้านยังขาดความเชื่อมั่น เพราะยังไม่เห็นตัวอย่างความสำเร็จ จึงมีเพียงผู้ร่วมเรียนรู้ไม่กี่รายที่เข้าสู่กระบวนการแปรรูปกาแฟ ส่วนรายอื่น ๆ เน้นไปที่การปรับเปลี่ยนการปลูกกาแฟอินทรีย์

จึงนำมาสู่การดำเนินงานในปีที่ 2 คือโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และรูปแบบตลาดใหม่บนฐานวิถีชนเผ่าลีซู เพื่อนำไปสู่กระบวนการทางตลาดที่เป็นผลจากการทำงานในปีแรก

พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากบ้านเลาอู

นายสราวุฒิ เล่าว่า บทเรียนจากการทำงานปีแรกที่คิดว่า บ้านเราเหมาะกับการแปรรูปกาแฟ แต่บางคนก็ไม่ได้สนใจ ปีที่ 2 จึงตั้งโจทย์ไว้กว้าง ๆ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้เลือกพัฒนาตามความสนใจและตามความถนัด โดยมีเจ้าหน้าที่ของวิสาหกิจชุมชนเป็นวิทยากรให้ความรู้ ดูแล และติดตามผล

“กลุ่มที่ 1 คือ เกษตรอินทรีย์ เรียนรู้การปลูกสตอร์วเบอร์รี่อินทรีย์ สอนตั้งแต่การปลูก การหว่านเมล็ด การวางระบบน้ำ รวมถึงการดูแล ทั้งเรื่องการกำจัดวัชพืช การใส่ปุ๋ย การทำน้ำหมักจุลินทรีย์จากหมักกล้วย การทำสารชีวภัณฑ์ราชีวเวเรียไตรโคเดอร์มา ซึ่งปีนี้ผู้ร่วมเรียนรู้บางส่วนเริ่มปลูกสตอร์วเบอร์รี่อินทรีย์ และเริ่มขายผลผลิตกิโลกรัมละ 490 บาท สตอร์วเบอร์รี่ธรรมชาติกิโลกรัมละ 100-200 บาท พอเกิดมูลค่าที่แตกต่าง ชาวบ้านก็รู้สึก

“พวกผมเป็นคนรุ่นใหม่ของบ้านเลาอู เรามุ่งหวังขับเคลื่อนการพัฒนาอาชีพ จากสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ เช่น วัฒนธรรมลีซู หรืออาหารการกินต่าง ๆ เราอยากช่วยให้ชาวบ้านรู้จักการแปรรูป การตลาด เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้”

คุ้มทุน แคมปลอดภัย และไม่เหนื่อยเท่าตอนใช้สารเคมี แต่เสียกว่าปีนี้ เริ่มปลูกเข้าไปหน่อย ทำให้ผลผลิตมาออกเยอะช่วงท้ายฤดูกาล จึงจำหน่าย ได้ราคาไม่ดิ่ง โดยในส่วนของรายได้เสริมที่ผู้ร่วมเรียนรู้จะได้เพิ่มขึ้นในแต่ละรอบฤดูกาลประมาณ 3,000 บาทต่อคน”

กลุ่มที่ 2 คือ **การแปรรูปผลไม้เมืองหนาว** มีการทำ **‘กิมจิสีชู’** ซึ่งใช้ผลไม้ ผักหอมชู ผักกาดดอย เป็นอาหารของชนเผ่าลีซู ทำมาจากวัตถุดิบในชุมชน แต่มีการพัฒนาสูตรปรุงรสชาติแบบพร้อมรับประทาน ปัจจุบันมี 3 สูตร คือ แบบหวาน แบบใส่หอมชู และแบบไม่ใส่หอมชู โดยผู้ร่วมเรียนรู้เริ่มผลิตจำหน่ายเองและนำมาฝากขายที่วิสาหกิจชุมชนฯ รายได้เสริมที่เกิดขึ้นมีตั้งแต่ 1,000-3,000 บาทต่อคน

กลุ่มที่ 3 คือ **หัตถกรรม** เป็นการตัดเย็บเสื้อผ้า กระเป๋า ยาม ที่ใช้ผ้าทอของลีซู มีการนำลวดลายดั้งเดิมของชนเผ่าลีซู เช่น อีะหน่ายอ มาออกแบบให้น่าสนใจ มีการพาผู้ร่วมเรียนรู้ไปดูงานที่บ้านอาจารย์ซซุโหล่งฮิมควา ดูการนำลายผ้ามาประยุกต์ทำเสื้อผ้าแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ แต่ด้วยเวลาที่กระชั้นชิด ปีนี้จึงยังตัดเย็บเสื้อผ้าแบบเดิมไปก่อน แต่มีกลุ่มวัยรุ่นที่สนใจนำมาพัฒนาต่อ

Akipu Camping การท่องเที่ยววิถีลีซู

สำหรับกลุ่มสุดท้ายคือ **การท่องเที่ยวเชิงวิถีลีซู** ซึ่งเกิดจากแรงบันดาลใจที่ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ไปศึกษาดูงานที่บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ และมองเห็นถึงศักยภาพของพื้นที่ตนเอง

นายสรราวุฒิ เล่าว่า กลับมาก็จัดกลุ่มคุยกัน มีการวางแผนและเชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชนร่วมกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ร่วมกันกำหนดกติกาต่าง ๆ ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น 1. บ้านหนึ่งหลังทำจุดตั้งแคมป์ได้ 6 จุด เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวล้นเกิน 2. นำขยะมาแล้วต้องนำกลับไปด้วย 3. ห้ามรถภายนอกหรือรถส่วนตัวเข้าไปที่จุดชมวิว 4. มีการจัดสรรค่าบริการให้กับส่วนกลางสำหรับใช้เป็นค่าบริการจัดการ

“ปีนี้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้รวมกลุ่มกันทำการท่องเที่ยวแบบแคมป์ของบ้านเลาเวเป็นการนำร่อง ราคาแพ็คเกจอยู่ที่ 900 บาท ต่อ 1 เต็นท์นอนได้ 2 คน ไฮไลท์ของการท่องเที่ยวคือการพาไปดู ‘ฮาดูบิ’ ซึ่งเป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้น โดย ‘ฮาดู’ หมายถึงที่อยู่ ‘บิ’ หมายถึงเก่า ‘ฮาดูบิ’

แปลว่า ที่อยู่หรือหมู่บ้านเก่า เป็นสถานที่ชมวิวยอดเยี่ยม มียูทูบเบอร์หลายคนเข้ามาสำรวจ และบอกว่าอาจจะเป็น 1 ใน 10 จุดชมพระอาทิตย์ที่สวยงามที่สุดของประเทศไทยก็ได้ เพราะว่าเป็นมุมที่เห็นดอยหลวงเชียงดาวชัดเจนมาก ตอนเย็นมีกิจกรรมเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ ชาวบ้านจะเล่าให้ฟังว่าต้นไม้ชนิดไหนใช้ทำอะไร และมีจุดชมพระอาทิตย์ตกดิน ซึ่งทั้งหมดนี้จะต้องเขียนแผนเสนอกรมป่าไม้อีกครั้ง”

สำหรับการบริหารจัดการ นายสรวิชัย บอกว่า **ผู้ร่วมเรียนรู้จะต้องรวมกลุ่มแบ่งงานกันตามความถนัด** เช่น บางคนพานักท่องเที่ยวเดินเล่น บางคนทำอาหารเย็น บางคนดูแลการกางเต็นท์ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้หมุนเวียนในชุมชน และปีนี้หากชาวบ้านคนไหนสนใจทำเรื่องการท่องเที่ยวจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการในรูปแบบกลุ่ม

“ในส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวก็ค่อนข้างเยอะ เพราะตอนจัดกิจกรรมนำร่องก็มีคนมาจริง ๆ และเกิดรายได้ขึ้นจริง ซึ่งผู้ร่วมเรียนรู้แต่ละคนมีรายได้ไม่เท่ากัน เช่น คนทำอาหารได้ประมาณ 2,000 บาท ส่วนคนที่กางเต็นท์มีรายได้ประมาณ 3,000-4,000 บาท เป็นต้น”

Akipu Market ตลาดนัดสินค้าชุมชน

นอกจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่จะเป็นจุดเชื่อมต่อการขายผลิตภัณฑ์บ้านเลาแล้ว โครงการฯ ยังริเริ่มตลาดนัด ‘Akipu Market’ เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้นำสินค้าของตนเองมาจำหน่ายร่วมกัน โดยสร้างบ้านข้างวัด แบ่งห้องร้านค้าตามกลุ่มกิจกรรม ห้องแรกเป็นห้องการเกษตรจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับการทำเกษตรอินทรีย์ ห้องที่ 2 หัตถกรรม จะมีจักร 1 ตัว และเครื่องตัดเย็บต่าง ๆ ห้องที่ 3 เป็นงานจักสาน การทำตะกร้า ไม้กวาด ห้องที่ 4 เป็น

พื้นที่ว่างสำหรับผลิตภัณฑ์แปรรูปตามฤดูกาล ห้องสุดท้ายเป็นห้องครัวสำหรับทำอาหารร่วมกัน

“เรามีการเปิดตลาดจริง นอกจากขายของแล้ว ยังเพิ่มการเล่นของสี่ล้อ การแต่งกาย นิทานพื้นบ้าน รวมถึงเชิญหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่มีนายอำเภอแล้วก็เครือข่ายมาร่วมงาน ซึ่งได้ผลตอบรับที่ดีทั้งจากคนในชุมชนและผู้ร่วมเรียนรู้ ทุกคนอยากให้ตลาดต่อไปเรื่อย ๆ มีการประชุมกันว่าเราจะจัดทุกวันเสาร์แรกของเดือน โดยกิจกรรมไฮไลต์จะเปลี่ยนไปตามฤดูกาล เช่น ครั้งที่ผ่านมาระจัดในธีมการทำผลไม้เมืองหนาวในฤดูร้อน แผนต่อไปคือต้องจัดตลาดให้ได้เดือนละ 1 ครั้ง ปลายปีตั้งใจจะจัดงานใหญ่เรื่องกาแฟ ซึ่งปีนี้เราส่งกาแฟประกวดด้วย ถ้าได้รางวัลจะทำให้มีชื่อเสียงและได้ทำการตลาดไปพร้อมกัน”

ทั้งนี้ ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โครงการฯ ยังส่งเสริมเรื่องตลาดออนไลน์ มีการไลฟ์สดขายของในสวน ไลฟ์ขายสินค้าต่าง ๆ ในเพจวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมชาติสี่ชุมชน ขณะที่ผู้ร่วมเรียนรู้บางส่วนเริ่มโพสต์ขายของในเฟซบุ๊กตัวเอง

ยกระดับบ้านเลาญ เพิ่มคุณภาพชีวิตชุมชน

นายวิภ ภมรสุจริตกุล อายุ 18 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่า ตอนแรกโดนพ่อแม่บังคับให้มา แต่พอได้มาเรียนรู้จริง ๆ แล้วคิดว่า ถ้าไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ นี่ก็น่าเสียดายโอกาสมาก

“ถ้าตอนนั้นไม่ได้เข้าโครงการฯ นี้ ผมก็ยังคงปลูกกะหล่ำปลีโดยใช้สารเคมีและก็ยังเหนื่อยเหมือนเดิม พอได้มาเรียนรู้ในโครงการฯ เราก็เปลี่ยนความคิด ไม่อยากปลูกกะหล่ำปลีหรือข้าวโพดแล้ว อยากปลูกกาแฟ ปลูกต้นไม้แทน ยิ่งได้มาช่วยงานที่ร้านกาแฟ ได้เห็นการแปรรูปกาแฟ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้เยอะ เป็นการเปิดโลกให้เรา ทำให้เราเห็นคุณค่าตนเอง หากมีโอกาสอยากเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวเพิ่มเติม”

เชื่อว่าหลังจากนี้ ‘บ้านเลาญ’ ซึ่งเคยเป็นที่รู้จักในฐานะหมู่บ้านสีแดง ที่เคยปลูกฝิ่นคงเปลี่ยนไปในฐานะ ‘หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม’ ที่จะเปิดรับให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสวิถีชีวิตชนเผ่าลีซู ชิมกาแฟที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะตัวที่ ‘Akipu Coffee’ ร้านกาแฟเล็ก ๆ ท่ามกลางหุบเขา พร้อมทั้งเลือกซื้อผลผลิตการเกษตรและงานหัตถกรรมของชนเผ่าลีซูเป็นของฝาก

“เป็น 2 ปีที่ กสศ. มอบคุณค่าให้กับผมมาก ทำให้ผมและทีมงาน มีองค์ความรู้ มีเครื่องมือ มีโรงแปรรูป และมีวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้น ทำให้เราสามารถขยายสิ่งที่เราคิดฝันได้เต็มที่ การทำโครงการฯ นี้ยังทำให้เกิดเครือข่ายคนทำงานทั้งหน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัย เป็นการเปิดโลกให้กับชุมชน ให้สามารถขับเคลื่อนงานได้ในระดับอำเภอ หน่วยงานป่าไม้ เข้าใจเรามากขึ้น ชุมชนเริ่มเห็นถึงโอกาสและอยากร่วมกันพัฒนาชุมชน ที่สำคัญคือ ช่องทางการตลาด มีคนรู้จักบ้านเลาญผ่าน กสศ. เยอะมาก ทำให้กลุ่มของเราเติบโตมากขึ้น”

ไม่เพียงชุมชนที่มีพัฒนาการและมีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นเด่นชัด นายสรราชูฒิ ยังบอกว่า ตัวเขาและทีมงานต่างก็ได้เรียนรู้การทำงานกับชุมชนมากขึ้น

“เราได้วิธีคิดหรือว่าชุดความคิดในการทำงานกับชุมชน เข้าใจมิติของชุมชนมากขึ้นว่า การพัฒนาชุมชนจะสำเร็จได้ ต้องรู้ว่าชุมชนต้องการอะไร เพราะการพัฒนาที่มาจากตัวเขาเองจะทำให้เกิดไฟแห่งการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความสำเร็จ”

โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และรูปแบบตลาดใหม่ บนฐานวิถีชนเผ่าลีซู

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายสรราชูฒิ ภมรสุจริตกุล

โทรศัพท์: 063-984-4777

‘ไก๋ไข่อินทรีย์’ โปรตีนคุณภาพดีและอาชีพที่มั่นคง

วิสาหกิจชุมชนแม่ทาวอร์แกนิก จังหวัดเชียงใหม่

กล่าวได้ว่า ‘แม่ทาออร์แกนิก’ เป็นกลุ่มวิสาหกิจที่ก่อร่างสร้างตัวจากคนรุ่นใหม่ในชุมชนแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และประสบความสำเร็จในแง่ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกของชุมชน ที่สามารถยกระดับและพัฒนาศักยภาพของการทำงานได้อย่างแท้จริง

ความสำเร็จส่วนหนึ่งมาจากการวางรากฐานที่แข็งแกร่งของคนรุ่นก่อน ผสมกับการส่งต่อความรู้ เรื่องราวและประวัติศาสตร์การก่อร่างสร้างฐานสู่คนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

แม้องค์ประกอบจะครบ กล่าวคือ มีฐานทรัพยากรที่หลากหลาย มีฐานความรู้ด้านการเกษตรของชุมชนที่เหนียวแน่น มีการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและกำลังคนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่าง อบต.แม่ทา รวมถึงการไม่หยุดนิ่งของคนรุ่นใหม่ในการแสวงหาโอกาสและความรู้ในการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์และทีมงานอย่างต่อเนื่อง แต่ทุกวันนี้ผลผลิตส่วนใหญ่ที่กลุ่มแม่ทาออร์แกนิกทำอยู่นั้นมีเพียงแค้ฝักและผลไม้ ชุมชนจึงต้องการผลิตภัณฑ์อินทรีย์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น

นายยุทธศักดิ์ ยืนน้อย วิสาหกิจชุมชนแม่ทาออร์แกนิก จังหวัดเชียงใหม่ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า แนวคิดของแม่ทาออร์แกนิกคือ เป็นศูนย์กลางในการนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนออกสู่ตลาด ดังนั้นกระบวนการค้นหาอาชีพจึงต้องตอบโจทย์ชุมชนนั้นคือ สามารถทำได้ทุกหลังคาเรือน

“โจทย์จากชุมชน คือ ต้องการพัฒนาอาหารที่ปลอดภัยให้มีความหลากหลายมากขึ้น จึงอยากส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ เพราะทุกครัวเรือนกินเป็นประจำทุกวัน และทุกบ้านก็สามารถเลี้ยงได้”

อย่างไรก็ตาม โครงการฯ นี้นอกจากจะตอบโจทย์ชุมชนแล้วยังต้องตอบโจทย์ กสศ. คือ ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาด ตกงาน ถูกลดเวลาทำงาน และยังมีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดที่ใช้สารเคมีประสบปัญหาเรื่องการถูกเอาเปรียบด้านราคาขาย จึงชวนคนเหล่านี้และคนในครอบครัวมาเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ร่วมกัน โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมด 50 คน

“โจทย์จากชุมชนคือ ต้องการพัฒนาอาหารที่ปลอดภัยให้มีความหลากหลายมากขึ้น จึงส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ เพราะทุกครัวเรือนกินเป็นประจำทุกวัน และทุกบ้านก็สามารถเลี้ยงได้”

ส่งเสริม 3 อาชีพ เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ครบวงจร

การส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ของโครงการฯ ไม่ใช่เพียงการซื้อแม่พันธุ์ไก่ไข่มาล้างในฟาร์มแบบอินทรีย์เท่านั้น แต่พวกเขายังมุ่งหวังสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์แบบครบวงจร

นายยุทธศักดิ์ เล่าว่า เขาตั้งใจให้มีทั้งกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่และกลุ่มผลิตอาหารไก่ ให้ทั้งสองกลุ่มมีความเชื่อมโยงหนุนเสริมซึ่งกันและกัน โดยอาหารเลี้ยงไก่มี 2 ประเภท คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แบบอินทรีย์และหนอนแมลงวันลาย ซึ่งมีโปรตีนสูง ตั้งใจว่าจะนำมาเป็นส่วนผสมทดแทนโปรตีนที่ต้องซื้อจากภายนอก ซึ่งกลุ่มผลิตอาหารจะส่งผลผลิตไปให้กลุ่มเลี้ยงไก่ไข่ ดังนั้นจะทำให้มีถึง 3 อาชีพ คือ 1. กลุ่มเลี้ยงไก่ไข่ 2. กลุ่มเลี้ยงหนอนแมลงวันลาย และ 3. กลุ่มปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ทั้งนี้ โครงการฯ จะแบ่งผู้ร่วมเรียนรู้เป็น 3 กลุ่มอาชีพ กลุ่มคนเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ประมาณ 10 คน กลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อินทรีย์ 10 คน ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้จะเป็นคนที่ยังไม่มาก เพราะต้องใช้แรงงานในการทำงานค่อนข้างมาก ส่วนที่เหลือเป็นกลุ่มเลี้ยงหนอนแมลงวันลาย ส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้านและผู้สูงอายุที่สามารถเลี้ยงหนอนอยู่บ้านได้ ไม่ต้องใช้แรงมาก

กิจกรรมแรกของโครงการฯ คือ การพาผู้ร่วมเรียนรู้ไป ‘เรียนรู้ดูงาน’ การเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์และทำอาหารไก่กับผู้ที่มีประสบการณ์ในหลายพื้นที่ของจังหวัดน่าน

อบรมเลี้ยงไก่ไข่และอาหารไก่อินทรีย์

หลังจากได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์ตรง ทั้งจากผู้เลี้ยงไก่ไข่และแหล่งผลิตอาหารไก่อินทรีย์แล้ว ถึงเวลาอบรมและลงมือปฏิบัติจริง มีวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องการทำโรงเรือนเลี้ยงไก่ เทคนิคการทำอาหาร รวมถึงเรื่องโรคต่าง ๆ ซึ่งการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์จะแตกต่างจากการเลี้ยงไก่ไข่ทั่วไป โดยไก่ไข่ทั่วไปจะเลี้ยงในกรงตับให้ไก่อยู่นิ่ง ๆ เพื่อให้ไก่กินอาหารสำเร็จรูปและออกไข่ แต่ไก่ไข่อินทรีย์จะเลี้ยงแบบปล่อยในพื้นที่กว้าง อาหารที่ให้จะผสมสูตรเองหมดเพื่อให้ไก่สุขภาพดีแข็งแรง ส่วนผลผลิตในด้านปริมาณไก่ไข่อินทรีย์อาจจะสู้ไก่เลี้ยงทั่วไปไม่ได้ เพราะไก่อินทรีย์จะได้ไข่ประมาณร้อยละ 60-70 ส่วนไก่ทั่วไปจะได้ประมาณร้อยละ 90 แต่ไข่ไก่อินทรีย์มีคุณภาพดีกว่าและมีน้ำหนักมากกว่า มีสีเหลืองนวลกลมสวย รูนของไข่ขาวจะไม่แตกเหมือนไข่ทั่วไป ตอนนี้มีผู้ร่วมเรียนรู้เลี้ยงไก่อยู่ 600 ตัว ออกไข่ได้ถึงร้อยละ 90 เสียไปประมาณร้อยละ 10 เท่านั้น ทั้งนี้ไก่ที่เลี้ยงแบบอินทรีย์จะสามารถเก็บไข่ต่อเนื่องได้ 2-3 ปี

ส่วนการผลิตอาหารไก่อินทรีย์ ในกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดจะปลูกโดยใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยคอก รวมถึงสารชีวภาพต่าง ๆ ทดแทนการใช้สารเคมี ขณะที่กลุ่มเพาะเลี้ยงหนอนแมลงวันลายจะใช้เศษผักและเศษอาหาร

ที่เหลือใช้จากครัวเรือน หรือจากสวนผักในชุมชนมาเป็นอาหารในการเลี้ยง ซึ่งนอกจากช่วยลดต้นทุนการผลิตแล้ว ยังไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน

“หากทำสำเร็จจะช่วยลดต้นทุนค่าอาหารไก่ได้ร้อยละ 50 หรือ ประมาณ 5-6 บาทต่อกิโลกรัม (เดิมกิโลกรัมละ 12 บาท) โดยปกติไก่จะ ออกไข่ได้ทุกวันต้องกินอาหารที่มีโปรตีนร้อยละ 18 ขึ้นไป ซึ่งส่วนใหญ่ มาจากปลาป่น กากถั่วเหลืองอบ ต้องหาซื้อจากข้างนอก ทำให้ไม่สามารถ พึ่งตนเองได้ แต่ถ้าเราเลี้ยงหนอนเองจะสามารถนำมาใช้เป็นโปรตีน ทดแทน ต้นทุนค่าอาหารจะลดลงมาก และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพา ตนเองได้” นายยุทธศักดิ์ บอก

สนับสนุนชุมชนแปรรูปไข่ ขยายสายพานอาชีพ

ไข่ไก่ปลอดภัยที่ผ่านการเลี้ยงดูอย่างใส่ใจถูกนำไปใส่กล่องกระดาษ เพื่อส่งขายภายใต้แบรนด์ ‘เล่าฝัน’ ซึ่งเป็นกลุ่มใหม่ที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกในโครงการฯ เพื่อทำหน้าที่รับซื้อไข่ไก่อินทรีย์จากสมาชิก ผู้เลี้ยงไก่ หารตลาด และส่งขายอย่างเป็นระบบ

นายยุทธศักดิ์ เล่าว่า การตั้งกลุ่มเล่าฝันขึ้นมาจะทำให้กลุ่มผู้เลี้ยง ไข่ไก่อินทรีย์เกิดความยั่งยืนแม้จะจบโครงการฯ ไปแล้วก็ตาม โดยกลุ่มจะ ทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบการรับซื้อไข่จากสมาชิกไปสร้างรายได้ ซึ่งตอนนี้ ไข่ส่วนหนึ่งขายในชุมชน อีกส่วนหนึ่งส่งขายในเชียงใหม่และกรุงเทพฯ ราคาขายไข่ไก่อินทรีย์อยู่ที่แผงละ 100 บาท ถ้าเป็นไข่ไก่ทั่วไปแผงละ 80- 90 บาท รายได้หลังการจำหน่ายจะเป็นค่าบริหารจัดการต่าง ๆ เช่น ค่าแรง ค่ากล่อง ค่าน้ำมันรถ และค่าบริหารจัดการกลุ่ม

ไม่เพียงการขายไข่สด ทางโครงการฯ ยังเชิญเชฟมืออาชีพเข้ามา สอน ‘การแปรรูปไข่’ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับไข่ไก่ที่เหลือจากการขาย และเปิดกว้างให้คนในชุมชนทั้งแม่บ้านและผู้ประกอบการมาร่วมเรียนรู้

การพัฒนาเมนูจากไข่ ซึ่งเป็นการกระตุ้นยอดขายไข่ไก่อินทรีย์ให้แก่ ผู้ร่วมเรียนรู้ทางอ้อม ขณะที่ผู้ร่วมเรียนรู้ก็เริ่มมีการแปรรูปไข่ไก่อินทรีย์ เช่น ไข่ตองซีอิ๊ว ไข่ยางมะตูมตองซีอิ๊ว ซึ่งตอนที่เปิดตัวโครงการฯ ในตลาดแม่ทา ก็มีการนำไปทดลองขาย ก็พอขายได้ รวมทั้งยังสามารถต่อยอดทำเป็น ขนมหวานอื่น ๆ ได้หลายเมนู

นายยุทธศักดิ์ บอกว่า หลังทำโครงการฯ เราเห็นแนวทางการต่อยอด สร้างสายพานอาชีพจากการเลี้ยงไก่หลายเรื่อง ทั้งการแปรรูป การปลูก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่สำคัญคือการเลี้ยงหนอนแมลงวันลาย ที่แม้ตอนนี้ จะทำเป็นแค่อาหารไก่ แต่หากเราเชี่ยวชาญ เลี้ยงได้เยอะ ก็ยังสามารถขาย ให้กับกลุ่มเลี้ยงนก เลี้ยงปลา ซึ่งจะทำให้คนที่เลี้ยงหนอนมีช่องทางการขาย และมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

สานสัมพันธ์ในครอบครัว สร้างรายได้ อย่างยั่งยืน

ทุกวันนี้ผู้ร่วมเรียนรู้นอกจากจะมีอาชีพ มีรายได้จากการเลี้ยงไข่ไก่ อินทรีย์แบบครบวงจร แต่ด้วยกลยุทธ์ของโครงการฯ ที่ชักชวนให้คนใน ครอบครัวมาเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน ยังช่วยสานสัมพันธ์อันดีให้แก่ พวกเขามากยิ่งขึ้น

นายอดิศักดิ์ ตะปวน อายุ 44 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เขามีลูก 2 คน เมื่อก่อนพอลูกเลิกเรียนก็ไปเล่นกีฬา ตกเย็นก็กลับมา กินข้าวและเข้านอน เดี่ยวนี้ตั้งแต่ช่วยกันเลี้ยงไข่ไก่อินทรีย์ 100 ตัว เลิกเรียนกลับมาลูกก็ต้องช่วยกันดูไก่ คนหนึ่งให้น้ำ อีกคนหนึ่งให้อาหาร แต่ถ้าลูกมีการบ้านพ่อแม่ก็ดูแทน เพราะว่าทั้งครอบครัวทำร่วมกันได้หมด การเลี้ยงไก่ทำให้ครอบครัวมีความผูกพันกันมากกว่าเดิม

“ความสำเร็จจากการส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ และการเชื่อมโยงไปสู่อาชีพต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง นอกจากจะเป็นผลมาจากความมุ่งมั่นในการทำงานของวิสาหกิจชุมชนแม่ทาออร์แกนิกแล้ว ปัจจัยสำคัญคือ ‘พลังจากเครือข่าย’ ที่เข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือ”

ความสำเร็จจากการส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ และการเชื่อมโยงไปสู่อาชีพต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง นอกจากจะเป็นผลมาจากความมุ่งมั่นในการทำงานของวิสาหกิจชุมชนแม่ทาออร์แกนิกแล้ว ปัจจัยสำคัญคือ ‘พลังจากเครือข่าย’ ที่เข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือ

“แรก ๆ เราทำแบบไม่มีความรู้ ก็ออกไปหาความรู้และประสบการณ์จากข้างนอก ค่อย ๆ พัฒนาไปเรื่อย ๆ แต่เรามีเครือข่ายเยอะและเขาพร้อมที่จะสนับสนุนทั้งความรู้ งบประมาณ เมื่อได้ผลผลิตออกมาไม่มีที่ขายก็มีหน่วยงานต่าง ๆ เช่น อบต.แม่ทา กลุ่มเซ็นทรัลทำ และร้านแม่ทาออร์แกนิก Maetha Organic Café เข้ามาช่วย พอทำไปก็ยิ่งได้เรียนรู้ได้เครือข่ายมากขึ้น ยิ่งทำก็ยิ่งสนุก ได้เจอปัญหา เจอทางออก จนเกิดเป็นชุดความรู้ใหม่ขึ้นมา”

สำหรับความมุ่งหวังต่อจากนี้ นายยุทธศักดิ์ บอกว่า พวกเขาอยากสานต่อการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ให้เป็นอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชน โดยตั้งใจเติมองค์ความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์ให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้เพิ่ม รวมทั้งหาวิธีลดต้นทุน และขยายตลาดให้มากขึ้น

โครงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายยุทธศักดิ์ ยืนน้อย

โทรศัพท์: 065-478-5492

‘ผึ้ง’ คุ้มภัยโควิด-19

เครือข่ายจัดการภัยพิบัตินครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 **เครือข่ายจัดการภัยพิบัตินครศรีธรรมราช** เป็นอีกกลุ่มที่ได้รับผลกระทบนี้ด้วยเช่นกัน บางส่วนถูกเลิกจ้างงาน บางส่วนรายได้ลดลง ส่งผลให้ทำงานจิตอาสาได้ไม่เต็มที่ อีกทั้งในครัวเรือนยังมีภาระต้องดูแลครอบครัวที่มีทั้งคนชรา ผู้ป่วยจิตเวช ผู้ป่วยติดเตียง และคนพิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

‘ผึ่งโพรง’ บทสรุปของอาชีพเสริม

จำโทโกเมศร์ ทองบุญชู ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนสามัญการจัดการภัยพิบัติจังหวัดนครศรีธรรมราช เล่าว่า สมาชิกเครือข่ายจัดการภัยพิบัตินครศรีธรรมราชกว่า 100 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ รับจ้างกรีดยาง ทำสวนผลไม้ โดยไม่น้อยกว่าร้อยละ 45 เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการถูกเลิกจ้างจากพนักงานประจำ ทำให้ขาดรายได้ จึงได้จัดทำ**โครงการพัฒนาระบบดูแลครอบครัวอาสาสมัครจัดการภัยพิบัติโดยการเลี้ยงผึ่งโพรง** ฝึกอบรมในพื้นที่ 5 ตำบลในอำเภอชะอวด ได้แก่ ตำบลเกาะขันธุ์ ตำบลท่าเสม็ด ตำบลหนองหาด ตำบลชะอวด และตำบลเคร็ง

“วิกฤติโควิด-19 ทำให้จิตอาสาที่มีจำนวนลดลง ปกติจิตอาสาทุกคนทำงานประจำ มีรายได้วันละ 200-300 บาท แต่พอถูกเลิกจ้างก็ไม่มีรายได้ จากที่เคยมาทำงานจิตอาสาที่เปลี่ยนมาทำงานเพื่อชุมชนจิตอาสา บางครอบครัวมีคนป่วยให้รับผิดชอบ ก็มานั่งคุยกันในเครือข่ายว่าจะหาทางออกอย่างไร จึงเกิดโครงการฯ นี้ขึ้น”

บทสรุปของการพูดคุยในครั้งนั้น นำไปสู่การเลือกทำโครงการ **‘เลี้ยงผึ่งโพรง’** ที่ไม่ต้องลงสนามแข่งขันเรื่องการตลาดกับที่อื่น เพราะจิตอาสาบางคนเคยเลี้ยงผึ่งมาก่อน ประกอบกับการเลี้ยงผึ่งนอกจากเป็นอาชีพเสริมที่แก้ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจปากท้องแล้ว ยังดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศไปพร้อมกัน โดยผู้ร่วมเรียนรู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ มีทั้งสิ้น 80 คน เป็น ผู้ว่างงาน 17 คน ผู้สูงอายุ 24 คน ผู้ป่วยจิตเวช 13 คน และคนพิการ 26 คน

‘ผึ่ง’ เครื่องมือเรียนรู้สู่การฝึกทักษะอาชีพ

จำโทโกเมศร์ เล่าว่า ผึ่งโพรงธรรมชาติจะสร้างขึ้นด้วยการสร้างรวงรังซ้อนกันเป็นโพรงไม้หรือโพรงหิน มีปากทางเข้าออกค่อนข้างเล็ก เพื่อป้องกันศัตรูจากภายนอก อัตราการแยกรังค่อนข้างบ่อย จะทิ้งรังเดิมเมื่อสภาวะแวดล้อมไม่เหมาะสม ดังนั้นการเรียนรู้พฤติกรรมของผึ่งจึงมีความจำเป็นสำหรับผู้เลี้ยง โดยในเบื้องต้นได้เชิญวิทยากรจากศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จังหวัดชุมพร หรือที่รู้จักกันดีว่า **‘ศูนย์ผึ่งชุมพร’** เข้ามาอบรม

“วิกฤติโควิด-19 ทำให้จิตอาสา มีจำนวนลดลง ปกติจิตอาสา ทุกคนทำงานประจำ มีรายได้วันละ 200-300 บาท แต่พอถูกเลิกจ้าง ก็ไม่มีรายได้ จากที่เคยมาทำงาน จิตอาสาที่เปลี่ยนมาทำงานเพื่อ ชุมชนจิตอาสา บางครอบครัว มีคนป่วยให้รับผิดชอบ ก็มาคุยกัน ในเครือข่ายว่าจะหาทางออกอย่างไร จึงเกิดโครงการฯ นี้ขึ้น”

ให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงผึ้ง วิธีการทำกล่องหรือรังผึ้ง โดยทดลองทำ ครั้งแรกแบบมีประตูเปิดปิดข้างเดียว จากนั้นพัฒนาเป็นแบบมีประตูเปิดปิด สองด้าน และเพิ่ม ‘คอน’ เข้าไปเพื่อให้ผึ้งสามารถทำรังเป็นรวงสวยขึ้น จนได้กล่องที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงผึ้งโพรง ขนาด 55 x 40 เซนติเมตร ผลผลิตที่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณผึ้ง และองค์ประกอบหลายอย่าง เบื้องต้น พบว่า รังผึ้งโพรงหนึ่งรังให้น้ำผึ้งบริสุทธิ์ ขนาดบรรจุขวด 750 กรัม จำนวน 5-6 ขวด รวมถึงมีการพัฒนาต่อยอดทำรังชั้นโรงด้วย

นอกจากการทำกล่องผึ้งโพรงแล้ว ยังมีการจัดอบรมเทคนิคการ จัดการผึ้งในการวางรัง อาทิ การวางทำเลที่ตั้ง เพราะธรรมชาติของผึ้งจะ ต้องอยู่ในที่เย็นสบาย ลมไม่แรง ที่สำคัญหากวางใต้ต้นไม้ด้านบนต้องห่าง ขึ้นไปอย่างน้อย 80 เซนติเมตร เพื่อป้องกันแมลงจำพวกมดแดง ตัวต่อ จิ้งจก เข้ามารบกวน การดูแลรักษารังหรือการเตรียมรัง โดยรังที่ทำเสร็จแล้ว จะต้องเผาเรียงก่อน เพราะรังที่ใช้เลี้ยงผึ้งทำด้วยไม้ใหม่ ยังมีกลิ่นไม้ที่มีสาร บางอย่างอยู่ ทำให้ผึ้งระแวงที่จะเข้ามาอยู่อาศัยจึงต้องเผาเพื่อกลบกลิ่นไม้ โดยใช้ทางมะพร้าวหรือใบมะพร้าวแห้งมาเผา จากนั้นใช้ขี้ผึ้งทาบริเวณฝา และบริเวณประตูทางเข้าเพื่อให้ผึ้งสำรวจได้กลิ่นแล้วชักชวนกันเข้ามาอาศัย

ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวมีการถ่ายทอดให้สมาชิกและรวบรวมเป็นชุดความรู้ สำหรับเผยแพร่ให้กับสมาชิกใหม่หรือกลุ่มอื่นต่อไป

“เราได้เชิญวิทยากรมาอบรมให้สมาชิกในชั้นตอนต่าง ๆ รวมไปถึง การบำรุงดูแลรักษารัง เช่น ก่อนวางรังเราต้องดูว่าสะอาดไหม และเวลาไป ดูแลติดตามจะมีเทคนิคการดูว่าผึ้งลงหรือยัง สุดท้ายเป็นเรื่องการจับผึ้งที่ เรามีการอบรมและให้เครือข่ายลงมือทำจริง ปฏิบัติจริง มีการสอนเทคนิค การจับรวงผึ้ง ซึ่งต้องผ่านการทดลองทำงานมีความชำนาญและเชี่ยวชาญ ส่วนการตรวจสอบคุณภาพน้ำผึ้งที่ได้มาตรฐานก็มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัย ราชภัฏนครศรีธรรมราชเข้ามาช่วยดูแลในเรื่องนี้”

ปัจจุบัน น้ำผึ้งจากเครือข่ายฯ จำหน่ายอยู่ที่ขวดละ 500 บาท ซึ่งมูลนิธิเพื่อนพึ่งท้อฟ้า และบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) ติดต่อบริษัทรับซื้อน้ำผึ้งจากกลุ่มฯ ซึ่งทางกลุ่มฯ จะมีการ ‘ประกันราคาน้ำผึ้ง’ โดยรับซื้อจากสมาชิกในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด 100 บาท/ขวด แต่ต้องมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เช่น คุณภาพน้ำผึ้งที่กำหนดความชื้นต้องไม่เกินร้อยละ 22 นอกจากนี้

“ตอนนีกลุ่มสมาชิกมีการขยายพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนในกลุ่มถึงปัญหาและการแก้ไข การเลี้ยงผึ้งโพรง รวมถึงการวางแผนใช้เงินในครัวเรือน จากเดิมที่เมื่อก่อนไม่เคยรู้เลยว่าแต่ละวันใช้จ่ายไปเท่าไร มีรายได้จากไหนบ้าง พอได้ทำบัญชีครัวเรือนก็สอนให้เรามีการวางแผนการใช้จ่าย และที่สำคัญคือ สุขภาพดีขึ้น”

ยังมีการจำหน่ายรังผึ้งด้วย และในอนาคตทีมงานวางแผนจะให้ช่างพร้อมนางพญาผึ้งเพื่อความหลากหลายในการสร้างงานสร้างอาชีพ เบื้องต้นมีการติดต่อเข้ามาไม่น้อยกว่า 300 รัง ซึ่งคาดว่า หากจัดการระบบได้ดี จะมีรายได้เพิ่มขึ้น

“ตอนนี้เราเริ่มขายรังแล้ว ราคารังละ 800 บาท มีมอเตอร์สั่งซื้อเข้ามากว่า 100 ใบ ซึ่งรายได้จะนำมาบริหารจัดการภายในกลุ่มและแบ่งให้คนทำ โดยรังแบบใหม่สามารถเก็บน้ำผึ้งได้ถึง 4 ครั้ง จากรังแบบเดิมที่เก็บได้ครั้งเดียว นอกจากนี้ ยังต่อยอดไปสู่การเลี้ยงในคอนหรือการเลี้ยงกิ่งธรรมชาติ ซึ่งทำได้ง่ายและสามารถเก็บน้ำผึ้งได้หลายครั้ง เหมาะกับพื้นที่อุดมสมบูรณ์และมีดอกไม้ตลอดปีแบบภาคใต้”

ผึ้ง ดอกไม้ ชีวิต วิถีชีวิตที่สัมพันธ์เกื้อกูล

“ผึ้งทำให้ระบบนิเวศสมบูรณ์ เราไม่ได้เลี้ยงผึ้งเพื่อให้ได้แค่น้ำผึ้ง แต่ใช้ผึ้งเป็นเวทียกระดับการเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่น โดยกำหนดให้มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ในที่ประชุมเราไม่ได้คุยเรื่องผึ้งอย่างเดียว แต่ต่อยอดการเรียนรู้ไปสู่เรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น การทำสบู่จากถ่านไบโอชาร์ การทำแก๊สชีวภาพ ความรู้เหล่านี้สมาชิกสามารถนำไปปรับใช้เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของตนเอง” จ่าโทโกเมศรี อธิบายถึงการเชื่อมร้อยของระบบนิเวศเกี่ยวกับผึ้งว่า ไม่ได้ให้แค่น้ำหวาน แต่ยังเป็นตัวกลางในการผสมเกสรทั้งผลไม้และดอกไม้ในชุมชน ส่งผลให้เกิดการลดการใช้สารเคมี

ในการทำเกษตรอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีการให้ความรู้เรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน ซึ่งเมื่อทำไประยะหนึ่งพบว่า ค่าใช้จ่ายบางอย่างลดลง สามารถลดการซื้อและทำใช้เองภายในครอบครัวได้ เช่น สบู่ น้ำยาล้างจาน โดยมีการรายงานความเคลื่อนไหวในไลน์กลุ่ม

นายผ่าสาย แซกพงศ์ อายุ 56 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เสริมว่า ตอนนีกลุ่มสมาชิกมีการขยายพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนในกลุ่มถึงปัญหาและการแก้ไขในการเลี้ยงผึ้งโพรง รวมถึงการวางแผนใช้เงินในครัวเรือน จากเดิมที่เมื่อก่อนไม่เคยรู้เลยว่า แต่ละวันใช้จ่ายไปเท่าไร มีรายได้จากที่ไหนบ้าง พอได้ทำบัญชีครัวเรือนก็สอนให้เรามีการวางแผนการใช้จ่าย และที่สำคัญคือ สุขภาพดีขึ้น

อนาคตบนรวงรังกับแปลงดอกไม้งามที่อยากเห็น

การเชื่อมร้อยระหว่างผึ้ง ดอกไม้ และวิถีชีวิตผู้คนเข้าด้วยกัน เป็นการก่อเกิดที่งดงาม เกิดการพึ่งพาอาศัยที่เอื้อประโยชน์ให้กันและกันอย่างลงตัว ซึ่งในอนาคตจำโทโกเมศร์บอกว่า จะต่อยอดการทำบรรจุภัณฑ์จากใยกล้วยที่สมาชิกช่วยกันปลูก ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากกิจกรรมของโครงการฯ เนื่องจากกล้วยปลูกง่ายและสามารถใช้น้ำหวานจากปลีกล้วยมาเลี้ยงผึ้งได้ นอกจากนี้ยังต่อยอดการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไขผึ้ง เช่น สบู่ผึ้ง น้ำยาล้างจาน เทียนหอมผสมดินจากป่าพรุควนเคร็ง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่น โดยจะนำระบบ QR-Code เข้ามาใช้ รวมทั้งการต่อยอดทำวิจัยร่วมกับสถาบันการศึกษามีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาติดอาวุธทางปัญญา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้มากขึ้น

วันนี้แม้โครงการฯ จบไปแล้ว แต่สมาชิกยังอยู่ได้เพราะมีความรู้ที่จะนำมาสร้างเสริมเป็นอาชีพเป็นรายได้ ไม่ต้องสุมเสี่ยงต่อการตกงาน ว่างงาน ทั้งยังมีเรี่ยวแรงออกไปทำภารกิจช่วยเหลือภัยพิบัติ

ด้วยเป้าหมายของโครงการที่เขียนไว้ชัดเจน คือ 1. ระบบดูแลอาสาสมัคร ต้องมีรายได้โดยตรงจากน้ำผึ้ง 2. รายได้ทางอ้อม เช่น ส่งเสริมให้ปลูกกล้วยเพื่อเลี้ยงผึ้ง และลดรายจ่ายต่าง ๆ 3. มีกองทุนอาสาสมัครจากการเลี้ยงผึ้ง ที่ได้จากการผลิต การแปรรูปน้ำผึ้งที่โครงการฯ รับซื้อในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด นำมาบรรจุ แปรรูป และจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ให้กับสมาชิก ซึ่งมาถึงวันนี้จำโทโกเมศร์บอกว่า บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ทุกประการ

โครงการพัฒนาระบบดูแลครอบครัวอาสาสมัครจัดการภัยพิบัติโดยการเลี้ยงผึ้งโพรง

ผู้รับผิดชอบโครงการ: จำโทโกเมศร์ ทองบุญชู

โทรศัพท์: 089-444-4312

‘กล้าไม้ฮีโตน้อย’ บ่มเพาะผู้ประกอบการหัวใจเขียว

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่มฮีโตน้อย จังหวัดบุรีรัมย์

ความสำเร็จก้าวเล็ก ๆ จากการส่งเสริมทักษะอาชีพ **‘เพาะกล้าไม้’** ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสในอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีทั้งผู้สูงอายุ คนพิการทั้งร่างกายและสติปัญญา จนสามารถลุกขึ้นมาสร้างรายได้เลี้ยงชีพในแต่ละวัน ปัจจุบันราคาขายกล้าไม้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่มอีโต้้น้อย ราคาต้นละ 10 บาท มีต้นทุนประมาณ 1 บาท แบ่งให้ศูนย์การเรียนรู้ 2 บาท ไว้เป็นค่าบริหารจัดการ ส่วนที่เหลือคืนให้สมาชิกทั้งหมด

“หลังจากมาเข้าร่วมโครงการฯ ป้าก็เริ่มหันมาเก็บเมล็ดพันธุ์มาเพาะ ป้าขายกล้าไม้ได้เงินแล้วกว่า 2,000 บาท บางคนขายได้ 10,000 กว่าบาท ก็มี” ป้าสาย คัดชาญ อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ปี 2562 ยืนยันผลลัพธ์

ผลความสำเร็จดังกล่าว ได้จุดประกายความหวังและเป็นแรงผลักดันให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่มอีโต้้น้อย สานต่องานด้วยการทำโครงการพัฒนาผู้ประกอบการสีเขียว เพื่อให้การพัฒนาทักษะอาชีพการเพาะพันธุ์กล้าไม้เกิดความยั่งยืน

นายวีระ สิทธิสาร ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่มอีโต้้น้อย จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ บอกว่า ปีที่แล้วคนมาซื้อกล้าไม้จากผู้ด้อยโอกาสเพราะความสงสาร แต่ปีนี้ไม่ใช่ เราต้องการขายกล้าไม้ **‘คุณภาพ’** ที่ตรงกับความต้องการของตลาด ขณะเดียวกันก็ตั้งใจขยายอาชีพที่เชื่อมโยงกับการเพาะกล้าไม้ เพื่อให้ตอบโจทย์ผู้ร่วมเรียนรู้มากขึ้น ที่สำคัญคือการปลูกฝังเรื่อง **‘ผู้ประกอบการสีเขียว’** ที่ต้องมีใจรัก สิ่งแวดล้อม มีความยุติธรรม และรู้จักแบ่งปันให้กับผู้บริโภค

“ปีนี้เน้นให้เพาะพันธุ์กล้าไม้ ที่ตรงกับความต้องการของตลาด โดยศึกษาจากความนิยมในการซื้อขายของปีที่ผ่านมา ดูกระแสของตลาด ซึ่งช่วงนี้กลุ่มไม้ป่าขายดี ก็จะรวมกลุ่มกันไปเก็บเมล็ดพันธุ์มาเตรียมเมล็ดลงเพาะกล้า”

ยกระดับ **‘กล้าไม้อีโต้้น้อย’**

โครงการพัฒนาผู้ประกอบการสีเขียวมีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมด 50 คน ในตำบลโคกล่าม อำเภอลำปลายมาศ เป็นผู้ร่วมเรียนรู้เดิม 32 คน ที่ต้องการพัฒนาต่อยอดให้เกิดความยั่งยืน และผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ 18 คน ซึ่งในจำนวนนี้มีผู้ที่ได้รับผลกระทบถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับกระบวนการอบรมเริ่มจากการเพิ่มศักยภาพการเพาะพันธุ์กล้าไม้ กล้าผักสวนครัว และกล้าสมุนไพรต่าง ๆ ที่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาด

เหตุผลที่เลือกอาชีพเพาะพันธุ์กล้าไม้ นายวีระ บอกว่า เพราะทำไม่ยาก คนในชุมชนมีความรู้เรื่องเกษตรเป็นทุนเดิม สัปดาห์หนึ่งใช้เวลาทำเพียง 2-3 วัน เวลาที่เหลือก็ไปทำอย่างอื่นได้ โดยปีที่แล้วชาวบ้านจะเน้นเพาะกล้าไม้ไว้ใช้เองและนำไปปลูกในป่าชุมชน มีเมล็ดอะไรก็นำมาเพาะ ขายได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ปีนี้เน้นเพาะพันธุ์กล้าไม้ที่ตรงกับความต้องการของตลาด โดยศึกษาจากความนิยมในการซื้อขายของปีที่ผ่านมา ซึ่งช่วงนี้กลุ่มไม้ป่าขายดี ก็จะรวมกลุ่มกันไปเก็บเมล็ดพันธุ์อย่างนา ไม้พุง ไม้สัก ไม้กุง ไม้แดง ต้นมะฮอกกานี มาเตรียมเมล็ดลงเพาะกล้า

“ในช่วงนี้ขายต้นไม้ของปีที่แล้ว ที่ขายดีก็มีกิ่งตอนผักหวานป่า เป็นผลผลิตจากสมาชิกโครงการฯ ซึ่งเดิมเขาจะตัดทิ้ง พอรู้ว่าสามารถ ตอนกิ่งขายได้กิ่งละ 200-300 บาท มีมูลค่ามากกว่าเพาะเมล็ดขายแค่ ต้นละ 10 บาท ตอนนี้อาจารย์เพาะกิ่งมาก แคขายในชุมชนก็ไม่พอแล้ว” นายวีระ เล่า

“ยิ่งตอนนี้มีกระแสโคกหนองนาโมเดล กล้าไม้ กล้าผักก็ยิ่งขายดี” นางสาวคำปน ร้อยศรี ทีมงาน กล่าวเสริม และเล่าว่า ลูกหลานของชาวบ้าน จะส่งเงินมาให้พ่อแม่ซื้อต้นไม้ทำโคกหนองนาไว้ อีกส่วนหนึ่งก็มีหน่วยงานราชการ เช่น กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ เข้ามาสั่งจองกล้าไม้ไว้ 10,000 ต้น ทางศูนย์ฯ จะแบ่งให้สมาชิกเพาะกลุ่มละ 200 กล้า โดยศูนย์ฯ จะทำหน้าที่ ซื้อขายให้กับสมาชิกโดยไม่หักค่าใช้จ่าย”

นอกจากนี้ยังอบรมเรื่องการทำไม้ตัด การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ รวมถึงการปลูกไม้มงคล เพื่อสร้างตลาดใหม่ และเพิ่มมูลค่าต้นไม้ให้ขายได้ ราคาสูงขึ้น

ขยายโอกาส ‘สายพานอาชีพ’

เนื่องจากผู้ร่วมเรียนรู้ในโครงการฯ มีทั้งแรงงานนอกระบบ ผู้สูงอายุ คนพิการ ทำให้อาชีพเพาะกล้าไม้อาจไม่เหมาะสมกับทุกคน ทีมงานจึงปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน โดยลงพื้นที่สำรวจฐานทุนของผู้ร่วมเรียนรู้ ร่วมวิเคราะห์อาชีพใหม่ที่ เป็น ‘สายพานอาชีพ’ ของการเพาะกล้าไม้ สุดท้ายนำมาสู่ 4 อาชีพหลัก คือ ทำดินปลูก เพาะผักถาด เลี้ยงไส้เดือน และสานเป็ล ซึ่งวิทยากรมีทั้งปราชญ์ชาวบ้าน และทีมงานที่นำองค์ความรู้ มาถ่ายทอด โดยแต่ละกลุ่มมีพี่เลี้ยง 2 คนคอยดูแล

นางสาวคำปน เล่าว่า ในแต่ละอาชีพผู้ร่วมเรียนรู้จะเลือกเรียนรู้ ตามความสนใจ เช่น การทำดินปลูกมีผู้ร่วมเรียนรู้ 15 คน เข้ามาเรียนรู้และ ผลิตที่ศูนย์ฯ ให้ทุกคนนำวัตุดิบและอุปกรณ์ที่มี อาทิ ใบจามจุรี ชีวู๊ว แกลบ มาลงทะเลเบียนทำร่วมกัน หมักดินไว้ 21 วัน พอครบก็นำมาบรรจุใส่ถุง โดยทางศูนย์ฯ จะรับซื้อไว้ขายที่หน้าร้านและส่งขายร้านประจำที่ทีมงานหา เครือข่ายไว้ เช่น ร้านสายรุ้งพันธุ์ไม้ และร้านพันธุ์ไม้ที่คูเมือง ราคาขายส่ง กิ่งละ 10 บาท ขายต่อในราคา 15-20 บาท รายได้จะแบ่งกันในกลุ่ม ที่ตอนนี้มีสมาชิกอยู่ 25 คนแล้ว มีทั้งผู้ร่วมเรียนรู้และคนอื่น ๆ ในชุมชน ที่ขอลงหุ้น โดยสามารถลงเป็นเงินหรือวัตุดิบในการทำดินปลูกก็ได้ หากขายได้กำไรจึงจะได้ปันผล

นอกจากการนำวัตุดิบในท้องถิ่นมาเพิ่มมูลค่าแล้ว ผู้ร่วมเรียนรู้ยัง ‘เพาะผักถาด’ ตาม ‘ปฏิทินเพาะกล้า’ เพื่อให้ตรงฤดูกาลเพาะปลูก อีกทั้งยังเลี้ยง ‘ไส้เดือน’ เพื่อใช้เป็นปุ๋ยในการปลูกผัก

นายวีระ เล่าว่า มีผู้ร่วมเรียนรู้ 10 คน จากหมู่บ้านหนองโดนน้อยรวมตัวกันเพาะผักถาดขาย เพราะที่นี่มีฐานทุนเรื่องแหล่งน้ำ มีพี่เลี้ยงประจำหมู่บ้านที่มีความรู้เรื่องการปลูกผัก โดยผักที่เพาะจะเป็นผักสวนครัว เช่น มะเขือ พริก ใบแมงลัก และปลูกตามปฏิทินปลูกผัก เพื่อให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ถาดหนึ่งเพาะไม่ถึงเดือนก็ขายได้ราคาถาดละ 100 บาท ที่ผ่านมายังได้ 20-30 ถาดแล้ว

ส่วนการเลี้ยงไส้เดือน ใช้มูลวัวเลี้ยงประมาณ 21 วัน แล้วก็ร่อนมูลไส้เดือนออกมา ซึ่งกลุ่มจะใช้ผสมกับพีทมอสทำวัสดุเพาะ เพราะพีทมอสราคาแพง 25 กิโลกรัม ราคา 390 บาท พอมีมูลไส้เดือนมาผสมก็ช่วยลดต้นทุนได้มาก ตอนนี้เขารวมกลุ่มกันตั้งร้านขายอยู่ริมถนนในหมู่บ้าน

“ลูกค้าที่ซื้อผักถาดส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในชุมชน” นางสาวคำปน เล่าเสริม และบอกว่าปกติต้องไปซื้อที่ตลาดลำปลายมาศ ขับรถไป 10 กว่ากิโลเมตร แต่ตอนนี้ไม่ต้องไปไกล มาซื้อที่บ้านหนองโดนน้อยได้เลย

สำหรับอีกหนึ่งสายพานอาชีพที่ผู้ร่วมเรียนรู้เห็นตรงกัน คือ ‘การสานเปलगวน’ ด้วยเหตุผลว่าวิถีชีวิตของเกษตรกรนิยมผูกเปลไว้บนอนขมนกขมไม้

นายวีระ เล่าว่า เปลเป็นความรู้ใหม่ที่ได้รับการจุดประกายจากผู้ร่วมเรียนรู้ซึ่งเป็นคนพิการและมีอาชีพสานเปล ถือเป็นอีกช่องทางอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนพิการที่ทำงานหนักมากไม่ได้ โดยผู้ร่วมเรียนรู้ก็ตั้งใจฝึกฝน ตอนนี้กลุ่มเปलगวนมี 10 คน ต่างคนต่างทำที่บ้าน แต่สั่งวัตถุดิบร่วมกัน ตอนนี้ทำขายเปลละประมาณ 80-100 บาท

สร้าง ‘รายได้และความสุข’ ที่ยั่งยืน

ปัจจุบันสินค้าของผู้ร่วมเรียนรู้ทั้ง 50 คน เริ่มจำหน่ายในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ โดยออฟไลน์วางขายที่บ้านของผู้ร่วมเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่มอิตัน้อย และส่งขายตามร้านค้าที่ทีมงานสร้างเครือข่ายไว้ ส่วนตลาดออนไลน์มีขายทั้งในเพจเฟซบุ๊กกลุ่มอิตัน้อย และเพจของสมาชิก

นางผ่อง เกิดข้อ อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า รักโครงการฯ นี้มาก เพราะให้ทั้งความรู้และรายได้ ปีที่แล้วเรียนเพาะกล้าไม้ มีรายได้ 1,200 บาท ตอนนี้กำลังเพาะเมล็ดพันธุ์ไม้รัง ต้นยางนา เมล็ดมะเกลือ ขนุน และน้อยหน่า เริ่มทยอยขายได้แล้ว ขายต้นละ 15 บาท ส่วนใหญ่ขายในชุมชน

เวลามีคนเดินผ่านหน้าบ้านเขาก็บอกว่า ป้าเอาน้อยหน้า 5 ต้น ขนุน 3 ต้น ข่า 10 ลูก แค่นี้ก็อยู่ได้แล้ว

“ตอนนี้เรียนसानเปลเพิ่ม ตอนแรกคิดว่ายาก แต่พอได้ลองทำแล้ว ไม่ยาก กลายเป็นอาชีพไปเลย เราเป็นคนพิการ มีอาชีพที่ทำได้เบา ๆ แบบนี้ดีมาก ตอนนี้ทยอยทำส่งร้านขาย 80 บาท เขาไปขายต่อ 100 บาท ถือว่าแบ่งกำไรกัน ตอนทำเปลเสร็จก็ถ่ายรูปส่งให้ลูกสาวลูกชายผ่านไลน์ พอเพื่อนลูกเห็นก็ถามว่าราคาเท่าไร เราก็บอกไปว่า 150 บาท ไม่รวมค่าขนส่ง เขาสั่ง 4 อัน ก็ได้ 600 บาท คิดแล้วเดือนนี้มีรายได้รวมกัน 4,000 บาทแล้ว ดีใจและภูมิใจ แม้จะเป็นคนแก่ เป็นคนพิการ ก็สามารถทำงาน เลี้ยงตัวเองได้ แถมยังเป็นการออกกำลังกายไปในตัว อยากให้มีโครงการฯ ดี ๆ แบบนี้ต่อไป เพราะยังมีคนลำบากอีกเยอะ ส่วนผักที่ปลูกไว้หากคนไหน ไม่มีกินเราก็แจกเขาบ้าง”

ป้าสาย บอกว่า มาเข้าร่วมโครงการฯ นี้ มีอาชีพ มีรายได้ แถมเพาะกล้าไม้ยังช่วยลดหนี้ ทำให้ชีวิตมีแต่ความสุข

“ปีที่แล้วป้าเป็นหนี้ธนาคารหมู่บ้าน พอมาเริ่มเพาะกล้าไม้ ก็เริ่มมีเงินไปใช้หนี้ได้เรื่อย ๆ เดือนนี้ขายต้นไม้ได้ 700 บาทแล้ว มีคนมาสั่งน้อยหน้าไว้ 100 ต้น ปลูกผักในกระถางด้วย มีหอม ตะไคร้ พริก สะระแหน่ ก็ขายได้เรื่อย ๆ ที่ขายดีก็มีต้นหอม แต่ปีที่แล้วป้าปลูกไม่งาม ปีนี้จึงมาเรียนรู้เพิ่มซึ่งต้นหอมงวดนี้ก็งามจริง ๆ ตอนนี้มีรายได้พอใช้ ฟันท้องไม้ได้ เตือดร้อน หนี้เก่าก็ผ่อนไปหมดแล้ว พอหนี้สินไม่มีก็สบายใจ มีความสุข แถมมีเงินฝากเดือนละ 1,000 บาท รวมกัน 2 คนกับน้องก็เดือนละ 2,000 บาท แล้วก็ไปร่วมลงหุ้นทำดินปลูกกับเขาด้วย เอาขี้วัว ฟาง แกลบไปลงหุ้น ก็ได้เงินปันผลอีก มีความสุขมาก”

หลากหลายเรื่องราวความสำเร็จที่ถูกบอกเล่าด้วยความสุขและรอยยิ้ม เหล่านี้ ล้วนสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าพวกเขาพร้อมแล้วที่จะก้าวไปสู่การเป็น ‘ผู้ประกอบการหัวใจสีเขียว’

“ถือว่าเราบรรลุเป้าหมายในการสร้างผู้ประกอบการสีเขียวแล้ว ถึงร้อยละ 70 ผู้ประกอบการสีเขียวในที่นี้หมายถึง คนที่มีใจแบ่งปัน มีความยุติธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่มุ่งหวังแต่ผลกำไร ซึ่งเห็นได้จากที่แม่ ๆ เล่าให้ฟัง เขาอาจจะไม่ใช่ผู้ประกอบการที่มีเงินเยอะ แต่มีรายได้เลี้ยงตนเองและมีความสุข” นายวีระ เล่า

สำหรับปัจจัยความสำเร็จที่ขับเคลื่อนให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กลุ่มอีโต้น้อย บ่มเพาะ ‘เมล็ดพันธุ์ในชุมชน’ แห่งนี้ให้เติบโตเป็นต้นไม้ที่แข็งแรงได้ นายวีระ บอกว่า ต้องทำ ‘ผู้ร่วมเรียนรู้ตัวจริง’ ให้เจอ และต้อง ‘เห็นปัญหา’ ของเขาจริง ๆ ผู้ร่วมเรียนรู้บางคนสามีสองต้องพอกโต ล้างไตตลอด ส่วนตัวเองก็เป็นโรคพุ่มพวง ความจำไม่ดี หรือบางคนสติไม่ค่อยดีก็ยังคงเลี้ยงดูสามีที่ป่วยติดเตียง เขาอยากมาร่วมทำดินปลูก ต้องเดินจากบ้านมาที่ศูนย์ฯ ระยะทางไปกลับ 10 กิโลเมตร แต่ก็ยังมาร่วมเรียนรู้กับพวกเขา ความทุกข์ของเขาคือแรงบันดาลใจให้เราอยากทำให้สำเร็จ

กล้าไม้หลากหลายพันธุ์และผลิตภัณฑ์จากชุมชนในตำบลโคกล่าม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ คือผลผลิตที่พุ่มพอกจากสองมือของผู้ด้อยโอกาส ซึ่งคุณค่าที่แลกมาไม่ใช่เพียงแค่รายได้เพื่อความอยู่รอดเท่านั้น แต่กล้าไม้เหล่านี้ยังเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ที่จะคงรักษาผืนป่าไว้ให้สมบูรณ์อย่างยั่งยืน

โครงการพัฒนาผู้ประกอบการสีเขียว

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายวีระ สิทธิสาร

โทรศัพท์: 080-149-5708

‘ทำนึ่งสมุนไพร’ สร้างรายได้ ลดใช้สารเคมี

วิทยาลัยชุมชนพิจิตร จังหวัดพิจิตร

‘ขมิ้นชัน ชিং ข่า ไพล’ สมุนไพรหลังบ้าน ฐานทุนสำคัญของชาวบ้านตำบลท่าหนึ่ง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ที่มีองค์ความรู้ในการปลูกพืชสมุนไพร ที่วิทยาลัยชุมชนพิจิตร จังหวัดพิจิตร นำมาต่อยอดพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้คนในชุมชน

ใช้ ‘สมุนไพรสร้างอาชีพ’ ลดการใช้สารเคมี

อาจเป็นความโชคดีในความบังเอิญ เมื่อครั้ง อาจารย์สุภาวดี มาศบาง หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ และมาตรฐาน วิทยาลัยชุมชนพิจิตร ร่วมทำงานในโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงบูรณาการโดยชุมชนเป็นฐานพัฒนาทักษะอาชีพนวดแผนโบราณของแรงงานผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสออกภาคการศึกษา มีนายมนตรี พันธุ์สิกร วิทยาลัยชุมชนพิจิตร เป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ โดยขณะที่เธอช่วยหาแหล่งสมุนไพรสำหรับใช้เป็นวัตถุดิบในการทำน้ำมันนวด ก็ได้พบแหล่ง ‘สมุนไพร’ ซึ่งเป็น ‘ทุนชุมชน’ ของตำบลท่าหนึ่ง ที่จุดประกายให้เธอคิดต่อยอดด้วยการทำโครงการส่งเสริมเกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพสู่การเป็นกลุ่มอาชีพตามวิถีพอเพียง ตำบลท่าหนึ่ง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

“เป้าหมายของโครงการฯ นี้มุ่งหวังให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริม สามารถรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่อาจจะกลายเป็นอาชีพหลักในอนาคต การที่เรามีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนระดับภาค และระดับจังหวัด ทำให้ทราบว่าจังหวัดพิจิตรเป็นเมืองเกษตรกรรมที่ยังใช้สารเคมีมาก การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรจึงน่าจะเป็นหนทางในการลดการใช้สารเคมีได้” อาจารย์สุภาวดี เล่า

ตั้ง ‘ฐานทุนชุมชน’ ปลูกสมุนไพรแบบอินทรีย์

ในการทำโครงการฯ ทีมงานได้คัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้จำนวน 65 คน มีทั้งแรงงานนอกระบบ ผู้ว่างงาน และผู้สูงอายุ ใช้วิธีเข้าถึงผู้ร่วมเรียนรู้ด้วยกลยุทธ์ ‘เคาะประตูบ้าน’ พูดคุยทำความเข้าใจ เจาะลึกถึงความต้องการและสภาพปัญหา เพื่อนำมาวางแผนการทำงานและการจัดกิจกรรม โดยยึดหลักสำคัญคือ ‘การพัฒนาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน’

“ฐานทั้งหมดต้องอยู่ในชุมชน นี่คือหลักการของเรา” อาจารย์สุภาวดี กล่าวและเล่าว่า การส่งเสริมปลูกพืชสมุนไพรจะเริ่มต้นจากพืชที่ชุมชนปลูกอยู่แล้ว เช่น ขมิ้นชัน ไพล โดยมีศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรพิจิตรเข้ามาช่วยเรื่องการหาพันธุ์ วิธีการปลูก และการรักษาโรค รวมทั้งยังดึงปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่มาเป็นวิทยากรสอนทำปุ๋ยอินทรีย์ เมื่อเวลามีปัญหาชาวบ้านจะได้เดินไปปรึกษาได้ทันที”

“เรามุ่งหวังให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริม สามารถรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน แปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่อาจจะกลายเป็นอาชีพหลักในอนาคต ... พิจิตรเป็นเมืองเกษตรกรรม ที่ยังใช้สารเคมีมาก การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรจึงน่าจะเป็นหนทางในการลดการใช้สารเคมีได้”

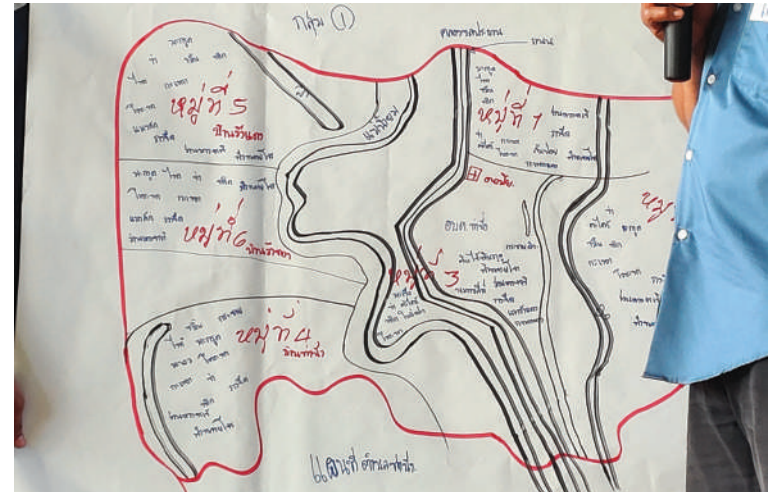
นอกจากนี้ โครงการฯ ยังส่งเสริมการปลูก ‘อัญชัน’ โดยมีภาคีเครือข่ายในโครงการ คือ วิทยาลัยพณิชยการโพธิ์ทองเพียง จังหวัดกาญจนบุรี เข้ามาแนะนำเรื่องตลาดรับซื้อ ซึ่งอาจารย์สุภาวดี บอกว่า โอกาสที่เราได้จาก กศส. ไม่ใช่แค่เงินมาช่วยพัฒนาอาชีพ แต่ยังได้เครือข่ายเพิ่มขึ้นด้วย

นอกจากสร้างความมั่นใจในการปลูกพืชสมุนไพรให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ ทีมงานยังต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคด้วย โดยสนับสนุนชาวบ้านทำเกษตรอินทรีย์ สร้างผลผลิตคุณภาพดีและปลอดภัย ตามมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์ ผ่านระบบชุมชนรับรอง หรือ PGS (Participatory Guarantee Systems) ซึ่งมีเครือข่าย RL-PGS จังหวัดพิษณุโลก เข้ามาช่วยเหลือให้ความรู้ชาวบ้านเรื่องการตรวจแปลงและรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์

“เราฝึกชาวบ้านตรวจรับรองแปลง ซึ่งหัวใจหลักของการตรวจ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ถึงชาวบ้านที่ตรวจแปลงจะเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน แต่เขาต้องคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก ส่วนหนึ่งก็เป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบร่วมกัน หากชาวบ้านไม่ซื่อสัตย์ ผลผลิตปนเปื้อนสารเคมี ตลาดจะยกเลิกการรับซื้อทันที ขณะเดียวกันการสร้างมาตรฐานก็เป็นสิ่งสำคัญในการขยายตลาดด้วย”

จัดตั้ง ‘กลุ่มวิสาหกิจฯ’ แปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร

ผลผลิตจากแปลงปลูกสมุนไพรนอกจากจะนำมาแปรรูปเป็น ‘สมุนไพรตากแห้ง’ ขายแล้ว ผู้ร่วมเรียนรู้อย่างรวมตัวจดทะเบียน ‘วิสาหกิจชุมชนปลูกพืชสมุนไพรและผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพตามวิถีพอเพียง’ ตำบลท่าช้าง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ภายใต้การช่วยเหลือของเกษตรกรอำเภอ เพื่อร่วมกันแปรรูปสมุนไพรสู่ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในแบรนด์ “**ทำนงสมุนไพร**” โดยมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าช้างเป็นหัวเรือใหญ่ที่คอยให้ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

นางมาเลียม ทองเกิด อายุ 51 ปี ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าช้าง เล่าว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีสมาชิกอยู่ 30 คน เน้นการแปรรูปสมุนไพรที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น ลูกประคบสมุนไพรสด ซึ่งพัฒนาสูตรกันเอง เพื่อส่งขายให้กับโรงนวดของวิทยาลัยชุมชนพิจิตร นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ยาหม่องเถาวัลย์เปรียง และน้ำมันกระเม็ง

“สมุนไพร เช่น เถาวัลย์เปรียง หรือกระเม็ง เป็นพืชสมุนไพรที่ปลูกอยู่ในสวนของชุมชนอยู่แล้ว มีสรรพคุณแก้ปวด คลายเส้นได้ จึงนำมาพัฒนาเป็นสูตรยาหม่องและน้ำมันนวดเพื่อเพิ่มสรรพคุณในการรักษา ตอนนี้อยู่กลุ่มปลูกประคบสมุนไพรสดขายราคาถูกละ 50 บาท ส่วนน้ำมันกระเม็งและยาหม่องเถาวัลย์เปรียงมีทั้งขวดเล็กและขวดใหญ่ ราคาขายเท่ากันคือขวดเล็ก 20 บาท และขวดใหญ่ 60 บาท โดยยาหม่องเถาวัลย์เปรียงอาจจะนำมาใช้แทนบาล์มที่ใช้ขวดใน รพ.สต.ท่าช้าง ส่วนสมุนไพรอย่างขมิ้นชันและไพลนั้น ยังอยู่ในระหว่างการเตรียมแปลงปลูก หากได้ผลผลิตจะนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มขึ้น สำหรับรายได้ในช่วงนี้ทางกลุ่มฯ คุยกันว่าเก็บไว้เป็นทุนก่อน เมื่อมีผลกำไรมากขึ้นจึงจะแบ่งปันผลกำไร”

“ทั้งลูกประคบสมุนไพร น้ำมันนวด ตอนนี้นำมาใช้ที่โรงนวดของวิทยาลัยชุมชนฯ” นายมนตรี กล่าวเสริมและเล่าว่า ยาอบสมุนไพรขายชุดละ 50 บาท ก็นำมาใส่ตู้เย็นไว้ ชาวบ้านที่มาอบสมุนไพร อบรมครั้งละ 150 บาท สมุนไพรก็มาจากกลุ่มฯ นี้ ลูกประคบก็สั่งจากนางมาเลียม เพราะฉะนั้นรายได้ก็หมุนเวียนจากเศรษฐกิจกลุ่มนวดเก่ามาสู่กลุ่มสมุนไพร เชื่อมโยงเกี่ยวพันกันในกลุ่มชุมชน

นอกจากส่งเสริมทักษะอาชีพ โครงการฯ ยังมุ่งเน้นให้ชุมชนฝึก ‘กระบวนการคิด’ ต่อยอดทางธุรกิจ สร้างกระบวนการผลิตและการขายในรูปแบบที่เกื้อกูลกันในกลุ่มชุมชนอย่างเป็นระบบ

“ตอนนี้ชาวบ้านเริ่มคุยกัน จัดระบบการผลิตกันเองแล้ว” อาจารย์สุภาวดี กล่าวและเล่าว่า เริ่มมีการแบ่งงานกัน เพราะ 65 คนที่เข้าโครงการฯ คงไม่ได้ทำเหมือนกันทั้งหมด ก็แบ่งกันว่ากลุ่มหนึ่งปลูก กลุ่มหนึ่งรับมาแปรรูป อีกกลุ่มทำหน้าที่ขาย ซึ่งหลัก ๆ ตอนนี้จะเน้นปลูกอัญชันก่อน

เพราะใช้เวลาปลูกสั้น ได้ผลผลิตเร็ว เมื่อเก็บเกี่ยวได้ก็นำมาตากแห้งขาย อัญชันสด 10 กิโลกรัม ตากแห้งได้ 1 กิโลกรัม ขายได้กิโลกรัมละ 220 บาท บางคนที่ไม่ม่กำลังตากก็จะนำมาขายที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ซึ่งจะรับซื้อ กิโลกรัมละ 15 บาท ทางกลุ่มฯ นำมาแปรรูปตากแห้งและนำไปขายต่อนอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่จะนำอัญชันมาแปรรูปเป็นสบู่เพื่อเป็นของขวัญอีกรด้วย เป็นกระบวนการที่เขาวางแผนตกลงกันไว้เรื่องการบริหารจัดการ ซึ่งตอนนี้โครงการฯ และ รพ.สต. ก็กำลังคุยกันเรื่องการสนับสนุนการจัดทำโดมตากแห้งให้กับชาวบ้าน”

ผลกำไรคือ ‘รายได้และสุขภาพดี’

ทั้งอัญชันสดและตากแห้ง รวมถึงผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่าง ๆ คือ ผลผลิตแห่งความสำเร็จจากโครงการฯ ที่ช่วยสร้างรายได้ และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาชีพเสริมจากสมุนไพรในชุมชน

นางลำเนา อยู่ศรี อายุ 60 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เมื่อก่อนอยู่บ้านเฉย ๆ ไม่มีรายได้ ตอนนี้อยู่ปลูกอัญชัน เพราะเห็นว่ามีตลาดรับซื้อ ลูกที่ตกงานอยู่ก็มาช่วยกันปลูก ระหว่างปลูกก็ไปช่วยงานที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ทำลูกประคบสมุนไพร น้ำมันกระเม็ง พอขายหมดได้กำไรก็แบ่งกัน ตอนไปช่วยงานมีรายได้ประมาณ 2,000 บาท ส่วนลูกสาวที่เรียนจบบัญชีมายังไม่มีงานทำ ก็ได้ไปช่วยดูแลเรื่องการทำบัญชีให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ด้วย”

นางสาวรวิพร พุดหอม อายุ 60 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เดิมปลูกมะลิขาย ใช้สารเคมีค่อนข้างเยอะ จนแพ้มีผลออกไปหมด ตอนแรกมาเข้าร่วมโครงการฯ เพราะเห็นว่าที่บ้านยังมีพื้นที่อยู่นิดหน่อย น่าจะปลูกสมุนไพรเสริมได้ แต่พอได้มาอบรมเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ทำปุ๋ยอินทรีย์ ทำให้เลิกใช้สารเคมีไปเลย รายจ่ายก็ลดลงไปมากจาก

“พอได้มาอบรมเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ ทำปุ๋ยอินทรีย์ ก็ทำให้เลิกใช้สารเคมี รายจ่ายก็ลดลงไปมาก จากเดิมฉีดยาฆ่าแมลงทุก 3 วัน ตอนนี้ไม่ได้ฉีดเลย หมักปุ๋ยใช้เอง ต้นทุนลดลง สุขภาพก็ดีขึ้นมา”

ร้อยละ 100 เหลือร้อยละ 70 จากเดิมฉีดยาฆ่าแมลงทุก 3 วัน ตอนนี้ไม่ได้ฉีดเลย หมักปุ๋ยใช้เอง ต้นทุนก็ลดลง สุขภาพก็ดีขึ้นมา

ด้าน นางละเมียด อาจสามารถ อายุ 51 ปี อาชีพเกษตรกร ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เข้าร่วมโครงการฯ นี้เพราะอยากปลูกอัญชัน แล้วยังได้ฝึกแปรรูปสมุนไพรเพื่อทำยาหม่อง สบู่ น้ำมันกระเม็ง ที่สำคัญยังได้ความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ ได้ฝึกทักษะการตรวจรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์ด้วย

สมุนไพรที่ผลิดอกออกผลจนสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนตำบลทำนง นับเป็นความสำเร็จก้าวเล็ก ๆ ที่วิทยาลัยชุมชนพิจิตรพร้อมใช้เป็นโมเดลเดินหน้าขยายผล เพื่อสานต่อความฝันในการพัฒนาจังหวัดพิจิตรสู่ ‘เมืองสมุนไพร’ ในอนาคต

โครงการส่งเสริมเกษตรกรปลูกพืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพสู่การเป็นกลุ่มอาชีพตามวิถีพอเพียง ตำบลทำนง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวสุภาวดี มาศบาง

โทรศัพท์: 056-039-787, 087-739-1705

5 ทักษะอาชีพ เพิ่มคุณภาพชีวิตคนพิการ

ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ชมรมเพื่อเพื่อนคนพิการตำบลแจ้ซ้อน
จังหวัดลำปาง

ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ชมรมเพื่อเพื่อนคนพิการตำบลแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง มีบทบาทในการช่วยเหลือดูแลคนพิการในเรื่องคุณภาพชีวิต การศึกษา การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ รวมถึงการส่งเสริมให้คนพิการมีงานทำต่อเนื่อง กระทั่งมีการยกระดับการทำงานในระดับอำเภอ โดยร่วมกับ กลุ่มคนพิการอีก 4 ตำบล ได้แก่ ชมรมคนพิการตำบลเมืองปาน ชมรมคนพิการตำบลบ้านขอ ชมรมคนพิการตำบลทุ่งกว่าว และชมรมคนพิการตำบล หัวเมือง เกิดเป็น ‘เครือข่ายชมรมคนพิการอำเภอเมืองปาน’ มีสมาชิกทั้งหมด 1,146 คน

คนพิการเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน ไม่มีงาน ไม่มีรายได้ ทั้งยังใช้ชีวิตโดดเดี่ยวเพราะไม่กล้าออกสู่สังคม ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ชมรมเพื่อเพื่อนคนพิการตำบลแจ้ซ้อน จึงทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเครือข่ายชมรมคนพิการ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เพื่อให้คนพิการมีอาชีพและรายได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้คนพิการจาก 3 ตำบล คือ ตำบลบ้านขอ ตำบลแจ้ซ้อน และตำบลเมืองปาน คัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ตำบลละ 25 คน รวมทั้งสิ้น 75 คน

“คนพิการเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน เนื่องจากไม่มีงานและรายได้ อีกทั้งยังใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว เพราะไม่กล้าออกสู่สังคม ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ชมรมเพื่อเพื่อนคนพิการตำบลแจ้ซ้อน ได้เล็งเห็นถึงปัญหา จึงได้จัดทำโครงการ เพื่อให้คนพิการมีอาชีพและรายได้อย่างต่อเนื่อง”

เลี้ยงกบ-ปลาตุ๊ก-เพาะกล้าไม้ อาชีพที่เริ่มต้นได้ทันที

นายเพ็ญฟ้า สุทธิธรรมนิวัฒน์ ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ชมรมเพื่อเพื่อนคนพิการตำบลแจ้ซ้อน ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า โครงการฯ ตั้งเป้าส่งเสริมอาชีพให้แก่คนพิการทั้งหมด 5 อาชีพ ประกอบด้วย การเลี้ยงกบและปลาตุ๊กในชุมชน การเพาะพันธุ์กล้าไม้ป่า การเพาะเห็ดนางฟ้า การเลี้ยงผึ้งโพรงป่า และการแกะสลักจากเครื่องคอมพิวเตอร์ (CNC) ที่ประเมินแล้วว่า เหมาะสมกับคนพิการและเป็นความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้

นายเพ็ญฟ้า เล่าว่า **อาชีพแรกคือการเลี้ยงปลาตุ๊กและกบ** มีการจัดอบรมและเชิญวิทยากรจาก รุ่งนภาพาร์มซึ่งมีความเชี่ยวชาญมาสอน รวมทั้งสนับสนุนอุปกรณ์ในการเพาะเลี้ยง เช่น ท่อซีเมนต์ พันธุ์ปลา พันธุ์กบ รวมทั้งอาหาร เพื่อให้คนพิการใช้ ตั้งต้นเป็นอาชีพได้ทันที แต่เนื่องจากเริ่มเลี้ยงช่วงฤดูหนาว กบไม่ค่อยกินอาหาร เลยไม่ค่อยโต ขายได้กิโลกรัมละ 80 บาท คนที่ขายไม่ได้ก็เลี้ยงต่อ ซึ่งเราก็พยายามให้กำลังใจว่า อย่าเพิ่งท้อ ตอนนี้นักก็เลี้ยงกันอยู่ พอผ่านฤดูหนาวมา กบก็เริ่มกินอาหารมากขึ้น เริ่มโตขึ้น พร้อมจำหน่าย

ส่วน**อาชีพเพาะพันธุ์กล้าไม้ป่ามีค่า** ทางโครงการฯ มองว่า เป็นอาชีพที่ทำได้ง่ายสำหรับคนพิการ สามารถส่งขายให้กับหน่วยราชการ เช่น หน่วยควบคุมไฟฟ้า หรืออุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ที่จะมีการซื้อกล้าไม้สำหรับนำไปปลูกในพื้นที่อนุรักษ์ เช่น ไม้แดง ไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ และไม้พะยูน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมเรื่องการปลูกไม้ข้างหม่นคนละ 10 กล้า เพื่อนำไปปลูกขายหน่อและขายลำไผ่ในเวลา 5 ปี ซึ่งเหมาะกับคนพิการเพราะไม่ต้องดูแลมาก อีกทั้งคนรับซื้อจะมาตัดเอง ส่วนกล้าไม้อื่น ๆ ก็ไม่ต้องใช้เวลาปลูกนาน หากต้นสูงประมาณ 20 เซนติเมตร สามารถขายได้ต้นละ 20 บาท

สร้างรายได้จากเห็ดนางฟ้าและน้ำผึ้งโพรงป่า

การเพาะเห็ดนางฟ้า เป็นอีกอาชีพทางเลือกที่คนพิการสามารถทำได้ โดยพาไปเรียนรู้ที่แหล่งเรียนรู้เกษตรพอเพียงที่มีการสอนตั้งแต่การเลี้ยงเห็ด เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงแพะ แต่เราเลือกให้วิทยากรสอนการเพาะเห็ดนางฟ้าโดยเฉพาะ สอนตั้งแต่การทำก้อนเชื้อ การบรรจุ การอบ การดูแล หลังจากนั้นก็ให้ทดลองทำโดยซื้อก้อนเห็ดให้คนพิการคนละ 200 ก้อน และหย้าค่าสำหรับถุงหลังคา 30 โฟ เพื่อใช้ทำโรงเรือน

“เมื่อเห็ดออกดอกก็ทยอยเก็บขายตามหมู่บ้านหรือตลาดชุมชน กิโลกรัมละ 50-60 บาท บางคนก็แบ่งใส่ถุงขาย ถุงละ 20 บาท บางคนไปรวมกลุ่มกัน 5 คน นำก้อนเห็ดมารวมกันคนละ 200 ก้อน ก็ได้ 1,000 ก้อน ทำให้สามารถเก็บเห็ดได้จำนวนมากและขายได้ง่ายขึ้น เพราะเป็นที่ต้องการของตลาด พอจำหน่ายได้เขาก็ทำบัญชีครัวเรือน 2 เดือน มีรายได้ประมาณ 6,000 บาท 4 เดือนจะมีรายได้ประมาณ 12,000 บาท อายุเก็บเกี่ยวของเห็ดจะอยู่ได้นาน 4 เดือน”

นายเพียงฟ้า บอกว่า แหล่งเรียนรู้เกษตรพอเพียงมีอุปกรณ์ในการทำก้อนเห็ดครบทุกอย่าง และยังเปิดโอกาสให้คนพิการใช้ได้ฟรี ซึ่งต้นทุน 6,000 บาท จะสามารถผลิตก้อนเห็ดได้ 2,000 ก้อน ดีกว่าไปซื้อก้อนเห็ดก้อนละ 8 บาท เพราะถ้า 1,000 ก้อน ราคาสูงถึง 8,000 บาท โดยตอนนี้กลุ่มคนพิการที่รวมกลุ่มกันตั้งใจว่าจะนำรายได้จากการขายเห็ดมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตก้อนเห็ดเป็นอาชีพต่อไป ซึ่งถือเป็นข้อดีของการรวมกลุ่ม ทั้งช่วยกันลงทุนและช่วยกันดูแล

ส่วนอาชีพการเลี้ยงผึ้งโพรงป่า พาผู้ร่วมเรียนรู้ไปเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านที่ทำธุรกิจเลี้ยงผึ้งโพรงป่าในพื้นที่ 100 ไร่ สอนตั้งแต่วิธีการทำรังผึ้ง การใส่หัวเชื้อล่อผึ้ง และเทคนิคการล่อผึ้งนางพญาป่า จากนั้นมีการมอบรังผึ้งให้ผู้ร่วมเรียนรู้จำนวน 2 รัง เพื่อนำไปทดลองติดตั้งตาม

แหล่งภูมิศาสตร์ที่ได้เรียนรู้มา โดยตอนนี้อยู่ระหว่างรอให้นางพญาผึ้งเข้ารัง หากทำสำเร็จรังผึ้ง 1 รัง จะให้น้ำผึ้งประมาณ 5 ขวด ขายได้ขวดละ 200 บาท รังผึ้ง 1 รังจะสร้างรายได้ถึง 1,000 บาท

ออกแบบและแกะสลักไม้จากเครื่อง CNC

สำหรับทักษะสุดท้ายคือ อาชีพแกะสลักไม้ซึ่งถือเป็นอาชีพที่เป็นต้นทุนเดิมของชุมชน แต่ที่ผ่านมาชาวบ้านยังไม่สามารถออกแบบชิ้นงานเองได้ ต้องไปจ้างออกแบบผ่านคอมพิวเตอร์ โค้งการฯ จึงมีการต่อยอด **ทักษะการเขียนแบบชิ้นงานและการแกะสลักจากเครื่องคอมพิวเตอร์ (CNC)** เชิญอาจารย์จากวิทยาลัยเทคนิคลำปางมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ตั้งแต่การเขียนโปรแกรม การเขียนโค้ด การออกแบบชิ้นงาน และการทาสีเก็บชิ้นงาน ซึ่งหลังจากอบรม 3 วัน ให้คนพิการได้ลองออกแบบชิ้นงานและแกะสลักชิ้นงานเป็นของตนเอง เช่น ป้ายบ้านนี้คืออยู่แล้วรวย หรือ บ้านเลขที่ของแต่ละคน

“MINI CNC เป็นเครื่องแกะสลักขนาดเล็กประมาณ 40 เซนติเมตร นิยมใช้ทำบ้านเลขที่ ทำป้าย และมีเครื่องใหญ่ที่ทำป้ายขนาด 2-3 เมตร เมื่อทำชิ้นงานเสร็จก็เคลือบน้ำมันทาไม้และเก็บสีให้เรียบร้อย ก่อนหน้านี้มีคนซื้อไปแล้ว 2 ชิ้น ราคา 2,500-3,000 บาท ตอนนี้เครื่องตั้งอยู่ที่กลุ่มแจ้ซ็อน มีฝ่ายประชาสัมพันธ์คอยรับงานให้ กระบวนการทำงานจะมีฝ่ายควบคุมเครื่องแกะสลักหลังจากออกแบบเสร็จแล้วประมาณ 2 คน ฝ่ายเก็บรายละเอียดการทำสี การลงน้ำมันทาไม้ การขัดด้วยกระดาษทราย ฝ่ายตรวจสอบการผลิต และฝ่ายการตลาด”

ปัจจุบันเริ่มมีหน่วยงานราชการสั่งซื้อสินค้าเข้ามาเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากเป็นป้ายชื่อธรรมดา ผู้ร่วมเรียนรู้ออกแบบเองได้เลย โดยจะคิดราคาตามระยะเวลาแกะสลัก คือ ชั่วโมงละ 120 บาท แต่หากมีรายละเอียดเกี่ยวกับตราสัญลักษณ์ หรือโลโก้ต่าง ๆ ก็จะต้องคิดค่าจ้างออกแบบด้วย เนื่องจากกลุ่มยังไม่สามารถออกแบบได้

สร้างงาน สร้างคุณค่าให้คนพิการ

การพัฒนาคนพิการให้มีหนทางในการประกอบอาชีพ ไม่เพียงทำให้พวกเขามีรายได้หล่อเลี้ยงชีวิตในแต่ละวัน แต่เป็นการมอบโอกาสให้พวกเขาได้ลุกขึ้นมาทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้มีเพื่อน มีสังคม ทำให้พวกเขามีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง

นายสมศักดิ์ อายุ 54 ปี อาชีพเลี้ยงสัตว์ ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่าเขาเป็นคนพิการทางขา ไม่สามารถเดินเหินได้เช่นคนปกติ ที่ผ่านมามีอาชีพเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เข้าร่วมโครงการฯ นี้ เพราะมองว่าเป็นสิ่งที่ดีกับชีวิตที่จะได้ลุกขึ้นมาทำงานเพื่อเลี้ยงดูตนเอง ไม่ต้องนั่งรอรับความช่วยเหลือ หรือต้องเป็นภาระให้แก่ครอบครัวและสังคมอีกต่อไป

“เมื่อก่อนเราไม่เคยออกไปนอกกะลาเลย ไม่เคยมองโลกข้างนอก ตื่นเข้ามากินข้าว จากนั้นก็ไปไร่ เสร็จแล้วกลับมานอน การก้าวเท้าออกไปเรียนรู้โลกภายนอก ทำให้เห็นว่า คนที่พิการมากกว่าเราเขายังมี

ชีวิตที่ดีกว่าเราเลย ตอนนี้เรากับครอบครัวเพาะกล้าไม้ไว้ 2,000 ต้น อีก 2 เดือนก็ขายได้แล้วในราคา ต้นละ 20 บาท คาดว่าจะมีรายได้ประมาณ 40,000 บาท เป็นรายได้เสริมที่ดีมาก ๆ นอกจากนี้ยังช่วยออกแบบการแกะสลักไม้ด้วยเครื่อง CNC ได้ทำร่วมกับกลุ่มเพื่อน ทำให้มีความสุข”

“เมื่อก่อนเขาอยู่กับกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนพิการ ก็ารู้สึกเหมือนแกะดำ แต่พอได้มาอยู่กับคนพิการด้วยกัน เขาก็รู้สึกเหมือนพวกเดียวกัน เข้าใจกัน ทำให้พี่สมศักดิ์มีความสุข กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด กล้าแสดงออก แล้วก็ยังสามารถที่จะไปช่วยเหลือคนอื่นได้ด้วย ซึ่งตอนนี้พี่สมศักดิ์เข้ามาเป็นคณะกรรมการชมรมฯ แล้ว” นายเพียงฟ้า เล่าเสริม

แน่นอนว่าการพาคนพิการออกจากมุมมืดของตนเอง กระทั่งลุกขึ้นมาช่วยเหลือตนเองได้สำเร็จ เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย ‘หัวใจ’ สำคัญคือ การเข้าใจในความพิการ และส่งเสริมให้พวกเขาพึ่งพาตนเอง และเห็นคุณค่าของตัวเอง

“เมื่อก่อนคนพิการในชุมชนฆ่าตัวตายเยอะ แต่หลังจากที่มีการส่งเสริมอาชีพและช่วยเหลือคนพิการมากขึ้น อัตราการฆ่าตัวตายของคนพิการก็ลดลง หรือแทบจะไม่มี เพราะที่สังคมให้โอกาสให้เขาได้ออกมาใช้ชีวิต ให้เขามีที่ยืนในชุมชน ไม่ถูกทอดทิ้ง ซึ่งสิ่งนี้คือเป้าหมายสูงสุดในการทำงานของเรา” นายเพียงฟ้า กล่าวทิ้งท้าย

โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเครือข่ายชมรมคนพิการ อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายเพียงฟ้า สุทธิพรณวัฒน์

โทรศัพท์: 084-363-3081

ส่งเสริมวิถีเกษตรอินทรีย์ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

สมาคมเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน
จังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูนเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจาก ‘การพัฒนาเกษตรแผนใหม่’ ที่มุ่งสนับสนุนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่าง ‘ลำไย’ รวมถึงการปลูกพืชล้มลุกระยะสั้น เช่น กระเทียม หอมแดง กะหล่ำปลี นำมาซึ่งปัญหาการใช้สารเคมีมากเกินไป จนทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่ราคาขายไม่แน่นอน บางฤดูกาลผลผลิตมีราคาตกต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรเป็นหนี้สิน และเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีต่อเนื่องเป็นเวลานาน

สมาคมเครือข่ายเกษตรกรมั่งคั่งยั่งยืนจังหวัดลำพูน ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรที่มีบทเรียนในการทำเกษตรเชิงเดี่ยวและหันมาทำการเกษตรแบบยั่งยืน ได้จัดทำโครงการส่งเสริมการเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเกษตรกรรายย่อย” เพื่อลดละเลิกใช้สารเคมีในการทำเกษตร

‘ปรับใจ เปลี่ยนความคิด’ หัวใจสำคัญของการทำเกษตรอินทรีย์

นางวันเพ็ญ พรินทรากุล ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า จังหวัดลำพูนมีเกษตรกรทั้งหมด 64,812 ครัวเรือน แต่มีเกษตรกรที่ทำเกษตรแบบยั่งยืนเพียง 300 ครัวเรือนเท่านั้น จึงอยากช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ห่างไกล ได้แก่ ไทลื้อ ไทยอง ไทโยน และกะเหรี่ยง โดยมีแกนนำชุมชนช่วยคัดเลือกเกษตรกรที่อยากปรับเปลี่ยนตัวเอง อยากสร้างอาชีพ สร้างรายได้ในเบื้องต้น และสมาคมฯ จะคัดกรองจนได้ผู้ร่วมเรียนรู้ 66 คน จาก 6 กลุ่ม คือ อำเภอแม่ทา 3 กลุ่ม อำเภอบ้านธิ 1 กลุ่ม อำเภอทุ่งหัวช้าง 1 กลุ่ม และตำบลทาสบเส้า 1 กลุ่ม

“การทำเกษตรอินทรีย์ นอกจากต้องมีหัวใจที่อยากทำแล้ว วิธีคิดต้องเปลี่ยนด้วย เพราะถ้าวิธีคิดไม่เปลี่ยนจะไปต่อไม่ได้ จึงต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน ชี้ให้เห็นโทษของการใช้สารเคมี และคุณประโยชน์ของเกษตรอินทรีย์จะเสริมสร้างอาชีพ รายได้ ลดรายจ่าย และสุขภาพได้อย่างไร”

นางวันเพ็ญ บอกว่า โครงการฯ ยังให้ความสำคัญกับการ ‘สำรวจวิเคราะห์ต้นทุน’ ของผู้ร่วมเรียนรู้รายบุคคล เพื่อดูพื้นฐานการทำเกษตร การต้องการความช่วยเหลือ เพื่อจะได้หนุนเสริมได้เหมาะสม โดยมีการจัดทำฐานข้อมูลและถ่ายภาพไว้อย่างเป็นระบบ ผลการสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่ต้องการความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ หรือต้องการวัสดุอุปกรณ์ให้ทำเกษตรได้ง่ายขึ้น เพื่อเป็นต้นทุนชีวิตให้สามารถสร้างอาชีพต่อไปได้

ใช้เวที ‘แลกเปลี่ยนความรู้’ เติมความรู้ปลูกผักปลอดภัย

นอกจากเติมพลังใจผู้ร่วมเรียนรู้ให้เข้มแข็งแล้ว ทีมงานยังเติม ‘องค์ความรู้’ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการทำเกษตรอินทรีย์ เริ่มตั้งแต่เทคนิคการผลิต การใช้วัตถุดิบที่ทดแทนสารเคมีในการเกษตร การใช้ความรู้สมัยใหม่ในการพัฒนาเทคนิคการผลิต ระบบการจัดการน้ำในแปลงเกษตร และการทำบัญชีครัวเรือน โดยมีวิทยากรไปอบรมรายกลุ่ม เนื่องจากความจำเป็นและความต้องการของแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน

“การทำเกษตรอินทรีย์นอกจากต้องมีหัวใจที่อยากทำแล้ว วิธีคิดต้องเปลี่ยนด้วย เพราะถ้าวิธีคิดไม่เปลี่ยนจะไปต่อไม่ได้ ต้องมาสร้างความเข้าใจร่วมกันก่อนว่า เราจะทำเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี”

อีกกระบวนการหนึ่งที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์ให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ได้มาก และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนคือ ‘การศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่ม’ ที่อำเภอลีและอำเภอทุ่งหัวช้าง ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของสมาคมฯ ที่ทำวิจัยกันมานาน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนกับคนที่มีความตั้งใจอินทรีย์ได้ฟังตัวอย่างพิชภัยจากการใช้สารเคมี และได้เห็นผลจากการทำเกษตรอินทรีย์จริง ๆ ซึ่งช่วยสร้างแรงบันดาลใจและทำให้เขามั่นใจในการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น อีกทั้งเห็นความเชื่อมโยงในเรื่องการผลิตและการตลาด

ภายหลังจากผู้ร่วมเรียนรู้นำความรู้ที่ได้ไปลงมือปฏิบัติ โครงการฯ ได้ติดตามให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง รวมทั้งยังถอดบทเรียนโดยใช้เครื่องมือที่ชื่อว่า ‘KASE:PP’ เพื่อสรุปความรู้จากผู้ร่วมเรียนรู้ทั้ง 6 กลุ่มพร้อมทั้งนำชุดความรู้ที่ได้มาจัดกิจกรรม ‘ตลาดนัดความรู้’ ให้พวกเขาได้แลกเปลี่ยนการทำเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน

นางวันเพ็ญ เล่าว่า เราอยากรู้ว่ากระบวนการที่นำไปใช้ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจริงไหม ซึ่งก่อนเริ่มโครงการฯ เราไปสำรวจถ่ายรูปเก็บข้อมูลไว้ก่อน จากนั้น 6 เดือนมาคิดว่าเขาทำอะไรกับพื้นที่ตรงนี้บ้าง สิ่งสำคัญที่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงคือ วิธีคิด ซึ่งเรานำเครื่องมือ KASE:PP มาใช้ถอดความรู้ โดย K คือ Knowledge มีความรู้เพิ่มเติมใหม่ A คือ Attitude ทักษคติเปลี่ยนไปใหม่ S คือ Skill มีทักษะเพิ่มขึ้นใหม่ และ E คือ Economic ซึ่งเชื่อมกับ กสศ. ที่มีเป้าหมายในการสร้างรายได้ โดยดูว่ามีรายได้เพิ่ม หรือลดรายจ่ายอย่างไร ส่วน 2P คือ Problem มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ และ Planning คือมีแผนต่อไปอย่างไร

“ชุดความรู้ที่เกิดขึ้นจากทั้ง 6 กลุ่ม ได้นำมาจัดแสดงในตลาดนัดความรู้ ให้แต่ละกลุ่มมานำเสนอแลกเปลี่ยนกัน ภายในงานยังมีการจัดกิจกรรมฐานเรียนรู้ต่าง ๆ เชิญศูนย์จัดการศัตรูพืชเทศบาลตำบลแม่ตื่น มาให้ความรู้เรื่องการจัดการศัตรูพืชและสารชีวภัณฑ์ วิทยาลัยเกษตร

และเทคโนโลยีมาช่วยจัดฐานกิจกรรม มีการเชื่อมโยงตลาด โดยเฉพาะโรงพยาบาลที่ต้องการพืชผักอินทรีย์ไปใช้ในโรงครัวให้มาร่วมกิจกรรม”

‘ชีวิตมั่นคง’ ด้วยทักษะสร้างอาหารปลอดภัย

ผลจากการส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีเกษตรอินทรีย์ พบว่าผู้ร่วมเรียนรู้สามารถปรับเปลี่ยนวิถีคิดโดยการลด ละ เลิกการใช้สารเคมี มีความรู้ในการทำเกษตรปลอดภัย เพื่อช่วยลดรายจ่าย สร้างรายได้ให้กับครอบครัวมากขึ้น โดยเฉพาะในสถานการณ์โควิด-19 ยังช่วยให้พวกเขาช่วยเหลือตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก และมีความมั่นคงในการใช้ชีวิต

นางลำจวน นันตาทาส อายุ 53 ปี อาชีพค้าขาย ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า นอกจากค้าขายแล้วเธอยังปลูกผักด้วย โครงการฯ นี้ช่วยเปิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ทำให้เธอได้รับความรู้ได้เข้าถึงแหล่งทุน และยังได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการปลูกผักแก่ผู้ร่วมเรียนรู้ด้วย สิ่งเหล่านี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการประกอบอาชีพให้ยั่งยืน

“ความรู้ที่ได้รับมีหลายอย่าง เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยหมักไว้ใช้เอง รวมทั้งได้เครือข่ายจากการไปศึกษาดูงาน ได้เรียนรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือน การตลาด ทำให้เราสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้กับแปลงผักอินทรีย์ และลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน”

นางวันเพ็ญ เล่าว่า ด้วยระยะเวลาการทำงานเพียง 5-6 เดือนผู้ร่วมเรียนรู้อาจจะยังไม่สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ แต่สิ่งที่เห็นการเปลี่ยนแปลงชัดเจนคือ วิถีคิดของเกษตรกรแต่ละคนที่หันมาพึ่งพาตนเองเรื่องอาหาร ยิ่งในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ไม่ต้องไปหาซื้อจากที่อื่น ได้กินอาหารที่ปลอดภัย และบางพื้นที่สามารถปลูกผักขายได้

ยกตัวอย่าง **ผู้ร่วมเรียนรู้ที่หมู่บ้านแม่สะเงาะ** ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงปกากะญอที่เข้าไม่ถึงโอกาส เพราะอยู่บนพื้นที่สูง การคมนาคมและการสื่อสารไม่สะดวก เดิมจะซื้อผักในตลาดไว้บริโภค ตอนนี้นอกจากลดการซื้อผักได้แล้วยังมีผักเหลือขายในชุมชนอีกด้วย ส่วน**กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ที่หมู่บ้านไม้สลี** อำเภอทุ่งหัวช้าง เป็นชาวปกากะญอ เนื่องจากพื้นที่ขาดน้ำจึงรวมกลุ่มเลี้ยงไก่ไข่เพื่อเป็นอาหารเสริมในครัวเรือนที่ช่วยลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว

ด้าน**ผู้ร่วมเรียนรู้หมู่บ้านท้องผาย** อำเภอแม่ทา เป็นไทยองส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและคนพิการที่ทำเกษตรและสวนลำไย ซึ่งมักจะปลูกผักไว้หลังบ้านและระหว่างแปลงลำไยแต่เดิมจะใช้สารเคมีก็เปลี่ยนมาลด ละ เลิกการใช้สารเคมีในแปลงลำไยและแปลงผักได้ ส่วน**กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้บ้านทาสร้างสุข** ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ กลุ่มนี้สามารถสร้างรายได้จากการรวมกลุ่มปลูกผักจำหน่าย จนแตกออกมาเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มเกษตรสร้างงานทาตอยแก้ว กลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีบ้านทาสบเส้า และกลุ่มเกษตรอินทรีย์สร้างสรรค์ทาทุ่งยาว

พืชผักปลอดภัยและไข่ไก่ปลอดสารล้วนเป็นผลความสำเร็จของโครงการฯ ที่มุ่งปรับเปลี่ยนชาวบ้านให้หันหลังจากสารเคมีเพื่อชีวิตที่ปลอดภัยและยั่งยืน ซึ่งนางวันเพ็ญ บอกว่า **เคล็ดลับในการทำโครงการฯ นี้ คือ 1. โจทย์ต้องมาจากความต้องการของชุมชน 2. มีการปฏิบัติ 3. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม และ 4. ต้องมีภาคีเครือข่าย** ซึ่งเครือข่ายในการทำงานโครงการฯ เราเชื่อมกับมูลนิธิแห่งประเทศไทยสนับสนุนงบประมาณ สมัชชาสุขภาพจังหวัดที่กำลังจะผลักดันเชิงนโยบายเรื่องความมั่นคงทางอาหารในระดับจังหวัด กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหารมาช่วยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร โดยมีสมาคมฯ เป็นตัวกลางเชื่อมประสานระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค โดยมีกาดก้อมหรือกาดก้อมฮักก้อมเป็นตลาดรองรับผลผลิต

สุดท้าย นางวันเพ็ญ ได้ฝากแนวทางการทำงานหนุนเสริมกับชุมชนไว้ว่า หัวใจสำคัญของการหนุนเสริมหลัก ๆ คือ 1. ความพร้อมของหน่วยจัดการเรียนรู้ 2. กระบวนการที่ใช้ต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพราะเราไม่ได้ตัดเสื้อโหลให้ไปใส่ทั้ง 6 กลุ่ม แต่กระบวนการของเราคือ ทำอย่างไรให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละกลุ่มที่ไม่เหมือนกัน 3. เครื่องมือที่ใช้ในการหนุนเสริม ซึ่งถ้าทุกอย่างไปด้วยกันก็จะบรรลุผลสำเร็จ

โครงการส่งเสริมการเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเกษตรกรรายย่อย

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางวันเพ็ญ พรินทรากุล

โทรศัพท์: 086-924-7561

ยกคันนาสู่ตลาดออนไลน์ By ข้าวเหนียวเดอ grill

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

ผลจากการทำโครงการพัฒนาทักษะแรงงานสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรชาวรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัล โดยคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร ปี 2562 ที่ผ่านมา โครงการสามารถหาวิธีแปรรูปและเพิ่มมูลค่าข้าวเหนียวในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งข้าวพอง ข้าวโป่ง และข้าวต้มมัดมดถูน ภายใต้งบประมาณ ข้าวเหนียวเดอ grill ส่งขายผ่าน Lazada Shopee ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้แล้ว แต่ทีมงานมองว่ายังมีจุดที่ต้องปรับปรุงอีกมาก โดยเฉพาะเรื่องมาตรฐานสินค้า

“โจทย์ของปีนี้คือ ทำอย่างไรจึงจะยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานมากขึ้น” ดร.เปรมฤดี จิตรเกื้อกุล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร ผู้รับผิดชอบโครงการฯ บอกเป้าหมายของโครงการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการที่ไม่เรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยนวัตกรรมชุมชน ด้วยการนำความรู้จากภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานความรู้ทางวิชาการ เช่น วิทยาศาสตร์การอาหาร (Food Science) ไปสู่การพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ได้สูตรที่ดีที่สุด รวมถึงการหาช่องทางทางการตลาดด้วยการขยายฐานกลุ่มลูกค้า เพื่อกระจายรายได้ให้ชุมชน

การทำงานในปีนี้เป็นการทำงานที่ต่อยอดจากการทำงานกับผู้ร่วมเรียนรู้เดิมที่เป็นกลุ่มเกษตรกรจำนวน 30 คน ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่เป็นกลุ่มคนว่างงาน จำนวน 20 คน ด้วยการแปรรูปข้าวเหนียวอินทรีย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับราคาข้าวเหนียวอินทรีย์ พันธุ์ กข.6

“โจทย์ของปีนี้คือ ทำอย่างไรจึงจะยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานมากขึ้น ด้วยการนำความรู้จากภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับความรู้ทางวิชาการ”

ปรับโมเดลธุรกิจจตุสดา E-Commerce

ความสำเร็จในปีที่แล้วทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ 3 ชนิด ได้แก่ ซีเรียลบาร์หรือข้าวพอง มินิโป่งหรือข้าวโป่งแผ่นเล็ก ๆ (ข้าวเกรียบว้าว) และข้าวต้มมัดมดถูนสูตรโบราณ ทั้งไส้กล้วย ไส้มันม่วง ไส้แครรอต และไส้หมูผสมถั่ว เป็นสูตรไม่มีน้ำตาลและไม่ใส่วัตถุกันเสีย ขายผ่านเพจ ข้าวเหนียวเดอ grill ซึ่งได้รับความนิยมสูงเป็นจำนวนมาก แต่ยังมีบางส่วนต้องปรับปรุงเพิ่มเติม เช่น การยืดอายุสินค้า การมีโรงเรือนหรือตู้อบที่ได้มาตรฐาน ฯลฯ

จากข้อมูลดังกล่าวนำไปสู่การต่อยอดการทำงานในปีนี้ โดยแบ่งโจทย์เป็น 3 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่ 1. การพัฒนามาตรฐานสินค้าให้สามารถเก็บได้นานขึ้น 2. การขอมาตรฐานศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารในการจัดการการผลิตตามหลักการปฏิบัติที่ดี (มาตรฐาน Primary GMP) 3. การทำคอนเทนต์ และการจัดองค์ประกอบในแพลตฟอร์มตลาดออนไลน์ให้สวยงามน่าสนใจ

“การพัฒนามาตรฐานสินค้าจะมุ่งเน้นในเรื่องการยืดอายุสินค้า เช่น การยืดอายุข้าวต้มมัดมดถูนให้เก็บได้นานขึ้นประมาณ 6 เดือน จากที่ก่อนหน้านี้เก็บได้ 3-5 วัน เพื่อให้ส่งขายต่างจังหวัดได้โดยไม่เสียก่อนถึงมือผู้บริโภค ส่วนการขอมาตรฐาน Primary GMP จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในสินค้า รวมถึงการพัฒนาการขายสินค้าผ่านทางแพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดความรู้ความเข้าใจและมีความคุ้นเคยกับการขายออนไลน์ สามารถใช้งานได้หลายแพลตฟอร์ม ทั้ง Lazada, Shopee, Line, Facebook และมีการสร้าง Box Set ในการถ่ายรูปสินค้าเพื่อให้ดูน่าสนใจมากขึ้น”

‘ข้าวเหนียวเดอ grill’ แบรินด์นี้มีแต่ความอร่อย

ด้านนางสาวเพ็ญธิดา เดชภูมิ อายุ 37 ปี อาชีพเกษตรกร และนางสาวพัชรียา ประเสริฐ อายุ 27 ปี อาชีพค้าขาย ผู้ร่วมเรียนรู้เดิม เล่าว่า ปีแรกพวกเธอจะเป็นคนจัดสรรสินค้า หากมีออเดอร์เข้ามา จะทำหน้าที่กระจายออเดอร์ตามรอบต่าง ๆ โดยกลุ่มที่ได้รับออเดอร์ต้องหาวัตถุดิบทั้งข้าวเหนียวอินทรีย์ ถั่ว กะทิ และส่วนผสมอื่น ๆ เพื่อผลิตเป็นข้าวต้มมัดส่งลูกค้า

ที่ผ่านมากระบวนการผลิตจะใช้วิธีกะปริมาณวัตถุดิบด้วยตาเปล่า ยังไม่มีการชั่ง ตวง วัด ทำให้รสชาติผิดเพี้ยน บางครั้งเกิดปัญหาสินค้าเน่าเสีย ทำให้ต้องส่งเคลมกลับมายังต้นทาง ในฐานะคนรับออเดอร์ นางเพ็ญธิดายอมรับว่า รู้สึกหนักใจและอยากพัฒนาสินค้าให้ดีขึ้น เพราะเธอเชื่อว่า นอกจากหน้าตาและรสชาติของอาหารแล้ว การพัฒนากระบวนการผลิตให้ทันสมัยขึ้น จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในแบรนด์ ข้าวเหนียวเดอ grill

“ทุกคนในกลุ่มปลูกข้าวเหนียวอินทรีย์อยู่แล้ว ผู้บริโภคมั่นใจได้เรื่องมาตรฐานข้าวเหนียวอินทรีย์ แต่ปัญหาคือ กระบวนการแปรรูปที่ไม่มีการชั่ง ตวง วัด ให้เป็นระบบ เมื่อเราต้องการยกระดับมาตรฐานการผลิตให้ได้มาตรฐาน อย. กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จึงต้องเข้มงวดยิ่งขึ้น โดยมีอาจารย์เข้ามาให้ความรู้ และดูแลเรื่องโภชนาการอาหาร ที่ต้องไม่หวานหรือมันเกินไป โดยในทุกกระบวนการผลิต ทุกขั้นตอนต้องใส่ใจและพิถีพิถันมากขึ้น”

ยกระดับมาตรฐานการผลิตเพื่อความคุ้มค่า

สำหรับกระบวนการพัฒนาสินค้า ดร.เปรมฤดี เล่าว่า การกำหนดส่วนผสมให้มีการชั่ง ตวง วัด ก็เพื่อให้ได้สูตรที่คงที่ ทุกคนสามารถทำได้เหมือนกัน อันนำไปสู่การควบคุมคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐานเดียวกัน

ดร.เปรมฤดีเสริมว่า นอกจากการเพิ่มความรู้อะไรเรื่องมาตรฐานการผลิตให้ได้คุณภาพแล้ว สิ่งหนึ่งที่ผู้ร่วมเรียนรู้ในปีนี้ต้องเรียนรู้คือ **การคำนึงถึงต้นทุนและความคุ้มค่าของสินค้า** หากสินค้าถูกตีกลับบ่อย ๆ เพราะไม่ได้คุณภาพ นั่นหมายความว่า มันไม่คุ้มค่าแล้ว สำหรับขั้นตอนการปรับส่วนผสมในอาหารซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือเทคนิคบางอย่างเสริมเข้าไปเพื่อให้เข้าหลักเกณฑ์การขอ อย. และเพื่อยืดอายุสินค้าให้นานขึ้น ด้วยกรรมวิธีที่ปลอดภัย โดยคำนึงถึงผู้บริโภค จึงขอความร่วมมือจากอาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์การอาหาร มาช่วยทดลองปรับเปลี่ยนจนได้สูตรที่ลงตัว จากนั้นจึงนำมาถ่ายทอดต่อให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ โดยมีนางสาวเพ็ญธิยา กับนางสาวพัชรียา เป็นแกนนำหลักพาเพื่อนเรียนรู้

“ที่เห็นชัด ๆ คือรสชาติไม่แน่นอน มีปัญหาในเรื่องระบบการขนส่ง รวมถึงการตลาดที่ต้องขายในแพลตฟอร์มออนไลน์ให้มากขึ้น ในยุคนี้จะมีหวังพึ่งหน้าร้านอย่างเดียวไม่ได้ ผลิตได้แล้วต้องขายเป็น ทำตลาดให้ดี ซึ่งตัวสินค้าต้องดีด้วย เก็บได้นานขึ้น ตอนแรกไม่คิดว่าจะยาก แต่พอเรา มาทำจริง ๆ ยากพอสมควร เพราะมีเทคนิคขั้นตอนที่ต้องปรับหลายอย่าง โดยเฉพาะข้าวต้มมัดถววน ที่เจอปัญหาการคืนตัวของข้าวเหนียว จึงต้องหาเทคนิคเพื่อลดการคืนตัวของข้าว เพื่อคงเวลาในการเก็บรักษาไว้ให้นาน ส่วนมินิโปงพบว่า ส่วนประกอบบางอย่างที่ใส่เข้าไป เช่น กะเพราหอม ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรจากภูมิปัญญาชาวบ้านไม่สามารถใส่เข้าไปได้ เนื่องจากกะเพราหอมยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน อย. เพราะหลักเกณฑ์ของ อย. คือทุกอย่าง

ที่ใส่เข้าไปในอาหารจะต้องได้รับการขึ้นทะเบียนเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องมาออกแบบใหม่ว่า ถ้าไม่ใส่ตัวนี้จะต้องใช้อะไร โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้เข้ามาช่วยกันพัฒนาร่วมกับคณะทำงาน” ดร.เปรมฤดี เล่า

ยกระดับมาตรฐานการผลิตด้วยนวัตกรรม ‘อบ-ฆ่าเชื้อ’

นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนากระบวนการอบแบบระบบปิดจาก **เครื่องตาก 2 ระบบ 2 พลังงาน** โดยออกแบบสร้างตู้อบมุ้งลวดแบบ 3 ชั้น ที่ใช้ได้ทั้งพลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานไฟฟ้า สามารถอบข้าวโป่งได้กว่า 600 แผ่นต่อครั้ง เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถผลิตสินค้าได้ในปริมาณมาก

รวมทั้งนำ **เครื่องรีทอร์ต (Retort)** ซึ่งเป็นเครื่องฆ่าเชื้อภายใต้ อุณหภูมิและแรงดันเพื่อฆ่าเชื้ออาหารในภาชนะบรรจุปิดสนิท เช่น กระจ่างขวด หรือถุงทนร้อนสูง โดยใช้หลักการทำงาน 5 ขั้นตอน คือ บรรจุอาหาร ไล่อากาศ ฆ่าเชื้อ ลดอุณหภูมิ และการตรวจสอบผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย โดยการนำเครื่องรีทอร์ตเข้ามาใช้จะทำให้สินค้าสามารถเก็บได้นานขึ้น

ดร.เปรมฤดี เชื่อว่า นอกจากการปรับสูตรวัตถุดิบแล้ว นวัตกรรม เครื่องตาก 2 ระบบ 2 พลังงาน และเครื่องรีทอร์ต จะเป็น **จุดเริ่มต้นในการขอมาตรฐาน Primary GMP** ได้ง่ายขึ้น โดยขณะนี้สำนักงานสาธารณสุข จังหวัด (สสจ.) แจ้งว่า หากมีการขึ้นทะเบียนขอมาตรฐาน Primary GMP ทางกลุ่มต้องมีระบบการตากข้าวโป่งแบบระบบปิดที่ได้มาตรฐาน สะอาด ปลอดภัย โดยทีมงานได้สร้างโรงงานต้นแบบซึ่งเป็นสถานที่ผลิตอาหารของ โครงการฯ ขึ้นมา โดยเป็นความร่วมมือระหว่างอาจารย์ Food Science กับ อาจารย์ด้านวิศวกรรมศาสตร์ออกแบบสร้างตู้อบระบบ 2 พลังงานร่วมกัน คุณสมบัติของเครื่องนี้ทำให้อาหารแห้งเร็วและสะอาด ทำได้ในปริมาณมาก ใช้งานง่ายไม่ยุ่งยาก หากวันไหนแดดจัดก็สามารถเข็นตู้อออกไปตากแดด

อาหารจะแห้งเร็วกว่าการตากแดดปกติ ย่นระยะเวลาได้มากขึ้น หรือหากวันไหนฝนตกแต่มีแอร์เครื่องสั่งเข้ามาทางกลุ่มฯ สามารถเปิดใช้แบบระบบไฟฟ้าได้ ทำให้สามารถผลิตสินค้าได้ไม่ขาดตอน โดยปัจจุบันโรงงานต้นแบบที่เป็นสถานที่ผลิตอาหารนี้ได้รับมาตรฐานอาหารและยา หรือมาตรฐาน ออย. เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้ผู้บริโภคมั่นใจในผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น

ขณะที่การพัฒนาช่องทางการตลาดและระบบการจัดการที่เกี่ยวข้องของแพลตฟอร์มออนไลน์ มีการอบรมผ่านกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาทักษะ การจัดจำหน่ายสินค้าด้วยแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีทักษะในการสร้างคอนเทนต์เล่าเรื่องที่มีประสิทธิภาพ และขยายช่องทางการจัดจำหน่ายสู่แพลตฟอร์มอื่น ๆ เช่น Line, Lazada, Shopee

ก้าวข้ามความกลัวสู่ 'ตลาดออนไลน์' อย่างมืออาชีพ

นางสาวเพ็ญธิดา เล่าอย่างภาคภูมิใจว่า ทางกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 10-25 โดยการขายผ่านช่องทางออนไลน์ได้รับความนิยมมากพอ ๆ กับการขายหน้าร้าน เธอยอมรับว่าการขายออนไลน์เป็นสิ่งแปลกใหม่ที่เธอกลัวแต่ต้องก้าวข้ามผ่านไปให้ได้ ตอนนี้มีแอร์เครื่องเข้ามาอย่างต่อเนื่องทั้ง Facebook Lazada และ Shopee นอกจากนี้ยังมีแอร์เครื่องจากชุมชนใกล้เคียงมาสั่งขนม โดยมาจากบุคลากรของศูนย์เรียนรู้ที่เข้ามาช่วยประชาสัมพันธ์

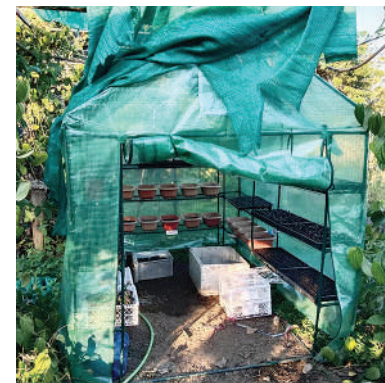
ด้านนางสาวพัชรียา สะท้อนว่า รู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการทำงานของกลุ่ม ทำให้เธอและชุมชนมีรายได้เสริมไม่ต้องออกไปทำงานต่างจังหวัด มีเวลาให้ครอบครัวมากขึ้น

ผลจากการฝึกฝนเรียนรู้อย่างจริงจัง วันนี้นางสาวเพ็ญธิยากลายเป็น 'วิทยากรแกนนำหลัก' ในการให้ความรู้แก่หน่วยงานภายนอกที่เข้ามาเรียนรู้ดูงาน ซึ่งในการเรียนรู้ดูงานแต่ละครั้ง ทางกลุ่มจะคิดค่าบริหารจัดการด้วย โดยรายได้ส่วนนี้นำมาพัฒนางานด้านต่าง ๆ ของกลุ่มต่อไป

จัดสรรความถนัด...ตามสายพานการผลิต

ดร.เปรมฤดี บอกว่า เทคนิคการฝึกทักษะอาชีพให้ประสบผลสำเร็จมาจาก 2 ส่วน คือ 1. ผู้นำทีมต้องเอาจริงเอาจัง 2. ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องมาด้วยความสมัครใจ เนื่องจากแต่ละคนมีความเชี่ยวชาญต่างกัน ดังนั้นการวางสายพานการผลิตในแต่ละขั้นตอนจึงสำคัญ ยกตัวอย่างเพ็ญธิยากับพัชรียาจะเชี่ยวชาญในเรื่องข้าวต้มมัด บางคนเชี่ยวชาญเรื่องการทำข้าวโป่ง หรือบางคนไม่ชอบขายออนไลน์ แต่อยากเป็นคนจัดการวัตถุดิบ เราก็ให้เขาอยู่ในส่วนนั้น บางคนมีความเชี่ยวชาญเรื่องการตลาด สามารถขายได้ก็ให้อยู่ทีมขาย เป็นการจัดสรรงานตามความถนัดและความสมัครใจของสมาชิกแต่ละคน ส่งผลให้การทำงานราบรื่น ทุกคนในกลุ่มสามารถทำตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ ในอนาคตหากทางกลุ่มได้รับมาตรฐาน Primary GMP จะมีการจัดตั้ง 'ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน' เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตสินค้าต่าง ๆ ที่กลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนสามารถเข้ามาใช้บริการสถานที่ในการเป็นแหล่งผลิตสินค้า ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางสร้างรายได้สำหรับใช้ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ต่อไป

โครงการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการที่ใฝ่เรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยนวัตกรรมชุมชน

ผู้รับผิดชอบโครงการ: ดร.เปรมฤดี จิตรเกื้อกุล

โทรศัพท์: 091-516-6917

ส้มจุกปลูกซีวิตคนจะนะ

วิสาหกิจชุมชนส้มจุกจะนะ
จังหวัดสงขลา

เมื่อสัมจุก ผลไม้ประจำถิ่นของอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาเริ่มลดน้อยลง และเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ทีมงานที่ประกอบด้วย นายอะหมัด หลีซาหรี และเครือข่ายชาวบ้านในตำบลจึงร่วมกันหารูปแบบในการขยายพันธุ์สัมจุก โดยการสนับสนุนองค์ความรู้จาก นายคมสัน หลีซาหรี วิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านสัมจุก สำนักงานเกษตรอำเภอจะนะ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

ผลลัพธ์จากการทำงานในปีแรก เกิด ‘กลไกการสนับสนุน’ ประกอบด้วยเครือข่ายชาวบ้านจากตำบลแค่ 5 หมู่บ้าน ซึ่งขับเคลื่อนการทำงานเพื่อขยายผลการปลูกสัมจุก จนเกิด ‘กลุ่มเพาะพันธุ์กล้าสัมจุก’ ในพื้นที่ตำบลแค่ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายกิ่งพันธุ์กว่า 70,000 บาท และผลลัพธ์ดังกล่าวไม่ได้เกิดเฉพาะกลุ่มผู้ปลูกสัมจุกเท่านั้น แต่ยังสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ที่ว่างงานและมีรายได้น้อย ด้วยการทำหน้าที่ดูแลสวนสัมให้เจ้าของสวน

“เราไม่ได้มองแค่เรื่องการปลูกสัมขาย เรามองไปที่อาชีพที่เกิดจากสัมจุก ซึ่งปีแรกเราพบว่า สัม 1 ต้น ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับชาวบ้านในพื้นที่หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มดูแลสวนสัม กลุ่มเพาะพันธุ์กล้า ด้วยเหตุนี้ เราจึงอยากให้เกิดการเพาะและขยายพันธุ์สัมจุก ครอบคลุมในทุกตำบลของอำเภอจะนะ โดยมีเป้าหมายไกล ๆ คือ การทำให้สัมจุกกลับมาเป็นผลไม้ขึ้นชื่อของอำเภอจะนะอีกครั้ง”

ดังนั้น โครงการต่อยอดในปีที่ 2 จึงเป็นการใช้ ‘กลไกการสนับสนุนเดิม’ เพื่อการขยายพันธุ์สัมจุก และขยาย ‘เครือข่าย’ บวกกับหลักสูตรที่ได้จากการทำงานปีแรกเข้ามาขับเคลื่อนการทำงานในลักษณะการ ‘ต่อยอด’ และ ‘ขยายผล’ โดยการต่อยอดคือ การสร้างเครือข่ายผู้ปลูก สร้างตลาด ส่วนการขยายผลคือ การเพิ่มพื้นที่ปลูกสัมจุก เพื่อให้อำเภอจะนะเป็นพื้นที่ปลูกสัมจุกทั้งอำเภออย่างแท้จริง

“ไม่ได้มองแค่การปลูกสัมขาย เรามองไปที่อาชีพที่เกิดจากสัมจุก ซึ่งปีแรกพบว่า สัม 1 ต้น ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านในพื้นที่ เราจึงอยากให้เกิดการเพาะและขยายพันธุ์สัมจุก ครอบคลุมทุกตำบลของอำเภอจะนะ และเพื่อเป้าหมายไกล ๆ คือ ทำให้สัมจุกกลับมาเป็นผลไม้ขึ้นชื่อของอำเภอจะนะเหมือนเดิม”

พื้นที่ใหม่ เป้าหมายเดิม

‘เป้าหมาย’ ในที่นี้คือ การทำให้สัมจุกกลับมาเป็นผลไม้ประจำถิ่นอีกครั้ง เพราะหลังจากการเปลี่ยนแปลงของการทำเกษตรในพื้นที่ครั้งใหญ่ สัมจุกที่ปลูกอยู่เกือบทุกบ้านค่อย ๆ หายไป ส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนพื้นที่ไปปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น เพราะเกษตรกรแนวใหม่มักใช้สารเคมี ขณะที่สัมจุกอ่อนไหวต่อสารเคมีทุกชนิด และหากเป้าหมายเป็นจริงก็จะนำไปสู่การขอขึ้นทะเบียน ‘สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์’ เพื่อระบุว่า สัมจุกแท้ต้องมาจากอำเภอจะนะเท่านั้น

“ก่อนเริ่มโครงการฯ ใหม่ ทีมงานต้องทำความเข้าใจกับชุมชนว่า เราต้องการเดินไปในทิศทางไหน และต้องการมีส่วนร่วมในเรื่องอะไรบ้าง เพราะถ้าไม่ทำความเข้าใจและไม่ช่วยกัน เราไม่มีทางไปถึงเป้าหมายได้” นายอะหมัด กล่าวถึงจุดเริ่มต้นในการทำงาน

ฉะนั้น แผนการทำงานที่ต้องทำภายใต้โครงการพัฒนาทักษะอาชีพ การขยายพันธุ์และดูแลสวนส้มจุกในพื้นที่ 5 ตำบล อำเภอนะนง จังหวัดสงขลา คือ การขยายพื้นที่ปลูก และขยายพันธุ์ส้มจุก

“เรามีทีมงานที่มาจากหลายภาคส่วน มีองค์ความรู้ มีหลักสูตร มีวิทยากรที่เป็นผลมาจากการพัฒนาโครงการฯ ในปีแรกหลายคน และพวกเขาก็พร้อมที่จะส่งต่อองค์ความรู้ให้กับชาวบ้านคนอื่น ๆ เมื่อต้องการจะขยายพื้นที่ไป 5 ตำบล จึงไม่น่าจะเป็นเรื่องยากมากนัก”

นายอะหมัด ยังบอกอีกว่า การเพิ่มเครือข่ายจะทำให้มีองค์ความรู้เพิ่มมากขึ้น เพราะในตำบลอื่นก็มีชาวบ้านปลูกส้มจุก ซึ่งต่างก็มีความรู้และภูมิปัญญาที่แตกต่างกัน ดังนั้นหากได้มาเป็นเครือข่ายเดียวกัน ก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ช่วยกันยกระดับความรู้เรื่องการขยายพันธุ์ส้มจุกให้ดียิ่งขึ้น

ส่วนวิธีการทำงานนั้น นายอะหมัด อธิบายคร่าว ๆ ว่า ใช้กระบวนการแบบปีแรก คือ จัดตั้งทีมงานระดับตำบล ให้ชาวบ้าน 5 ตำบลเลือกตัวแทน 1 คนเพื่อเข้ามาทำงานเป็น ‘คณะกรรมการกลาง’ ทำหน้าที่ประชุมเพื่อรับทราบแนวทางการทำงาน และไปนำเสนอต่อคนอื่น ๆ ในพื้นที่ของตนเอง

แบ่งบทบาท กระจายการทำงาน

เมื่อได้คณะทำงานกลางแล้ว ขั้นตอนต่อมาคือ การคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ โดยใช้กรอบแนวคิดโครงการฯ คือ เป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ และด้อยโอกาส วิธีการคัดเลือกใกล้เคียงกับปีที่แล้ว คือ ให้ทีมระดับตำบลไปคัดเลือกกว่าใครที่อยู่ในเกณฑ์บ้าง จากนั้นคณะกรรมการกลางที่มาจากเครือข่ายของแต่ละตำบล เช่น ตัวแทน อบต. ตัวแทนมัสยิด มาคัดเลือกว่าคุณสมบัติเป็นอย่างไร เพื่อหาผู้ร่วมเรียนรู้ให้ครบ 50 คน โดยใช้ฐานข้อมูลประชากรของทั้ง 5 ตำบลมาเทียบดูว่าใครอยู่ตรงไหน ตรงกับฐานข้อมูลของ อบต. หรือไม่ เช่น ใครปลูกส้ม ใครเป็นแรงงานนอกระบบ กลุ่มเยาวชนที่ต้องการจะพัฒนาศักยภาพเขาขึ้นมาเพื่อทำงานต่อในอนาคต หรือแม้แต่

กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มคนว่างงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ นายอะหมัด ให้เหตุผลว่า ตั้งใจทำงานกับผู้ร่วมเรียนรู้เพียง 50 คน เพราะต้องการให้งานมีคุณภาพตามศักยภาพและสรรพกำลังที่มี ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้ที่ได้รับการคัดเลือกต้องเข้าสู่กระบวนการพัฒนาศักยภาพ และทักษะอาชีพ โดยดึงผลลัพธ์ความสำเร็จจากปีแรกคือ การดูแลสวน สัมจุกและการขยายพันธุ์สัมจุกมาต่อยอดการทำงาน

นายอะหมัด บอกว่า สองอาชีพนี้เป็นกำลังสำคัญในการขยายพื้นที่ สวนสัมจุก และเอื้อต่อผู้ร่วมเรียนรู้ที่ไม่มีสวนสัมเป็นของตนเอง กล่าวคือ ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นเกษตรกรซึ่งมีทักษะเดิมด้านการทำเกษตร เมื่อทีมงานให้ความรู้ พวกเขาจะสามารถนำไปต่อยอดปลูกสัมจุกในที่ดินของตนเอง ทั้งในเรื่องการดูแลและขยายพันธุ์

สำหรับกลุ่มที่ไม่มีที่ดิน และไม่มีสวน ความรู้เรื่องการดูแลสวน จะช่วยให้เขามีรายได้จากการจ้างงาน เพราะเจ้าของสวนส่วนใหญ่มัก ไม่มีเวลาดูแล และต้องการแรงงานในการดูแลสวนสัม

นางมาริหยาม มะหะหมัดวงศ์ อายุ 59 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ปีแรก ปัจจุบันยกระดับเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการขยายพันธุ์ เล่าว่า ที่บ้านปลูกทุเรียน ลองกอง สละอินโดนีเซีย ขนุน ฝรั่ง ตะขบ สะตอ บนพื้นที่ 12 ไร่แบบผสมผสาน การมาร่วมโครงการฯ ทำให้ เธอได้ความรู้ด้านการตอนกิ่ง โดยสามารถนำไปปรับใช้กับผลไม้ในสวนได้ หลายชนิด เช่น การตอนกิ่งฝรั่งกิมจู ตอนกิ่งมะนาว โดยเฉพาะกิ่งพันธุ์ สัมจุก ซึ่งตั้งแต่เข้าร่วมโครงการฯ เธอสามารถขายกิ่งพันธุ์สัมจุกได้ 70,000 บาท

“เราได้ความรู้เยอะ ที่ภูมิใจคือ เราได้ถ่ายทอดความรู้ที่เรามีให้กับ คนอื่น ๆ ได้อีกด้วย”

มุ่งสู่เกษตรแปลงใหญ่ รองรับการเติบโต ในอนาคต

ทุกวันนี้ชาวบ้านเกือบทั้งอำเภอรู้แล้วว่า ส้ม 1 ต้นสามารถสร้าง รายได้เป็นจำนวนมาก เช่น กิ่งพันธุ์สัมจุกขายได้ราคา 150 บาท โดยต้น ส้มที่สมบูรณ์สามารถตอนกิ่งได้มากกว่า 50 กิ่ง สำหรับกลุ่มรับจ้างมีรายได้ จากการดูแลสวนไม่น้อยกว่า 500 บาทต่อการดูแล 1 ครั้ง เช่น ใส่ปุ๋ย ตัดหญ้า แต่งกิ่ง และเมื่อผลส้มโตเต็มทีขายได้กิโลกรัมละ 250-300 บาท และส้ม 1 ต้นให้ผลผลิตมากกว่า 10 กิโลกรัม

อย่างไรก็ตาม เมื่อทิศทางการเติบโตของสัมจุกสามารถคาดการณ์ ได้แบบนี้ การบริหารจัดการในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปอาจจะไม่ตอบโจทย์ ในอนาคต

อีกทั้งส้มสายพันธุ์นี้เป็นสายพันธุ์ที่ดูแลยาก ดังนั้นแนวทางการ สร้างความร่วมมือเพื่อให้มีพื้นที่ปลูกสัมในปริมาณที่มากพอคือ การทำ ‘เกษตรแปลงใหญ่’ ซึ่งเป็นนโยบายของภาครัฐ ที่ต้องการส่งเสริมให้

เกษตรกรรวมกลุ่ม และช่วยกันบริหารจัดการ โดยต้องรวมกลุ่มกันให้ได้พื้นที่เพาะปลูกอย่างน้อย 50 ไร่

“ถ้าเรารวมกันได้ ก็จะมีทั้งงบประมาณและองค์ความรู้จากหน่วยงานด้านเกษตรเข้ามาสนับสนุน แต่การรวบรวมสมาชิกไม่ง่าย บางคนก็ไม่สนใจเข้าร่วม เพราะฉะนั้นก็ต้องทำความเข้าใจกันหลายเรื่อง”

เมื่อการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ปลูกส้มอยู่แล้วไม่ใช่เรื่องง่าย ทางออกของคณะทำงานคือ ‘สร้างเครือข่าย’ ขึ้นมา โดยใช้ฐานจากกลุ่มเกษตรกรที่เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ในระดับตำบลที่เข้าร่วมโครงการฯ ตั้งแต่ปีที่ 1 โดยทีมงานมองว่า ในอนาคตจะมีเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกส้มจุกไม่น้อยกว่า 30 คน จำนวนพื้นที่ปลูกอาจจะมากกว่า 50 ไร่ ซึ่งคำนวณแล้วว่า แม้จะปลูกกันทั้งตำบลก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด

ปลูกส้มยังงใจให้ได้คน ได้เครือข่าย และได้ทักษะการทำงาน

ปัจจุบัน โครงการพัฒนาทักษะอาชีพการขยายพันธุ์และดูแลสวนส้มจุกในพื้นที่ 5 ตำบล อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาดำเนินงานเสร็จสิ้นแล้ว และได้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจของทีมงานและผู้ร่วมเรียนรู้หลายประการ

1. ทีมงานมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน
2. สามารถสร้างวิทยากรชาวบ้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้เรื่องส้มจุกได้
3. เกิดเครือข่ายเกษตรกรปลูกส้มจุกระดับอำเภอ
4. ผู้ร่วมเรียนรู้มีความรู้มีทักษะในการดำเนินชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อนขัดสน และมีโอกาสในการต่อยอดด้านอาชีพ

ซึ่งทีมงานชี้ว่า ความสำเร็จดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะปัจจัยหนุนเสริมหลายประการ เช่น การกำหนดเป้าหมายร่วมกันของชุมชน การวางบทบาทภารกิจของทีมงาน รวมถึงการสนับสนุนเรื่องทักษะ ความรู้ และกระบวนการ

ทำงานของทีมหนุนเสริมทางวิชาการภาคใต้ เพราะการดำเนินงานเพียงลำพังโดยทีมงานอาจไม่ได้มาไกลถึงเพียงนี้

“เราทำงานกับ กสศ. มา 2 ปี เราได้ทั้งทักษะและเครื่องมือในการทำงาน ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ได้เยอะมาก ได้ทั้งวิธีคิดในการออกแบบกิจกรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือแม้แต่วิธีคิดในการประเมินผล ทุกอย่างนำมาใช้ได้หมด เช่น ล่าสุดมีการอบรมการแก้ปัญหาเสพติด เมื่อก่อนเวลาอบรมมีวิทยากรนั่งพูดอยู่คนเดียว คนอื่นนั่งฟังพอได้กระบวนการใหม่เราจึงใช้วิธีการแบ่งกลุ่มตามบทบาท คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้ปกครอง ให้พูดคุยกันเองภายในกลุ่ม แล้วมานำเสนอให้เพื่อน ๆ ฟัง ผลออกมาดีมาก ทำให้เราได้วิธีการแก้ปัญหาเสพติดหลายวิธี”

อย่างไรก็ตาม แม้คณะทำงานได้พยายามพูดถึงผลการทำงานที่เกิดขึ้นในด้านอื่น ๆ แต่สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญคือ ‘ทีมงาน’ ที่ไม่หยุดนิ่งไม่ดูตายต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ช้ายังแสวงหาโอกาสและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

เมื่อสัมจุกปลุกชีวิตคนจะนะ

เดิมทีโครงการฯ นี้ตั้งใจจะปลุกชีวิตสัมจุก เนื่องจากมีการค้นหาทุนชุมชนและพบว่า สัมจุกเป็นเอกลักษณ์ของคนจะนะที่มีชื่อเสียงมากในอดีต และพบว่าสัมจุกกำลังเป็นผลไม้ที่หายากใกล้สูญพันธุ์ จึงเข้าไปดูแลเพื่อให้สัมจุกมีชีวิตอีกครั้ง แต่พอทำโครงการฯ ไปสัมจุกกลับมาปลุกชีวิตคนจะนะขึ้นมาใน 3 มิติ ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็น **‘พลังเงียบ’** ที่มีทุนเดิมอยู่ แต่อาจจะไม่ได้รับการกระตุ้น โดยทั้ง 3 มิติ มีดังนี้

1. สัมจุกปลุกพลังชีวิต คือ พลังด้านชีวิตชีวาในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากมีความรู้ในเรื่องการเกษตรเป็นอย่างดี การดึงกลุ่มผู้สูงอายุมาเชื่อมโยงกับโครงการฯ สิ่งที่เกิดขึ้นคือ เขาเห็นคุณค่าในตัวเอง เห็นคุณค่าภูมิปัญญา ชัยบจากคนที่ติดบ้านมาติดสังคม ติดการเรียนรู้แทน

2. สัมจุกปลุกพลังการเรียนรู้ในชุมชน ที่หมายถึงเกิดการบริหารจัดการตัวเองและเกิดการเรียนรู้ สิ่งที่ทำในโครงการฯ คือ 1) การขยายพันธุ์ 2) การดูแลสวนสัมจุก เราออกแบบ 2 อาชีพนี้มาเพื่อดูแลกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และขาดแคลนทุนทรัพย์ ไม่มีที่ดิน ให้สามารถขยายพันธุ์ ดูแลสวนสัมจุกสามารถไปรับจ้างดูแลสวนอื่น ๆ ได้ โดยใช้สัมจุกเป็น **‘เครื่องมือ’** สร้างการเรียนรู้ด้านอาชีพ ที่ขยายผลไปสู่การเป็นวิทยากรแกนนำได้

“ปีที่ 1 เรามีผู้ร่วมเรียนรู้ 50 คนเข้าร่วมโครงการฯ ปีที่ 2 เราตั้งรุ่นแรกทีพอจะมีทักษะการถ่ายทอดความรู้ได้มาเป็นวิทยากร เป็นผู้ช่วยวิทยากรหลัก ในปีที่ 3 จะเป็นการสร้างศูนย์เรียนรู้เรื่องการขยายพันธุ์ การตลาดแบบครบวงจรเพื่อให้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ได้”

3. สัมจุกปลุกพลังเครือข่ายในชุมชน ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กรในพื้นที่ ทั้ง อบต.แค ที่เอื้อเพื่อสถานที่สำหรับการประชุม ได้รับความร่วมมือจาก รพ.สต.แค ในการให้คำแนะนำด้านมิติสุขภาพในช่วงโควิด-19 ได้รับการอนุเคราะห์จากเกษตรอำเภอจะนะที่เข้ามาดูแลเรื่ององค์ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยีต่าง ๆ การเข้ามามีส่วนร่วมของเครือข่ายเหล่านี้ทำให้การขับเคลื่อนงานของกลุ่มมีทิศทางมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ร่วมเรียนรู้ สามารถขยับไปสู่นโยบายสาธารณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่

นี่คือ 3 พลัง ที่สัมจุกมาปลุกชีวิตให้กับคนจะนะ นั่นคือ พลังแห่งชีวิตชีวา พลังแห่งการเรียนรู้ และพลังแห่งเครือข่าย

โครงการพัฒนากักขะอาชีพการขยายพันธุ์และดูแลสวนสัมจุกในพื้นที่ 5 ตำบล อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายอาหมัด หลีซาหรี

โทรศัพท์: 089-295-7981

ยกระดับเกษตรกร... สู่ผู้ประกอบการผักอินทรีย์

อบต.หนองสนิท อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

อาชีพเกษตรกรทุกวันนี้จะยั่งยืนได้ นอกจากเป็นผู้ผลิตแล้ว ยังต้องสามารถแปรรูปเพิ่มมูลค่าสินค้า และมีแนวคิดการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสร้างแบรนด์ของตนเอง ดังเช่น **องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์** ที่นำทักษะความรู้ที่ได้รับจากทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ผสานรวมกับองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มาหลอมรวมกับการทำงานของ อบต.หนองสนธิ จนเกิดเป็น **‘กลไกการทำงาน’** ที่เชื่อมร้อยคนในชุมชนหนองสนธิให้ลุกขึ้นมาเรียนรู้ฝึกฝนจนกลายเป็นผู้ประกอบการฝึกอินทรีย์ได้ในที่สุด

นายสมเกียรติ สาระ อบต.หนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เล่าว่า ปี 2562 เขาได้รับทุนจาก กสศ. ดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในการเพิ่มคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร เพื่อปรับเปลี่ยนเกษตรกรให้หันมาทำเกษตรอินทรีย์จนสามารถจัดตั้ง **‘สหกรณ์การเกษตรพืชผักอินทรีย์หนองสนธิ จำกัด’** เพื่อผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้คนในและนอกชุมชนบริโภค โดยส่งขายให้โรงพยาบาลสุรินทร์ Tops Supermarket จังหวัดสุรินทร์ ในปี 2563 จึงคิดต่อยอดและขยายผลการทำงานด้วยการเพิ่มทักษะผู้ร่วมเรียนรู้สู่การเป็นผู้ประกอบการ ให้สามารถวางแผนการผลิตส่งขายได้ต่อเนื่องทั้งปี รวมถึงการจัดการรายรับรายจ่ายของกลุ่มได้อย่างมืออาชีพ จึงจัดทำ**โครงการพัฒนายกระดับเกษตรกรสู่ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร**

“ต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานด้วยการเพิ่มทักษะผู้ร่วมเรียนรู้สู่การเป็นผู้ประกอบการ ให้สามารถวางแผนการผลิตส่งขายได้ต่อเนื่อง รวมถึงการจัดการรายรับรายจ่ายของกลุ่มได้อย่างมืออาชีพ จึงจัดทำโครงการพัฒนายกระดับเกษตรกรสู่ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร”

เรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

สำหรับปี 2563 มีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งสิ้น 100 คน เป็นการต่อยอดจากผู้ร่วมเรียนรู้เดิม 60 คน และขยายผลไปสู่ผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่อีก 40 คน คัดเลือกจากผู้ที่มีศักยภาพและผู้ที่มีความสนใจ ส่วนกระบวนการเรียนรู้ นายสมเกียรติ บอกว่า เริ่มต้นจากหลักสูตรเกษตรอินทรีย์ เน้นใช้ชีวิต **‘การเรียนรู้ร่วมกัน’** กระบวนการฝึกอบรมมีทั้งเนื้อหาเดิมและความรู้ใหม่ เช่น เรื่องการใช้สารชีวภัณฑ์ เพราะเป็นหัวใจสำคัญและเป็นปัญหาของการทำเกษตรปีที่ผ่านมา ที่ประสบปัญหาเรื่องโรคและแมลง มีวิทยากรทั้งปราชญ์ชาวบ้านและอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุรินทร์มาให้ความรู้ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่มีความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น ขณะที่ผู้ร่วมเรียนรู้เดิมก็ได้ทบทวนความรู้ จนเกิดความมั่นใจและมีความชำนาญในการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น

ข้อดีของการมีสมาชิกเก่าอยู่ในโครงการฯ ไม่เพียงช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังเอื้อให้เกิด **‘การแลกเปลี่ยนเรียนรู้’** ร่วมกัน และที่สำคัญคือ ผู้ร่วมเรียนรู้เดิมได้ยกระดับขึ้นมาเป็น **‘แกนนำแถว 2’** ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็น **‘พี่เลี้ยง’** เป็น **‘วิทยากร’** เวลาที่มีหน่วยงานมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

“ผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งใหม่และเก่าจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน เช่น การทำสารชีวภัณฑ์ไตรโคเดอร์มา บิวเวอเรีย เพราะคนเก่ามีความรู้เรื่องนี้ อยู่แล้วจะช่วยถ่ายทอดความรู้ให้แก่รุ่นน้อง และที่สำคัญคือ เวลาทำแปลง เช่น หมู่บ้านนี้มีสมาชิกเก่า 3 คน และสมาชิกใหม่ 4 คน สมาชิกเก่าจะคอย ดูแลเป็นที่เลี้ยงให้ด้วย แต่ไม่ใช่แค่สมาชิกเก่าสอนอยู่ฝ่ายเดียว บางครั้ง สมาชิกใหม่ที่มีความรู้ใหม่ ๆ ทำให้เกิดการถ่ายเทข้อมูลซึ่งกันและกัน”

หลังจากให้ความรู้เสร็จก็ลงมือปฏิบัติจริง บ้านไหนมีพื้นที่ก็ปลูกใน แปลงของตนเอง ส่วนคนที่ไม่มีที่ดินทำกินก็ใช้พื้นที่ ‘แปลงรวม’ ที่ อบต. จัดสรรไว้ให้จำนวน 15 ไร่ เป็นพื้นที่สาธารณะ ซึ่งขณะนี้มีการไถแปลง เजाะบ่อบาดาลเรียบร้อยแล้ว รอติดตั้งโซลาร์เซลล์ โดยระหว่างปลูกจะมี อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุรินทร์เข้ามาช่วยตรวจแปลง ทุกวันเสาร์ก่อน 08.00 น. เพื่อดูว่าผักเป็นโรคหรือมีแมลงศัตรูพืชหรือไม่ เพื่อหาทางป้องกัน

เสริมทักษะผู้ประกอบการ วางแผนการผลิต

นอกจากการเพิ่มศักยภาพในการปลูกผักอินทรีย์แล้ว โครงการฯ ยัง ฝึกทักษะการเป็นผู้ประกอบการ โดยให้ความรู้ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การวางแผนการผลิต และการตลาดสินค้าเกษตร

นายสมเกียรติ เล่าว่า สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ จังหวัดสุรินทร์ ได้นำโปรแกรมระบบบัญชีของสหกรณ์มาสอนให้กับผู้ร่วมเรียนรู้วัยกลางคน จำนวน 50 คน ร่วมเรียนรู้ด้วยกันว่าระบบการทำงานของผู้ประกอบการ มีอะไรบ้าง เช่น ขายผักได้ 200 บาท รายรับหรือกำไรต้องนำไปใช้บริหารจัดการเรื่องใด เช่น ค่าไฟ ค่าน้ำ ค่าถลุง ต้องมีการบันทึกอย่างเป็นระบบให้เห็น กำไร ขาดทุน เพื่อให้เข้าใจกระบวนการ ไม่ได้รู้แค่เพียงกลุ่มคนทำบัญชี เท่านั้น เพื่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ในส่วนของ ‘การวางแผนการผลิต’ มีการให้ความรู้และแนะนำ การจัดระบบการปลูกผักให้แต่ละหมู่บ้านเพื่อให้สามารถปลูกผักได้อย่าง ต่อเนื่อง และมีผลผลิตเพียงพอต่อยอดการสั่งซื้อ

“ตอนนี้โรงพยาบาลสุรินทร์จัดทำข้อตกลงซื้อผักจากสหกรณ์ฯ ทุกวัน ดังนั้นต้องมีระบบการผลิตที่ชัดเจน เพราะแต่ละหมู่บ้านจะมีแปลงของตัวเอง ไม่ได้รวมกันเป็นแปลงเดียว ยกตัวอย่าง หมู่ 8 มีสมาชิก 10 คน เรามอบหมายให้ส่งผักบุง 10 กิโลกรัมต่อสัปดาห์ เขาจะต้องแบ่งกันว่า สมาชิกคนที่ 1 ปลูกสออาทิตย์ที่ 1 คนที่ 2 ปลูกสออาทิตย์ที่ 2 หมุนเวียน กันไป ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีตัวแทนคอยรับออเดอร์และดูแลแผนการผลิต หากปริมาณผักไม่พอจะแก้ปัญหาอย่างไร หรือถ้าผลผลิตเกินจะระบาย สินค้าวิธีไหน”

ขณะนี้สมาชิกเริ่มวางแผนการผลิตผักอินทรีย์อย่างเป็นทางการเป็นระบบ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563 เพื่อให้ผลผลิตตรงตามความต้องการแล้ว กระบวนการนี้ยังฝึกให้เกษตรกรมีความรับผิดชอบในฐานะผู้ประกอบการ อีกด้วย

“ข้อดีของการวางแผนคือ สามารถแบ่งสัดส่วนในการผลิตให้แก่ ผู้ร่วมเรียนรู้ได้อย่างยุติธรรม ทำให้ผลผลิตไม่ล้นตลาด มีความรับผิดชอบ ต่อผู้บริโภค เมื่อรับออเดอร์มาแล้วต้องผลิตสินค้าให้ได้ตามเป้า หากผลิต ไม่ทันก็ต้องหาทางแก้ไข กระบวนการเช่นนี้จะทำให้กลุ่มเข้มแข็งยิ่งขึ้น”

ผักอินทรีย์ที่ผู้ร่วมเรียนรู้ปลูกจะถูกส่งให้สหกรณ์การเกษตรพืชผัก อินทรีย์หนองสนิท จำกัด เป็นผู้บริหารจัดการส่งสินค้าให้แก่ห้างสรรพสินค้า โรงเรียน และโรงพยาบาลต่าง ๆ ในจังหวัดสุรินทร์

“หลัก ๆ จะส่งขายให้โรงพยาบาลสุรินทร์ และมีโรงพยาบาลอื่น ๆ เช่น โรงพยาบาลจอมพระ โรงพยาบาลเขานรินทร์ โรงพยาบาลท่าตูม โรงพยาบาลรัตนบุรี โรงพยาบาลสนม รวมทั้งหมด 6 แห่ง ส่งผักอินทรีย์

รวม 600 กิโลกรัมต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังส่งขายให้โรงเรียนใช้ทำอาหารกลางวัน ส่งให้กับตลาดจริงใจของ Tops Supermarket ประมาณ 70 กิโลกรัมต่อสัปดาห์ ซึ่งราคาขายในห้างจะสูงกว่า เช่น กวางตุ้งขายให้โรงพยาบาลกิโลกรัมละ 40 บาท แต่ขายห้างกิโลกรัมละ 100 บาท ส่งผักบุงให้ร้านหมูกระทะในพื้นที่ประมาณ 100 กิโลกรัมต่อสัปดาห์ ส่วนตลาดออนไลน์เริ่มขายผ่านเพจเฟซบุ๊ก ส่วนใหญ่เป็นพวกหอมแดง ฟักทองที่เก็บได้หลายวัน”

ธุรกิจเกษตรอินทรีย์สร้างรายได้ กระจายโอกาสในชุมชน

การพัฒนาเกษตรกรให้ก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่สามารถผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้แบบครบวงจร ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีทักษะในการปลูกผักอินทรีย์ มีรายได้จากการปลูกผักส่งขายให้สหกรณ์การเกษตรพืชผักอินทรีย์หนองสนธิ จำกัด เฉลี่ย 4,500 บาท/เดือน ลดรายจ่ายจากการซื้อผักได้เดือนละ 1,800 บาท ขณะเดียวกันสหกรณ์ฯ ยังมีศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่มและการตลาดที่เข้มแข็ง

นางสอยดาว พวงจันทร์ อายุ 40 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้เล่าว่า ก่อนนี้ทำงานในโรงงานและต้องกลับมาอยู่บ้านเพราะต้องดูแลแม่ที่ป่วยโดยไม่มียาหรือรับนอกจากทำนาซึ่งมีรายได้ปีละครั้งเท่านั้น จึงตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฯ กับ อบต.หนองสนธิ ตั้งแต่ปีแรก โดยเข้ามารวมกลุ่มกับคนอื่น ๆ ในชุมชน ร่วมเรียนรู้วิธีปลูกผักอินทรีย์ ลองผิดลองถูกจากการทำแปลงปลูกที่บ้านและพื้นที่นาบางส่วน จนเกิดเป็นอาชีพที่สร้างรายได้จากการส่งผักอินทรีย์ให้กับสหกรณ์การเกษตรพืชผักอินทรีย์หนองสนธิ จำกัด เป็นประจำทุกสัปดาห์ ทำให้เธอมีรายได้เพิ่มเฉลี่ยเดือนละ 4,500 บาท ควบคู่กับรายได้จากการเข้ามารับจ้างล้างผักที่สหกรณ์ฯ ทุกวัน เพิ่มอีก 350 บาทต่อสัปดาห์

และเนื่องจากสหกรณ์ฯ มีการบริหารจัดการกลุ่มและตลาดที่เข้มแข็ง มีการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพและขยายตลาดผักอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอ ทำให้สมาชิกของกลุ่มสหกรณ์ฯ ทุกคนมีรายได้มั่นคงและต่อเนื่อง โดยเฉพาะนางสอยดาว ซึ่งในปีที่ 2 ของการดำเนินโครงการฯ เธอได้พัฒนาขึ้นมาเป็นหนึ่งในแกนนำของสหกรณ์ฯ และยังรับหน้าที่เป็นกรรมการสหกรณ์ฯ และผู้ดูแลบัญชีอีกด้วย

“โครงการนี้ทำให้การกลับมาอยู่บ้านมีความมั่นคง มีอาชีพที่สร้างรายได้เลี้ยงดูครอบครัวโดยไม่ต้องไปทำงานในเมือง ส่วนสามีที่ทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ ก็ได้กลับมาอยู่พร้อมหน้ากับครอบครัวอีกครั้ง มากกว่ารายได้คือมีความสุขมาก เราช่วยกันทำนาและปลูกผักอินทรีย์ซึ่งได้กลายเป็นอาชีพหลักของครอบครัวที่สร้างรายได้อย่างมั่นคง และเพียงพอต่อการใช้จ่าย ที่สำคัญเริ่มมีเงินออมกว่าสองหมื่นบาท สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายและเป็นค่าเทอมให้ลูกสองคนเรียนหนังสือ”

ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ไม่เพียงสร้างอาชีพที่มั่นคงให้กับคนในตำบลหนองสนธิ แต่พวกเขายังสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้แก่คณะศึกษาดูงานในฐานะวิทยากรอีกด้วย

นายสมเกียรติ เล่าว่า อบต.หนองสนิท ได้ทำกระบวนการกับ สสส. ซึ่งมีเครือข่าย อบต. จำนวน 15 แห่ง มาเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ โครงการฯ ได้ฝึกทักษะให้ผู้ร่วมเรียนรู้เดิม เช่น นางมีณฑา พวงจันทร์ อายุ 50 ปี อาชีพเกษตรกร และนางสอยดาว ให้เป็นวิทยากรประจำแปลงผักทำหน้าที่บรรยายให้แก่คนที่มาเรียนรู้ดูงาน อีกทั้งยังสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนภายนอกที่สนใจ

แม้โครงการฯ จะตั้งต้นช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายฯ เพียง 100 คน แต่จากการเติบโตของสหกรณ์การเกษตรพืชผักอินทรีย์หนองสนิท จำกัด ที่ปีนี้มีการเปิดขายในร้านสหกรณ์ฯ อย่างเป็นทางการ ทำให้เกิดการแบ่งปันโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน นำของมาขาย เช่น ไม้กวาดทางมะพร้าวของผู้สูงอายุในชุมชน น้ำพริกขนมครก ของผู้ว่างงานจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีร้านขายกล้วยเตี้ยและน้ำหวานของแม่ที่ยังมีลูกน้อยไม่สามารถไปทำงานที่อื่นได้ ซึ่งก็ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสอีกทางหนึ่ง อีกทั้งยังเชื่อมโยงให้เกิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชนที่สำคัญยังมีผลิตภัณฑ์ไม้จากกลุ่มเยาวชน เช่น ตะหลิว ทัพพีไม้สักที่

นำมาวางขาย ซึ่งพวกเขาตั้งใจนำรายได้ไปตั้งเป็นกองทุนคนรุ่นใหม่ สร้างสรรค์ชุมชน เพื่อเป็นทุนในการพัฒนาอาชีพในอนาคต

แน่นอนว่า กว่าที่โครงการฯ จะบ่มเพาะเกษตรกรให้หันมาผลิตผักอินทรีย์จนสามารถส่งขายเพื่อเป็นอาหารปลอดภัยให้แก่ประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ พวกเขาต้องฝ่าฟันอุปสรรคมาไม่น้อย เพราะการรวมตัวกันของผู้ร่วมเรียนรู้กว่า 100 คน ที่มีพื้นฐานและทัศนคติที่แตกต่างกันนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย นายสมเกียรติ บอกว่า หัวใจที่นำมาสู่ความสำเร็จคือ ความมุ่งมั่นของทีมงาน เครือข่าย และการใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

“เราต้องมีความเต็มใจที่จะเข้าหาและช่วยเหลือเขาอย่างจริงจัง เขาไม่ได้เป็นแค่ผู้ร่วมเรียนรู้ แต่เป็นเหมือนเพื่อน เหมือนครอบครัวที่จะร่วมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนไปพร้อมกัน สิ่งสำคัญคือ การเปิดใจให้เขามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด การทำงานต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน อีกส่วนหนึ่งคือ นายองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีแนวคิดที่จะพัฒนาตำบลหนองสนิทเป็นเกษตรอินทรีย์ มีการจัดทำธรรมนูญตำบล และมีการแต่งตั้งคณะทำงาน ซึ่งบางส่วนก็เป็นคณะทำงานร่วมกับเรา พอได้ทุนจาก กสศ. ก็ช่วยให้การทำงานเดินหน้าได้เร็วขึ้น”

สำหรับการต่อยอดขยายผล นายสมเกียรติ บอกว่า เป้าหมายต่อไปคือ การสร้างโรงเรียนบรรจุ ผักอินทรีย์ที่ได้มาตรฐาน GMP เพื่อให้กลุ่มฯ สามารถส่งผักขายใน Tops Supermarket ได้ รวมทั้ง ยังมีแนวทางต่อยอดให้เป็นนวัตกรรมระบบเกษตรอินทรีย์จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ในชุมชน เช่น คนพิการ ผู้ป่วยที่ต้องการรายได้ โดยอยากให้ผู้ร่วมเรียนรู้ นำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้แก่ ผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้ หรือดึงเยาวชนนอกระบบการศึกษา มาร่วมด้วย และใช้นำระบบการตรวจสอบ เกษตรอินทรีย์ด้วย RL-PGS เข้ามาใช้

“ทุกวันนี้เราเห็นชาวบ้านลุกขึ้นมาทำเกษตรอินทรีย์โดยที่เราไม่ต้องคอยบอกว่าต้องทำอะไร เขาสามารถบริหารจัดการกันเองได้ในกลุ่ม ถือเป็นความภูมิใจของทีมงาน และเชื่อว่าถึงไม่มีหน่วย จัดการเรียนรู้ พวกเขาจะเดินต่อไปได้ตามศักยภาพที่เขามี นอกจากนี้ การทำงานกับ กสศ. ยังทำให้ เราได้องค์ความรู้จากทีมหนุนเสริมทางวิชาการที่เข้ามาช่วยเติมเต็มเป็นระยะ ซึ่งไม่เพียงนำมาใช้ในโครงการฯ เท่านั้น แต่ยังตอบโจทย์การพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี” นายสมเกียรติ กล่าวทิ้งท้าย ถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน

โครงการพัฒนาระดับเกษตรกรสู่ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายสมเกียรติ สาระ

โทรศัพท์: 089-281-3157

“หัวใจที่นำมาสู่ความสำเร็จ คือ ความมุ่งมั่นของทีมงาน เครือข่าย และการใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เต็มใจที่จะเข้าหา และช่วยเหลือเขาอย่างจริงจัง เขาไม่ได้เป็นแค่กลุ่มเป้าหมาย ของโครงการฯ แต่เป็นเหมือน เพื่อน เหมือนครอบครัว ที่จะร่วมขับเคลื่อนไปด้วยกัน การทำงานต้องให้เกียรติ ชึ่งกันและกัน”

หัตถกรรมและงานฝีมือ

‘เพื่อนสู่เพื่อน’ กระบวนการ ‘ต่อยอดขยายผล’ เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์เชียงราย

เครือข่ายวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย

ผลจากการดำเนินงานปีแรกของเครือข่ายวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย ภายใต้โครงการพัฒนาอาชีพจากภูมิปัญญาวิถีชีวิตชนเผ่าอาข่า จังหวัดเชียงราย ประสบผลสำเร็จหลายเรื่อง เช่น มีการยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ มีการคิดค้นลายผ้าใหม่ ๆ การนำความรู้ด้านการแพทย์ชนเผ่ามาบริการนักท่องเที่ยวในช่วงที่รัฐบาลเริ่มผ่อนคลายมาตรการล็อกดาวน์ การเปิด ‘ตลาดกลาง’ หรือ ‘ลานແຂ່ວງ’ เป็นศูนย์กลางรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญา เปรียบเสมือนสถานที่จัดแสดงสินค้าของชาติพันธุ์อาข่า

เมื่อประสบความสำเร็จในแง่ของการพัฒนาทักษะอาชีพ อาข่าหลายชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผ้าทอ งานจักสาน และเกิดกลุ่มคณะทำงานที่เป็นชาติพันธุ์อาข่าในหลาย ๆ หมู่บ้าน ที่สามารถขับเคลื่อนงานต่อได้ด้วยตัวเอง

จากผลที่เกิดขึ้น คณะทำงานที่ส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์อาข่าตระหนักว่า ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ไม่ได้มีเฉพาะกลุ่มอาข่าเท่านั้น หากยังมีชาติพันธุ์อื่น ๆ อาศัยอยู่ในหลาย ๆ พื้นที่ เช่น ม้ง เมี่ยน เย้า ฯลฯ กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ล้วนเป็นเครือข่ายเดียวกัน

“เมื่อเราพอจะลืมตาอ้าปากได้ เพื่อน ๆ ของเราก็ต้องได้รับโอกาสแบบนี้เช่นกัน” นายไกรสิทธิ์ สิทธิโชค หรือ อาหู่ ให้เหตุผล

ภายใต้การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นายไกรสิทธิ์ในฐานะแกนนำเครือข่ายชนเผ่าอาข่า ในนามมหาวิทยาลัยชนเผ่าอาข่า พยายามหาวิธีการคลี่คลายปัญหาเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าสามารถประคองชีวิตผ่านช่วงวิกฤติไปได้ ด้วยการชักชวนกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าหา ‘รูปแบบ’ การประกอบอาชีพใหม่ให้กลุ่มชาวบ้านที่กำลังประสบปัญหา ด้วยการยกระดับทักษะการทอผ้าของชาวบ้าน การเปลี่ยนวิถีคิดจากการผลิตเพื่อใช้เอง เหลือจึงผลิตเพื่อขายเหตุผลเพราะ ‘ต้องการยกระดับฝีมือของชาวบ้านทั้งเรื่องการทอผ้าและจักสาน’

“เปลี่ยนวิถีคิดจากการผลิตเพื่อใช้เอง เหลือจึงผลิตเพื่อขาย เหตุผลเพราะต้องการยกระดับฝีมือของชาวบ้านทั้งในเรื่องการทอผ้าและจักสาน”

ส่งต่อ ‘โอกาส’ ให้เพื่อน

ในปีที่สอง นายไกรสิทธิ์จึงเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ อย่างนายเจนณรงค์ ศรีสองสม เป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ เพื่อต่อยอดขยายผลการดำเนินงาน

“ผมเข้ามาตอนใกล้จบโครงการฯ ปีแรก ตอนนั้นเรามีผลิตภัณฑ์แต่ไม่มีตลาด ก็เลยคิดว่าจะทำอย่างไรให้สินค้าที่ผลิตขึ้นมาขายได้ เลยเสนอตั้งตลาดชาติพันธุ์ขึ้นมา แต่เป้าหมายตลาดในช่วงแรกเน้นไปที่การขายผลิตภัณฑ์ของพี่น้องอาข่าอย่างเดียว” นายเจนณรงค์ให้เหตุผล และบอกต่อว่าเนื่องจากจังหวัดเชียงรายมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอยู่ด้วย หากชวนเพื่อน ๆ คนอื่น ๆ เอาของมาขาย บรรยากาศน่าจะคึกคัก

แต่เมื่อมีการประสานไปยังกลุ่มชนเผ่าอื่น ๆ ก็พบความจริงว่า ผลิตภัณฑ์หลายชนิดยังไม่ผ่านมาตรฐาน ซึ่งต้องมีการพัฒนาและยกระดับทั้งฝีมือและทักษะ จึงเป็นแนวคิดและที่มาของการต่อยอดโครงการฯ ปีที่สองในโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดในระบบเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนชาติพันธุ์เชียงราย ที่มีเป้าหมายคือ การพัฒนาทักษะและยกระดับผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายชนเผ่า อาทิ อาข่า ลีซู ลาหู่ เมี่ยน ปกาเกอญอ และไท-ยวน

จำนวน 90 คน ประกอบด้วย เกษตรกร 48 คน รับจ้างทั่วไป 5 คน ผู้ว่างงาน 11 คน และผู้สูงอายุ 26 คน มีกระบวนการทำงานคล้าย ๆ กับโครงการฯ ปีแรก คือ ให้ผู้นำชุมชนแต่ละชนเผ่าไปค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นกลุ่มคน ด้อยโอกาส จากนั้นคณะทำงานลงพื้นที่ไปพูดคุยทำความเข้าใจ

“เพื่อให้เขาเข้าใจว่าเราทำเพื่ออะไร ทำอย่างไรให้ไม่หลุดออกไป จากกรอบของโครงการฯ เมื่อเข้าใจร่วมกันแล้วคณะทำงานก็ให้โจทย์ไปว่า ถ้าอยากพัฒนาอาชีพหรือองค์ความรู้ของชาติพันธุ์ อยากจะพัฒนาเรื่อง อะไรบ้าง”

กระบวนการปล่อยโจทย์ทำควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะ คือ ให้ความรู้วิธีการเก็บและบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนแผน การดำเนินงาน และการใช้งบประมาณ โดยนายเจนณรงค์ให้เหตุผลว่า เพราะในกระบวนการทำงานต้องมีการเก็บข้อมูลที่ต้องใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางการยกระดับ หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน

“ต้องเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้ก่อนที่ จะเขียนโครงการฯ เพราะเคยเจอที่เราเขียนไปแล้ว เวลาลงไปทำงานจริง บางครั้งมันไม่ตอบโจทย์ของผู้ร่วมเรียนรู้”

สินค้าต้องเป็นที่ต้องการในตลาด

อย่างไรก็ตาม การทำงานที่ตอบโจทย์ความต้องการของ ผู้ร่วมเรียนรู้อย่างเดียวยังไม่พอ เพราะบางกรณีความต้องการของ ผู้ร่วมเรียนรู้ก็ไม่ใช่ที่ต้องการของตลาด บางครั้งไม่สอดคล้องกับ ระยะเวลาและงบประมาณ การให้เครื่องมือเก็บข้อมูล คิด และวิเคราะห์ จะช่วยเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้ทำงานอย่างมีทิศทาง

อีกประเด็นที่ช่วยยกระดับภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ คือ การใส่ เงื่อนไขเรื่องความต้องการสินค้าของตลาดให้ผู้ร่วมเรียนรู้พิจารณา ในการเลือกพัฒนาผลิตภัณฑ์

“ผมใช้วิธีค้นหาใน Google Trend เพราะอยากรู้ว่า กลุ่มคนที่มีอายุ 20-50 ปีขึ้นไปมีความต้องการสินค้าอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใส่คำค้นหาว่า งานจักสาน เสื้อผ้า และอาหาร พบว่ายังมีความต้องการอยู่มาก ผมจึงใช้สามอาชีพนี้เป็นกรอบในการคัดเลือก และให้ความเห็นในการผลิตสินค้าของเครือข่ายผู้ร่วมเรียนรู้”

จากนั้นผู้ร่วมเรียนรู้ก็จะกลับไปปฏิบัติการในพื้นที่ของตัวเอง ทั้งเก็บข้อมูล วิเคราะห์ เขียนเป็นข้อเสนอโครงการฯ ย่อย พร้อมแผนกิจกรรม และงบประมาณที่ใช้ และนำกลับเข้าสู่เวทีนำเสนอ หรือการพิจารณาของคณะกรรมการ

“บางชุมชนอยากเลี้ยงปลาเสื่อ คณะกรรมการเลยให้คำแนะนำว่าการเลี้ยงปลาเสื่อก็ดี สามารถอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ได้ ขายได้ด้วย แต่ข้อจำกัดคือใช้ระยะเวลาและงบประมาณสูงเกินไป เกรงจะกระทบกับงบประมาณที่ต้องจัดสรรให้ชุมชนอื่น ๆ และคนดอยก็ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีความรู้เรื่องการเลี้ยงปลา บริบทพื้นที่ก็ต่างกันจึงเสนอให้เขาปรับใช้ความรู้ดั้งเดิมที่มีอยู่ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ก็เข้าใจและยอมปรับ”

เมื่อโครงการฯ ผ่านมติและความเห็นชอบของคณะกรรมการ ไม่ได้หมายความว่า บทบาทของคณะทำงานในฐานะทีมหนุนเสริมสิ้นสุดลง แต่จะมีการลงพื้นที่ติดตามการทำงานของผู้ร่วมเรียนรู้ และเมื่อทำงานผ่านไประยะหนึ่งจะนัดหมายกันมารายงานผลการดำเนินงาน หรือรายงานความก้าวหน้า เพื่อให้เครือข่ายช่วยกันเติมเต็มข้อมูล และให้ข้อเสนอแนะต่อการทำงาน

“เราจะให้แกนนำผู้ร่วมเรียนรู้มาเจอกันที่อำเภอเดชอุดม ให้เล่าว่าในพื้นที่ของตัวเองที่ดูแลอยู่มีการดำเนินการไปถึงไหนแล้ว เป็นรูปเป็นร่าง หรือมีผลิตภัณฑ์หรือยัง”

ปรับกระบวนการในภาวะโรคระบาด

นายเจนณรงค์ บอกว่า ตามแผนการทำงานที่ออกแบบไว้ เครือข่ายจะนำสินค้าไปจัดแสดงที่ ‘กาดล้านเมือง’ ในตัวเมืองเชียงราย ที่เปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์นำสินค้าไปขาย และแสดงศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่า ซึ่งมีการประสานการทำงานมาอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนจึงหารือกับคณะทำงานและเครือข่าย เพื่อหาแนวทางในการกระจายสินค้า

“ปรับรูปแบบเป็นตลาดชุมชนหรือตลาดครอบครัว โดยใช้บ้านของแกนนำผู้ร่วมเรียนรู้เป็นจุดขายสินค้า เพื่อให้เกิดการซื้อขายกันเองในชุมชนให้เกิดการหมุนเวียนรายได้ เงินก็ไม่ออกไปไหน จากที่ซื้อไม่กวาดจากที่อื่น ก็ลองซื้อของที่ชุมชนเป็นคนทำ”

นอกจากตลาดครอบครัว ยังมีตลาดออนไลน์ที่กำลังพัฒนาควบคู่กัน โดยตลาดออนไลน์จะทำหน้าที่ 2 อย่างคือ โปรโมตและขายสินค้า

นายเจนณรงค์ บอกว่า การโปรโมตคือ ช่วยประชาสัมพันธ์ว่าผลิตภัณฑ์ชิ้นนี้เป็นของชุมชนไหน ถ้าลูกค้าสนใจก็ไปอุดหนุนได้ในพื้นที่ ในราคาที่ถูกลง เพราะเราคาดหวังให้ลูกค้าไปสัมผัสชุมชนเจ้าของผลิตภัณฑ์ หากซื้อจากส่วนกลางราคาจะสูงกว่า เพราะต้องหักรายได้ส่วนหนึ่งมาเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ

นางนรินดา ต๊ะ อายุ 45 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เดิมเคยทำงานในบริษัททัวร์ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ปกาเกอญอ ซึ่งลูกค้าเป็นชาวต่างชาติเกือบทั้งหมด มีรายได้วันละเกือบพันบาท ตั้งแต่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นักท่องเที่ยวไม่มีเลย ทั้งเราทุกคนในชุมชนที่เป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวต่างได้รับความเดือดร้อน ไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้ ไม่มีแม้แต่อาหาร

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเลือกอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตการอยู่กับป่า เช่น การเลี้ยงผึ้งในป่าเพื่อเก็บน้ำผึ้งขาย การปลูกผักเลี้ยงไก่ เลี้ยงห่านและการขยายพันธุ์ เพื่อเป็นอาหาร เป็นแหล่งโปรตีนให้ครอบครัว หรืออาชีพทอผ้าที่อยู่ในวิถีชีวิตของปกากะญอมานาน มีการคัดกลุ่มแม่บ้านที่มีภูมิปัญญาถ่ายทอดความรู้ให้เด็กรุ่นใหม่ในชุมชนอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งหลายคนสามารถทอเสื้อผ้าได้ บางคนก็ทำเป็นย้อมเป็นกระเป๋า เลือกใช้สีสันทันตามต้องการ เปลี่ยนจากทอผ้าผืนใหญ่ที่ขายยาก ออกแบบเป็นสร้อยข้อมือเล็ก ๆ ประดับตกแต่งให้เป็นเอกลักษณ์ของวิถีชนเผ่าปกากะญอ

“ตอนพัฒนาผลิตภัณฑ์ เรานำประสบการณ์เดิมที่เคยทำการท่องเที่ยวชุมชนมาวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดกันว่า ลูกค้าส่วนใหญ่สนใจผลิตภัณฑ์แบบไหน นำเอกลักษณ์ของปกากะญอมาประยุกต์ออกแบบใหม่ ให้ออกสวย เก๋ ทันสมัย แม้จะยังไม่มียกท่องเที่ยวเข้ามา แต่เรากำลังฝึกฝนการนำเสนอผลิตภัณฑ์ผ่านออนไลน์ ก็อาจจะเรียนรู้ช้าหน่อย เพราะพวกเราเป็นคนคอย ต้องมีคนคอยแนะนำ ซึ่งทีมงานก็คอยดูแลพวกเราตลอด เปิดโอกาสให้เราได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และลงมือทำ รวมถึงเป็นอีกหนึ่งช่องทางนำเสนอผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก”

คุณค่าที่นำไปสู่ความสำเร็จ

ความแข็งแรงของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ การดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี ไม่ว่าจะสถานการณ์ภายนอกจะเปลี่ยนไปอย่างไร ความเป็น ‘ชาติพันธุ์’ จะดำรงอยู่ และใช้เป็นต้นทุนในการพัฒนาอาชีพเสมอมา แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยน กระบวนการแปลงวัฒนธรรมประเพณีเป็นรายได้ของเครือข่ายชนเผ่า จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนภายใต้โจทย์ใหม่ ๆ ที่ต้องใช้เครื่องมือทักษะและความรู้ใหม่ ๆ เข้ามาเติม

สำหรับ นายเจนณรงค์ ในฐานะคนรุ่นใหม่ มองว่า ความสำเร็จที่เกิดขึ้น คือ การที่คนรุ่นก่อนสร้างฐานทุนด้านต่าง ๆ ไว้ให้ และที่สำคัญคือ การเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามาเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

“เรื่องการพัฒนาคนก็เป็นปัจจัยสำคัญ อีกเรื่องผมคิดว่าเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ผมใช้ความโดดเด่นของแต่ละชาติพันธุ์มาทำโครงการฯ และเราก็อาศัยกระบวนการที่ได้จากการอบรม ค้นหาจุดเด่นของแต่ละชนเผ่าไปต่อยอดเป็นอาชีพ โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง ช่วยกันดู ช่วยกันปรับกระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน”

โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดในระบบเครือข่าย เครือข่ายชุมชนชาติพันธุ์เชียงราย

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายเจนณรงค์ ศรีสองสม

โทรศัพท์: 091-941-6924

ส่งเสริมสิทธิสตรีชาติพันธุ์ ผ่านอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า

เครือข่ายสุขภาพชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงราย

‘สิทธิสตรีและความเสมอภาค’ ยังคงเป็นปัญหาและข้อเรียกร้องในหลายประเทศทั่วโลก ยิ่งเฉพาะใน ‘กลุ่มชาติพันธุ์’ แล้ว ความไม่เท่าเทียมทางเพศอาจต้องใช้คำว่า ‘ล่าหลัง’ เมื่อบทบาทชายหญิงยังคงเป็นปัจจัยให้สตรีชาติพันธุ์ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือสิทธิต่าง ๆ ได้มากนัก

นายันทชัย ภูโพธิ์เกตุ เครือข่ายสุขภาพชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า เขาเห็นปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศ เช่น เวลาประชุม ผู้หญิงต้องไปอยู่ท้ายบ้านหรือแอบฟังจากในครัว ขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเป็นผู้นำ หรือแม้แต่เรื่องการเมืองในชุมชน จึงจัดทำโครงการผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าร่วมสมัยบนฐานวัฒนธรรมชุมชนชาติพันธุ์ ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย หวังใช้ ‘การสร้างอาชีพ’ เป็น ‘เครื่องมือ’ สร้างรายได้ และนำไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศ โดยผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมดเป็นผู้หญิงชาติพันธุ์ 50 คน จาก 2 หมู่บ้าน คือบ้านจ้อง หมู่ที่ 1 เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ คนเมือง และไทยวน อีกกลุ่มมาจากบ้านเขาแพ่งพัฒนา อำเภอแม่ฟ้าหลวง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ซึ่งในกลุ่มนี้มีผู้หญิงที่มีปัญหาสถานะทางบุคคล ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

เชื่อมทุนโครงการฯ กับฐานวัฒนธรรมชุมชน

เครือข่ายสุขภาพชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง นอกจากจะเป็นองค์กรที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพของชุมชนชาติพันธุ์แล้ว ยังทำ ‘ธุรกิจเพื่อสังคม’ ภายใต้แบรนด์เสื้อผ้า ‘สีสันพื้นเผ่า’ นำวัฒนธรรมที่เป็นฐานชุมชนของชนเผ่าต่าง ๆ มาพัฒนาเป็นเสื้อผ้าร่วมสมัยขายผ่านเพจเฟซบุ๊ก และส่งขายให้กับเครือข่ายต่าง ๆ ถือว่ามีต้นทุนองค์ความรู้และเครือข่ายที่พร้อมใช้ในการเสริมทักษะอาชีพ ขณะที่ผู้ร่วมเรียนรู้ก็มีความสนใจในเรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้า และมีฐานทุนทางวัฒนธรรมที่พร้อมจะนำมาใช้สร้างผลิตภัณฑ์ของตนเอง ดังนั้นกิจกรรมแรกจึงเป็นการเชื่อมฐานทุนด้วยการ ‘เรียนรู้ทุนชุมชน’

นายันทชัย บอกว่า ทุนชุมชนในความหมายของเขาคือ รู้ว่าชุมชนตนเองมีของดีอะไรบ้าง ทักษะการทำหัตถกรรมทางชาติพันธุ์มีอะไร เช่น ลวดลาย การปัก การเย็บ การต่อผ้า การใช้สี ความเชื่อเรื่องการใช้ผ้า รสนิยมการใช้สี เราให้เขาเก็บข้อมูลมาทั้งหมด เพื่อนำมาใช้เป็น ‘ลูกเล่น’ ที่จะนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัยบนฐานวัฒนธรรมของชุมชน

นอกจากต้นทุนของชาติพันธุ์แล้ว ยังมีการสำรวจต้นทุนของผู้ร่วมเรียนรู้ด้วย นางอาภา หน่อตา ทีมงาน เล่าเสริมว่า สตรีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มาร่วมโครงการฯ นอกจากวัยแรงงานแล้ว ยังมีกลุ่มแม่เฒ่าและผู้สูงอายุ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะมีพื้นฐานการตัดเย็บอยู่แล้ว บางคนเป็นช่างเย็บเสื้อโหล แต่ยังทำแพตเทิร์นตัดเสื้อไม่ได้ บางคนเย็บผ้ามานเก่ง ซ่อมจักรเป็น เราก็จะเก็บข้อมูลไว้เพื่อนำมาใช้ต่อยอดในการทำกิจกรรม และจากการพูดคุยกับผู้หญิงที่นี้สนใจเรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้ามาก อยากรู้วิธีตัดเสื้อผ้าใส่เอง ตัดให้สามี หรือลูกไว้สวมใส่ในงานมงคล และอยากรู้วิธีทำอาชีพเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม

“โครงการผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าร่วมสมัยบนฐานวัฒนธรรมชุมชนชาติพันธุ์ ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ใช้ ‘การสร้างอาชีพ’ เป็น ‘เครื่องมือ’ สร้างรายได้ และนำไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศ”

ฝึกแพดเทิร์นและการตัดเย็บพื้นฐาน

เมื่อผู้ร่วมเรียนรู้มีหลากหลายวัยและมีพื้นฐานการตัดเย็บไม่เท่ากัน โครงการฯ จึงจัดกระบวนการเรียนรู้ทักษะการตัดเย็บพื้นฐาน ใช้เวลา 22-25 วัน โดยหลักสูตรจะสอนทำแพดเทิร์นและการตัดเย็บเสื้อผ้าพื้นฐาน 4 แบบ คือ เสื้อผู้หญิง เสื้อผู้ชาย กระโปรงทรงพื้นฐาน และผ้าถุงสำเร็จ ที่ถูกค่านิยมสูง นอกจากนี้ ยังสอนออกแบบลายปัก และยังเปิดกว้างให้มีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย คือ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้นำแบบเสื้อผ้าที่สนใจมาทำ วิทยากรสอน เนื่องจากในชุมชนชาติพันธุ์จะใช้เสื้อผ้าแตกต่างกัน เช่น โทใหญ่จะปักชุดพื้นเมืองใช้ในเทศกาล โดยทุกกิจกรรมผู้ร่วมเรียนรู้จะได้เรียนรู้จากมืออาชีพซึ่งมีทั้งช่างตัดเย็บเสื้อผ้าในชุมชน งานปักจากชาวแม้ง การทำแถบผ้าตกแต่งจากชาวลาหู่

ทั้งนี้ ระหว่างการอบรมผู้ร่วมเรียนรู้ต้องทำ ‘สมุดสรุปผลงาน’ เพื่อใช้เป็นแนวทางการเรียนรู้ของตนเอง เมื่อเรียนจบจะต้องส่งงาน พร้อมนำเสนอผลงานการตัดเย็บทั้ง 4 แบบ โดยมีรางวัลสำหรับผู้ที่มีผลงานดีเด่น เพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาฝีมือ และปิดท้ายด้วยการเรียนรู้การขาย และตลาดออนไลน์ ตั้งแต่การใช้โซเชียลมีเดีย การถ่ายภาพสินค้า การโพสต์ การไลฟ์ขายสินค้า การทำบัญชี เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีช่องทางการขายสินค้าผ่านสังคมออนไลน์ รวมทั้งนำเจ้าของแบรนด์เสื้อผ้าในห้างสรรพสินค้า มาให้ความรู้

รวมกลุ่มตัดเย็บเสื้อและหน้ากากผ้าสร้างรายได้

ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่ทีมงานออกแบบไว้ สิ่งที่เกิดขึ้นนอกจากผู้ร่วมเรียนรู้จะได้ฝึกทักษะอาชีพการตัดเย็บเสื้อผ้า ยังเกิดการรวมกลุ่มเพื่อรับงานในนามศูนย์เรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์สตรีนานาชาติพันธุ์ อำเภอแม่สาย

นางอาภา เล่าว่า เราส่งงานให้เขาผลิตเหมือนเป็นแบบฝึกหัด เช่น เสื้อคลุม กระเป๋า ซึ่งทุกคนจะมีรายได้จากการผลิตสินค้าเป็นเสื้อคอกปกผู้ชายจำนวน 100 ตัว ให้กับ สสส. อีก 80 ตัว ทำส่งร้านค้าที่ยูเนี่ยน มอลล์ มีหน้ากากผ้า 2,000 ชิ้น ของกลุ่มผู้ลี้ภัยที่ส่งให้กับกลุ่มเพื่อนไร่พรมแดน โดยใช้ศาลาหมู่บ้านจ้องใช้เป็นสถานที่ตัดเย็บเสื้อผ้า หากใครไม่สะดวกมาที่ศูนย์ฯ ก็สามารถรับงานกลับไปทำที่บ้านได้

สำหรับศูนย์เรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์สตรีนานาชาติพันธุ์ อำเภอแม่สาย นายนันทชัย บอกว่า กลุ่มเป้าหมายจะบริหารจัดการเองทั้งหมด ทั้งจัดคิวการใช้งาน ดูแลวัสดุอุปกรณ์ การโพสต์ขายของในเพจ เฟซบุ๊ก การถ่ายภาพสินค้า การลงบัญชี การสต็อกสินค้า หากสมาชิกมาใช้จักรที่นี่เพื่อรับงานนอกที่ไม่ใช่งานของศูนย์ฯ จะมีการเก็บเงินเล็กน้อยเป็นค่าไฟ

นางอาภา ย้ำว่า แม้จะเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ที่สอนมากับมือ ใช่ว่าจะรับซื้อสินค้าโดยง่าย เพราะโครงการฯ มีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าอย่างเข้มงวดไม่ต่างจากการทำธุรกิจจริง ๆ ถือว่าเป็นการเรียนรู้แบบ **Active Learning** หรือเรียนรู้ประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง อย่างหน้ากากผ้า ถูกตีกลับให้ไปแก้งานใหม่ประมาณ 200 ชิ้น เพราะหน้ากากสำหรับเด็ก ต้องมี 3 ชั้น แต่เขาถนัดทำแบบ 2 ชั้นของผู้ใหญ่มากกว่า พอทำมาไม่ถูกก็ต้องตีกลับไปทำใหม่ ส่วนสายคล้องหน้ากากเด็กเราสั่งทำแบบสายกลม บางคนส่งมาเป็นสายแบนก็ต้องปรับแก้ใหม่ หน้ากากผ้า 2,000 ชิ้น ชิ้นละ 15 บาท อาจเป็นจำนวนเงินไม่มาก แต่ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีรายได้ มีกำลังใจขึ้นมาบ้าง

ไม่ใช่แค่การผลิตอย่างมีคุณภาพ แต่พวกเขายังมีการปักลายที่มาจากฐานชุมชนวัฒนธรรมบนหน้ากากผ้าด้วย นางอาภา เล่าว่า บนหน้ากากผ้าจะปักลายตะแคง ซึ่งเป็นลายที่ช่วยป้องกันอันตรายจากสิ่งที่ไม่มองเห็นตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะฉะนั้นหน้ากากผ้าของพวกเขาจึง

ปกป้องโรคตามหลักวิทยาศาสตร์และในทางความเชื่อซึ่งเป็นจิตวิญญาณของชุมชนชาติพันธุ์

อาชีพช่างเย็บผ้า พัฒนาชีวิตสตรีชาติพันธุ์

ความรู้และทักษะจากการตัดเย็บเสื้อผ้า ทำให้ทุกวันนี้กลุ่มสตรีชาติพันธุ์สามารถลดรายจ่ายจากการซ่อมแซมและตัดเย็บเสื้อผ้าให้ตนเองและครอบครัว อีกทั้งยังมีรายได้เพิ่มจากการผลิตสินค้าตามออเดอร์ที่โครงการฯ ส่งให้ ขณะที่ผู้ร่วมเรียนรู้บางส่วนสามารถเปิดร้าน หรือรวมกลุ่มกันรับงานเอง

นางมาลี วงศ์บุญธรรม อายุ 63 ปี อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้บ้านจ้อง บอกว่า ได้เรียนรู้การตัดเย็บเสื้อผ้าเบื้องต้น ทำให้ผู้หญิงในชุมชนมีรายได้ ไปพร้อมกับการดูแลลูกและครอบครัว

“ก่อนหน้านี้เย็บผ้าไม่เป็นเลย แม่แต่จักรกรไกรหรือจักรเย็บผ้าก็ทำไม่เป็น แต่ตอนนี้ทุกคนก็สามารถรับงานเย็บผ้าโหลได้ บางคนตัดผ้าให้สามีใส่ อย่างปักก็ตัดให้หลานใส่บ้าง ใส่เองบ้าง การเข้าร่วมโครงการฯ นี้ทำให้ได้เรียนเย็บผ้า ได้ความรู้ใหม่ ๆ และได้ไปประชาสัมพันธ์ในที่ประชุมผู้ใหญ่บ้านแต่ละเดือนว่า หมู่บ้านเรามีศูนย์การเรียนรู้แล้ว แม่บ้านในกลุ่มเรามีรายได้ เกิดความสามัคคี รู้สึกภูมิใจมากที่หาเงินมาช่วยครอบครัวได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ยังดี”

ขณะที่นายณัฐชัย เสริมว่า ตอนนี้เราช่วยรับออเดอร์จากลูกค้าและส่งให้ทางกลุ่มผลิต ซึ่งเขาจะแบ่งงานกันตามความถนัด เช่น บางคนถนัดเย็บ บางคนถนัดปัก ส่วนรายได้จะแบ่งเปอร์เซ็นต์กันชัดเจนเพื่อนำไปใช้ในการทำงานต่อ ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้ที่รับงานเองมี 2 กลุ่ม กลุ่มแรกมี 5 คน เปิดเป็นร้านรับแก้ไขซ่อมแซมเสื้อผ้า 3 คน อีก 2 คน เปิดร้านรับตัดเสื้อผ้าเล็ก ๆ ในชุมชน เช่น นางวทันยา สุขสิงห์คลี อายุ 42 ปี อาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า เมื่อก่อนตัดเย็บเสื้อโหลได้ตัวละ 18-20 บาท ตอนนี้ทำแพตเทิร์นเองได้ เริ่มตัดชุดขายเองชุดละ 200-250 บาท รายได้เพิ่มขึ้น

เป็น 10 เท่า ถือว่าเป็นความสำเร็จอีกระดับหนึ่ง ขณะที่กลุ่มเด็ก ๆ ซึ่งไม่มีพื้นฐานการเย็บผ้ามาก่อน แต่เรียนรู้ไวจนตอนนี้บางคนสามารถเปิดร้านได้แล้ว

“อีกกลุ่มหนึ่งเขาจะรวมตัวกันไปเรียนรู้เพิ่มเติมและรับออเดอร์เอง เช่น รวมกลุ่มกันไปเรียนตัดเย็บผ้าปูที่นอน ตัดเย็บผ้าม่าน บางครั้งพอได้งานมาเขาจะบอกกันในกลุ่มไลน์ว่าได้งานเย็บผ้ามา 200 ชิ้น เพื่อน ๆ มาช่วยหน่อย ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีมากที่เขาจะมีอาชีพเป็นของตนเอง แต่ถ้าเขาไม่มีงานเราก็ก็นั่งอยู่ตรงนี้จะคอยช่วยหางานให้”

นายนันทชัย บอกว่า การที่กลุ่มสตรีชาติพันธุ์ได้มาเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากมีอาชีพ รายได้ และเกิดการพัฒนาดตนเองแล้ว ยังทำให้พวกเขาได้เพื่อน เกิดการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นพลังให้พวกเขามีอำนาจต่อรองในชุมชนมากขึ้น เช่น การประสานเรื่องสถานที่เพื่อทำศูนย์ฯ ก็รวมตัวกันไปบอกผู้ใหญ่ในบ้านว่าต้องการใช้พื้นที่ตรงนี้ เราเห็นชัดเจนเลยว่าเขากล้าลุกขึ้นมาสะท้อนความต้องการของตัวเองกับชุมชนมากขึ้น ซึ่งถ้าไม่มีการรวมกลุ่มแบบนี้ ผู้หญิงคนเดียวคงไม่กล้าไปบอกผู้ใหญ่ในบ้านว่า อยากใช้ศาลาของหมู่บ้าน

ผลลัพธ์จากโครงการฯ ไม่เพียงปลุกพลังกลุ่มสตรีชาติพันธุ์ให้ลุกขึ้นมามีบทบาทในชุมชนมากขึ้น แต่ทีมงานยังได้เรียนรู้แนวคิดใหม่ในการทำงาน นั่นคือ ‘เศรษฐกิจวัฒนธรรม’ ของการใช้ฐานทุนทางวัฒนธรรมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการจัดการตนเอง การพึ่งพาตนเอง การแลกเปลี่ยนวัตถุดิบในชุมชน และการผลิตสินค้าใช้เองเพื่อลดรายจ่าย ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งได้อย่างแท้จริง

โครงการผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าร่วมสมัยบนฐานวัฒนธรรมชุมชนชาติพันธุ์

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายนันทชัย ภูโพธิ์เกตุ

โทรศัพท์: 086-911-1975

ยกระดับผ้าทอและอาหารปลอดภัย... ยกระดับคุณภาพชีวิตคนแม่แดดน้อย

วิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แดดน้อย จังหวัดเชียงใหม่

ความสำเร็จจากโครงการพัฒนาอาชีพของกลุ่มสตรีปักกาเกอะญอผู้ด้อยโอกาสและขาดแคลนทุนทรัพย์ อำเภอถ้ำก๊วยพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แดดน้อย ปี 2562 ทำให้สตรีปักกาเกอะญอที่เคยอยู่อย่างสิ้นหวังจนกลายเป็น ‘โรคซึมเศร้า’ กลับมามีชีวิตใหม่จากการรวมกลุ่มทอผ้า และพัฒนาผลิตภัณฑ์ซีก-ล้าง ‘เดปอถู่’ จนกลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว และนำมาซึ่ง ‘ความสุข’ ของคนในชุมชน

นางอานันต์ศรี แก้วเลิศตระกูล หรือแม่หลวงเป็ล ในฐานะผู้นำชุมชนมองว่า ผลที่เกิดขึ้นแม้จะเรียกได้ว่าประสบความสำเร็จ แต่ถ้าจะให้สมบูรณ์กว่านั้น ต้องพัฒนาในทุก ๆ มิติ ทั้งเรื่องอาชีพ สังคม และชุมชน เพราะจากโครงการในปีแรก ‘ผล’ เกิดขึ้นกับคนกลุ่มเดียวคือ กลุ่มสตรี แต่บ้านแม่แดดน้อย ยังมีคนอื่นอีกหลายกลุ่มที่ต้องการโอกาสเช่นกัน

และเมื่อมีโอกาสทำโครงการต่อยอดในปีที่ 2 แม่หลวงเป็ลและทีมงาน จึงมุ่งเป้าไปในเรื่องของการยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทั้งชุมชน

ความเดิมจากปีที่แล้ว

“การทำโครงการฯ ปีแรก สิ่งที่เราได้มีมากกว่าการฝึกทักษะอาชีพ แต่เรายังได้ความรู้ ได้ภาคี เครือข่ายคนทำงาน และที่สำคัญคือ ได้ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกลับคืนมา” แม่หลวงเป็ล

ประธานวิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แดดน้อย จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวด้วยความดีใจ และเล่าต่อว่า ผู้หญิงปักกาเกอะญอในพื้นที่ด้อยโอกาสมาก ทั้งการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ฐานะยากจน หลายคนเป็นโรคซึมเศร้า ไม่มีที่พึ่ง บางคนสามเษบ่าตัวตายต้องอยู่กับลูกและไม่มีรายได้ การทอผ้าทำให้เขามีรายได้ การได้มารวมกลุ่มกัน ได้มาพูดคุยเปิดใจ ได้ระบายทุกข์สุข ให้กำลังใจกัน ก็ช่วยคลายความทุกข์ลงได้ จากปีแรกมีคนฆ่าตัวตาย 7-8 คน ตอนนี้คนที่ป่วยโรคซึมเศร้า ไม่มีการฆ่าตัวตายอีกแล้ว

แม่หลวงเป็ล บอกว่า นอกจากนี้ยังได้ผลิตภัณฑ์ใหม่คือ น้ำยาล้างผ้า-ล้างจานไว้ใช้ในครัวเรือนที่ช่วยส่งเสริมสุขอนามัยและประหยัดค่าใช้จ่าย จากเดิมต้องซื้อใช้เฉลี่ยเดือนละ 1 ถุง ราคา 40 บาท เราอยู่กัน 100 ครัวเรือน ก็เท่ากับลดรายจ่ายในชุมชนมากกว่า 4,000 บาทต่อเดือน และยังแจกจ่ายไปให้โรงเรียนและวัดด้วย โดยส่วนหนึ่งนำไปวางขายตามร้านค้าต่าง ๆ ในชุมชน ภายใต้แบรนด์ ‘เดปอถู่’ เป็นภาษากะเหรี่ยง ซึ่งพอคนรู้ว่าเป็นของกะเหรี่ยงด้วยกันก็ช่วยกันสนับสนุน อย่างไรก็ตาม แม้ชุมชนจะเริ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่เป็นผู้ด้อยโอกาสยากได้รับการส่งเสริมด้านการทำเกษตรกรรม

“โครงการฯ ปีแรก เราทำครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลแม่แดด ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง ตำบลละ 50 คน ทำให้ยังมีผู้ด้อยโอกาสในตำบลแม่แดดอีกมากที่ยังไม่ได้เข้าร่วม ซึ่งส่วนใหญ่สนใจเรื่องเกษตรกรรม ประกอบกับบมมองว่าอยากให้ชุมชนได้บริโภคอาหารปลอดภัย ปี 2563 จึงต่อยอดการทำงานด้วยการทำโครงการส่งเสริมการเรียนรู้การประกอบอาชีพทอปักกาเกอะญอและเกษตรอินทรีย์ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน โดยครั้งนี้ผู้ร่วมเรียนรู้เป็นคนในชุมชนแม่แดดทั้งหมด 100 คน ประกอบด้วย เกษตรกร 37 คน ผู้ว่างงาน 54 คน ผู้สูงอายุ 5 คน

“ต้องพัฒนาในทุก ๆ มิติ ทั้งเรื่องอาชีพ สังคม และชุมชน การทำโครงการในปีแรก ‘ผล’ เกิดขึ้นกับคนกลุ่มเดียวคือ กลุ่มสตรี แต่บ้านแม่แดดน้อย ยังมีคนอื่นอีกหลายกลุ่มที่ต้องการโอกาสเช่นกัน”

คนพิการ 1 คน และผู้มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง 3 คน โดยกระบวนการค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ ทางวิชาชีพชุมชนฯ ได้ตั้งคณะกรรมการประเมินรายบุคคล เพื่อพิจารณาคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้

‘สร้างแปลงรวม’ เรียนรู้การปลูกผักอินทรีย์

“คนภายนอกมักจะมองว่าคนบนดอยต้องปลูกผักเก่ง แต่ไม่จริงเลย เพราะคนดอยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตอยู่กับการหาของป่า ผักที่ปลูกจะใช้สารเคมีเยอะมาก ร่างกายเริ่มเจ็บป่วย” แม่หลวงเป็ล เล่าถึงที่มาของการฝึกทักษะอาชีพการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ โดยเริ่มจากการปลูกผักสวนครัวเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน พร้อมทั้งใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนทำแปลงสาธิตหรือแปลงรวม สำหรับพัฒนาอาชีพเกษตรอินทรีย์ในการบริโภคและจำหน่าย

แม่หลวงเป็ล เล่าต่อว่า ตอนแรกปลูกผักสวนครัวก่อน เช่น ผักชี ผักกาด ผักบุ้ง เน้นเอาไว้กินในครัวเรือน โดยรวมกันปลูกในแปลงใหญ่ เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้เรียนรู้วิธีการปลูก เมื่อได้ผลผลิตก็ไปช่วยกันเก็บแบ่งกันนำไปทำอาหาร แต่ยังไม่ได้ขาย กระทั่งเมื่อมีองค์ความรู้และทักษะในการปลูกผักอินทรีย์ดีพอแล้ว จึงให้ผู้ร่วมเรียนรู้ขยายไปสู่การปลูกผักสวนครัวในบ้านของตนเอง

“ตอนนี้ผู้ร่วมเรียนรู้ 100 ครัวเรือน ปลูกไปประมาณ 65 ครัวเรือนแล้ว ส่วนที่ยังไม่ได้ปลูกเพราะไม่มีน้ำเพียงพอในช่วงหน้าแล้ง ทุกคนสามารถเลือกปลูกผักได้ตามใจชอบ ช่วยลดรายจ่ายลงได้มาก จากเดิมที่เคยซื้อผักวันละ 50-100 บาท ก็ลดลงไปได้มาก ยิ่งบางรายเลี้ยงเป็ด หมู หรือไก่ร่วมด้วยก็ยิ่งช่วยลดค่าอาหารลงไปได้อีก การลดรายจ่ายก็เท่ากับเพิ่มรายได้แล้ว เพียงแค่นี้ได้เห็นตัวเงินเท่านั้น เวลาที่มีประชุมชาวบ้านก็จะนำผักมาแลกกัน เป็นภาพการแบ่งปันของคนในชุมชนที่เห็นแล้วภูมิใจมาก”

เพื่อให้การทำโครงการฯ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้จริง โครงการฯ จึงมีการเติมความรู้เรื่องทักษะการเป็นผู้ประกอบการ มีการสร้างเพจเฟซบุ๊ก เพื่อเป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าชุมชน เช่น ผ้าทอ เห็ด หน่อไม้ น้ำผึ้ง และสินค้าเกษตรกรรมให้กับผู้ร่วมเรียนรู้

สร้างสวัสดิการชุมชน แก้ปัญหาหนี้สิน

แม่หลวงเป็ล กล่าวต่อว่า ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของคนในชุมชนคือ หนี้สิน และสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนและเกิดการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โครงการฯ จึงได้จัดทำ ‘สวัสดิการเกิดแก่เจ็บตาย’ เพื่อเป็นทุนค่าเดินทางและอาหารให้แก่ผู้ป่วยและญาติที่ต้องเดินทางไปรักษาตัวในโรงพยาบาลซึ่งห่างไกลนับ 100 กิโลเมตร รวมทั้งยังมี ‘การบริหารหนี้สินครัวเรือน’ โดยเลือกผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดก่อน เช่น ผู้ที่ชุมชนไม่ยอมรับ เนื่องจากมีหนี้สินเยอะและโดนเพื่อนฝูงนินทา เพื่อให้เขามีที่อยู่ที่ยืนในชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งเสริม ‘การออม’ เพื่อเป็นแนวทางสร้างความมั่นคงด้านการเงินให้กับชุมชน

“ที่ผ่านมาเราให้ชาวบ้านออมคนละ 100 บาทต่อเดือน ตอนนี้มีสมาชิก 400 คน จาก 496 คน ในหมู่บ้าน ออมเงินได้ประมาณ 300,000 กว่าบาท ถ้าสมาชิกมีปัญหาฉุกเฉิน สามารถกู้เงินได้โดยเสียดอกเบี้ยร้อยละ 3 ซึ่งดอกเบี้ยจะถูกนำไปใช้ในการปันผลให้กับสมาชิก แต่ส่วนใหญ่ก็กู้ไม่เยอะ 1,000-2,000 บาท เพื่อนำไปจ่ายค่าเทอมให้ลูก หรือไปซื้อปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ ซึ่งสมาชิกที่เข้าร่วมการออมก็จะได้สวัสดิการต่าง ๆ ของชุมชนด้วยเช่นกัน”

ใช้ 'ใจ' แก้ปัญหาชุมชน

ปัจจุบันนอกจากผลิตภัณฑ์แบรนด์ 'เดปอญู' ทั้งผ้าทอปกากะญอ และผลิตภัณฑ์ซีก-ล้าง สร้างรายได้ให้คนในชุมชนแม่แดดน้อยอย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์การทำงานในปีที่ 2 ยังทำให้พวกเขายังมีแหล่งอาหารปลอดภัยของชุมชน เพื่อลดรายจ่าย มีสวัสดิการชุมชนไว้เป็นที่พึ่งยามเกิดปัญหา

นางจิตรลดา สมบูรณ์คำชู อายุ 32 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ผ่านมา ทำให้ผลผลิตถั่วแดงมีราคาถูกลง จากเดิมที่เคยขายได้ถึงละ 190 บาท แต่ปัจจุบันเหลือเพียงถึงละ 100 บาท จึงมองหาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้ตนเอง และตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งทำให้เธอได้เรียนรู้ทักษะ การทอ การตัดเย็บ และการออกแบบลวดลายผ้า ขณะเดียวกันก็ได้ความรู้ ด้านการเกษตรเพิ่มเติม โดยเฉพาะการปลูกผักอินทรีย์ และการปลูกฝ้าย ซึ่งนอกจากช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนแล้ว การปลูกฝ้ายยังเป็นการลด ต้นทุนการผลิตสำหรับการทอผ้าได้อีกด้วย ปัจจุบันเธอมีอาชีพเสริมคือ การรับตัดผ้า และปักผ้าตามคำสั่งซื้อ ทั้งยังสามารถแบ่งปันความรู้ด้าน การทอและการตัดเย็บเสื้ออันเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ให้แก่เพื่อน คนอื่น ๆ ในกลุ่ม

กว่าจะเปลี่ยน 'ความเงียบเหงา' มาสู่ 'รอยยิ้มและความสุข' ที่เกิดขึ้นในชุมชนเช่นนี้ได้ แม่หลวงเปิ้ล ในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการฯ และผู้นำคนสำคัญของชุมชน บอกว่า อันดับแรกคือ 'ใจของผู้นำ'

"ผู้นำอย่างเราต้องให้ความสนใจเขา คล้ายกับว่าเห็นแวดวงก็รู้ว่า คนนี้คิดอะไรอยู่ ต้องใส่ใจการทำโครงการฯ ต้องติดตาม ประเมินแต่ละคน ว่าคราวนี้หน้าตาเป็นอย่างไร ความคิดความอ่านพัฒนาขึ้นไหม บางคนเห็น แค่แวดวงก็รู้แล้ว มาถึงมีความเปลี่ยนแปลง มีความสุข ที่สำคัญคือ เวลาลูกบ้าน มาปรึกษาอะไรก็ต้องแก้ปัญหาให้เขา เพื่อให้เขาเชื่อใจและมั่นใจ"

ไม่ใช่แค่ผู้นำมีใจเต็มร้อยในการพัฒนาชุมชน แต่โครงการฯ จะบรรลุผลสำเร็จได้ ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องมีใจ **‘อยากพัฒนาตนเอง’** รวมทั้งต้องอาศัยพลัง **‘ความสามัคคี’** ในชุมชน

“ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องสนใจตัวเองก่อน ถ้าแกเองได้ก็แก้ไปก่อน ถ้าแก้ไม่ได้ถึงจะมาหา เวลาทำอะไรจะให้เขาทำอะไร เหมือนปักผ้า วันหนึ่งสอนปักผ้าแบบนี้ แล้วเขายังทำไม่ผ่าน ก็ให้ปักใหม่ ให้เอาไปทำที่บ้านแล้วก็มาส่ง เราไม่ต้องไปตาม ตอนนี้อะก็ผ่านกันหมดแล้ว และที่สำคัญคือ ความสามัคคีของชุมชน ทุกวันนี้เรามีกิจกรรมทำร่วมกันตลอด ซึ่งทุกคนก็เต็มใจมา”

นอกจากปัจจัยภายในที่เป็นพลังสำคัญในการทำโครงการฯ แล้ว ปัจจัยภายนอกอย่าง **‘ภาคีเครือข่าย’** ถือเป็นอีกกองกำลังที่เกื้อหนุนให้โครงการฯ ประสบผลสำเร็จ

“หลังจากทำงานโครงการฯ กสศ. บ้านแม่แดดน้อยเริ่มเป็นที่รู้จัก มีภาคีเครือข่ายเข้ามาช่วยเหลือมากขึ้น มูลนิธิริษัทไทยเข้ามาช่วยสนับสนุนการทำแปลงเลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ อุปกรณ์การเกษตร มูลนิธิอุทกพัฒน์ช่วยเรื่องระบบน้ำ โครงการหลวงช่วยสอนการปลูกผักอินทรีย์ ในส่วนของการทอผ้า ก็มีพัฒนาชุมชน ศูนย์ฝึกออาชีพแรงงานลำพูนมาสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ หาดตลาดให้ไปแสดงสินค้า และยังมีศูนย์ศิลปาชีพพระหว่างประเทศเข้ามาออกแบบขนาดให้ผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เช่น สินค้าขนาด M และ L ขณะที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ก็ช่วยสนับสนุนเรื่องการขายออนไลน์ เช่น Shopee Lazada”

เมื่อถามถึงความยั่งยืนของโครงการฯ แม่หลวงเป็ล ตอบอย่างมั่นใจว่า สามารถสานต่ออาชีพและสวัสดิการชุมชนต่อไปได้อย่างมั่นคง เพราะเริ่มมีมอเตอร์เข้ามาเรื่อย ๆ มีหน่วยงานที่สนใจเข้ามาช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง แล้วยังยืนยันกว่านั้นคือ ชาวบ้านใช้ความรู้ที่ได้รับหาอยู่หากิน มีเด็กรุ่นลูกรุ่นหลานเข้ามาเรียนรู้สืบทอดอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

โครงการส่งเสริมการเรียนรู้การประกอบการผ้าทอปกากะญอและเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางอานันต์ศรี แก้วเลิศตระกูล

โทรศัพท์: 098-756-5273

“ไม่ใช่แค่ผู้นำมีใจเต็มร้อยในการพัฒนาชุมชน แต่โครงการฯ จะบรรลุผลสำเร็จได้ ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องมีใจอยากพัฒนาตนเอง รวมทั้งต้องอาศัยพลังความสามัคคีในชุมชน”

พลิกวิกฤติโควิด-19 สร้างรายได้จากรากเหง้าท้องถิ่น

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายเชิงดอย จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่มีกลุ่มทอผ้ามากมายนับไม่ถ้วน ทั้งผ้าฝ้าย ผ้าไหม ส่วนใหญ่เป็นผ้าทอมือ วิธีการก็ไม่ได้แตกต่างกันมาก โดยกลุ่มลูกค้ามักจะเป็นกลุ่มเดียวกันคือ กลุ่มข้าราชการ และนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ เพราะฉะนั้นเวลาที่มีเทศกาล งานออกร้านต่าง ๆ โดยเฉพาะงานโอท็อป เราจึงเห็นร้านขายผ้าทอมือเต็มไปหมดจนเลือกไม่ถูกว่าจะช่วยกันอุดหนุนร้านไหน

ในความ ‘เหมือนกัน’ นี้เองทำให้ชาวบ้านแต่ละกลุ่มต้องมองหา ‘จุดขาย’ ของตัวเอง ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายเชิงดอย บ้านสบเตี๊ยะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ บอกว่า ความแตกต่างของผ้าทอที่นี่คือ ‘สี’ ที่ย้อมด้วยหินสีชมพูจากธรรมชาติ มีคุณสมบัติติดทนนาน ที่ผ่านมาชาวบ้านขายให้กับนักท่องเที่ยว ที่เป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ชาวบ้านพอมีรายได้จากการทอผ้าอยู่บ้าง แต่เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รายได้ที่เคยมีกลายเป็นศูนย์ และย่ำแย่ถึงขั้นติดลบ มีหนี้สินเกือบล้านบาท

นางสาวทัศนีย์ยานะโส ผู้รับผิดชอบโครงการฯ กล่าวอย่างหนักแน่นว่า ‘แม้กลุ่มของเราจะเป็นหนี้ แต่ชาวบ้านจะต้องรอด’ ซึ่งกระบวนการหลุดพ้นจากหนี้สินคือ การยกระดับทักษะ (Upskill-Reskill) ให้กับสมาชิกและคนในชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับโอกาสใหม่ ๆ ที่จะมาถึงในอนาคต หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดคลี่คลายลง ผ่านการทำโครงการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะฝีมือการทอผ้าและเพิ่มโอกาสทางการตลาดของผู้ด้อยโอกาสที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 19 ด้วยหวังว่าจะสามารถพลิก ‘วิกฤติ’ เป็น ‘โอกาส’ ต่อเติมความหวังให้กับคนในชุมชนได้

ค้นหาปัญหาชุมชน สู่การพัฒนาตนเอง

เดิมทีปัญหาของกลุ่มฯ คือ ต้องซื้อวัตถุดิบโดยเฉพาะฝ้ายจากแหล่งอื่น เพราะในพื้นที่ไม่เพียงพอ การแก้ไขปัญหาอย่างตรงไปตรงมา คือ การส่งเสริมการปลูกฝ้ายใช้เอง แต่การทำงานร่วมกับ กสศ. ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายเชิงดอยเรียนรู้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม คือ ปัจจัยสำคัญ จึงเริ่มต้นจากการสอบถามความต้องการในการพัฒนาตนเองของผู้ร่วมเรียนรู้

ผลการรับฟังความคิดเห็นทำให้ทราบว่า กลุ่มคนที่ต้องการพัฒนาทักษะอาชีพ มี 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มที่ทอผ้าไม่เป็นมาก่อนต้องการเรียนรู้การทอผ้าพื้นฐาน เพื่อเป็นอาชีพเสริมในกรณีที่มีงานทำอยู่แล้ว และสร้างรายได้เพื่อความอยู่รอดในกลุ่มผู้ว่างงาน จึงนำไปสู่กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องการปลูกฝ้าย ปลูกคราม ปั่นฝ้าย กลิ้งฝ้าย การย้อมคราม ย้อมหิน กลุ่มอีด (กระบวนการทำเส้นฝ้าย) 2. กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายเชิงดอยเดิม (ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ) ที่ต้องการยกระดับฝีมือการทอผ้าธรรมดาเป็นการทอแบบที่ตะกอก และทอจกล้านนา โดยกลุ่มนี้จะต้องฝึกเทคนิคการปั่นฝ้ายสองเส้น เทคนิคการทำเกลียวเส้นด้ายให้พอดี ซึ่งการอบรมให้ความรู้แต่ละกิจกรรมใช้เวลาประมาณ 3 วัน

“กระบวนการหลุดพ้นจากหนี้สินคือ การยกระดับทักษะ (Upskill-Reskill) ให้กับสมาชิกและคนในชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับโอกาสใหม่ ๆ ที่จะมาถึงในอนาคต หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดคลี่คลายลง”

เติมต่อความรู้ สู่การยกระดับรายได้

การอบรมเริ่มขึ้นที่กลุ่มที่ต้องการเรียนรู้การทอผ้าขั้นพื้นฐานก่อน โดยแบ่งกลุ่มเรียนรู้ออกเป็นกลุ่มปลูกฝ้าย กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายที่มีพื้นฐานการทำเกษตร จากนั้นเป็นกลุ่มที่สนใจกระบวนการทำเส้นฝ้าย ได้แก่ การย้อมผ้าแบบโบราณ กลุ่มมัดย้อม การย้อม (นำปมฝ้ายออกจากเมล็ด) กลุ่มปั่น ตีฟอง ซึ่งกระบวนการทำเส้นฝ้ายนี้จะมีวิทยากรที่เป็นครูภูมิปัญญาในชุมชนและจากชุมชนใกล้เคียงเข้ามาสอน ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้จะเข้าเรียนตามฐานการเรียนรู้

“ระหว่างเรียนบางคนมีทักษะอยู่แล้วก็ได้โอกาสสอนเพื่อนไปด้วย อย่างการย้อม¹ ฝ้าย คนที่เคยทำก็แบ่งปันประสบการณ์ให้เพื่อน เรามองว่ากระบวนการเพื่อนช่วยเพื่อนได้ผลมาก เป็นการเรียนรู้แบบธรรมชาติที่ดีกว่า มีวิทยากรมาสอนด้วยซ้ำ ที่สำคัญคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้คนในชุมชนได้พบปะพูดคุยกัน โดยกิจกรรมเริ่มตั้งแต่ประมาณแปดโมงครึ่ง บางคนก็นั่งรอแต่เช้ากว่าจะกลับก็เย็น บางคนยังไม่เสร็จก็อยู่ต่อ ไม่รีบร้อนเหมือนมาเรียนให้จบ ๆ ไปเท่านั้น ภาพแบบนี้เราเห็นเขาเครียดน้อยลง ทั้งความเครียดจากโควิด-19 เครียดจากภาวะเงินขาดมือ ได้ถูกปลดปล่อยระบายความเครียดลงไปมาก”

กลุ่มต่อไปคือ กลุ่มที่ต้องการยกระดับทักษะ กลุ่มนี้มีผู้ร่วมเรียนรู้ 15 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทักษะความรู้เดิมของกลุ่มนี้คือ การปั่นเส้นด้ายเส้นเดียว ด้วยการทอผ้าก็ธรรมดา โดยกลุ่มนี้จะได้เรียนรู้การปั่นเส้นด้ายคู่ เรียกว่า ปั่นโก ความยากอยู่ที่เทคนิคการทอผ้าสองเส้นให้บรรจบกันพอดี รวมถึงการทอรูปแบบใหม่จากที่กระตุกเป็นที่ตะกอกซึ่งเป็นเทคนิคการทอผ้าขั้นสูง เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายสูงสุดของสมาชิกวิสาหกิจฯ คือ การทอจกล้านนา

1 อัด คือ การใช้เครื่องมือรีดฝ้ายออกจากเมล็ด

ผลที่เกิดขึ้นล้วนยั่งยืน

หลังจบโครงการฯ ผู้ร่วมเรียนรู้กลุ่มที่ 1 ที่ทอผ้าไม่เป็นที่ทันกระ อาชีพใหม่ ๆ ได้มองเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น ขณะที่ผู้ร่วมเรียนรู้กลุ่มที่ 2 สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ ก็ได้พัฒนาฝีมือไปอีกระดับหนึ่ง ทั้งยังพบว่า หลายคนมีศักยภาพในการเป็นครูภูมิปัญญาด้านการทอผ้า นอกจากนี้ ยังเกิดกลุ่มปลูกคราม ปลูกฝ้าย ซึ่งในอนาคตเมื่อได้ผลผลิตแล้วสามารถนำวัตถุดิบส่งขายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายเชิงคอยได้อีกทางหนึ่ง

“ถ้ามองด้วยตาจะเห็นรอยยิ้ม เห็นความสุขของการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม ถ้ามองลึกลงไปเราเห็นความพยายามที่จะทำให้เกิดชิ้นงานขึ้นมา พอเขาทำได้ก็จะมาบอกว่า ทำได้แล้ว โดยเฉพาะคนพิการทางขาเมื่อก่อนอยู่บ้านเฉย ๆ ไม่มีใครพูดคุยด้วย แต่พอได้เข้ามาฝึกทักษะอาชีพ แคเขาอัดฝ้ายได้ เขาก็ดีใจมาก เป็นเรื่องยิ่งใหญ่สำหรับเขา เกิดเป็นความภาคภูมิใจและอึดเอมในหัวใจ”

อีกหนึ่งตัวอย่างของการพลิกวิกฤติเป็นโอกาส นางแสงเอ๋ย นันตะภูมิ อายุ 69 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าให้ฟังว่า ก่อนหน้านี้อาชีพทำตุ่ง แต่พอเกิดสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ไม่มีคนจ้าง จึงมาเริ่มหัดทอผ้า ผ่านมา 4 เดือน สามารถทอผ้าได้แล้ว 10 ผืน เป็นลายพื้นฐาน ขายได้ผืนละ 300 บาท เป็นรายได้ที่ดีมาก ๆ เพราะอยู่เฉย ๆ ก็ไม่มีรายได้ แก่แล้วไม่มีคนจ้างงาน มาทอผ้าพอได้เลี้ยงตัวเอง ที่สำคัญมาที่นี่มีเพื่อนคุยทั้งวัน ไม่เหงา

เช่นเดียวกับ นางไผ่ จันทร์สม อายุ 56 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่า เคยรับจ้างทอผ้ามาบ้างแต่พอแก่ตัวลงก็ทำไม่ไหว การฝึกทักษะการทอจกเหมาะกับคนแก่ เพราะใช้แรงไม่เยอะ ตอนเรียนอาจจะยากหน่อย แต่พอเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ ก็ไม่ยากแล้ว ขายผ้าได้หลายผืนแล้ว เฉพาะผ้าทอจกล้านนาทอได้ 14-15 ผืน ระยะเวลาในการทอก็ขึ้นอยู่กับลวดลาย ลายยากก็ประมาณ 3 วัน ส่วนลายที่ง่ายหน่อย 2 วันครึ่งก็ได้แล้ว

“ตอนที่ยังทำไม่เก่งขายได้ประมาณ 500 บาทต่อผืน แต่พอฝีมือดีขึ้นก็ขายได้ประมาณผืนละ 1,000 บาท จากเมื่อก่อนกว่าจะทอได้แต่ละผืนใช้เวลาเกือบครึ่งเดือน และใช้แรงในการทอเยอะ ถ้าเมื่อก่อนมีรายได้คิดเป็นวันจะได้ประมาณวันละ 150 บาท แต่ตอนนี้มีรายได้วันละประมาณ 200 บาท แต่เหนื่อยน้อยลง ไม่ต้องใช้แรงเยอะ ถ้ามีแรงก็จะทอต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะไม่ไหว ดีกว่าอยู่เฉย ๆ เป็นภาระของลูกหลาน”

วันนี้ นอกจากแม่ไผ่จะพัฒนาฝีมือจนได้รับการยอมรับแล้ว ยังได้รับการวางตัวให้เป็นวิทยากรรุ่นใหม่อีกด้วย

กลไกทีมหนุนเสริมทางวิชาการ คือปัจจัยแห่งความสำเร็จ

จากรายได้ติดลบแทบมองไม่เห็นอนาคต เรื่องราวเหล่านี้จะไม่มีทางเป็นไปได้เลย หากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายเชิงดอยไม่ลุกขึ้นมามองหาโอกาสท่ามกลางวิกฤติ และพลิกบทบาทตัวเองขึ้นมาเป็นผู้สร้างโอกาสแทนที่จะปล่อยให้เวลาผ่านไป แต่ถึงอย่างนั้นความสำเร็จก็ยังเป็นเรื่องยาก หากไม่ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะเทศบาล และ กศศ. ซึ่งเข้ามาร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้น

“สิ่งที่สำคัญคือทีมหนุนเสริมทางวิชาการที่คอยแนะนำ เปิดประเด็นจุดไฟให้ทีมงานคิดต่อ เตือนเมื่อเห็นหนทางมืดมน เป็นกลไกที่เอื้อต่อการทำงานของเรามาก เราเองมีประสบการณ์ทำงานกับชุมชนมานาน แต่ไม่มีประสบการณ์ด้านกระบวนการ ที่ผ่านมาหากมีการอบรมแล้วหน่วยงานต้องการชาวบ้านเข้าร่วมเราก็ตระสานให้ อบรมเสร็จก็จบ แต่โครงการๆ นี้เราต้องคิดเอง หาความรู้เอง คิดกระบวนการและเป็นผู้เรียนรู้ไปพร้อมกับ

ผู้ร่วมเรียนรู้ด้วย ได้ลงลึกในรายละเอียดมากขึ้น” นางสาวทัศนุภากร กล่าว

ถึงวันนี้ แม้ก้าวแรกจะผ่านไปได้ด้วยดี แต่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน บทบาทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ในก้าวต่อไปก็คือ การทำการตลาด นางสาวทัศนุภากร บอกว่า หากไม่ทำการตลาด การผลิตก็ไปต่อไม่ได้ ดังนั้น กศศ. ไม่จำเป็นต้องให้เราตลอด ตอนนี้กำลังทำเรื่องการตลาดกับบริษัทเอกชนสองแห่งในการนำผลิตภัณฑ์ของเราไปขายต่อ และรับผ้าของเราไปผลิตเป็นเสื้อผ้า เชื่อว่ากลุ่มของเราไปต่อได้อย่างแน่นอน

ด้วยจุดเด่นของผ้าฝ้ายเชิงดอย ซึ่งเป็นผ้าย้อมหินสีจากธรรมชาติ ให้สีโทนพาสเทล ได้แก่ สีเทาอมฟ้า สีชมพู สีม่วงอมขาว และใช้เทคนิคการทอสีตะกอก หรือการทอยกดอกเป็นลายดอกกวั๊ก ดอกแก้ว ที่มีเสน่ห์เฉพาะตัว หากสถานการณ์ต่าง ๆ กลับสู่สภาวะปกติ วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ น่าจะเป็นตัวอย่างหนึ่งของคนที่มองหา ‘โอกาส’ และ ‘ความหวัง’ ของคนเล็ก ๆ ที่ไม่เคยยอมแพ้

โครงการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะฝีมือการทอผ้าและเพิ่มโอกาสทางการตลาดของผู้ด้อยโอกาสที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวทัศนุภากร ยานะโส

โทรศัพท์: 081-027-2688

'ถักทอภูมิปัญญา' พื้นผ้าทอจกดอยเต่า

ศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าจากบ้านซ่งแปลง 8 จังหวัดเชียงใหม่

ทุกวันนี้ ‘ผ้าขึ้นตีนจกดอยเต่า’ ภูมิปัญญาที่เคยเลือนหายไป ได้ฟื้นคืนกลับมา และยังเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มียอดการสั่งซื้อเข้ามาไม่ขาดสาย จนชาวบ้านผลิตขายแทบไม่ทัน เห็นได้จากที่หอผ้าที่วางเรียงรายกันถึง 17 หลังภายในศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าจากบ้านซ่งแปลง 8 อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

ภาพข้างต้นสะท้อนถึงความสำเร็จจากการทำโครงการพัฒนาทักษะการทอผ้าจกเพื่อสร้างอาชีพสำหรับกลุ่มสตรีแม่บ้านที่มีพื้นฐานการทอผ้า ปี 2562 ที่ไม่เพียงแต่สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งต่อ ‘องค์ความรู้ภูมิปัญญา’ การทอผ้าจกดอยเต่าให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ โดยเปิดพื้นที่ให้นักเรียนโรงเรียนดอยเต่าวิทยาคมเข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าทอในวิชาโครงการอาชีพ สนับสนุนเยาวชนที่ได้เรียนรู้การทอผ้าจากศูนย์ฯ และศึกษาต่อด้านผ้าทอในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เพื่อกลับมาพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ผ้าทอดอยเต่า แต่ที่สำคัญคือ ‘กระบวนการเรียนรู้’ ร่วมกันเช่นนี้ได้พลิกฟื้นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เคยห่างหายไปกลับมาแน่นแฟ้นอีกครั้ง

ด้วยภาพความเปลี่ยนแปลงที่งดงามเช่นนี้ นำไปสู่การต่อยอดในโครงการพัฒนาทักษะการทอผ้าจกเพื่อสร้างอาชีพในเขตอำเภอดอยเต่า เพื่อยกระดับการทอผ้าจกโบราณและออกแบบลวดลายผ้า ซึ่งจะช่วยให้มูลค่าผ้าทอและสร้างรายได้ให้คนในชุมชนบ้านซ่งแปลง 8 เกิดความยั่งยืน

ทอภูมิปัญญา ทอผ้าจกกลายเป็นโบราณ

นางแสงเดือน เปี้ยตัน ศูนย์การเรียนรู้การทอผ้าจกบ้านซ่งแปลง 8 ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า โครงการฯ ปีแรกผู้ร่วมเรียนรู้มีรายได้ดีพอสมควร ทั้งคนพิการ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้สูงอายุที่ทำงานอื่นไม่ได้ก็มานั่งทอผ้ากัน แถมยังมีเวลาดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว เช่น นางพวงแก้ว ม่วงคำ อายุ 49 ปี อาชีพเกษตรกร ซึ่งไม่น่าเชื่อว่าจะทำได้ เขาพยายามฝึกฝนจนทอเป็น และบอกว่าปีที่แล้วเขามีรายได้หลักมาจากการทอผ้า ทำให้มีเงินส่งลูกเรียน ซึ่งเราภูมิใจมาก

เมื่อผู้ร่วมเรียนรู้ทอผ้าพื้นได้เชี่ยวชาญ ก็เกิด ‘แรงบันดาลใจ’ อยากทอผ้าจกกลายเป็นโบราณที่มีอยู่นับร้อยลาย แต่การทำผ้าจกโบราณเป็นงานที่ต้องใช้ใจและใช้เวลามาก จึงเป็นที่มาของการต่อยอดโครงการฯ ปีที่ 2 เพราะคิดว่าถ้าเขาทำได้ จะทำให้เขามีความรู้ มีทักษะมากขึ้น ขายผ้าได้ราคาสูงขึ้น และสามารถใช้เป็นอาชีพที่ยั่งยืน โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้เท่าเดิมคือ 50 คน ในจำนวนนี้มีผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ 2 คน คนหนึ่งเป็นผู้หญิงที่ต้องใช้ชีวิตดูแลพี่สาวพิการ ส่วนอีกคนเป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวี

กว่าจะเป็นผ้าทอสักผืน ผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ต้องเรียนรู้ตั้งแต่การเตรียมฝ้าย การย้อม กระบวนการทอ รวมถึงอุปกรณ์ในการทอผ้า เสร็จแล้วจะสอนวิธีการทำเส้นยืน เส้นพุ่ง การสับเส้นด้าย จากนั้นให้เริ่มทอตั้งแต่การทอผ้าพื้นธรรมดาต่างๆ จากนั้นจะค่อย ๆ สอดแทรกลายเข้าไป

“การต่อยอดโครงการฯ ปีที่ 2 เพราะคิดว่าถ้าเขาทำได้ จะทำให้เขามีความรู้ มีทักษะมากขึ้น ขายผ้าได้ราคาสูงขึ้น และสามารถใช้เป็นอาชีพที่ยั่งยืน”

ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้เดิมที่มีความรู้พื้นฐานการทอผ้าพื้นมาแล้ว นางแสงเดือนจะเริ่มต่อยอดองค์ความรู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบลวดลาย และการทอผ้าจกลายโบราณ โดยเชิญผู้รู้ในหมู่บ้าน และผู้เชี่ยวชาญมาร่วมเป็นวิทยากรเสริมในแต่ละหัวข้อ โดยปีนี้เริ่มสอนเรื่องลายโบราณ ตั้งแต่การออกแบบลายผ้า การเก็บลายผ้าทอแบบครบวงจร เทคนิคการทอ รวมถึงสาธิตการทอด้วยเพราะเป็นผ้าจกลายโบราณที่เป็นอัตลักษณ์ของดอยเต่าที่ค่อนข้างทอยากและซับซ้อน ต้องใช้เทคนิคขั้นสูง และต้องใช้ระยะเวลาการทอนาน ผู้ทอจึงต้องใช้ทักษะและความอดทนสูง

“ทุกคนบอกว่าต้องฝึกทำให้ได้” นางแสงเดือน บอกถึงความรู้สึกและความมุ่งมั่นของผู้ร่วมเรียนรู้ ก่อนจะเล่าต่อว่า ลายที่ยากคือ ลายเกล็ดเต่า และลายติดอกใหญ่ เป็นลายที่ไม่ค่อยมีคนรู้จักมากนัก แต่ก็เริ่มมีคนทอเป็นเพราะใช้เทคนิคการเย็บ ซึ่งจะเขียนไว้ในหลักสูตรเลยว่าต้องเย็บอย่างไร บางคนสอนแป็บเดียวทำได้แล้ว บางคนก็ยังไม่ได้ ตอนนี้มีคนที่ทอเป็นผ้าผืนได้สวยงามเป็นที่น่าพอใจประมาณ 12 คน และบางคนพอเริ่มทอลายได้แล้ว ก็นำผ้าทอไปแปรรูปเป็นกระเป๋า ปรากฏว่ามีคนสนใจและขายได้ ตอนนี้เราพยายามกระตุ้นให้เขาออกแบบลายผ้าเองด้วย

ผลงานผ้าทอของผู้ร่วมเรียนรู้แต่ละชิ้นจะผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้รู้ในชุมชนและอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขึ้นไหนดที่ยังทอได้ไม่สวยเหล่าผู้รู้จะมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงชิ้นงานให้สวยงามมากขึ้น

สำหรับอุปสรรคปัญหาในการทำงาน นางแสงเดือน บอกว่า ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของเวลาที่ไม่ตรงกัน ผู้ร่วมเรียนรู้บางคนต้องดูแลลูกหรือผู้สูงอายุในครอบครัว แต่เราก็ใช้ความยืดหยุ่นปรับแก้ไปตามสถานการณ์ เช่น ให้นำผ้าไปทอที่บ้านเพื่อให้มีเวลาดูแลลูก และเมื่อได้งานก็ให้นำมาส่งที่ศูนย์ฯ

ผ้าทอจกดอยเต่า ทอรายได้ ทอความสุข

เส้นฝ้ายย้อมสีธรรมชาติที่ถูกถักทออย่างบรรจงจนได้ผ้าทอจกที่มีลวดลายงดงามถูกส่งต่อให้กลุ่ม เพื่อจำหน่ายภายใต้แบรนด์ ‘เอี่ยมเดือน’ หรือบางคนก็จำหน่ายด้วยตนเอง รวมทั้งยังเริ่มมีการแปรรูปผ้าทอจกสู่ผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริม และเพิ่มความมีความสุขจากการได้มาร่วมกลุ่มทอผ้ายามว่างจากฤดูกาลทำเกษตร

นางแสงเดือน บอกว่า ดีใจที่ชาวบ้านมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นครู ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ในอำเภอ มาซื้อเสื้อ ผ้านุ่ง และผ้าชิ้น สำหรับเสื้อจะมีการนำผ้าทอลายเกล็ดเต่ามาแต่งตรงคอปกเสื้อ และปลายแขนเสื้อ เพราะถ้าทำเป็นผ้าถุงอย่างเดียวราคาจะค่อนข้างสูง อีกทั้งมีอาจารย์เข้ามาช่วยเรื่องการแปรรูปนำผ้าจกมาทำปลอกหมอน ผ้ารองจาน กล่องกระดาษทิชชู ซึ่งกำลังเริ่มทำกันแล้วแต่พอมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงทำให้หยุดชะงักไป

นางอริสา มุลอตุ อายุ 53 ปี อาชีพช่างทอผ้าและเย็บผ้า ผู้ร่วมเรียนรู้เล่าว่า ปีที่ผ่านมาทอผ้าขายได้ประมาณ 18,000 บาท โดยเธอจะทอผ้าไปด้วยดูแลผู้สูงอายุไปด้วย ซึ่งปีนี้ผ้าที่เธอทอเป็นผ้าทอจกลายโบราณ ทำให้ขายได้ราคาสูงขึ้น

นางแสงเดือน บอกต่อว่า ผู้สูงอายุที่มาร่วมโครงการฯ มีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากที่ได้แค่เบี้ยผู้สูงอายุเดือนละ 700-800 บาท ให้มาช่วยงานที่ศูนย์ฯ ให้เขาทำงานที่ไม่ต้องใช้แรงมากนัก ที่สำคัญคือ การรวมกลุ่มกัน ได้กลายเป็น ‘พื้นที่สร้างสุข’ ให้คนในชุมชนได้มาพูดคุยปรับทุกข์กัน แต่ที่ดีใจมากที่สุดคือ การได้ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสคนหนึ่งซึ่งเป็นพี่สาวของผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ที่เป็นคนพิการ ไม่มีแม่แต่บัตรประชาชน จนตอนนี้มีทั้งบัตรประชาชน บัตรผู้สูงอายุ และบัตรคนพิการ ปัจจุบันผู้ร่วมเรียนรู้เริ่มมีรายได้ประมาณ 10,000-18,000 บาท

การเสริมสร้างทักษะการทอผ้าจกของโครงการฯ ไม่เพียงช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในชุมชน และสร้างอาชีพที่มั่นคงให้กับชาวบ้านดอยเต่าเท่านั้น แต่ยังทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้บางส่วนเห็นคุณค่าของผ้าทอ ด้วยการจัดหาที่ทอผ้าไว้ทำงานใต้ถุนบ้าน อีกทั้งยังมีการรวมกลุ่มทำอาชีพทอผ้าจกได้อย่างเป็นรูปธรรม นำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชน

นางแสงเดือน บอกว่า ผลจากการทำโครงการฯ 2 ปี เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชัดเจน เริ่มมีคนเห็นคุณค่าของผ้าทอจกดอยเต่ามากขึ้น เช่น ที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ถ้าเป็นช่วงปกติที่ไม่มีภาวะระบาดของโรคโควิด-19 ภาพที่เห็นทุกวันคือ จะมีคนมานั่งทอผ้าเต็มไปหมด

“ตอนนี้นอกจากมีรายได้แล้วก็มีการคุยกันว่าจะทำอย่างไรให้กลุ่มเข้มแข็ง เขาก็มีการเก็บเงินเพื่อเป็นส่วนกลาง เช่น เก็บค่าทอผ้าเมตรละ 3 บาท หากปีหน้าเราไม่ได้รับทุนจาก กสศ. ต่อเราก็จะนำเงินส่วนกลางที่เก็บไว้มาเป็นทุนใช้จ่ายซื้อด้าย ซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ หรือจ้างผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนมานั่งปั่นนึ่งทอผ้าที่ศูนย์ฯ”

เมื่อถามถึงความสำเร็จ นางแสงเดือน บอกว่า พอใจมาก แม้ผู้ร่วมเรียนรู้จะทอผ้าจกดอยเต่าเป็นแล้ว แต่เธอยพยายามกระตุ้นให้เขาไม่ทอดทิ้งงานผ้า เพื่อให้อาชีพทอผ้าจกดอยเต่าอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป จริง ๆ ยังมีแผนงานที่คิดจะทำอีก เช่น การปลูกฝ้ายในชุมชน เพื่อให้เขาเห็นกระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ รวมถึงการขยายตลาดออนไลน์

วันนี้ ‘ภาพฝัน’ ของนางแสงเดือนที่ต้องการพลิกฟื้นภูมิปัญญาการทอผ้าทอจกดอยเต่า และการสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนได้รับการแต่งแต้มให้สวยงาม แต่เธอยังมีภาพฝันที่ยิ่งใหญ่อีกว่านั้น คือ ทำอย่างไรจึงจะสานต่ออาชีพทอผ้าจกดอยเต่าไว้ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

โครงการพัฒนากิจกรรมการทอผ้าจกเพื่อสร้างอาชีพในเขตอำเภอดอยเต่า

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางแสงเดือน เปี้ยตัน

โทรศัพท์: 085-624-3976

มีรายได้ มีเวลา มีความสุข

ชมรมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญาจังหวัดนครปฐม

ความพิการทางสติปัญญา ไม่มีใครอยากให้เกิดขึ้นไม่ว่ากับครอบครัวใด แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วผู้เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครองต้องทำใจยอมรับ เตรียมการเลี้ยงดูให้เขาอย่างเหมาะสม เพื่อให้เขาเหล่านั้นเติบโตและมีพัฒนาการสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคต **หลายครอบครัวสามารถเลี้ยงดูบุตรหลานให้เติบโตได้ไม่ต่างจากเด็กปกติ มีอาชีพ หน้าที่การงานที่สอดคล้องกับศักยภาพ แต่น่าเสียดายที่บางครอบครัวแม้แต่จะหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวให้อิ่มท้องยังไม่สามารถทำได้**

นางสาวสาริตา เปี้ยงาม ประธานชมรมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญา ผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพของครอบครัวผู้มีลูกพิการทางสติปัญญา จังหวัดนครปฐม บอกว่า ความยากลำบากที่เกิดขึ้นกับพ่อแม่ที่มีลูกพิการทางสติปัญญา คือ พ่อแม่กลุ่มนี้ต้องพาลูกมากระตุ้นพัฒนาการอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง แต่สิ่งที่สังเกตเห็นคือ บางครอบครัวไม่มีค่าพาหนะในการเดินทาง หรือทำให้ขาดรายได้ จึงคิดที่จะช่วยเหลือผู้ปกครองกลุ่มนี้ให้ทำงานทำระหว่างดูแลลูกอยู่ที่บ้าน และสามารถนำลูกมาฝึกพัฒนาการได้

“สำหรับผู้ร่วมเรียนรู้คือ กลุ่มผู้ปกครองที่มีลูกพิการทางสติปัญญาและมีรายได้น้อย จำนวน 93 ครอบครัว ที่อยู่ในจังหวัดนครปฐม และจังหวัดรอยต่อคือ กรุงเทพฯ สมุทรสาคร มาพัฒนาศักยภาพ โดยเติมทักษะความรู้เรื่องการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมต่อกลุ่มผู้ปกครองและเด็ก ๆ ที่พิการทางสติปัญญา”

อาชีพต้องไม่กระทบการดูแลลูกพิการ

ทีมงานเล่าว่า กระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ ต้องไม่ซับซ้อน เพราะกลุ่มผู้ปกครองส่วนใหญ่มีเวลาไม่มากนัก และควรเป็นอาชีพที่ทำได้ที่บ้าน ไม่กระทบเวลาดูแลลูกพิการ

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนลักษณะของอาชีพมีเงื่อนไขพอสมควร แต่จากประสบการณ์การทำงานมายาวนาน ประธานชมรมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญา บอกว่า อาชีพแบบนี้มีอยู่จริง เพียงแต่ต้องสนับสนุนเรื่องตลาด

“ชมรมฯ มีประสบการณ์ในการพัฒนางานฝีมือให้กลุ่มผู้ปกครองที่ขาดรายได้ เช่น การทำสบู่ กระเป๋าใส่เหรียญ กระเป๋าผ้าดิบ กระเป๋าใส่แก้วเยติ การทำพวงกุญแจแบบต่าง ๆ การทำเดคูพาจ (Decoupage) ทำสายคล้องหน้ากากอนามัย กิจกรรมหรืออาชีพเหล่านี้ ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถรับงานของชมรมฯ ไปทำได้ นอกจากนี้ ยังมีหลักสูตรสอนการทำตลาดทั้งออนไลน์ออฟไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางการขายสินค้าให้ผู้ปกครอง มีการอบรมเรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อประเมินการใช้จ่ายของครอบครัว”

นางสาวสาริตา บอกว่า โครงการฯ นี้ทำให้การทำงานของทีมแข็งแกร่งมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของกรออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรการทำกระเป๋าผ้าเดคูพาจและสบู่ฝงลาย ที่สามารถเปลี่ยนแปลงดีไซน์ได้ไม่จำกัด เหมาะกับการเป็นของชำร่วยในงานแต่งงาน สัมมนา หรือของที่ระลึกในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งจุดเด่นของชมรมฯ คือ สามารถผลิตสินค้าได้รวดเร็ว เนื่องจากมีผู้ปกครองหลายครอบครัวที่พร้อมทำงานตลอดเวลา

“พ่อแม่กลุ่มนี้ต้องพาลูกมากระตุ้นพัฒนาการอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง แต่สิ่งที่สังเกตเห็นคือบางครอบครัวไม่มีแม่แต่ค่าพาหนะ หรือถ้าเขามาก็ขาดรายได้ จึงคิดที่จะช่วยเหลือผู้ปกครองกลุ่มนี้ให้ทำงานทำไปด้วยระหว่างที่ดูแลลูก”

อีกบทบาทของชมรมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญาจังหวัดนครปฐม คือ **'ตลาด'** เป็นหลัก ทั้งตลาดออนไลน์ในเพจปัญญาเอ็ม และออฟไลน์ คือ ตลาดน้ำ 3 แห่งในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ ตลาดน้ำดอนหวาย ตลาดน้ำวัดไร่ขิง และตลาดน้ำวัดสรรเพชญ นอกจากนี้ยังมีร้านของชำรายย่านสำเพ็ง อีกสองร้านที่รับงานของชมรมฯ ไปจำหน่ายให้กับลูกค้า หากมีลูกค้าสนใจ เขาก็จะมาสั่งชมรมฯ เมื่อได้ออร์เดอร์ก็จะนำไปแจกจ่ายให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ อย่างเท่าเทียม

“เราพยายามแจกงานให้ครบทั้ง 93 ครอบครัว โดยรับเป็นค่าแรง ต่อชิ้น ชิ้นละ 1-3 บาท ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของงาน เป้าหมายของเรา คือ ต้องการให้เขามีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อย 500 บาท แต่ในช่วงที่มี สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หนัก ๆ จะมีปัญหา หน่อย เพราะไม่มีการมาเรียนรู้ที่ศูนย์ฯ เราก็มองส่งงานสลับให้กับครอบครัวที่บ้านใกล้เคียงกัน ส่วนครอบครัวที่บ้านอยู่ไกลเราจะเปลี่ยนออร์เดอร์เป็น อย่างอื่นทั้งหมด”

มีรายได้ มีความสุข มีเวลาดูแลลูก

การดำเนินงานโดยอาศัยฐานประสบการณ์และความรู้ที่ชมรมสะสม มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งองค์กร บวกกับการสนับสนุนกระบวนการ และวิธีการใหม่ จากทีมทีมหนุนเสริมทางวิชาการ ส่งผลให้ผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการฯ มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อย 500 บาทต่อเดือน บางส่วนสามารถพัฒนา ศักยภาพตนเองขึ้นมาเป็นผู้หาออร์เดอร์ได้เองทั้งออฟไลน์และออนไลน์ ประมาณ 5 ครอบครัว แม้รายได้หลักร้อยละที่เพิ่มขึ้นก็สร้างความสุขและ รอยยิ้มให้กับคนในครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด

สิ่งที่เห็นเด่นชัดคือ สุขภาพจิตของผู้ดูแลเด็กพิการทางสติปัญญา เมื่อก่อนเวลามาเรียนรู้เขาจะพาเด็กมาสัปดาห์ละ 3 วัน สังเกตเห็นเลยว่า บางคนมีภาวะซึมเศร้า ไม่ค่อยพูด เพราะมีปัญหาต้องคิดหลายอย่าง

ทั้งปัญหาเรื่องรายได้ ปัญหาเรื่องเด็ก แต่พอเขาได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ได้งานกลับไปทำที่บ้าน มีรายได้เพิ่มขึ้นนิดหน่อย ขณะที่บางงานเด็กพิการ ทางสติปัญญาสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยหยิบจับใส่ถุง บางคนร้อยสร้อย ข้อมือได้ มีพัฒนาการดีขึ้น การมาทำกิจกรรมร่วมกันทำให้ได้แลกเปลี่ยน ความทุกข์ความสุข จนคลายความเครียดลง มีเสียงหัวเราะและรอยยิ้ม เกิดขึ้น

นางสาวกนกน้อย สุขสะอาด อายุ 52 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ ผู้ดูแลหลานชายพิการทางสติปัญญา อายุ 11 ปี และช่วยดูแลเด็กพิการทาง สติปัญญาอีกหนึ่งในเขตหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เล่าว่า การเข้าร่วมโครงการฯ ทำให้ได้เรียนรู้ทักษะใหม่นอกเหนือจากการ ทำเกษตรที่เป็นอาชีพหลัก หากวันหนึ่งทำเกษตรไม่ไหว การทำของชำราย จะช่วยสร้างรายได้ให้กับครอบครัวอีกทาง **สิ่งที่ได้มากกว่าการมีรายได้ เพิ่มขึ้นคือ การได้ฝึกพัฒนาการของหลานให้ช่วยเหลือตัวเองได้ เพราะ เป็นความคาดหวังสูงสุด และเป็นความสุขที่สุดที่เห็นหลานมีพัฒนาการ ที่ดี**

“เราไม่รู้ว่าจะตายก่อนเขาหรือเขาจะตายก่อน ถ้าเราตายก่อน เขาจะอยู่ จะกิน จะมีชีวิตอย่างไร เป็นสิ่งที่อดห่วงไม่ได้ เวลาเอางานมาทำ ก็จะทำให้หลานมาช่วยหยิบส่งของ เอาของใส่ถุง เขาก็ทำได้ เห็นชัดเลยว่า พัฒนาการทางร่างกายดีขึ้น หยิบจับอะไรไม่หล่นเหมือนเมื่อก่อน มีสมาธิ จดจ่อได้นานขึ้น อนาคตก็อยากให้เขาพึ่งพาตนเองได้ เวลาที่ไม่มีใครดูแล”

นางสาววิไลวรรณ เปียงาม อายุ 41 ปี อาชีพรับจ้าง เล่าว่า ก่อนหน้านี้ต้องดูแลแม่ที่ล้มป่วยมีอาการซึมเศร้า น้ำชาขี้ที่เส้นเลือดในสมองตีบ นอนติดเตียง และยังต้องดูแลหลานพิการทางสติปัญญาอายุ 7 ปี เครียดมากเพราะตลอดทั้งวันไม่สามารถออกไปทำภารกิจส่วนตัวได้เลย การ ได้ทำงานที่บ้านในช่วงที่แม่เริ่มอาการดีขึ้น จึงทำให้มีรายได้เข้ามาบ้าง ปัจจุบันเธอออกมาทำงานประจำแล้ว แต่ก็ยังรับงานมาทำที่บ้านอยู่ เพราะ ต้องการมีรายได้เสริม **สิ่งที่มากกว่ารายได้คือ ความสบายใจ สมาธิดีขึ้น**

ใจเย็นขึ้น ส่วนหลานก็นิ่งขึ้น แม้จะยังช่วยงานไม่ได้มาก เพราะอายุยังน้อย แต่ก็ได้เห็นว่าเขาเริ่มมีสมาธิมากขึ้นเวลามองเราทำงาน พุดอะไรก็จะนิ่งฟังมากขึ้นกว่าเดิม

นางสาวสาริตา กล่าวว่า ยังมีเด็กพิการทางสติปัญญาที่มีศักยภาพสามารถร้อยลูกปัดเป็นสร้อย และสายคล้องหน้ากากอนามัยได้ พ่อแม่ผู้ปกครองก็เริ่มเบาใจได้ ในอนาคตจึงอยากต่อยอดศักยภาพของผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งที่เป็นผู้ดูแลคนพิการและเด็กพิการทางสติปัญญาให้สามารถทำงานได้ ขณะเดียวกันก็อยากพัฒนาบรรจุภัณฑ์ พัฒนาลวดลาย และออกแบบผลิตภัณฑ์ของชำร่วยให้สวยงามน่าสนใจมากกว่านี้

ความมุ่งหวังของโครงการฯ ไม่ได้มองเพียงแค่ว่าผู้ปกครองสามารถผลิตสินค้าออกขายตามช่องทางที่มีเท่านั้น แต่มองถึงการยกระดับงานฝีมือนี้ไปสู่การเป็นสินค้าโอท็อปคุณภาพ ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และมุ่งหวังว่า ผู้ปกครองที่ได้รับการฝึกทักษะอาชีพจะสามารถสร้างสรรค์สินค้าต่าง ๆ ด้วยตัวเองให้ครอบคลุมความต้องการของผู้ซื้อ เพราะเมื่อกลุ่มผู้ปกครองสามารถพาตัวเองไปถึงจุดนั้นได้ก็จะเป็นเครื่องการันตีว่าผู้ปกครองจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างแน่นอน รวมถึงเด็กพิการทางสติปัญญาจะได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจถึงขั้นดูแลตนเองได้ต่อไปในอนาคต

“ผู้ปกครองที่ได้รับการฝึกทักษะอาชีพจะสามารถสร้างสรรค์สินค้าฝีมือต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ให้ครอบคลุมความต้องการของผู้ซื้อ เพราะเมื่อผู้ปกครองสามารถพาตัวเองไปถึงจุดนั้นได้ ก็จะเป็นเครื่องการันตีว่าผู้ปกครองจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างแน่นอน”

โครงการพัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพของครอบครัวผู้มีลูกพิการทางสติปัญญา จังหวัดนครปฐม

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวสาริตา เปี้ยงาม

โทรศัพท์: 090-231-0067

'ก.กท บึงกาฬ' แบรนด์ไทยหัวใจสายคราฟต์

ศูนย์การศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองบึงกาฬ
จังหวัดบึงกาฬ

ผลจากการทำโครงการพัฒนาอาชีพผลิตภัณฑ์จากกกและผิ้อพื้นที่ชุ่มน้ำโลกกุดทิง โดยศูนย์การศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ปี 2562 ที่สามารถเพิ่มมูลค่าและคุณค่า เสื่อกกบึงกาฬให้ขึ้นมาโลดแล่นอยู่ในตลาดออนไลน์ได้แล้ว กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการฯ ยังสร้างคุณภาพการให้กับชุมชนบ้านโพธิ์ทองและบ้านทองสาย ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ ไม่น้อย

หนึ่ง เกิดแบรนด์สินค้า ‘ก.กก บึงกาฬ’

สอง เกิดวิสาหกิจชุมชนทอเสื่อบ้านโพธิ์ทอง กลุ่มผลิตภัณฑ์จากกกและผิ้อพื้นที่ชุ่มน้ำโลกกุดทิง

สาม เกิดสายพานอาชีพจากการผลิตกกและผิ้อ ที่สร้างงาน สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน

สี่ เกิดการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เช่น พาณิชย์จังหวัดเข้ามาส่งเสริมเรื่องการตลาด ธกส. เข้ามาช่วยเหลือเกษตรกรให้นำผลิตภัณฑ์ไปฝากขาย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เข้ามาช่วยเรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์

ห้า เกิดการพัฒนา ‘หลักสูตรท้องถิ่น’ เรื่องการผลิตกกและผิ้อร่วมกับโรงเรียนโพธิ์ทองวิทยานุสรณ์ และโรงเรียนโนนคำพิทยาคม ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

หก เกิด ‘ศูนย์เรียนรู้ชุมชน’ เพื่อให้ผู้ที่สนใจ เด็กในโรงเรียนจากชุมชนอื่น ๆ เข้ามาเรียนรู้

และเพื่อให้แบรนด์ ‘ก.กก บึงกาฬ’ ยกระดับสู่ผลิตภัณฑ์สินค้าโอท็อป เข้าสู่มาตรฐานฝีมือแรงงาน จึงจัดทำโครงการยกระดับหัตถกรรมไทยสู่สากลจังหวัดบึงกาฬ โดยมีอาจารย์รัศมี อีตผา เป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ เช่นเดิม

พัฒนามาตรฐานฝีมือให้โดนใจ

จากความสำเร็จของโครงการฯ ในปีแรก เมื่อต้อง ‘ต่อยอดและขยายผล’ ในปี 2563 การดำเนินงานจึงมุ่งพัฒนาผู้ร่วมเรียนรู้เดิมทั้ง 61 คน รวมถึงพัฒนาผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่อีก 22 คน รวมเป็น 83 คน ประกอบด้วยแรงงานนอกระบบ 40 คน ผู้สูงอายุ 26 คน ผู้ว่างงาน 12 คน และผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 5 คน

อาจารย์รัศมี บอกว่า ที่ผ่านมามีทีมงานจะสามารถสร้างแบรนด์ ‘ก.กก บึงกาฬ’ ได้แล้ว แต่ต้องยอมรับว่า ทักษะฝีมือของผู้ร่วมเรียนรู้แต่ละคนมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับพอใช้ ปานกลาง ไปจนถึงระดับดีมาก จึงต้องการยกระดับฝีมือของผู้ร่วมเรียนรู้ให้ได้มาตรฐานฝีมือแรงงาน

ประสบการณ์จากปีที่แล้ว ทำให้รู้ว่า การทำงานจะประสบผลสำเร็จได้ทุกคนต้องมองเห็นภาพเดียวกัน อาจารย์รัศมีจึงเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมเรียนรู้กำหนดเป้าหมายของตัวเอง เพื่อดูว่าเป้าหมายของโครงการฯ กับเป้าหมายของผู้ร่วมเรียนรู้สอดคล้องกันหรือไม่ หลังจากนั้นทีมงานมีการฝึกอบรมเรื่องการยกระดับฝีมือสู่ผลิตภัณฑ์สินค้าโอท็อป เพื่อเข้าสู่มาตรฐานฝีมือแรงงาน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ตามสายพานการผลิต ได้แก่

“ที่ผ่านมามีทีมงานจะสร้างแบรนด์ ‘ก.กก บึงกาฬ’ ได้แล้ว แต่ต้องยอมรับว่าทักษะฝีมือของผู้ร่วมเรียนรู้แต่ละคนมีหลายระดับ จึงต้องการยกระดับฝีมือของผู้ร่วมเรียนรู้ให้ได้มาตรฐานฝีมือแรงงาน”

กลุ่มการทอ ทำหน้าที่ผลิตวัตถุดิบเพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

กลุ่มการออกแบบ ทำหน้าที่ออกแบบและตัดแบบทากาวเพื่อนำไป
สู่การขึ้นรูป

กลุ่มการเย็บ นำส่วนที่ออกแบบมาประกอบรูปร่างด้วยจักรเย็บผ้า
อุตสาหกรรม

กลุ่มการสอย เป็นการเก็บงานในขั้นตอนสุดท้าย จะใช้วิธีการสอย
ด้วยมือ โดยในกลุ่มนี้นอกจากทำหน้าที่ขึ้นรูปผลิตภัณฑ์แล้ว ต้องใช้
แล็กเกอร์ขัดเคลือบเงาเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์แบบในการวาง
จำหน่ายต่อไป

“เป้าหมายของการทำงานในปีนี้นอกจากจะพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้
มาตรฐานแล้ว เราต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าโอท็อป ดังนั้น
สายพานการผลิตแต่ละขั้นตอนต้องมีการพัฒนาทักษะฝีมือ คนที่ทำเป็น
แล้วต้องสอนคนที่ยังทำไม่เป็น เพราะแต่ละคนมีความถนัดไม่เหมือนกัน
ฉะนั้นในปีนี้นอกจากเรื่องการพัฒนาทักษะฝีมือของกลุ่มวิสาหกิจฯ
เรามองในเรื่องของการตลาดด้วยว่า ผลิตภัณฑ์ชิ้นไหนเมื่อเข้าสู่ตลาดแล้ว
สามารถจำหน่ายได้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องมีรูปแบบอย่างไรถึงจะ
โดนใจผู้ซื้อ” อาจารย์รัศมี บอก

ภาคีเครือข่ายร่วมหนุนเสริมการเรียนรู้

แม้ใจหทัยจะชัดว่าจะต้องการยกระดับมาตรฐานฝีมือแรงงาน แต่ยังมี
ขาด **‘ความรู้’** บางอย่าง อาจารย์รัศมีจึงดึงภาคีเครือข่ายเข้ามาช่วย
ขับเคลื่อนการทำงานในปีที่ 2

อาจารย์ปิ่นทอง นันทราช มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เล่าเหตุผล
ของการตอบรับเข้าร่วมทำงานในทีมวิทยากรว่า เธอมองเห็น**ความเข้มแข็ง**
และ**ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจฯ** ในการนำทุนชุมชนมาสร้างอาชีพ

สร้างรายได้แก่ครอบครัว เห็นพัฒนาการที่มีความต่อเนื่องเป็นขั้นเป็นตอน
ขณะเดียวกันการทำงานร่วมกับชุมชนยังตอบสนองพันธกิจของมหาวิทยาลัย
ที่ต้องการเข้าไปช่วยหนุนเสริมความรู้ให้ชาวบ้าน

ทั้งนี้ กิจกรรมที่อาจารย์ปิ่นทองเข้ามาหนุนเสริมคือ **การสร้าง
ภาพลักษณ์ในการขายออนไลน์** ด้วยการสร้าง Story ของสินค้าเพื่อบอกเล่า
เรื่องราวที่ร้อยเรียงจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อของคนอีสาน เพื่อให้เกิด
การจดจำของผู้บริโภคและเกิดการบอกต่อ

“การเพิ่ม Story เข้ามาในการขายออนไลน์จะทำให้สินค้ามีสีสันขึ้น
มีที่มาที่ไป เช่น หมอนอิงเต่าทิง ที่ออกแบบให้มีรูปร่างคล้าย **‘เต่า’** ซึ่งม
ีความหมายถึงสัตว์ที่มีอายุยืน ส่วนคำว่า **‘ทิง’** มาจากพื้นที่ชุ่มน้ำโลกกุดทิง
นำมาผนวกกันกลายเป็นชื่อผลิตภัณฑ์เก๋ ๆ ของกลุ่ม หรือลายชั้นหมากเบ็ง
ที่ถูกถอดแบบมาจากพานบายศรี เป็นการเพิ่มอัตลักษณ์ความเป็นอีสาน
เข้าไปในงานหัตถกรรม สิ่งเหล่านี้สามารถนำมาเป็นเรื่องเล่าและเพิ่มคุณค่า
ให้แก่ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นได้ คนซื้อจะเกิดความประทับใจถึงที่มาที่ไปของ
ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ”

มรรคผลที่เกิดขึ้น...จากการฝึกปรี๊ดฝือมืออย่าง ต่อเนื่อง

“สิ่งที่เห็นในโครงการฯ คือ ความรู้ที่ชาวบ้านได้รับไม่ได้เกิดจาก
กระบวนการที่วิทยากรถ่ายทอดให้เท่านั้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นมรรคผลจริง ๆ
คือ การฝึกฝนจากการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง เขาคุยกันเป็นข้อตกลงว่า
ถ้าคนไหนที่เพิ่งเริ่มทำหรือยังทำได้ไม่ดี ก็ให้ฝึกทำผลิตภัณฑ์ที่มีขั้นตอน
ไม่ยุ่งยากก่อน ถ้าคนไหนที่มีฝีมือดีหน่อยก็จะทำผลิตภัณฑ์ที่ซับซ้อนมากขึ้น
โดยจะคอยสอนกันเองในกลุ่ม สิ่งนี้คือทักษะที่เราเห็นในกระบวนการสอน
ที่ไม่ได้เกิดขึ้นทันที แต่จะเกิดต่อเนื่องจากที่เขาไปฝึกกันต่อที่บ้าน บางคน
บอกว่า เข้าใจที่เพื่อนสอนมากกว่าที่วิทยากรสอนก็มี **เหมือนยิ่งสอนมาก**

เท่าไร คนสอนก็จะยิ่งชำนาญมากขึ้นเท่านั้น” อาจารย์รัศมีสะท้อนด้วยน้ำเสียงภาคภูมิใจ เมื่อเอ่ยถึงการพัฒนาทักษะฝีมือของกลุ่มวิสาหกิจฯ ที่มีการถ่ายทอดจากวิทยากรสู่ชุมชน และจากเพื่อนสู่เพื่อน ที่นอกจากจะสร้างการเรียนรู้ให้กับเพื่อนแล้ว คนสอนเองยังเกิดทักษะอื่น ๆ ตามมา เช่น ทักษะการเป็นโค้ช ทักษะการสื่อสาร รวมถึงการกล้าพูด กล้าแสดงออก

สำหรับเรื่องราวใต้ทางกลุ่มวิสาหกิจฯ มีมติว่า ‘ให้ค่าแรงตามทักษะของแต่ละกลุ่ม’ โดยกำหนดราคาตามความยากง่ายในแต่ละขั้นตอนของการผลิต เช่น ถ้าใครทอเสื้อเสร็จนำมาจำหน่ายให้กลุ่ม กลุ่มก็จะกำหนดว่าเสื้อลายนี้ ขนาดนี้ รับซื้อราคาเท่าไร หากเป็นลายประจำจังหวัดอย่างลายขันหมากเบ็งก็จะให้ราคาสูงหน่อย ส่วนกลุ่มที่ออกแบบ ทากาว ก็จะตกลงกันว่า ชั้นนี้คนตัดแบบ ทากาว ได้กี่บาท คนเย็บได้กี่บาท คนซอยได้กี่บาท เพราะฉะนั้นคนที่ขยันจะมีรายได้เยอะ นี่เป็นกติกาของกลุ่มที่เขาเสนอมา และจากประสบการณ์ที่เราเคยไปสนับสนุนกลุ่มอาชีพ กรณีที่นำเงินมารวมกันแล้วปันผลอย่างนี้ไม่ค่อยยั่งยืน เพราะมีคนแย้งว่าคนนี้ทำมาก คนนี้ทำน้อย นี่คือนี่ที่เห็นจากชุมชนอื่น แต่ในกลุ่มนี้กำหนดกติกาชัดเจน ใครทำมากก็ได้มาก ทำให้ทุกคนมีกำลังใจมากขึ้น

ปัจจุบัน ผลผลิตของของกลุ่มวิสาหกิจฯ ได้พัฒนาหลากหลายรูปแบบ เช่น เสื้อย้อมสีธรรมชาติ กระเป๋า หมวก กล่องใส่ทิชชู แจกัน ฯลฯ โดยผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ทั้งการขายออนไลน์และขายหน้าร้าน คือ ‘กระเป๋า’ ที่ถูกออกแบบมาในสไตล์โมเดิร์น

สร้างงาน สร้างแรงใจ

นางยม เดชเมือง อายุ 74 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เข้าร่วมโครงการตั้งแต่ปีแรก เล่าให้ฟังว่า ในอดีตเคยทอเสื้อเส้นใหญ่ไว้ใช้เอง การมีวิทยากรเข้ามาช่วยสอนเทคนิคใหม่ ๆ โดยเฉพาะการทอเสื้อเส้นเล็ก เมื่อทอเสร็จก็นำมาขาย ทำให้นางยมมีกำลังใจในการทอมากขึ้น ไม่คิดว่าตัวเองจะมีฝีมือถึงขั้นทอขายได้

“ตอนแรกไม่อยากจะทอเลย แต่พอได้ฝึกบ่อย ๆ ทุกวันก็รู้สึกชอบ ตอนนี้มีลูกหลานเข้ามาช่วยทำบ้างบางขั้นตอน ยายรู้สึกมีความสุขมาก”

ด้านนางดวงใจ ทুমซ้าย อายุ 40 ปี อาชีพเกษตรกรและแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้ปีแรก แต่ในปีนี้อพยพระดับมาเป็นทีมงาน ทำหน้าที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เรื่องทักษะการเย็บซึ่งเป็นงานที่เธอถนัด และ การเป็นวิทยากรยังทำให้ได้ทบทวนความจำและนำมาพัฒนาฝีมือจนชำนาญยิ่งขึ้น

“วิธีการเย็บไม่ยากเลย เพราะว่าเราทำเป็นประจำอยู่แล้ว ดูว่าขึ้นไหนทำแบบไหนถึงจะง่าย แล้วจะสอนเทคนิคพวกแม่ ๆ ด้วย เพราะเราเรียนรู้ปัญหาหมดแล้ว นำสิ่งที่เราเจอมาก่อนมาสอนเขาอีกที ส่วนใหญ่จะเน้นปฏิบัติ เช่น ถ้าสอนเย็บจะเริ่มจากให้เขาลงมือตัดผ้าเอง ให้ดูแบบเองค่อย ๆ บอกสอนไปที่ละขั้นตอน หากเย็บตรงนี้ไม่สวยต้องแก้อย่างไร หรือทำขั้นตอนไหนก่อนเพื่อให้เย็บง่ายขึ้น พอเริ่มเข้าสู่ขั้นที่ 2 เขาจะทำเองได้เลย” นางดวงใจ เล่าอย่างภาคภูมิใจ

จุดยืน...สู่ความยั่งยืน

จากจุดเริ่มต้นที่ต้องการยกระดับมาตรฐานฝีมือแรงงานให้เทียบเท่าโอท็อป ตลอดระยะเวลา 6 เดือนของการเรียนรู้ พบว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดการพัฒนาทักษะฝีมือ มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน เช่น การใช้ความคิดสร้างสรรค์ผลงาน ด้วยการนำกลับมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย การใช้เทคโนโลยีศึกษาเทรนดแพชั่น ใช้เทคโนโลยีเป็นแพลตฟอร์มในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เกิดการพูดคุยสื่อสารระหว่างชาวบ้านมากขึ้นจากการรวมกลุ่ม ‘วิสาหกิจชุมชน ทอเสื้อบ้านโพธิ์ทอง’ ทำให้เกิดกระบวนการคิด การบริหารจัดการกลุ่ม และที่สำคัญผู้ร่วมเรียนรู้ เกิดรายได้เฉลี่ยวันละ 100-400 บาท ขึ้นอยู่กับขั้นตอนของกระบวนการผลิต

นอกจากเม็ดเงินที่เป็นรายได้เสริมให้ครอบครัวแล้ว ระบบความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก ปู่ย่า ตายายในหลายครอบครัวเริ่มดีขึ้น จากการพูดคุยกันระหว่างทำกิจกรรมร่วมกัน และด้วยสัมพันธภาพที่ดีเหล่านี้ ส่งผลให้สุขภาพใจของคนในครอบครัวแข็งแรงขึ้นตามไปด้วย

ในอนาคต อาจารย์รัศมีคาดหวังว่า นอกจากการขายออนไลน์แล้ว การจับตลาดโอท็อปที่เธอกำลังร่วมมือกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัด ทางกลุ่มต้องรักษาจุดยืนเรื่องคุณภาพให้เป็นสากล คือ ‘ขายได้และใช้งานได้จริง’ เพื่อให้ลูกค้ากลับมาซื้อซ้ำ และเกิด Loyalty กับแบรนด์ให้ได้

หากมองในมุมกว้าง โครงการฯ นี้ฉายภาพให้เห็นถึงมิติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชน สิ่งที่เกิดขึ้นในวันนี้ไม่ใช่แค่การมีแบรนด์ ‘ก.กก บึงกาฬ’ เท่านั้น แต่เป็นการมองหา ‘โอกาส’ จาก ‘ฐานทุนชุมชน’ บวกกับจุดแข็งของชุมชนด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ที่เข้ามาเชื่อมต่อกับภาคการผลิตและบริการ กลายเป็นเสน่ห์ของงานคราฟต์จากวิถีชุมชน ถือเป็นความสำเร็จอีกขั้นในการขยายโอกาสทางการตลาดไปสู่ความยั่งยืนของอาชีพในชุมชนต่อไป

โครงการยกระดับหัตถกรรมไทยสู่สากลจังหวัดบึงกาฬ

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางรัศมี อัดผา

โทรศัพท์: 083-378-9393

‘องค์กรเครือข่าย’ คำตอบสุดท้ายของผ้าภูซาง

ศูนย์การศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ข้อค้นพบประการหนึ่งของงานวิจัยและพัฒนาคือ การทำโครงการเดียวไม่สามารถพาชุมชนท้องถิ่นก้าวไปถึงเป้าหมายได้ เพราะหลายชุมชนหลังจบโครงการในปีแรกเพิ่งค้นพบปัญหา หลายชุมชนเพิ่งก่อร่างสร้างตัวเป็นเครือข่าย ขณะที่อีกหลายชุมชน ได้ความรู้ ได้ทักษะ และต้องการพัฒนาต่อยอดเป็นเครือข่าย เพื่อใช้เป็น ‘กลไก’ สำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต

เช่นเดียวกับโครงการที่ดำเนินงานโดยศูนย์การศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอภูซาง หรือ กศน.ภูซาง ที่ทำโครงการพัฒนาอาชีพการผลิตผ้าของสตรีภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ปี 2562 จนเกิดผลลัพธ์การดำเนินงานหลายเรื่อง

เรื่องแรก เกิด ‘กลไก’ การทำงานเพื่อพัฒนาทักษะและยกระดับผ้าทอภูซางที่ประกอบด้วย กศน.ภูซาง ทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณ ความรู้ด้านการทอผ้า และความรู้ด้านตลาดออนไลน์ อำเภอ (โดยนายอำเภอภูซาง) ให้นโยบายข้าราชการในสังกัดใส่ผ้าทอพื้นเมืองของอำเภอ เอื้อเพื่อสถานที่สำหรับจัดฝึกอบรม สนับสนุนเจ้าหน้าที่หากหน่วยงานรับผิดชอบร้องขอ ประชาชนและผู้รู้ชุมชน สนับสนุนความรู้และช่วยเป็นทีมอบรมการทอผ้าให้กับผู้ร่วมเรียนรู้

เรื่องที่สอง เป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้ร่วมเรียนรู้ เกิดการค้นพบผู้รู้ และองค์ความรู้ด้านการทอผ้า อาทิ กลุ่มม้ง กลุ่มสตรีชาวลาว ที่แต่ละชุมชนต่างมีความรู้ และศักยภาพแตกต่างกัน

เรื่องที่สาม ด้านการตลาด ชาวบ้านสามารถขายเสื้อผ้าผ่านการไลฟ์สดแม้จะยังไม่เชี่ยวชาญนักก็ตาม

เรื่องที่สี่ พบกระบวนการและวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของทีมงาน กล่าวคือ ต้องมีการวิเคราะห์บทบาทภารกิจของหน่วยงานสนับสนุน เพื่อหาเป้าหมายหรือระบบสนับสนุนร่วมกัน ขณะที่การทำงานร่วมกับชุมชนต้องสามารถปรับเปลี่ยนได้ โดยนำเป้าหมายของชุมชนเป็นที่ตั้ง และอีกประเด็นที่สำคัญคือ การพัฒนาอาชีพโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่าง คนทำงานต้องทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนทัศนคติของกลุ่มนั้น ๆ

“การต่อยอดโครงการในปีที่ 2 ต้องการพัฒนาให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่าย ‘องค์กรเครือข่ายผ้าภูซาง’ และ ‘ยกระดับทักษะฝีมือ’ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้กลุ่มเดิม”

บทเรียนปีแรกต่อยอดสู่การทำงานปีสอง

แม้จะเกิดผลลัพธ์มากมาย แต่นางเหมือนฝัน ยองเพชร กศน.ภูซาง ผู้รับผิดชอบโครงการฯ บอกว่า หลังจบโครงการฯ ปีแรก มีลูกค้าจากกรุงเทพฯ ออร์เดอร์กระเป่าผ้าใส่ดินสอ 1,000 ชุด ชุดหนึ่งมี 3 ใบ โดยลูกค้าต้องการผ้าทอซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน แต่ปัญหาคือ เราไม่มีข้อมูลว่าแหล่งผ้าอยู่ที่ไหน มีปริมาณเพียงพอหรือไม่ ขณะที่คนตัดเย็บไม่กล้ารับออร์เดอร์ เพราะไม่รู้ว่ามีใครเย็บกระเป่าแบบนี้หรือไม่

จากข้อจำกัดดังกล่าว นำมาสู่การต่อยอดโครงการในปีที่ 2 ที่ต้องการพัฒนาให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่าย หรือ ‘องค์กรเครือข่ายผ้าภูซาง’ และ ‘ยกระดับทักษะฝีมือ’ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้กลุ่มเดิม โดยปีที่ 2 มีการแบ่งผู้ร่วมเรียนรู้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มเก่าและกลุ่มใหม่ โดยกลุ่มเก่า พัฒนาต่อยอดทักษะด้านการตัดเย็บ การตลาดออนไลน์ต่อ ส่วนกลุ่มใหม่จะได้ฝึกทักษะตามต้องการ คือ การตัดเย็บและการออกแบบ นอกจากการฝึกทักษะพวกนี้แล้ว

ยังเน้นเรื่องการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตผ้าในพื้นที่อำเภอภูซาง เพราะปีแรกทำแค่ 2 ตำบล ไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งอำเภอภูซาง ดังนั้นปีที่ 2 จึงนำกลุ่มสตรีทุกตำบลในพื้นที่อำเภอภูซางมาพัฒนาให้เป็นเครือข่ายผู้ผลิตผ้า ให้แต่ละกลุ่มเห็นว่าแต่ละตำบลมีผู้ผลิตผ้าอะไรบ้าง และจะเชื่อมโยงกันได้อย่างไร เช่น วัตถุประสงค์ แรงงาน หรือการตัดเย็บ ให้เขาเห็นภาพร่วมกันทั้งอำเภอ”

โดยก่อนจะพัฒนาทักษะดังกล่าว ทาง กศน.ภูซาง จัดกิจกรรมให้ผู้ร่วมเรียนรู้จาก 5 ตำบล ได้วิเคราะห์ตัวเอง ผ่านเครื่องมือ SWOT เพื่อให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค มีอะไรบ้าง อยู่ตรงไหน และมีอะไรที่ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องการให้ กศน.ภูซาง เข้าไปเติมเต็ม จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาเป็นหลักสูตรเพื่อกลับมาให้ความรู้แก่กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ต่อไป

ค้นหา ‘จุดเด่น’ ในแต่ละพื้นที่

สำหรับผู้ร่วมเรียนรู้จำนวน 75 คน ซึ่งเป็นกลุ่มสตรีที่มีศักยภาพด้านการผลิตผ้าทอที่แตกต่างกัน ตามบริบทของวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มสตรีในตำบลสบงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อซึ่งมีเอกลักษณ์บ่งบอกความเป็นตัวตนในการแต่งกายที่ชัดเจน โดยจะเน้นเสื้อผ้าทอมือ ในขณะที่กลุ่มสตรีในตำบลเชียงแรมมีชื่อเสียงด้านการแปรรูปผ้า และมีร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอเป็นหลักแหล่งอยู่แล้ว หรือกลุ่มสตรีในตำบลทุ่งกล้วย ซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอยู่ถึง 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านคอดยาว และหมู่บ้านใหม่รุ่งทิวี สตรีชาวม้งล้วนมีความรู้และทักษะในการปักผ้าม้ง และการทำผ้าเขียนเทียน เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ส่วนกลุ่มสตรีในตำบลปาสักมีฝีมือเรื่องการดันผ้า มีกลุ่มจักสานหญ้าแฝก ชาวบ้านจึงมีแนวคิดที่จะนำผ้ากับหญ้าแฝกมาเย็บเป็นกระเป๋าถือ มีการดันลายสัญลักษณ์ของจังหวัดพะเยา เช่น นกยูง เต่าปูลู เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ผู้ร่วมเรียนรู้ช่วยกันพัฒนาขึ้น

สำหรับตำบลทุ่งกล้วย มีการทำผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง เป็นการตัดเย็บเสื้อผ้าที่ใช้ผ้าปักม้งมาออกแบบตกแต่ง โดยโครงการฯ จะเข้าไปพัฒนาเรื่องการออกแบบ ผักทำแพทเทิร์น การวัดตัว ตัดเย็บเสื้อผ้า เนื่องจากที่นี่มีทักษะเรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้าผู้หญิงอยู่แล้ว แต่ไม่เคยตัดเย็บเสื้อผ้าผู้ชายจากการที่เราได้โปรโมทโครงการฯ ในปีแรก หมู่บ้านนี้เริ่มเป็นที่รู้จักของหน่วยงานราชการจึงมีคนมาสั่งตัดเสื้อผ้าผู้ชาย เสื้อทำงานผู้ชาย แต่เขายังทำไม่เป็น ทีมเลยคิดหนุนเสริมความรู้ด้านนี้

อีกหมู่บ้านหนึ่งก็จะเด่นเรื่องผ้าเขียนเทียน แต่ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นผ้าผืน ขายยาก และมีราคาค่อนข้างสูง แนวคิดของหมู่บ้านนี้คือการนำวัตถุดิบที่มีอยู่มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น เช่น กระเป๋า พวงกุญแจ ฯลฯ

นางสาวรัชดา แซ่หาง อายุ 41 ปี อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้จากบ้านคอดยาว เล่าถึงภูมิปัญญาประจำหมู่บ้านของเธอว่า บ้านคอดยาวมีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อคือ การเขียนเทียนด้วยมือ ไม่ใช่ตัวบีมหรือแท่นพิมพ์ และผ้าม้ง แต่ข้อจำกัดของชาวบ้านคือ มีช่องทางจัดจำหน่ายทางเดียว คือขายส่งแบบยกโหลให้กับพ่อค้าคนกลาง ทำให้ได้ราคาต่ำ สินค้าไม่มีความหลากหลาย

กำจัดจุดอ่อนด้าน ‘การตลาด’

แม้กระบวนการทำงานจะทำให้เห็น ‘โอกาส’ และเป็นไปได้ ในการ ‘ต่อยอดองค์ความรู้’ ของแต่ละชุมชน แต่สิ่งที่ยังคงเป็นข้อกังวลของผู้ร่วมเรียนรู้และทีมงานคือ การตลาด โดยเฉพาะตลาดออนไลน์ เนื่องจากผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชี่ยวชาญไม่กล้าแสดงออก เนื่องจากพูดภาษาไทยไม่ชัด

“ปีแรกประสบปัญหาเรื่องนี้ค่อนข้างมาก เราเห็นว่าแค่ให้ความรู้ เรื่องการขายออนไลน์ยังไม่พอ ต้องให้เขารู้จักการวิเคราะห์กลุ่มลูกค้า ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก ดังนั้นในปีที่ 2 จึงเสริมเรื่องนี้เข้าไป โดยให้ผู้ร่วมเรียนรู้บันทึกข้อมูลว่าลูกค้าเป็นกลุ่มไหน ต้องการสินค้าประเภทใด นอกจากการวิเคราะห์ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ กิจกรรมที่ต้องฝึกและพัฒนาต่อเนื่องจากปีที่แล้วคือ การไลฟ์ขายสินค้า ซึ่งก็ไม่ง่าย เพราะบางคนไม่เปิดใจ”

นางเหมือนฝัน บอกว่า ทีมงานต้องปรับทัศนคติของชาวบ้านด้วยการอธิบายให้เห็นภาพว่า ถ้าเราไม่ให้ความสำคัญกับการตลาดออนไลน์ รอยขายของอยู่หน้าบ้านอย่างเดียวคงไม่ได้ เพราะช่วงเวลาแบบนี้ไม่มีใครเข้ามาแน่นอน พยายามบอกเขาตลอดว่า สินค้าทุกอย่างที่อยู่ในชุมชนสามารถโพสต์ขายได้ อย่างคนบ้านฮวกที่อยู่ห่างจากตลาดราว 15 กิโลเมตร สถานการณ์แบบนี้ยังไม่มีคนไปซื้อแน่นอน มีหน่อไม้ เห็ด ก็โพสต์ขายให้คนในหมู่บ้าน พอทำบ่อย ๆ เขาก็จะมีความรู้มีทักษะเรื่องการขายเพิ่มขึ้น

นอกจากการอธิบาย อีกแนวทางที่ทีมงานนำมาใช้คือ ‘ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง’ โดยจัดทีมไปถ่ายทอดสดในหมู่บ้าน สาธิตวิธีการไลฟ์ขายของ และให้ชาวบ้านทดลองทำด้วยตัวเอง

“มีคนแชร์ออกไปในกลุ่มอื่นเยอะมาก มีกลุ่มลูกค้าอื่นที่เราไม่รู้จักรวมคอมเมนต์ มาซื้อของ เขาก็เริ่มตื่นตัว เพราะทำแล้วขายได้ พอหลังจากไลฟ์สดครั้งนั้นจบ ก็มีคนเข้ามาติดต่อที่เพจของหมู่บ้าน มาออร์เดอร์สินค้า

เราก็บอกว่าเห็นไหมมันต้องไปต่อเรื่อย ๆ เขาก็โพสต์เข้าเย็น บางวันขายได้ 15 ผืน ตลาดก็เริ่มกว้างขึ้น เดียวนี้ได้ขายตลอด กรณีนี้เราจะนำมาพูดเป็น แรงบันดาลใจให้คนอื่นเห็นว่า จากคนที่ไม่กล้าพูด ไม่เคยขายของออนไลน์ แต่พอได้ลงมือทำและฝึกทำบ่อยเขาก็เริ่มขายได้และขายดีอีกด้วย”

ความรู้เรื่องการตลาดที่ได้รับ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้เริ่มต้นตัวหันมา ปรับใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์มากขึ้น โดยปัจจุบันหันมาจำหน่ายผ่าน ระบบออนไลน์มากขึ้น

นางรัชดา บอกว่า ตั้งแต่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 2019 คนเริ่มหันมาซื้อของออนไลน์มากขึ้น ปัจจุบันหันมาไลฟ์สด ขายบนเฟซบุ๊กมากขึ้นถึงจะยังไม่เก่ง แต่ก็ถือเป็นช่องทางขายใหม่ที่ทำให้ เราค้นพบศักยภาพของตัวเอง จากแต่ก่อนที่อยู่บ้านเลี้ยงลูกเฉย ๆ ตอนนี้ เราก็เริ่มมาไลฟ์สดขายผ้า มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 3,000-5,000 ต่อ เดือน นอกจากนี้เธอยังใช้ความสามารถของตนเองช่วยเหลือคนในชุมชน ที่ขายออนไลน์ไม่เก่ง ด้วยการเป็นตัวแทนจำหน่าย โดยไลฟ์สดผ่านเพจ เฟซบุ๊กกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายบ้านคอดยาว

เชื่อมโยงเครือข่ายคนทอผ้าภูซาง

2 ปี 2 โครงการ บวกกับประสบการณ์เดิมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ทำให้ กศน.ภูซาง ดำเนินโครงการฯ ไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้คือ ‘เครือข่าย คนทอผ้าภูซาง’

จากจุดเริ่มต้น คือ ค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ที่กำลังประสบความยาก ลำบากเรื่องรายได้จากการประกอบอาชีพ ค้นความรู้และรู้หา ‘วิธีการ’ และ ‘แนวทาง’ ในการถ่ายทอดความรู้ ศึกษา และวิเคราะห์เครือข่ายเพื่อ ชักชวนเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน รวมไปถึงนำเทคโนโลยี และความรู้ใหม่ ๆ เข้ามายกระดับศักยภาพ หรือที่เรียกว่า Up Skill ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่

ทั้งหมดทั้งหมด ก็เพื่อให้ชาวบ้านได้มีโอกาสสัมผัสตาอ้าปาก มีอาชีพ มีรายได้ ขณะที่คนทำงานเอง ก็ได้ทักษะและวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงานกับ ชุมชน

“ตอนนี้เรามีพื้นที่ให้เขาได้มาร่วมเตรียมตัวขายของ มีทั้งเพจผ้า ภูซาง และตลาดผ้าภูซางซึ่งเป็นกลุ่มเฟซบุ๊กเพื่อขายของ เรามีกลุ่มไลน์ไว้ ให้เขาได้โชว์ของกัน ซึ่งก็มีอยู่หลายครั้งที่ชาวบ้านก็จะไปติดต่อกันเองว่า จะนำวัตถุดิบที่มีไปต่อยอดเป็นสินค้าอะไร”

และนี่คือ ภาพของการเชื่อมโยงเครือข่าย สิ่งที่เหลือต่อจากนี้คือ การพัฒนาให้ ‘กลไกและเครือข่าย’ ที่กำลังเกิดขึ้นใหม่มีความสามารถ และศักยภาพในการขับเคลื่อนชุมชนได้ด้วยตัวเอง

โครงการยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าภายใต้ตราสินค้า “ผ้าภูซาง”

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางเหมือนฝัน ยอดเพชร

โทรศัพท์: 097-924-2728

ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ตำบลสนามคลี เมืองสองแคว

กองส่งเสริมการบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลสนามคลี อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก นอกจากจะเป็นชุมชนเกษตรกรรมแล้ว ชุมชนแห่งนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อย่างวัดสนามคลี และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติบึงบัว เช่น การล่องแพรอบบึงบัว เพื่อพักผ่อนและชมวิถีการเลี้ยงควาย การเช่าเรือถีบปั่นชมบึงที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนไม่น้อย แต่ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ชุมชนแห่งนี้จึงประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจไม่ต่างจากจังหวัดอื่น

นางสาวศศิวิมล คำเมือง รักษาการหัวหน้างานจัดการโครงการและฝึกอบรม กองส่งเสริมการบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า โจทย์ของตำบลสนามคลีคือ จำนวนคนว่างงานเพิ่มขึ้นด้วยภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้ของคนในชุมชนส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างทำนาและเกษตรกรรมที่ทำได้เพียงปีละไม่กี่เดือนเท่านั้น การส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนจึงเป็นทางออกหนึ่ง โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ผู้ว่างงานผู้มีรายได้น้อย และผู้สูงอายุในพื้นที่จำนวน 50 คน ซึ่งจากการค้นหาทุนชุมชน พบว่า ตำบลสนามคลีมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตัดเย็บกระเป๋าคู่ที่มีคุณภาพและได้รับการยอมรับจากผู้ซื้อทั้งในและนอกพื้นที่มานานหลายปี ขณะที่มีคนเย็บผ้าเป็นเพียง 10 คนเท่านั้น ผลลัพธ์ที่ไม่มีความหลากหลาย ไม่โดนใจผู้บริโภค และที่สำคัญคือการระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้กลุ่มไม่สามารถออกร้านจำหน่ายสินค้าได้ เธอจึงนำต้นทุนที่มีอยู่มาทำโครงการพัฒนาทักษะอาชีพงานฝีมือตัดเย็บกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ตัดเย็บจากผ้า สร้างโอกาสการจ้างงานในชุมชน ตำบลสนามคลี อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

“โจทย์ของตำบลสนามคลี คือ จำนวนคนว่างงานเพิ่มขึ้นด้วยภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้ของคนในชุมชนส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างทำนาและเกษตรกรรมที่ทำได้เพียงปีละไม่กี่เดือนเท่านั้น การส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนจึงเป็นทางออกหนึ่ง”

หลักสูตรที่ตอบโจทย์ ‘ทำได้-ขายได้’

นางสาวศศิวิมล ระบุว่า กลุ่มวิสาหกิจมีฝีมือในการตัดเย็บที่ประณีต แต่การออกแบบลวดลายกระเป๋าไม่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง จึงอยากช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดความแตกต่าง โดยผู้ร่วมเรียนรู้สามารถทำได้เองด้วยอุปกรณ์กับวัตถุดิบที่หาได้ไม่ยาก และราคาไม่แพง

สำหรับกระบวนการเรียนรู้ ผู้ร่วมเรียนรู้และทีมงานเลือกพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3 อย่าง คือ กระเป๋าผ้า หมวกผ้า และถุงผ้าใส่แก้วเยติ แต่เพิ่มเทคนิคใหม่เรื่องการย้อมผ้าสีธรรมชาติด้วยเทคนิคการย้อม Eco Print เข้าไป เพราะนอกจากเป็นเทคนิคที่ใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น มาเป็นตัวให้สีและลวดลายบนผืนผ้าด้วยขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อนแล้ว ผ้าย้อมสีธรรมชาติที่ได้จะให้สีและลวดลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอีกด้วย

‘เรียนรู้’ สู่การปรับเปลี่ยน

นางศศิวิมล เล่าต่อว่า เนื่องจากกลุ่มคนที่ว่างงานหรือมีรายได้น้อย กับกลุ่มผู้สูงอายุจะเรียนรู้ได้ช้าเร็วแตกต่างกัน การฝึกอบรมครั้งแรก ๆ จึงใช้เวลาทำความเข้าใจต่างกัน บางคนใช้เวลาสั้น บางคนใช้เวลานาน ภาพที่เกิดขึ้นคือ ผู้อบรมเริ่มมีความสนใจหรือความรู้อีกส่วนน้อยลง ไม่แสดงความคิดเห็น หลายคนขอลากลับบ้านก่อนเวลา การอบรมครั้งต่อมา ทีมงานจึงแยกกลุ่มผู้สูงอายุกับกลุ่มคนว่างงานและผู้มีรายได้น้อยออกเป็น 2 กลุ่ม กำหนดให้มีวิทยากรและผู้ช่วยวิทยากรประจำกลุ่มเข้าไป ‘สังเกตอาการ’ และ ‘ช่วยเหลือ’ เป็นรายบุคคล ขณะเดียวกันก็มีการเพิ่ม “เทคนิคการอบรม” ที่ได้จากทีมหนุนเสริมทางวิชาการ ตั้งแต่การให้วิทยากรรับทราบข้อมูลของผู้ร่วมเรียนรู้ ปรับเนื้อหาและวิธีการสอนให้ตรงกับงาน ออกแบบให้มีการ ‘ทดลองนำเสนอ’ ก่อนการสอนจริงทุกครั้ง

สิ่งสำคัญคือ การเรียนรู้ไปทีละขั้นตอน เพื่อให้ทุกคนสามารถเรียนรู้ และเกิดทักษะที่ปฏิบัติได้จริง ซึ่งผลลัพธ์จากความใส่ใจกับความรู้สึของผู้ร่วมเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ของผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งระดับบุคคลและภาพรวมเต็มไปด้วย ‘พลัง’ และ ‘ความร่วมมือ’ แล้ว ยังช่วยเสริมเทคนิคการอบรมเชิงพื้นที่ให้กับกองส่งเสริมการบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ด้วย

“พอเราให้เขียนบนกระดาน ให้แสดงความคิดเห็น ก็เริ่มเห็นการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมเรียนรู้ มีการชวนคุย การแซว กล้าแลกเปลี่ยนมากขึ้น จากเดิมที่ผู้ร่วมเรียนรู้อาจจะมาอบรมตามหน้าที่ ก็เริ่มไวใจและยอมรับเรา ในอีกด้านหนึ่ง วิทยากรที่เป็นเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยก็เริ่มเห็นความสำคัญของการประเมินศักยภาพผู้เรียน มีการปรับเนื้อหาทฤษฎีและปฏิบัติให้สอดคล้องกับผู้ร่วมเรียนรู้ ขณะที่ทีมงานเองก็ได้เรียนรู้เทคนิคการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้” นางสาวศศิวิมล เล่าถึงกระบวนการทำงาน

ผลิตภัณฑ์ใหม่ สู่ความหวังใหม่

นางสาวประภัสสร เกตุแก้ว อายุ 35 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไป ผู้ร่วมเรียนรู้เล่าว่า โครงการฯ นี้ทำให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะการย้อมสีธรรมชาติด้วยเทคนิค Eco Print ที่มีการรวมกลุ่มกัน 20 คน โดยเมื่อย้อมเสร็จแล้วส่วนหนึ่งจะขายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และอีกส่วนหนึ่งจะนำมาตัดเย็บเป็นกระเป๋าผ้า หมวกผ้า และถุงผ้าใส่แก้วเยติ ตามทักษะความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากโครงการฯ

“โครงการฯ นี้ทำให้เรามีความรู้เพิ่มขึ้นทั้งเรื่องผ้า การตัดเย็บ ไปจนถึงการคำนวณต้นทุนที่ต้องรวมค่าแรงซึ่งเราไม่เคยคิดมาก่อน และเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติที่ทำให้รูปร่างของต้นไม้อะไรที่นำมา ย้อมผ้าได้ ย้อมแล้วให้สีอะไร เช่น สะเดาให้สีแดง เปลือกขนุนให้สีเหลือง รวมถึงใบไม้ชนิดต่าง ๆ ก็สามารถทำให้ผ้าย้อม Eco Print เกิดเป็นลวดลายที่ไม่เหมือนใคร เพราะเป็นผลงานจากความคิดของเรา”

ด้าน นางสาวสายสุนีย์ มัธยมพันธ์ อายุ 62 ปี ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตัดเย็บกระเป๋าผ้า ตำบลสนามคลี อำเภอบางกระทุ่ม ผู้ร่วมเรียนรู้ กล่าวเสริมว่า นอกจากความรู้ที่ได้จากวิทยากรทั้งเรื่องการย้อมผ้า และผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ รวมไปถึงแนวทางการบริหารจัดการธุรกิจด้านต่าง ๆ แล้ว เสียงตอบรับที่มีต่อผลิตภัณฑ์คือ สิ่งที่เขาเชื่อมั่นว่าผลิตภัณฑ์จากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ จะเป็นสินค้าที่ได้รับความสนใจจากลูกค้าอย่างแน่นอน

“เมื่อเร็ว ๆ นี้ กลุ่มได้นำกระเป๋าผ้าย้อมสีธรรมชาติด้วยเทคนิค Eco Print ไปทดลองขายที่จังหวัดอุดรธานีปรากฏว่าขายได้เกือบหมด แม้ว่าที่ตั้งราคาไว้สูงถึงใบละ 650 บาท จากกระเป๋าแบบเดิมที่ขายอยู่ที่ใบละ 350 บาท ดีใจมากที่ผลิตภัณฑ์ของเราได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ในอนาคตอยากทำผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติมาขายเพิ่ม ซึ่งตอนนี้ได้มีการพูดคุยกับกลุ่มย้อมผ้าที่กำลังจะเกิดขึ้นในเบื้องต้นแล้ว”

มหาวิทยาลัยกับงานพัฒนากักขยะอาชีพ

นอกจากความสำเร็จที่ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้มองเห็นศักยภาพในตัวเอง เห็นเป้าหมายของการพัฒนากักขยะอาชีพ รวมถึงเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ทั้งจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและจากกลุ่มย้อมผ้าที่เป็นรายได้หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจในชุมชนแล้ว ‘กลไกการทำงาน’ ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับเทศบาลตำบลสนามคลี ในการเข้ามาหนุนเสริมการพัฒนาคนในชุมชนก็เป็นอีกหนึ่งความสำเร็จด้วยเช่นกัน

“ความสำเร็จที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้มาจากการได้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่เปิดโอกาสให้ทีมงานเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงานกับชุมชนที่ลึกซึ้ง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ และทีมหนุนเสริมทางวิชาการคอยให้คำปรึกษาแนะนำและให้ข้อคิดเห็นดี ๆ ตลอดโครงการ ทำให้เกิดการดำเนินงานที่ช่วยให้ชุมชนเติบโตและผลักดันบุคลากรของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาตัวเองให้มีศักยภาพมากขึ้น”

วันนี้แม้โครงการฯ จะจบไปแล้ว แต่นางสาวศศิวิมล ยืนยันว่า ทีมงานจะพัฒนาผู้ร่วมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเดินทางหรือกับหน่วยงานในตำบลบางกระทุ่มเกี่ยวกับการอบรมให้ความรู้กับคนในพื้นที่ ทั้งการบริหารจัดการกลุ่ม การคิดต้นทุน การตลาดออนไลน์ ภายใต้อุปสงค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่คณะทำงานจะเข้ามาขับเคลื่อนงานให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

โครงการพัฒนากักขยะอาชีพงานฝีมือตัดเย็บกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ตัดเย็บจากผ้าสร้างโอกาสการจ้างงานในชุมชน ตำบลสนามคลี อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวศศิวิมล คำเมือง

โทรศัพท์: 055-968-628, 083-071-4975

ยกระดับแรงงานนอกระบบ ด้วยผ้าไหมอีสานสี่ธรรมชาติ

มูลนิธิวิญญูชุมชน จังหวัดสุรินทร์

ความมุ่งมั่นของมูลนิธิขวัญชุมชนและความร่วมมือของเครือข่ายผู้นำชุมชนจารพัด จังหวัดสุรินทร์ ที่ร่วมมือร่วมใจกันทำโครงการเตรียมความพร้อมสู่ตลาดแรงงานสร้างสรรค์กลุ่มแรงงานนอกระบบขาดโอกาสในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ปี 2562 เพื่อฝึกทักษะการทอผ้าผ่าน 4 โมดูล คือ

โมดูลที่ 1 การเรียนรู้เรื่องตัวตนของตนเอง และการวางแผนการเงิน

โมดูลที่ 2 ทักษะการย้อมสีธรรมชาติให้ได้มาตรฐาน

โมดูลที่ 3 การวางแผนโมเดลธุรกิจเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจผ้าไหม

โมดูลที่ 4 การตลาดออนไลน์

กระบวนการเรียนรู้จากโครงการฯ ยังช่วยฟื้นฟูภูมิปัญญาโบราณของชุมชนเขมรอีสานใต้ ทั้งการย้อมครั้ง ย้อมเข ย้อมประโหด ยังเกิดการพัฒนาปรับประยุกต์ลวดลายใหม่ ๆ ขึ้นในชุมชน เช่น ลายดาวล้อมเดือน ลายโกญเหนียง หรือลายหนอนไหมที่มีรูปลักษณะทันสมัยมากขึ้น ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ 50 คน สามารถสร้าง ‘คุณค่า’ และ ‘มูลค่าเพิ่ม’ ผ้าไหมให้มีราคาสูงขึ้น จากราคาปกติ 1,300 บาทต่อผืน เป็นผืนละ 2,500-4,500 บาท

กล่าวได้ว่า ผ้าไหมทอมือย้อมสีธรรมชาติแห่งตำบลจารพัด ไม่เพียงถูกถักทอด้วยความหวังในการมีรายได้หล่อเลี้ยงชีวิต แต่เส้นใยไหมที่เชื่อมโยงเกี่ยวพันยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นและเข้มแข็งของชุมชน

“กระบวนการเรียนรู้จากโครงการฯ ยังช่วยฟื้นฟูภูมิปัญญาโบราณของชุมชนเขมรอีสานใต้ เกิดการพัฒนาปรับประยุกต์ลวดลายใหม่ ๆ ขึ้นในชุมชน ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มผ้าไหมให้มีราคาสูงขึ้น”

ฟื้น ‘คุณค่า+ราคา’ ผ้าไหมสุรินทร์

และเพื่อให้การส่งต่อองค์ความรู้ด้านการทอผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติเกิดความยั่งยืน ปีนี้นางสุภาพร ทองสุข มูลนิธิขวัญชุมชน จึง ‘ขยายผล’ การทำงานด้วยการทำโครงการส่งเสริมการประกอบการผ้าไหมสร้างสรรค์ในกลุ่มแรงงานนอกระบบขาดโอกาสและขาดแคลนทุนทรัพย์สู่ตลาดเป็นธรรมพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

“ต้นทุนการผลิตผ้าไหมเฉลี่ยผืนละ 1,900 บาท แต่ขายได้เฉลี่ยเพียงผืนละ 1,500 บาทหรือต่ำกว่า คือขาดทุน 400 บาทต่อผืน หากครัวเรือนที่ผลิตผ้าไหมสามารถผลิตผ้าได้เฉลี่ย 100 ผืนต่อปี นั่นเท่ากับว่าตัวเลขการขาดทุนสะสมต่อปีเฉลี่ยแล้วราว 40,000 บาท และหลายครอบครัวมีหนี้สินจากการกู้ยืมเงินมาซื้อวัตถุดิบสำหรับทอผ้า คิดว่าโครงการฯ นี้ น่าจะช่วยคลี่คลายปัญหานี้ลงได้บ้าง” นางสุภาพร บอก

สำหรับปีนี้ผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งสิ้น 90 คน เป็นแรงงานนอกระบบในวัยทำงาน ผู้สูงอายุ ผู้ว่างงานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เยาวชนนอกระบบ และคนพิการ ในพื้นที่ตำบลจารพัดและตำบลหนองเหล็ก อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

นางสุภาพร บอกว่า เธอใช้ประสบการณ์ปีที่แล้วที่ได้เรียนรู้จากทีม หนุนเสริมทางวิชาการ ชาวผู้ร่วมเรียนรู้วางเป้าหมายชีวิตและวิเคราะห์ สายพานอาชีพ เช่น วัตถุประสงค์ที่ใช้ประกอบการทอผ้ามีอะไรบ้าง การคำนวณ ค่าใช้จ่ายและต้นทุน ทั้งการใช้เส้นไหม การมัดลาย การย้อม การทอ ค่าแรง และวิธีการจัดจำหน่าย รวมทั้งปรับแนวคิดให้ผู้ร่วมเรียนรู้เห็นความสำคัญ ของการใช้สีย้อมผ้าจากวัตถุดิบธรรมชาติ แทนการย้อมแบบเดิมที่ใช้ สารเคมี ในรูปแบบ ‘การขวนคิด เรียนรู้ และพาทำ’ เพื่อให้รู้ว่าพวกเขา อยู่ส่วนไหนของสายพานการผลิตผ้า เช่น ผู้ทอ หรือผู้ย้อม ทำให้เขาสามารถ กำหนดทิศทางการเองได้ เช่น ถ้าเขาเป็นผู้ย้อม แล้วหันมาใช้สีธรรมชาติ จากวัตถุดิบที่มีอยู่รอบบ้าน ก็จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการผลิต และยังเพิ่ม กำไรให้กับผ้าไหมได้อีกด้วย

ใช้แนวคิดธุรกิจที่ยั่งยืนสร้างการเรียนรู้ ให้ชุมชน

มูลนิธิขวัญชุมชนใช้แนวคิดธุรกิจที่ยั่งยืน (Triple Bottom Line Impact 3 Ps) มาเป็นแนวคิดในการวางแผนการทำงาน คือ 1. ผลกระทบ ต่อโลกหรือสิ่งแวดล้อม (Planet) 2. คน (People) หมายถึงการยกระดับ คุณภาพชีวิตของช่างทอผ้า และ 3. กำไรหรือทุน (Profit) หมายถึง ความยั่งยืนทางการเงิน เช่น รายได้ของช่างทอผ้าหรือวิสาหกิจชุมชน ที่สะท้อนการสร้างงานในชุมชน

โครงการฯ ได้จัดการเรียนรู้ ยกระดับทักษะ และสร้างมุมมอง ความคิดใหม่ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ตั้งแต่ต้นทางการผลิต เช่น การย้อมผ้าด้วย สีธรรมชาติ การมัดย้อม และการทอผ้า ด้วยกรรมวิธีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการประกันค่าแรงให้คนทอผ้าไหม เพื่อกระตุ้นให้ช่างทอผ้าตื่นตัวเพื่อ พัฒนาผลิตภัณฑ์และทักษะฝีมือของตนเอง การส่งเสริมการขายออนไลน์

ทดลองเชื่อมโยงกับตลาดใหม่ที่สามารถขายในราคาที่สูงขึ้น มีการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมผสมฝ้าย ซึ่งมีกระบวนการทอไม่ซับซ้อน ใช้ระยะเวลาทอ สั้นลง รวมถึงการจัดการการเงินในครัวเรือน

นอกจากนี้ ยังพัฒนา ‘กระบวนการคิด’ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิด ความมั่นใจในตนเอง สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปปรับปรุง กระบวนการผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ในกลุ่มของตนเอง เป็นการสร้าง โอกาสทางรายได้ ช่วยลดหนี้ครัวเรือน และทำให้มีเงินเก็บออมมากขึ้น

ทดลอง เรียนรู้ ลงมือทำ ไม่กลัวความผิดพลาด

การย้อมผ้าสีธรรมชาติ สีแดงมาจากไม้ฝาง สีเหลืองมาจากใบ ยูคาลิปตัส และสีครามมาจากใบมะม่วง ทั้งหมดเป็นพืชที่หาได้ใกล้ตัว ที่หลายคนไม่เคยรู้มาก่อน นางจรรยา โอษฐงาม อายุ 54 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ ที่ประกอบอาชีพทอผ้าไหมมานานกว่า 30 ปี บอกว่า เธอมีปัญหาด้าน สุขภาพ และอยากปลดหนี้สินที่มีอยู่ ที่ผ่านมาเธอทอผ้าไหมด้วยตัวเอง ตั้งแต่การย้อมผ้า มัดผ้า และทอผ้า โดยย้อมผ้าด้วยสีเคมีมาตลอดชีวิต สูดดมกลิ่นสารเคมีจากการใช้ยาฟอกสีเข้าไปสะสมในร่างกาย ทำให้มีอาการ คลื่นไส้ อาเจียน และรู้สึกอ่อนเพลียบ่อยครั้ง ‘โอกาส’ ที่ได้รับครั้งนี้ทำให้ เธอได้เรียนรู้แนวคิดใหม่ ๆ คือ การมองหาสิ่งใกล้ตัวเพื่อนำมาพัฒนา การทอผ้าไหมของตนเอง ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ เธอเรียนรู้ที่จะ ‘คิด’ และ ‘ลงมือทำ’ จากความรู้พื้นฐานที่มี โดยไม่กลัว ความผิดพลาด

“เราไม่เคยรู้ว่าต้นไม้ย้อมสีได้ หลังจากนั้นก็เริ่มสังเกตสิ่งที่อยู่รอบตัว แล้วยังมีดอกงานเยอะ เลยไปซื้อเส้นไหมมาลองทำดูว่าจะย้อมติดหรือไม่ นำดอกงานมาแช่น้ำแล้วนำเส้นไหมแช่ลงไป ครั้งแรกเอาไปต้ม (ย้อมร้อน) ต่อมาทดลองทำแบบย้อมเย็น ก็ได้ผล ไม่ต้องนั่งเฝ้า และสีติดง่ายมาก”

จากผ้าทอย้อมสีเคมีขายได้ฝืนละประมาณ 1,400 บาท แต่ผ้าทอย้อมด้วยสีธรรมชาติขายผ่านกลุ่ม ฝืนหนึ่งขายได้สูงถึง 2,500 บาท ทำให้เธอมีรายได้เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว จากที่เคยกู้เงินมาใช้หมุนเวียนในการทอผ้า 10,000 บาท ดอกเบี้ยสูงขึ้นมาถึง 5,000 บาท นำมาสู่วิถีกิจการทอผ้าเพื่อใช้หนี้ จ่ายดอกเบี้ยเท่าไรก็ไม่หมด ไม่มีเงินเหลือเก็บสำหรับดูแลตัวเอง

“ทำงานเหมือนเดิมทุกอย่าง แต่ไม่ต้องใช้เงินซื้อสีเคมีมาย้อมผ้า นอกจากสุขภาพจะดีแล้ว รายได้ก็ดีขึ้นด้วย จากเดิมเมื่อรายได้ไม่พอก็ต้องหาหยิบยืม เสียดอกเบี้ยร้อยละ 5 ร้อยละ 10 ก็ต้องเอา การยืมเงินคนอื่นก็เหมือนกับเราทอผ้าขายแล้วเอาเงินไปใช้หนี้ สุดท้ายย้อมผ้าแทบตายไม่เหลืออะไรเลย”

มาตรฐานการผลิตผ้าไหมสร้างสรรค สู่มาตรฐานชีวิตที่ยั่งยืน

จำนวนรายรับไม่ได้เป็นตัววัดคุณภาพชีวิตเสมอไปหากขาดการออมเพื่ออนาคต โครงการฯ นี้จึงสนับสนุนให้ผู้ร่วมเรียนรู้จัดตั้ง ‘วิสาหกิจผ้าไหมสร้างสรรคเพื่อการผลิต การออมทรัพย์ และสวัสดิการ’ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์ในระยะยาว ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 40 คน กำหนดให้มีการออมเดือนละ 100 บาท เป็นการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งช่วยยกระดับราคาผ้าไหมสีธรรมชาติ ทำให้ไม่เกิดการขายตัดราคากันเอง เช่น การซื้อวัตถุดิบจากชุมชน การย้อมสีธรรมชาติ การตรวจสอบคุณภาพการทอ การจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน การกำหนดชั่วโมงทำงานทอผ้าไหม การกำหนดราคากลางของกลุ่ม ถือเป็นมารวมมาตรฐานการผลิตผ้าไหมสร้างสรรคเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับผ้าไหมได้อย่างมีแบบแผนและเป็นรูปธรรม

“การออมของกลุ่มทำให้เรามีเงินเก็บและมีช่องทางกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ ดอกเบี้ยที่จ่ายไปเข้ากลุ่ม ผลกำไรก็คืนกลับมาเป็นส่วนแบ่งให้สมาชิกในกลุ่ม ซึ่งก็คือตัวเราด้วย” นางจรรยา กล่าว

นางสุภาพร เสริมว่า เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มช่างทอผ้าอย่างต่อเนื่อง มูลนิธิขวัญชุมชนวางแผนประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชน เพื่อขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อขอมาตรฐานรับรองความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเครือข่ายคนรุ่นใหม่ทำงานคราฟต์ เช่น โพล์ก ชาร์ม (Folk Charm) ผู้ประกอบการที่มีแนวคิดการทำธุรกิจแบบยุติธรรมและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาอาชีพได้อย่างมั่นคง และช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับช่างทอผ้า ช่วยยกระดับงานผ้าทอสุรินทร์ให้เป็นงานคราฟต์ไทยที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในตลาดงานผ้า ในอนาคตสามารถส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศและตลาดเฉพาะกลุ่มผู้ซื้อได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2 ปีกับความมุ่งมั่นพัฒนาทักษะอาชีพการทอผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติของมูลนิธิขวัญชุมชน ที่ไม่ได้มุ่งเป้าไปที่อาชีพหรือรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นการเป็นผู้ประกอบการผ้าไหม การออมเงินและสวัสดิการต่าง ๆ รวมถึงการประสานภาคีเครือข่ายในจังหวัดให้ช่วยสานต่อสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้คนในชุมชนอยู่ดีและมีสุขนั่นเอง

**โครงการส่งเสริมการประกอบการผ้าไหมสร้างสรรคในกลุ่ม
แรงงานนอกระบบขาดโอกาสและขาดแคลนทุนทรัพย์
สู่ตลาดเป็นธรรมพื้นที่จังหวัดสุรินทร์**

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสุภาพร ทองสุข

โทรศัพท์: 081-790-5876

DIY พวงกุญแจขอโอกาส ไม้กวาดสะอาดใจ

วิทยาลัยชุมชนหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

พวงกุญแจฉลาม ดอกฝ้าย และไม้กวาดจิว ของชำร่วยที่เย็บปักถักร้อยด้วยสองมือของผู้ต้องโทษในเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู แม้จะไม่ใช้สินค้าที่มีค่าแรงสูง แต่กลับมากไปด้วยคุณค่าและความหมาย

ผู้ต้องโทษเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภูส่วนใหญ่ได้รับโทษด้วยคดียาเสพติด มีฐานะยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ โดยมีกำหนดโทษตั้งแต่ 5 เดือนจนถึงตลอดชีวิต ซึ่งผู้ต้องโทษแรกเข้ามักประสบปัญหาด้านสุขภาพจิต บางคนมีภาวะซึมเศร้า ไม่เห็นคุณค่าในชีวิต **อาจารย์พัชรนันท์ วงศ์พันธ์** วิทยาลัยชุมชนหนองบัวลำภู จึงทำโครงการพัฒนาทักษะอาชีพผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู ผ่านหลักสูตรการฝึกทักษะอาชีพ การผลิตไม้กวาดดอกหญ้าจิว ไม้กวาดทางมะพร้าวจิว พวงกุญแจไม้กวาดดอกหญ้า พวงกุญแจไม้กวาดทางมะพร้าว พวงกุญแจฉลามไฮโบดอนท์ และกระเป๋าทอหยิน เพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำ

ดิงภาคีเครือข่ายร่วมฝึกทักษะอาชีพ

อาจารย์พัชรนันท์ เล่าว่า วิทยาลัยชุมชนหนองบัวลำภูทำงานร่วมกับเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภูมาตั้งแต่ปี 2545 โดยจัดทำห้องเรียนเสริมทักษะอาชีพพระยะสันหลายอาชีพ แต่ด้วยงบประมาณที่จำกัดจึงเน้นไปที่การบรรยายมากกว่าการลงมือปฏิบัติ หรือมีอุปกรณ์ให้ทดลองทำเพียงเล็กน้อย ต่างจากโครงการของ กสศ. ที่สนับสนุนให้ทำผลิตภัณฑ์ออกมาจำหน่ายได้จริง จึงมองเห็นโอกาสที่ผู้ต้องโทษได้ฝึกทักษะอาชีพอย่างจริงจัง แต่ที่สำคัญที่สุดคือ อยากรู้ให้ผู้ต้องโทษเห็นคุณค่าในตัวเอง สามารถสร้างรายได้ซึ่งแม้จะเพียงเล็กน้อย ก็เป็นความภูมิใจว่าเขาทำได้

เนื่องจากพื้นที่เรียนรู้อยู่ในเรือนจำ การคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้จึงใช้วิธีสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ที่ต้องการเรียนรู้จริงจำนวน 50 คนเพื่อเป็น **‘วิทยากรแกนนำ’** ส่งต่อองค์ความรู้ให้แก่เพื่อน ๆ ในเรือนจำซึ่งมีมากกว่า 3,000 คน โดยชักชวนภาคีเครือข่ายเข้าร่วมให้ความรู้ เช่น นักเรียนจากโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นที่มีสถาบันอุดมศึกษาเป็นทีมหนุนเสริมทางวิชาการ (U-School Mentoring) และนักศึกษาจากโครงการ 1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย (University to Tambon: U2T)

นางสาวเมษา หลงนุชาติ นักเรียนโรงเรียนสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น (U-School Mentoring) เล่าว่า ตอนแรกที่เข้าไปในเรือนจำก็รู้สึกกลัวเหมือนกัน แต่พี่ ๆ เขาเป็นกันเอง ตอนฝึกจะมีการแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 8-10 คน ค่อย ๆ พาพี่ ๆ เขาทำไปทีละขั้นตอน รู้สึกดีใจที่ได้แบ่งปันความรู้ให้คนอื่น ถือเป็นประสบการณ์ที่ดีที่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่น

“พวงกุญแจจิวเป็นงานที่ต้องใช้ความประณีตสูงมาก ผู้ต้องโทษบางคนไม่เคยจับเข็มและด้ายมาก่อน แต่ทุกคนก็พยายามฝึกฝีมือนจนก้าวสู่การเป็นวิทยากรแกนนำได้ถึง 30 คน ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อน ๆ ในเรือนจำที่สนใจมากกว่า 150 คน ส่วนอีก 20 คนที่เหลือยังฝึกทำผลิตภัณฑ์ที่ตนเองถนัดอย่างต่อเนื่อง”

“พวงกุญแจจิวเป็นงานที่ต้องใช้ความประณีตสูงมาก ผู้ต้องโทษบางคนไม่เคยจับเข็มและด้ายมาก่อน แต่ทุกคนก็พยายามฝึกฝีมือนจนก้าวสู่การเป็นวิทยากรแกนนำได้ถึง 30 คน ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อน ๆ ในเรือนจำที่สนใจมากกว่า 150 คน”

นักศึกษาโครงการ U2T เล่าว่า ทีมเข้าไปให้ความรู้เรื่องการตลาด และธรรมเนียมของผู้บริโภค เพื่อให้เขาเห็นทิศทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ว่า ควรไปในทิศทางใด มีการคิดออกแบบโลโก้เพื่อสร้างแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ โดยตั้งเป้าจะวางขายทางเพจเฟซบุ๊กคนกำแพง และในอนาคตจะวางขายเพิ่มใน Shopee หรือ Lazada

พวงกุญแจแห่งโอกาส

นายฐิติ (นามสมมติ) อายุ 33 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า ตอนแรกที่ฝึกทำคอนข้างยาก แต่ก็เปิดใจเรียนรู้จนได้ผลงานชิ้นแรกซึ่งแม้จะไม่สวยงาม แต่ก็ภูมิใจที่ทำได้ พยายามฝึกทำบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญ ตอนนี้มีมือของเขาก้าวหน้าถึงขั้นเป็นแกนนำถ่ายทอดความรู้การทำพวงกุญแจจิวให้เพื่อน ๆ ไปแล้ว 2-3 รุ่น รุ่นละประมาณ 40 คน ซึ่งทำให้เขาเห็นคุณค่าของตนเองและเห็นแนวทางการประกอบอาชีพของตนเองในอนาคต

เช่นเดียวกับ นายทินกร (นามสมมติ) อายุ 25 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่าการสอนเพื่อน ๆ ทำพวงกุญแจ นอกจากจะทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าในตัวเอง เขายังตั้งใจว่าจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ

“การฝึกอาชีพยังช่วยปรับกระบวนการคิด มีสมาธิ ไม่ฟุ้งซ่าน และเห็นช่องทางการประกอบอาชีพแบบสุจริต คิดว่าจะไม่หันไปกระทำ ความผิดซ้ำอีกแล้ว” นายพล (นามสมมติ) อายุ 25 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าเสริม

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์จากฝีมือผู้ต้องโทษทั้งหมดเริ่มมีการจำหน่ายแล้วในราคา 29-39 บาท เดือนแรกที่เปิดขายพบว่า มีผู้สนใจสั่งซื้อเป็นของฝากของชำร่วยกว่า 200 ชิ้น โดยผู้ต้องโทษจะได้ค่าแรงชิ้นละ 10 บาท ส่วนรายได้ที่เหลือจะเก็บไว้เป็นทุนซื้ออุปกรณ์ต่อไป

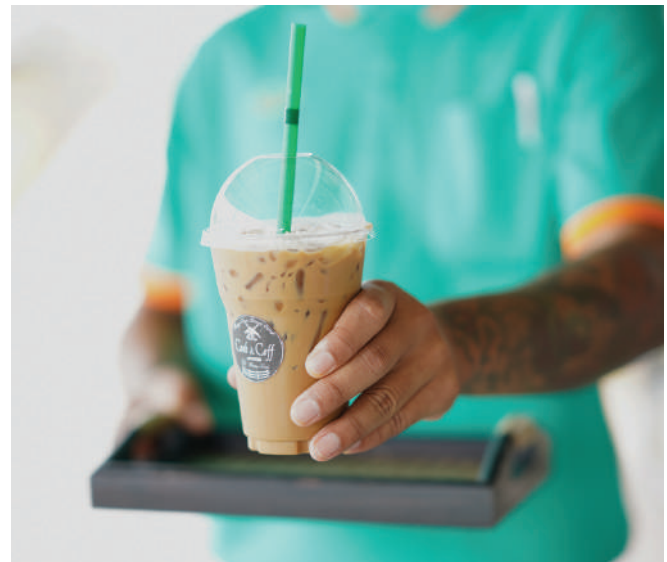
ต่อยอดอาชีพ ‘บาร์ิสต้า’ ร้าน Cook & Coff@ ห้วยเตย

อย่างไรก็ตามระหว่างการฝึกอบรม วิทยาลัยชุมชนหนองบัวลำภู ยังเปิดกว้างสนับสนุนผู้ต้องโทษได้เรียนรู้ ‘อาชีพที่สนใจ’ ไม่ว่าจะเป็น ‘การทำอาหาร’ หรือ ‘บาร์ิสต้า’ อาจารย์พัชรนันท์ เล่าว่า ผู้ต้องโทษอยากฝึกทักษะอาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ทันทีหลังพ้นโทษ เช่น ข้าวเหนียวหมูπίง การประกอบอาหาร และบาร์ิสต้า เธอจึงเชิญวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เข้ามาให้ความรู้ โดยใช้ร้านกาแฟ Cook&Coff@ ห้วยเตยเป็นสถานที่ฝึกให้ผู้ต้องโทษได้ทดลองประกอบอาชีพจริง ๆ

นายกานต์ (นามสมมติ) อายุ 24 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า นอกจากจะได้ความรู้เรื่องการชงกาแฟสดแล้ว ยังได้ทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร การบริหารจัดการร้าน การบริการลูกค้า ถือเป็นประสบการณ์ที่ดีมาก ตอนพ่อแม่มาเยี่ยมเห็นเรามีอาชีพเขาดีใจมาก หลังพ้นโทษออกไปก็อยากนำความรู้นี้ไปต่อยอดเปิดร้านกาแฟของตนเอง เพราะไม่อยากกลับไปทำผิดซ้ำอีกแล้ว

นายมิตรารุณห์ พรหมอินทร์ อายุ 55 ปี ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู กล่าวว่า วิทยาลัยชุมชนหนองบัวลำภูเข้ามาให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง จนมีผลผลิตที่เป็นรูปธรรม ซึ่งทางเรือนจำได้คัดเลือกผู้ต้องโทษที่ผ่านการอบรม ต้องโทษเหลือไม่เกิน 5 ปี และอยู่ในเกณฑ์พักโทษมาทำงานที่ร้านกาแฟ 2 แห่ง คือ บริเวณด้านหน้าเรือนจำจังหวัด และที่เรือนจำชั่วคราวบ้านห้วยเตย

“ร้านกาแฟ Cook&Coff@ห้วยเตย เกิดขึ้นได้เพราะวิทยาลัยชุมชนฯ เข้ามาให้ความรู้ เปิดร้านแค่เดือนเดียวมีรายได้เกือบ 100,000 บาท โดยผลกำไรที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1. ให้เรือนจำ 2. ผู้ต้องโทษนำไปใช้ในเรือนจำ หรือเก็บสะสมไว้เป็นทุนในวันพ้นโทษ ผมคิดว่า สิ่งที่ได้มากกว่า

รายได้ คือ การที่เขาได้ทำงาน ได้พบปะผู้คนภายนอก เป็นสิ่งที่ช่วยให้เขาได้ปรับตัวปรับใจก่อนกลับเข้าสู่สังคม ขณะเดียวกันคนภายนอกที่เข้ามาสัมผัส จะเห็นว่าเรื่อนจำและผู้ต้องโทษไม่ได้น่ากลัว และเปิดใจยอมรับผู้ก้าวพลาดกลับสู่สังคม”

นายฉัตรพร ลาทอง อายุ 43 ปี พนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู เล่าว่า ผู้ต้องโทษบางคนเข้ามาด้วยความผิดพลาด ไม่มีอาชีพ หรือมีความจำเป็นที่ต้องทำ การที่ผู้ต้องโทษได้ฝึกอาชีพจึงเป็นประโยชน์อย่างมาก เพราะว่าคนเราจะอยู่ได้ต้องมีอาชีพ มีรายได้ ที่สำคัญคือ การมีโครงการดี ๆ เช่นนี้ ทำให้พวกเขาไม่รู้สึกลัวโดดเดี่ยว เหมือนสังคมยังให้ออกาสพวกเขา

“ผมอยากให้เห็นความสำคัญของคนกลุ่มนี้ว่า พวกเขาเป็นหนึ่งในกำลังสำคัญของประเทศ แต่บางที่ช่องทางที่เขาจะกลับไปใช้ชีวิตปกติค่อนข้างยาก เพราะสังคมตีตราไปแล้ว หลายคนที่ผมคลุกคลีกับเขา เชื่อว่าไม่ใช่คนเลวร้ายอะไร แต่ถ้าเราให้ออกาส เชื่อว่าเขาจะกลับไปอยู่ในสังคมได้”

ด้วยพลังความร่วมมือของวิทยาลัยชุมชนหนองบัวลำภู เรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู รวมถึงภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ประกอบกับแรงสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภูที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาเรือนจำชั่วคราวบ้านห้วยเตยสู่แหล่งท่องเที่ยว เรือนจำฯ และวิทยาลัยชุมชนฯ จึงเตรียมต่อยอดการฝึกทักษะวิชาชีพด้านต่าง ๆ เช่น การทำสินค้าที่ระลึก การเกษตร พัฒนาสถานที่ให้เป็นแหล่งขายสินค้าโอท็อปและผลิตภัณฑ์ฝึกอาชีพของผู้ต้องโทษ รวมถึงการปั้นปูนปลาสเตอร์ เพื่อเป็นจุดระบายสีของเด็ก ๆ ที่มาท่องเที่ยวในวันเสาร์-อาทิตย์ และจะมีกิจกรรมอบรมผู้ต้องโทษในการเป็นมัคคุเทศก์ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว ส่วนวิชาชีพด้านการเกษตร จะมีเรื่องการเพาะขยายพันธุ์พืช การทำปุ๋ย น้ำหมัก ขายเป็นเชิงพาณิชย์ต่อไป

จากเรือนจำที่มีไว้เพียงเพื่อกักขัง ได้เปลี่ยนเป็นสถานที่เปิดกว้างให้ผู้ก้าวพลาดได้เรียนรู้พัฒนาตนเองเพื่อก้าวไปสู่ ‘เส้นทางชีวิตใหม่’ ได้อย่างมั่นคง

“อยากให้เห็นความสำคัญของคนกลุ่มนี้ว่า พวกเขาเป็นหนึ่งในกำลังสำคัญของประเทศ แต่บางที่ช่องทางที่เขาจะกลับไปใช้ชีวิตปกติค่อนข้างยาก เพราะสังคมตีตราไปแล้ว หลายคนที่ผมคลุกคลีกับเขา เชื่อว่าไม่ใช่คนเลวร้ายอะไร แต่ถ้าเราให้ออกาส เชื่อว่าเขาจะกลับไปอยู่ในสังคมได้”

โครงการพัฒนากักขังอาชีพผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวพัชรนันท์ วงศ์พันธ์

โทรศัพท์: 097-924-7887

แปรรูปผลิตภัณฑ์

แปรรูป 'บุก' เพิ่มมูลค่า สร้างอาชีพปกากะญอ

วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลจากการทำโครงการเพิ่มมูลค่าการให้บริการโฮมสเตย์ชุมชนชาติพันธุ์และการเกษตรแม่นยำบนพื้นที่สูง ปี 2562 ที่เข้าไปช่วยพัฒนาทักษะและมาตรฐานการให้บริการโฮมสเตย์แก่ผู้ประกอบการชาติพันธุ์ รวมถึงการทำเกษตรแบบแม่นยำ ทำให้คนในชุมชนมี ‘ความรู้’ และมี ‘ทางเลือก’ ในการประกอบอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้น ลดหรือปลดหนี้ได้ และยังสามารถใช้สอย พื้นฟู และรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นไปพร้อมกัน

วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนจัดการศึกษาในระดับอนุปริญญาและทำงานร่วมกับ อบต. ในพื้นที่หลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการจัดการทรัพยากร ทำให้เห็นปัญหาว่า เกษตรกรไม่สามารถขายผลผลิตที่เป็นผลสด เช่น ข้าว พริก ขมิ้น และบุก ออกนอกพื้นที่ได้ เนื่องจากพื้นที่ทำกินทับซ้อนอยู่ในเขตป่า ทำให้หน่วยงานด้านป่าไม้ตีความว่า ผลผลิตเป็นของป่า วิธีแก้มี 2 แบบ คือ 1. แก้ไขระเบียบข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้และการให้เอกสารสิทธิในที่ดินทำกินประเภทต่าง ๆ จากรัฐ และวิธีที่ 2 คือ แปรรูปผลผลิตให้อยู่ในสภาพอื่นที่ไม่ใช่ผลสดตั้งแต่ในชุมชนเพื่อให้ส่งขายได้

ประกอบกับมีข้อมูลว่า ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการปลูกบุกมากกว่า 2,000 ไร่ มีผู้ปลูกบุกประมาณ 610 ราย วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน จึงทำโครงการส่งเสริมการเรียนรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากบุก เพื่อเพิ่มมูลค่าบุก และเป็นทางออกให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตบุก โดยลดปัญหาอุปสรรคทางกฎหมาย

แปรรูป ‘บุก’ อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ

‘บุก’ เป็นพืชชนิดหัว ที่มีสารสำคัญคือ กลูโคแมนแนน (Glucomanan) มีสรรพคุณช่วยลดระดับคอเลสเตอรอล หรือไขมันในเส้นเลือด และยังมีกากใยช่วยเรื่องระบบขับถ่าย นิยมนำมาใช้เป็นอาหารควบคุมน้ำหนัก และป้องกันโรคมะเร็งกระเพาะอาหารและลำไส้ จึงเป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารเสริมและยา แต่ด้วยปัญหาพื้นที่ทับซ้อนทำให้ปริมาณผลผลิตบุกในประเทศไทยเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมได้น้อย

นายทรงศักดิ์ ปัญญา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า การแปรรูปจะช่วยปลดล็อกให้ชาวบ้านสามารถขายผลผลิตและเพิ่มมูลค่าบุกได้ โดยโครงการฯ มีการส่งเสริมทักษะการแปรรูปบุกให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในพื้นที่ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จำนวน 50 คน เรียนรู้การแปรรูปบุกทั้งแบบแห้งและแบบเปียก ซึ่ง ‘บุกแบบแห้ง’ คือ การนำหัวบุกสดมาสไลซ์ให้เป็นแผ่น จากนั้นนำไปตากแห้ง นำมาบดให้เป็นผงละเอียดแล้วร่อนในตะแกรงอีกทีหนึ่ง ส่วน ‘บุกแบบเปียก’ เป็นการแปรรูปสู่ ‘ผงบุกกลูโคแมนแนนคุณภาพสูง’ ส่งขายให้แก่อุตสาหกรรมอาหารเสริมและยา ที่มีกรรมวิธีซับซ้อนและใช้สารเคมีในการสกัด เพื่อให้ได้ ‘สารกลูโคแมนแนนบริสุทธิ์’ ซึ่งขายได้ในราคาสูงถึงหลักพันบาท เรียกว่าเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาส่งเสริมการผลิตเปลี่ยนจาก ‘ทำมากได้น้อย’ สู่การ ‘ทำน้อยแต่ได้มาก’

“วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน จึงทำโครงการส่งเสริมการเรียนรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากบุก เพื่อเพิ่มมูลค่าบุก และเป็นทางออกให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตบุก โดยลดปัญหาอุปสรรคทางกฎหมาย”

“สารกลูโคแมนแนนที่ผลิตได้สามารถส่งขายโรงงานหรือนำไปบรรจุเป็นแคปซูลขาย ซึ่งในกลุ่มอาหารเสริมควบคุมน้ำหนักจะมีราคาขายเกือบพันบาท ดังนั้น เราจะเห็นมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่ต่างจากเดิม จากที่ชาวบ้านซุดหัวบุกขายก็โลกรัมละ 8-30 บาท ถ้าช่วงขาดตลาดจะขายได้ถึง 40 บาท แต่เมื่อแปรรูปให้เป็นบุกแผ่นราคาขายจะอยู่ที่ประมาณกิโลกรัมละ 200-400 บาท ขึ้นอยู่กับคุณภาพบุก แต่ถ้าสามารถแยกสกัดให้เป็นแป้งบุกที่เหลือแค่สารกลูโคแมนแนนจะขายได้ราคาสูงถึงพันบาท”

พัฒนาบรรจุภัณฑ์และคุณภาพ 'ผงบุกกลูโคแมน'

นอกจากการส่งเสริมทักษะการแปรรูปบุกทั้งแบบแห้งและแบบเปียก วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน ยังให้ความรู้ด้าน 'การออกแบบบรรจุภัณฑ์' ให้มีความเหมาะสมต่อการส่งขายผงบุกกลูโคแมนในโรงงาน

นายทรงศักดิ์ เล่าว่า ทีมได้พัฒนาบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบของสุญญากาศ เพื่อที่จะเตรียมขายส่งให้กับพ่อค้าหรือโรงงาน หากเป็นเกรดที่ส่งขายให้ภาคอุตสาหกรรมต้องมีการควบคุมเรื่องความชื้นในผงแป้งบุกให้ไม่เกินร้อยละ 10 รวมทั้งดูคุณภาพของสีและความละเอียดของผงแป้งบุกด้วย ทำให้ต้องซื้อตะแกรงที่มีความละเอียด 3 ขนาด คือ ละเอียดมากที่สุด ปานกลาง และหยาบ

ด้วยกระบวนการแปรรูปบุกแบบเปียกที่ต้องอาศัยความละเอียด และมีขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อนในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้ร่วมเรียนรู้

“ตอนแรกเราคิดง่าย ๆ กับชาวบ้านว่า แค่แปรรูปเป็นบุกแผ่นสไลซ์ และนำมาตากแห้ง หรือบดเป็นผงส่งขายก็น่าจะจบ แต่ปรากฏว่าค่อนข้างมีรายละเอียดมากต่างจากที่คิดไว้ ต้องมีเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มาช่วย จึงต้องฝึกผู้ร่วมเรียนรู้ให้เรียนรู้เรื่องการคำนวณปริมาณบุกที่ใช้กับปริมาณสารละลาย การใช้เครื่องชั่งดิจิทัลที่มีความละเอียดสูง ตอนแรกก็ห่วงว่าเขาจะทำได้ไหม ปรากฏว่าเขาทำได้ ซึ่งในช่วงท้ายเราให้เขาเป็นผู้ช่วยวิทยากรสอนเพื่อน ๆ ต่อ ซึ่งเขาสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะการแปรรูปให้เพื่อนได้ ถือเป็นแกนนำที่จะช่วยขับเคลื่อนในพื้นที่ต่อไป”

นอกจากนี้ วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนยังมีแผนเข้ามาให้ความรู้เรื่องการ 'ตรวจวัดคุณภาพผลผลิต' เช่น การตรวจวัดสารตกค้างก่อนจำหน่าย เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้พัฒนากระบวนการแปรรูปบุกในพื้นที่ได้อย่างสมบูรณ์

'บุก' ทุนชุมชนสร้างอาชีพ พันฟูสิ่งแวดลอม

ด้วยฤดูการเก็บเกี่ยวบุกอยู่ในช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคม ประกอบกับระยะเวลาทำโครงการฯ สั้น จึงยังไม่มีผลผลิตบุกที่จะนำมาใช้แปรรูปและจำหน่ายได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ผลลัพธ์ที่เห็นชัดเจนจากการดำเนินงาน คือ ผู้ร่วมเรียนรู้มี 'ทักษะการแปรรูปบุก' อีกทั้งการรวมกลุ่มยังทำให้เกิด 'เครือข่ายผู้ปลูกบุกระดับตำบล' และนำไปสู่การดำเนินการจัดตั้ง 'วิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์บุก' ต่อไป

นายทรงศักดิ์ เล่าว่า ผลที่ได้จากโครงการฯ ทำให้เราได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ คือ บุกแผ่นแบบอบแห้ง และแป้งบุก ซึ่งขณะนี้ผู้ร่วมเรียนรู้มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้ง 'วิสาหกิจผู้ปลูกบุกบ้านนาถอย' สำหรับแปรรูปและจำหน่ายบุกในพื้นที่ตำบลแม่สวด โดยเมื่อได้ผลผลิตแล้วจะเริ่มทำแผ่นบุกอบแห้ง และแป้งบุกตามมา

“พอชาวบ้านเห็นศักยภาพของบุก ทำให้เขาเริ่มลดการปลูกพืชชนิดอื่น เช่น ถั่ว หรือข้าวโพด และหันมาปลูกบุกมากขึ้น ซึ่งบุกปลูกได้โดยไม่ต้องใช้สารเคมีหรือปุ๋ย อีกทั้งหากปลูกบุกร่วมกับพืชที่ใช้สารเคมีจะไม่ขึ้น ทำให้ชาวบ้านปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรไม่ใช้สารเคมีไปโดยอัตโนมัติ ดังนั้นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือ การลดต้นทุนค่าปุ๋ยและสารเคมี รวมทั้งยังทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น”

นางพิมพ์า เงินไพศาลศิริ อายุ 36 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ สมาชิกกลุ่มสตรีนาถอย ตำบลแม่สวด กล่าวว่า โครงการฯ นี้ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของบุกมากขึ้น เพราะได้องค์ความรู้ที่นำไปสู่การสร้างรายได้ที่เป็นแรงผลักดันให้คนในชุมชนตื่นตัวที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่งที่ผ่านมาชาวบ้านมีการจำหน่ายหัวบุกอยู่บ้างแต่ก็มีข้อจำกัดเรื่องที่ดินทำกิน

“ความรู้ที่ได้จากโครงการฯ มีหลายอย่าง เช่น บุกเป็นได้ทั้งอาหารและยา บุกไม่ถูกกับสารเคมี ส่งผลให้คนในชุมชนลดการใช้สารเคมีกับพืชที่ปลูกในบริเวณใกล้เคียงไปโดยปริยาย ทำให้บุกอุดมสมบูรณ์และมีคุณภาพดีขึ้น อีกทั้งยังได้เรียนรู้การแปรรูปบุกตั้งแต่ต้นทาง ตอนนี้ชุมชนคิดอยากรับบุกมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ครีมทาผิว เพื่อเพิ่มมูลค่าบุกให้มากยิ่งขึ้น”

สานพลังขับเคลื่อนแปรรูป ‘บุก’ อย่างยั่งยืน

แม้จะต่างชาติพันธุ์ ต่างภาษา แต่วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนสามารถทำงานเพื่อขับเคลื่อนยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวปกากะญอให้เกิดผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนายทรงศักดิ์ แลกเปลี่ยนว่า เพราะเป็นการทำงานที่ยึดหลักความเข้าใจในกลุ่มชาติพันธุ์ และคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน

นายทรงศักดิ์ เล่าว่า นอกจากความไว้ใจและความร่วมมืออย่างดีของผู้ร่วมเรียนรู้แล้ว เขายังมี **‘ภาคีเครือข่าย’** ที่ร่วมทำงานอย่างเข้มแข็ง เช่น กรมวิชาการเกษตรมาให้ความรู้เรื่องการขยายพันธุ์บุก ศูนย์นวัตกรรมการศึกษามาช่วยเชื่อมต่อเรื่องช่องทางการตลาด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ช่วยพัฒนาชุดความรู้การแปรรูปบุก มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมาช่วยเรื่องการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์จากบุก

“ที่สำคัญคือ อบต. ที่ร่วมกันทำงานช่วยเหลือชาวบ้านมาอย่างต่อเนื่อง โดยนำบุกบรรจุเป็นแผนงานเรื่องพืชเศรษฐกิจประจำตำบล และจะเข้ามาช่วยสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และการจัดทำโรงงานแปรรูปขนาดเล็กให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ รวมทั้งมีแผนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนด้านการพัฒนาบุกกับการแปรรูปบุกด้วย ซึ่งหมายความว่าในอนาคตจะมี อบต. ซึ่งเป็นหน่วยงานในพื้นที่มาร่วมขับเคลื่อนต่อไป เพื่อให้เกิดการแปรรูปบุกส่งขายต่อไป”

จากผลผลิตบุกในพื้นที่ที่เคยทำได้เพียงใช้ประกอบอาหารแต่ในไม่ช้าผลิตภัณฑ์บุกแปรรูปจะกลายเป็นสินค้าสำคัญที่สร้างอาชีพและรายได้เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตคนในชุมชนตำบลแม่สวด อำเภอสะเมิง จังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อไป

โครงการส่งเสริมการเรียนรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากบุก

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายทรงศักดิ์ ปัญญา

โทรศัพท์: 053-695-438, 088-651-4959

พัฒนาผลิตภัณฑ์ลูกหยี-นวดแผนไทย สู้วิกฤติโควิด-19

สมาคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ จังหวัดยะลา

ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระลอกแล้วระลอกเล่า ก่อให้เกิดปัญหาแรงงานถูกเลิกจ้างจนเกิดภาวะว่างงาน จนต้องเคลื่อนย้ายกลับภูมิลำเนา โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ คือ จังหวัดยะลา ปัตตานี และสงขลา เป็นจังหวัดที่มีผู้ติดเชื้ออยู่ในกลุ่ม 10 อันดับสูงสุดของประเทศ สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะพื้นที่บริเวณนี้มีการอพยพของแรงงานจากทั้งในและต่างประเทศกลับมายังบ้านเกิด รวมไปถึงการเดินทางไปกลับเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา จากข้อมูลระบุว่า ผลกระทบจากโควิด-19 ทำให้แรงงานไทยในต่างประเทศเดินทางกลับมาประเทศไทยราว 20,000-30,000 คน สะท้อนให้เห็นถึงภาวะตกงานเฉียบพลัน ที่เป็นสถานการณ์เปราะบางในการประคับประคองรายจ่ายและการช่วยเหลือจนเจือครอบครัว

สมาคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ หรือ ‘กลุ่มลูกเหริ่ง’ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่ทำงานอยู่ในพื้นที่มาร่วม 20 ปี ได้เข้ามาช่วยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดยะลาและปัตตานี ภายใต้โครงการพัฒนาอาชีพแก่กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ มีเป้าหมายเพื่อสร้างชุมชนที่มีศักยภาพ ด้วยการพัฒนาทักษะอาชีพแก่แรงงานด้อยโอกาสในแต่ละพื้นที่

นายสุไลมาน เจาะอุบง ทิมงาน เล่าว่า โครงการฯ แบ่งผู้ร่วมเรียนรู้ 51 คน ออกเป็น 2 กลุ่ม สนับสนุนอาชีพ 2 รูปแบบ ได้แก่ **การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตท้องถิ่น ได้แก่ ลูกหยี** บนแนวคิดการทำธุรกิจเพื่อสังคมที่กลุ่มลูกเหริ่งดำเนินการอยู่ **และการนวดแผนไทยกับสปา** ควบคู่ไปกับการอบรมเรื่องการตลาด การหาลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการทำงานจากฐานทุนของชุมชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ หรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และส่วนใหญ่หากมีทางเลือกก็อยากทำงานอยู่ในชุมชน เพื่ออยู่กับครอบครัวมากกว่าการไปใช้แรงงานต่างถิ่น

กระบวนการเรียนรู้เริ่มจากให้ผู้ร่วมเรียนรู้ทบทวนว่า ชุมชนมีหรือทำอะไรอยู่แล้ว และมีสิ่งไหนที่อยากทำให้ดีขึ้น หลังจากนั้นจึงจัดอบรมกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมและการจัดการธุรกิจขนาดย่อม เพื่อเป็นฐานความคิดในการพึ่งพาตัวเองต่อไป

การพัฒนาที่ตอบโจทย์ความต้องการ

การยกระดับทักษะการแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หนึ่งในนั้น คือ **ลูกหยี** นายสุไลมาน อธิบายว่า ลูกหยีเป็นพืชที่ปลูกอยู่ทั่วไปในพื้นที่ นิยมนำมาทำของกินเล่น เช่น ลูกหยีปรุงรส เป็นผลิตภัณฑ์ที่คนในชุมชนคุ้นเคยกันดี

“ทำอย่างไรให้แบรนด์ ‘กะเยาะ’ ผลิตภัณฑ์ลูกหยีปรุงรสที่ชุมชนทำอยู่ มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของคนภายนอกมากขึ้น”

“โครงการฯ แบ่งผู้ร่วมเรียนรู้ ออกเป็น 2 กลุ่ม สนับสนุนอาชีพ 2 รูปแบบ ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตท้องถิ่น ได้แก่ ลูกหยี และการนวดแผนไทยกับสปา ควบคู่ไปกับการอบรมเรื่องการตลาด การหาลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการทำงานจากฐานทุนของชุมชน”

เป็นคำถามที่นำไปสู่การพัฒนาและสร้างการรับรู้ให้ผลิตภัณฑ์ ทั้งด้านรสชาติ คุณภาพ บรรจุภัณฑ์ รวมถึงการกระจายผลิตภัณฑ์ออกนอก ชุมชน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาความรู้และทักษะของผู้ร่วมเรียนรู้เป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ โครงการฯ ได้ประสานงานกับมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มาให้ความรู้ด้านการทำบัญชีและการตลาด การวิเคราะห์รสชาติผลิตภัณฑ์ โดยใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์การอาหารเข้ามาช่วย

ปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์ ‘ลูกหยีจี๊ดจิ๊ด’ ของกลุ่มลูกเหรียง อยู่ระหว่าง การพัฒนาสูตรให้เก็บได้นานโดยไม่เกิดความชื้นจากไอรระเหยของเกลือ ซึ่งเป็นส่วนผสมสำคัญ นอกจากนี้ ยังมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่แข็งแรง และทันสมัย มีการประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น การไลฟ์สดและ การทำข้อมูลนำเสนอผลิตภัณฑ์ให้ดึงดูดใจ เพิ่มเติมจากการออกบูทขาย สินค้า รวมถึงการเปิดช่องทางให้กลุ่มชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการผลิต เช่น การนำลูกหยีมาส่งขายให้กับกลุ่ม การกระจาย ลูกหยีไปให้กับผู้ที่สนใจรับจ้างปอกเปลือกหรือแกะเมล็ด และตากลูกหยี กระบวนการเหล่านี้สร้างแรงกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของการ สร้างอาชีพ สร้างรายได้จากฐานทุนชุมชน ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ จากฐานราก

“หลังจากเรียนรู้ด้านการตลาดเพิ่มเติม รายได้ของกลุ่มเพิ่มขึ้นราว ร้อยละ 30-40 คนทำลูกหยีเดิมมีประมาณ 10 คน ตอนนี้เพิ่มเป็น 35 คน เป็นน้อง ๆ เยาวชนที่ไม่ได้เรียนต่อมาเข้าร่วมโครงการฯ ด้วย”

Plug in ระบบใหม่ ต่อยอดสิ่งที่มีอยู่เดิม

ส่วนธุรกิจแพย์แผนไทย ตอบโจทย์เรื่องความต้องการผู้บริโภค กลุ่มเมืองเป็นหลัก โดยผู้ร่วมเรียนรู้จะได้เรียนรู้หลักสูตรการนวดแผนไทย 330 ชั่วโมง ต่อเนื่องกว่า 2 เดือน จนได้ใบประกอบวิชาชีพนวดแผนไทย นอกจากนี้ ยังนำน้ำมันนวดสูตรลงกาสุกะผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีมาใช้ในโครงการฯ อีกด้วย

จากเดิมกลุ่มลูกเหรียงรับหน้าที่เป็นศูนย์กลางประชาสัมพันธ์การให้ บริการนวดแผนไทย ผ่านเพจเฟซบุ๊กกลุ่มลูกเหรียง และเครือข่ายชุมชน แต่ ทุกวันนี้ผู้ร่วมเรียนรู้พัฒนาตัวเองขึ้นมารับงานนวดด้วยตัวเอง และสามารถ บริหารจัดการงานเพื่อสร้างรายได้ในกลุ่มได้อย่างทั่วถึง

นางสาวพาตีเมาะ และ อายุ 38 ปี อาชีพรับจ้าง ผู้ร่วมเรียนรู้ นวดแผนไทย เล่าว่า เดิมเธอทำงานโรงแรมในจังหวัดภูเก็ต การแพร่ระบาดของ โควิด-19 ทำให้ตกงาน ต้องกลับมาอยู่บ้าน รายได้ที่เคยมีก็หายไป พอมีโครงการฯ นี้เข้ามาจึงสนใจ เพราะนอกจากความรู้และทักษะด้านการ นวดแผนไทยจนสามารถดูแลค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้เธอยังได้แนวคิดเรื่อง การตลาดกลับมาด้วย จากที่ไม่เคยคิดฝันว่า Delivery กับการนวดไทย จะไปด้วยกันได้อย่างไร แต่โครงการฯ นี้เปิดโลกทัศน์ให้เธอมองเห็นว่า แท้จริงแล้ว ‘โอกาส’ มีอยู่มากมาย ขึ้นอยู่กับเราจะไขว่คว้าไว้หรือไม่ โดยปัจจุบันเธอนำแนวคิดเรื่อง Delivery มาปรับใช้กับการนวดแผนไทย ได้เป็นอย่างดี แล้วยังเหมาะสมกับสถานการณ์การเว้นระยะห่างทางสังคม ที่ไม่ต้องออกไปพบเจอคนหมู่มากอีกด้วย

“ลูกค้าก็ชอบที่ไม่ต้องออกจากบ้าน เราก็ก่อนที่ไม่ต้องไปที่ร้าน และที่สำคัญการนัดแบบ Delivery เราสามารถจัดสรรตารางเวลาได้ หากวันไหนลูกค้านัดชนกัน เราก็สามารถแบ่งไปให้เพื่อน ๆ มาช่วยนัดได้ เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกลุ่มเพื่อน ๆ ไปพร้อมกัน”

นางสาวค็อลิเยาะ ตือเร๊ะ อายุ 25 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ กล่าวเสริมว่า เธอเป็นอีกคนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 เรียนจบมาก็หางานทำไม่ได้ หลังได้เข้ามาเรียนรู้จากอาจารย์ ตั้งแต่การเรียนรู้เรื่องเส้น จุดต่าง ๆ ในร่างกาย ทักษะการนวด จนครบหลักสูตร จนได้ใบประกอบวิชาชีพนวดแผนไทย ไม่คิดไม่ฝันว่าโครงการนี้จะทำให้เธอมีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้

“เดิมทีลูกค้ารู้จักพวกเราจากเพจกลุ่มลูกเหวี่ยง มีคนสนใจติดต่อเข้ามาทุกวัน เราก็จัดคิวแบ่งให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ในโครงการทั้งหมด เพื่อให้ทุกคนมีรายได้ โดยส่วนใหญ่รับนัดตามบ้าน ยิ่งยุคโควิดคนยิ่งชอบให้ไปนวดที่บ้าน เพราะไม่ต้องเสี่ยงกับการติดเชื้อ จากเดิมที่ไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้เลย ตอนนี้มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 7,000 บาทต่อเดือน เป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่ทำได้ตลอด ยิ่งทำบ่อยก็ยิ่งชำนาญมากขึ้น ตอนนี้แต่ละคนก็มีลูกค้าประจำของตนเองแล้ว บางคนเน้นนวดหนัก บางคนเน้นนวดสบาย ๆ บางคนต่อยอดนำการทำสปาหน้าเข้ามาประยุกต์ด้วย เป็นทางเลือกให้กับคนที่ไม่ถนัดนวด”

นางสาวค็อลิเยาะ บอกว่า โครงการฯ นี้ทำให้เธอและเพื่อน ๆ มองเห็นเส้นทางอาชีพของตนเองในอนาคต โดยบางคนก็นำทักษะความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดเป็นการทำสปาหน้า นวดหน้า หรือบางคนก็มีแนวคิดที่จะเปิดร้านนวดเป็นของตนเอง

ความสำเร็จของโครงการฯ จากการสนับสนุนอาชีพทั้ง 2 รูปแบบ คงไม่ใช่แค่เรื่องรายได้เท่านั้น แต่คือการสร้างโอกาสด้านอาชีพในภาวะวิกฤติ ให้กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยืนหยัดด้วยตัวเองได้อย่างยั่งยืน ผ่านการคิด วิเคราะห์ และต่อยอดจากต้นทุนและศักยภาพของตนเอง

โครงการพัฒนาอาชีพแก่กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายยุสุรี สะปาวิ

โทรศัพท์: 081-093-0788

'เกลอกัน เกลอเล' สินค้าทะเลพื้นบ้านจากอันดามัน

มูลนิธิคลองใต้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสตูล

วิถีประมงพื้นบ้านในจังหวัดสตูล นอกจากต้องพึ่งพาทรัพยากรทางทะเลและลมฟ้าอากาศในแต่ละวันแล้ว ชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านเหล่านี้ยังขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง เพราะรายได้ที่ใช้หล่อเลี้ยงชีวิตจะมีมากหรือน้อยอยู่ที่การตีราคากุ้ง หอย ปู ปลาที่หามาได้โดยพ่อค้าคนกลางในชุมชน บ่อยครั้งที่โดนกดราคา ก็ทำได้เพียงก้มหน้ารับ เพราะไม่มีตลาดและอำนาจต่อรอง ขณะที่รายได้ที่หามาต้องหมดไปกับการใช้หนี้ที่ทยอยมีมา

นางยุพาพร ปะดูลัง อายุ 40 ปี มุลนิธิคลองโต๊ะเหล็มอะคาเดมี ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า แต่ละวันชาวบ้านจะออกเรือหัวโพงไปจับสัตว์น้ำมาขาย การจับสัตว์น้ำขึ้นอยู่กับฤดูกาล เช่น เดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายนจะเป็นฤดูกาลจับกุ้ง มีรายได้มากถึง 4,000-5,000 บาทต่อวัน แต่ปัญหาคือชาวบ้านหมดเงินไปกับการผ่อนสินค้า ได้เงินมาก็ใช้หนี้ โทนจะค่าใช้จ่ายในบ้าน ไม่มีเหลือเก็บ พอถึงเวลาต้องลงทุนซื้อเครื่องมือประมงใหม่ก็ไปกู้เงินเก่าเก่ามาซื้อ ปีหนึ่งชาวบ้านต้องเปลี่ยนเครื่องมือประมงถึง 2-3 เครื่องมือต่อคน เปลี่ยนครั้งหนึ่งใช้เงินนับ 10,000 บาท เวลาจับสัตว์น้ำไปขาย นอกจากโดนกดราคาแล้วยังต้องถูกหักเงินที่กู้มาอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ มุลนิธิคลองโต๊ะเหล็มอะคาเดมี จึงจัดทำโครงการพัฒนานวัตกรรม Platform สินค้าชุมชนในเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดสตูล เพื่อยกระดับสินค้าประมงพื้นบ้านให้สามารถขายผ่านออนไลน์ได้

“มุลนิธิคลองโต๊ะเหล็มอะคาเดมี จัดทำโครงการพัฒนานวัตกรรม Platform สินค้าชุมชนในเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดสตูล เพื่อยกระดับสินค้าประมงพื้นบ้านให้สามารถขายผ่านออนไลน์ได้”

รวบรวม ‘สินค้าประมงพื้นบ้าน’ พัฒนาระบบธุรกิจ

สำหรับผู้ร่วมเรียนรู้ในโครงการฯ มีทั้งสิ้น 50 คน แบ่งเป็นแรงงานนอกระบบ 36 คน คนพิการ 1 คน ผู้สูงอายุ 3 คน ผู้ว่างงาน 10 คน จาก 5 หมู่บ้านในอำเภอทุ่งหว้าและอำเภอละงู ได้แก่ บ้านขอนคลานตะวันออก บ้านขอนคลานตะวันตก บ้านบ่อเจ็ดลูก บ้านทุ่งสะเป๊ะ และบ้านหัวหิน ส่วนใหญ่เป็นพี่น้องเครือข่ายประมงพื้นบ้าน

นางยุพาพร บอกว่า กระบวนการยกระดับสินค้าประมงพื้นบ้านเริ่มต้นด้วย ‘การสำรวจสินค้าประมงพื้นบ้าน’ ว่าในแต่ละพื้นที่มีอาหารทะเลขึ้นชื่อประเภทใดบ้างที่นำมาจำหน่ายบนแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ พบว่าใน 5 พื้นที่มีสินค้าที่โดดเด่นแตกต่างกัน ด้วยบริบทเชิงพื้นที่และการใช้เครื่องมือประมง เช่น บ้านหัวหินเด่นเรื่องปูม้า กุ้งแชบ๊วย บ้านขอนคลานมีปูม้า บ้านบ่อเจ็ดลูกเป็นปลาทรายและปลาดุกแห้ง ส่วนบ้านทุ่งสะเป๊ะเน้นไปที่อาหารทะเลแปรรูป เช่น ปลาแห้ง ปลาหวาน กุ้งแห้ง เพราะชุมชนทำโป๊ะน้ำตื้นจะมีปลาตัวเล็ก ๆ ติดมาเป็นจำนวนมาก เหมาะแก่การนำมาแปรรูป

นอกจากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย นางยุพาพร บอกว่า สินค้าที่จำหน่ายต้องอยู่ใน ‘บรรจุภัณฑ์’ ที่สะอาดและสวยงาม ไม่ต่างจากการยกระดับสินค้าจากตลาดสดให้ขึ้นห้างได้

“เวลาผู้ร่วมเรียนรู้นำสินค้ามาให้ดูจะใส่ถุงหิ้วมาเลย เราก็ต้องออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ อย่างปูม้าแกะเนื้อต้องใส่กล่องแบบโหนด กุ้งแห้ง ปลาแห้ง ควรใส่บรรจุภัณฑ์อย่างไร ลองถูกลองผิดมาเรื่อย ๆ จนได้รูปแบบที่เหมาะสม หรือแม้แต่กะปิเค็มตักเป็นก้อนครึ่งกิโลกรัมใส่ถุงพลาสติกมัดยางขาย 50 บาท เราก็เอามาใส่กระปุกซิลิโคนสุญญากาศ ทำให้ดูน่ารับประทานและเก็บรักษาได้นานขึ้น ขายกระปุกละ 150 บาท”

เพิ่ม ‘ทักษะออนไลน์’ ตั้งแต่โพสต์ขายถึงขนส่ง

ในส่วนของการขายสินค้าออนไลน์ ทั้งการตลาดและการทำคอนเทนต์รูปแบบต่าง ๆ ทีมงานได้เชิญผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดสตูล เข้ามาให้ความรู้ เช่น การสร้างเพจเฟซบุ๊ก การซื้อโฆษณา การถ่ายรูปและวิดีโอ การโพสต์ขายสินค้าให้ดึงดูดใจ เทคนิคการใช้คำให้น่าสนใจ เช่น จะรอขายอยู่ไย มาจำมาด่วน ๆ รวมถึงวิธีการไลฟ์สด การใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาแบรนด์ชื่อว่า **‘เกลอกัน เกลอเล’** หมายถึงพี่น้องกัน เราพี่น้องเล การออกแบบโลโก้และสติ๊กเกอร์ โดยทั้งหมดมีการหารือร่วมกับผู้ร่วมเรียนรู้ตลอดเวลา

นอกจากเรื่องการพัฒนาคุณภาพสินค้าและทักษะการทำสื่อประชาสัมพันธ์แล้ว โจทย์ใหญ่ที่ขาดไม่ได้ในการขายสินค้าออนไลน์คือ **‘การบรรจุสินค้าและการขนส่ง’** ยังเป็นอาหารทะเลสดก็ยิ่งต้องมีความระมัดระวัง เนื่องจากมีโอกาสเสียหายระหว่างทางได้มาก โครงการฯ ได้พาผู้ร่วมเรียนรู้ไปศึกษาดูงานการแปรรูปสัตว์น้ำและระบบการตลาด พร้อมทั้งการเก็บรักษาสินค้าและวัตถุดิบที่ร้านคนจับปลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

“เราเคยกินแต่ของทะเลสด แต่ไม่เคยส่งไปต่างจังหวัด ไม่รู้ว่าส่งอย่างไร ขนส่งกับอะไร วิธีการบรรจุของก่อนส่งต้องทำอะไร เลยพาสมาชิกไปศึกษากระบวนการทั้งหมด ทำให้ได้เห็นวิธีการบรรจุสินค้า บริษัทส่งสินค้าที่เขาใช้คือ Inter Express แต่พอกลับมาปรากฏว่าในพื้นที่เราไม่มีก็ช่วยกันหาข้อมูล โชคดีว่ามี SCG EXPRESS มาเปิดที่อำเภอควนโดน ก็ไปสอบถามเรียนรู้วิธีการส่งกับ SCG EXPRESS ซึ่งเขาแนะนำให้เรานำสินค้ามาแช่ฟรีซ ใส่ลังกระดาษ เขาจะมารับถึงที่ ส่วนราคาก็ไม่ต่างกันมาก”

‘เกลอกัน เกลอเล’ สดจากทะเล

เมื่อสินค้าและทักษะขายออนไลน์พร้อม ทีมงานได้จัดทำเพจเฟซบุ๊กชื่อ **‘ร้านเกลอกัน เกลอเล’** เพื่อเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าของเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดสตูล

นางยุพาพร เล่าว่า ตอนนี้เริ่มโพสต์ขายอาหารทะเลสดและแปรรูปมีโพสต์รูป วิดีโอ ไลฟ์สด สินค้าที่ขายก็รับมาจากผู้ร่วมเรียนรู้และชาวบ้านในพื้นที่ มีทั้งปูม้า ปลาทราย หมึกหอม หอยหลอด ปลาเค็ม ปลาหวาน ราคาที่รับซื้อจากสมาชิก จะให้เขากำหนดเองเพื่อความพอใจทั้ง 2 ฝ่าย แต่ต้องอยู่ในราคาที่เรารับได้ ซึ่งก็สูงกว่าส่งขายพ่อค้าคนกลาง โดยเขาจะมีส่วนต่างเฉลี่ยประมาณ 50-60 บาทต่อกิโลกรัม อย่างปูม้าถ้าเก็บซื้อ กิโลกรัมละ 180 บาท ร้านเรารับซื้อ 230-250 บาท ส่วนการส่งสินค้าจะส่งเป็นรอบ ๆ รอบละ 5-10 กิโลกรัม ขึ้นอยู่กับสินค้าว่าตัวไหนขายดี ตอนนี้ปูม้าและปลาทรายคลุกขม้นขายดี มีตัวแทนรวบรวมมาส่งให้ นอกจากโพสต์ขายแล้ว ผู้ร่วมเรียนรู้บางคนก็รับสินค้าไปขายเองก็จะได้ราคาตัวแทน มีรายได้จากส่วนต่างเพิ่มเติม

ปัจจุบันสินค้าอาหารทะเลสดและแปรรูปของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดสตูล ได้รับความสนใจ และมียอดสั่งซื้ออย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีช่องทางการขายสินค้าและรายได้เพิ่มขึ้น

นางราตรี โสสนุย อายุ 43 ปี บ้านขอนแก่นตะวันออก อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล เล่าว่า แต่ก่อนรับซื้ออาหารทะเลสดจากสมาชิกหรือคนในชุมชนไปขายเข้าแก๊วในพื้นที่ มีบ้างที่โดนกดราคา อย่างปูขนาดใหญ่เรารับซื้อมา 250 บาท แก๊วก็จะรับซื้อจากเราแค่ 260 บาท ได้ส่วนต่างแค่ 10 บาท ยิ่งพอมาช่วงโควิด-19 ระบาด ราคาก็ยิ่งต่ำลง ขายก็ยากขึ้นพอมิโครงการฯ กสศ. เข้ามาก็เลยสนใจ เพราะเห็นโอกาสในการขายสินค้าได้มากขึ้น

“เราสอนวิธีขายของออนไลน์ การแพ็คเกจสินค้า และการส่งสินค้า มีพาไปดูงาน ตอนนี้สินค้าที่ส่งขายหลัก ๆ คือ ปูม้ายกับปลาเค็มแดดเดียว พอมีออเดอร์มาก็จะรวบรวมไปส่งและแพ็คเกจสินค้าที่ร้านเกลอกัน เกลอเลที่มีอุปกรณ์จัดไว้ให้ ตอนนี้สมาชิกในกลุ่มมีประมาณ 20 คน ซึ่งทุกคนเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านด้วย เราในฐานะประธานกองทุนฯ ก็จะใช้กองทุนตรงนี้ จากเดิมที่เคยส่งสินค้าขายพ่อค้าคนกลางมีรายได้เข้ากลุ่มทุกเดือน ประมาณ 12,000-13,000 บาท พอมาส่งขายออนไลน์ก็มีรายได้เข้ากลุ่มเพิ่มเป็น 18,000 บาท เพิ่มขึ้นประมาณ 4,000-5,000 บาท ทำให้ทุกคนมีรายได้เพิ่มขึ้น และทำให้สมาชิกเห็นว่าเรายังมีช่องทางการขายอื่น ไม่ใช่พึ่งแต่พ่อค้าคนกลางเพียงอย่างเดียว”

“ตอนนี้ผู้ร่วมเรียนรู้มีรายได้เพิ่มจากราคาส่วนต่างเป็นหลัก เรายังไม่มีมีผลผล” นางยุพาพร กล่าวเสริมและเล่าว่า เนื่องจากเพิ่งเริ่มขาย รายได้ต่อวันยังไม่มาก สู้บ้งฮาซันไม่ได้ (หัวเราะ) และช่วงนี้ก็เริ่มชบเซา เพราะการระบาดของโควิด-19 และการขนส่งที่ล่าช้า และจากการทดลองตลาดได้ระยะหนึ่งพบว่า ยังต้องซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ เช่น กระบุงซิลิโคนสุญญากาศเพิ่มขึ้น ในอนาคตหากขายได้กำไรมากขึ้น ตามแผนเดิมจะปันผลปีละครั้ง โดยกั้นงบไว้ร้อยละ 15 ของผลกำไร สำหรับบริจาคและดูแลสิ่งแวดล้อมตามหลักของอิสลาม เช่น หาพันธุ์ปู พันธุ์กุ้งปล่อยลงทะเล

กว่าจะมาถึงวันนี้ที่สามารถสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อขายสินค้าชุมชนได้สำเร็จ นางยุพาพร บอกว่า พวกเขาได้เรียนรู้และได้ประสบการณ์จากบทเรียนที่ผิดพลาดมาไม่น้อย เช่น รับซื้อหอยหลอดมาสต็อกไว้ทีเดียว 30,000 กว่าบาท แต่ซิลิโคนสุญญากาศไม่ทัน และไม่ได้วอร์มตู้แช่ให้เย็นไว้ก่อน เมื่อนำหอยใส่เข้าไปมากเกินเครื่องจึงไม่ทำงาน จึงแก้ปัญหาด้วยการนำไปฝากไว้ที่ห้องเย็นแทน หลังจากนั้นจึงมีการจัดซื้อตู้แช่เพิ่มในราคาอีก 5 เครื่อง และลงทุนติดตั้งโซลาร์เซลล์เพื่อช่วยประหยัดค่าไฟ”

สำหรับอนาคตการทำตลาดออนไลน์ต่อจากนี้ นางยุพาพร บอกว่า ตั้งใจจะพัฒนาสินค้าแปรรูปใหม่ ๆ และสินค้านอกฤดูกาล เพื่อให้มีสินค้าขายได้ตลอดทั้งปี รวมถึงการพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

“ต้องคิดสินค้าใหม่ ๆ ขึ้นมา เมื่อก่อนเราขายเฉพาะหมึกสด ปูม้ายิ่งตอนนี้คิดแปรรูปสินค้าให้มีความหลากหลาย จากหมึกสดก็เป็นหมึกผัดตำ ตอนนี้ที่คิดอยู่คือเมนูปูม้ายั่วคั่วกลิ้ง แล้วก็ยังมองเรื่องคุณภาพอาหาร เพราะสินค้าของเราบางประเภทก็ได้มาตรฐานของเกษตรอินทรีย์”

นางยุพาพร บอกว่า จุดเด่นอันดับแรกของร้านเกลอกัน เกลอเล คือ ราคาถูกกว่าร้านอื่น เพราะบางร้านขายปูม้ายิโลกรัมละ 500-600 บาท ไม่รวมค่าส่ง ต้องเสียค่าส่งเพิ่มอีก 300 บาท เป็น 900 บาท ส่วนร้านเราขายปูม้ายรวมค่าส่งด้วยรถควบคุมอุณหภูมิ คือ 680 บาท และถ้าซื้อกิโลกรัมที่ 2 จะลดค่าส่งอีก 200 บาท

หัวใจสำคัญของอาหารทะเล คือ ความสดใหม่ที่เกลอกัน เกลอเล ตีโจทย์แตก จนสามารถพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ขายอาหารทะเลที่คงความสดใหม่ไว้ได้แล้ว อาหารทะเลของที่นี่ยังเป็นอาหารทะเลตามฤดูกาลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ถือเป็นสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสร้างสมดุลทางทะเลไปพร้อมกัน

**โครงการพัฒนาบัณฑิตกฤษฎา Platform สินค้าชุมชนในเครือข่าย
ชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดสตูล**

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางยุพาพร ปะดูลัง

โทรศัพท์: 089-293-2182

กุศกดีศรี สร้างอาชีพ 'แม่เลี้ยงเดี่ยว'

บริษัท วัฒนลักษณ์ จำกัด (กิจการเพื่อสังคม) จังหวัดหนองบัวลำภู

แม้จังหวัดหนองบัวลำภูจะมีประชากรไม่ถึง 600,000 คน แต่กลับมีสถิติการหย่าร้างสูงถึงร้อยละ 41.05 ของคู่จดทะเบียนสมรส อีกทั้งยังมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี ในจำนวนนี้มีผู้หญิงจำนวนไม่น้อยที่ต้องกลายเป็น ‘แม่เลี้ยงเดี่ยว’ ซึ่งพวกเขาไม่เพียง ‘ทุกข์ยาก’ จากการเลี้ยงลูกเพียงลำพัง แต่ยังต้อง ‘ทุกข์ใจ’ จากการถูกดูหมิ่นของคนในสังคม

บริษัท อັตลัษณ์ จำกัด (กิจการเพื่อสังคม) ซึ่งดำเนินงานจัดฝึกอบรมวิชาชีพและสร้างธุรกิจจากผลิตภัณฑ์ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง เห็นโอกาสในการช่วยเหลือกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว จึงจัดทำ**โครงการเสริมสร้างทักษะอาชีพสำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยว จังหวัดหนองบัวลำภู**

“สังคมอีสานมีกรอบประเพณีอยู่ คนที่หย่าร้างมักถูกตราหน้าว่าเป็นแม่ม่าย และถ้าแต่งงานใหม่จะถูกเรียกว่าหญิงสองผัว” **คุณปิ่นมนัส โคตรชา** **ทีมงาน** สะท้อนถึงปัญหาที่แม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่ต้องเผชิญ แม้ว่าร้อยละ 80 ของปัญหาการหย่าร้างจะมาจาก ‘การนอกใจ’ ของฝ่ายชาย จึงอยากช่วยคนกลุ่มนี้ให้มีรายได้ มีงานที่ทำได้ที่บ้าน โดยไม่ต้องไปรับจ้างไกล ๆ ให้ต้องทิ้งลูกทิ้งบ้าน เพราะบางคนมีลูกพิการที่ต้องคอยป้อนข้าวป้อนน้ำ และสุดท้ายคืออยากให้เขามีเพื่อน ได้พูดคุยแลกเปลี่ยน มีพลังที่จะใช้ชีวิตต่อไปในอนาคต

ฝึก 5 อาชีพ ให้แม่เลี้ยงเดี่ยว

แม้ว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวจะเป็นผู้ร่วมเรียนรู้หลัก แต่ก็ไม่ใช่ผู้ร่วมเรียนรู้กลุ่มเดียวในโครงการฯ บริษัท อັตลัษณ์ จำกัด ยังเปิดรับกลุ่มสตรีผู้ว่างงานเข้าร่วมฝึกอาชีพด้วย โดยมีการคัดเลือกจาก 4 อำเภอ คือ อำเภอนากลาง อำเภอเมืองหนองบัวลำภู อำเภอสุวรรณคูหา และอำเภอศรีบุญเรือง รวมทั้งสิ้น 100 คน ใช้วิธีประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งเครือข่ายวิทยาลัยอาชีวศึกษา สมาคมสตรี คณะกรรมการพัฒนาบทบาทสตรีของแต่ละอำเภอ

ในส่วนของการฝึกทักษะอาชีพ ด้วยโจทย์ของ กสศ. คือ ‘การสร้างรายได้’ ให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส ทีมงานจึงเลือก ‘5 อาชีพ’ ที่ตอบโจทย์ผู้ร่วมเรียนรู้ และมีฐานทุนอยู่ในชุมชน เป็นงานที่ทำได้ง่าย เห็นผลไว อีกทั้งสะท้อนถึงความเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดหนองบัวลำภู

นายสุริยะ สามิบัติ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า 5 อาชีพที่เลือกมา คือ **ช่างทอผ้า ช่างเย็บผ้า งานฝีมือ นวดแผนไทย และการทำอาหาร** ส่วนการแบ่งผู้ร่วมเรียนรู้เพื่อเข้าอบรมในแต่ละอาชีพนั้นจะดูจากความสนใจ ทักษะ พื้นฐานความรู้ของผู้ร่วมเรียนรู้ รวมถึงความเหมาะสมในการเข้าถึงทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งการจัดฝึกอบรมจะจัดในสถานศึกษาร่วมกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรธานี และในพื้นที่ โดยมีวิทยากรจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรธานี และผู้ประกอบการที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ มาให้ความรู้

สำหรับการพัฒนา 5 กลุ่มอาชีพ เริ่มจาก**กลุ่มอาชีพช่างทอผ้า** มีศูนย์กลางที่อำเภอนากลาง สมาชิกส่วนใหญ่มีฐานทุนในการทอผ้าฝ้าย แต่ยังไม่ใช้สารเคมีในการย้อมสีผ้า โครงการฯ ได้ฝึกอบรมการย้อมสีธรรมชาติและออกแบบลายผ้า เพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าผ้าทอให้มากขึ้น ซึ่งผ้าทอส่วนหนึ่งจะถูกส่งต่อมายัง**กลุ่มช่างเย็บผ้า**ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอเมืองหนองบัวลำภู เพราะหาซื้อผ้าได้ง่าย แต่ตอนนี้หลัก ๆ กลุ่มจะรับผ้ามาจากกลุ่มทอผ้า เพื่อตัดเย็บ

“อยากช่วยให้เขามีรายได้ มีงานที่ทำได้ที่บ้าน ไม่ต้องไปรับจ้างไกล ๆ ต้องทิ้งลูก ทิ้งบ้าน เพราะบางคนไม่ได้มีคนช่วยดูแล หรือมีลูกพิการที่ต้องคอยป้อนข้าวป้อนน้ำ และสุดท้ายคืออยากให้เขามีเพื่อน ได้พูดคุยแลกเปลี่ยน มีพลังที่จะใช้ชีวิตต่อไปได้”

เป็นผลิตภัณฑ์ เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป หน้ากากผ้า หมวก ส่วนเสื้อผ้าที่เหลือ **กลุ่มงานฝีมืออำเภอศรีบุญเรือง** จะรับซื้อเพื่อนำไปประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้า พวงกุญแจ เป็นการใช้ประโยชน์จากผ้าให้คุ้มค่าที่สุด นอกจากนี้ ยังสอน จัดดอกไม้ แจกกันดอกบัว และกระเช้าของขวัญเพิ่มเติม

ส่วนกลุ่มอาชีพที่ 4 คือ **นวดแผนไทย** มีศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอศรีบุญเรือง มีการอบรมให้ความรู้ด้านการนวดตัว นวดหน้า สปาหน้า และกลุ่มสุดท้ายคือ **กลุ่มทำอาหารและขนม** อยู่ในอำเภอสุวรรณคูหาฝึกเทคนิค การแปรรูปอาหารและขนมต่าง ๆ เช่น เมี่ยงคำดอกบัวหลวง คุกกี้บัวหลวง ขนมปั้นขลิบ ข้าวเกรียบสมุนไพร ฯลฯ

นายสุริยะ เล่าว่า แต่ละกลุ่มอาชีพหลังได้รับความรู้ทางวิชาการแล้ว ต้องกลับไปลงมือปฏิบัติ ผลิตภัณฑ์ไหนขายไม่ได้ก็ต้องปรับ เช่น กลุ่มอาหาร ตอนแรกเรียนทำคุกกี้ ขายออนไลน์ก็พอได้ แต่ขายในพื้นที่ไม่ได้เลย เพราะ คนอีสานไม่กินคุกกี้ ก็ต้องมาคิดปรับสูตร สุดท้ายได้เป็นขนมปั้นขลิบ

ใช้เครือข่ายสร้างการจ้างงาน

เมื่อสินค้าพร้อมก็ถึงเวลาจำหน่าย ทางโครงการฯ ไม่เพียงฝึกให้ ผู้ร่วมเรียนรู้รับงานและขายสินค้าด้วยตนเองแล้ว แต่ยังใช้จุดแข็งดึง **‘พลังเครือข่าย’** มาหนุนเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้ผู้ร่วมเรียนรู้

คุณปิ่นมนัส เล่าต่อว่า หากผู้ร่วมเรียนรู้สามารถขายเองได้ก็ขายเลย ถ้ารับงานเองได้ก็รับเลย นั่นคือวิธีที่ดีที่สุด เราอยากให้เขาพึ่งพาตนเองได้ แต่ถ้ายังไม่ได้ ทำอย่างไรให้เขามีรายได้ให้เร็วที่สุด จึงใช้กลยุทธ์จับคู่กับ ผู้ประกอบการ เช่น ช่างเย็บผ้าก็ไปหา **‘แบรนด์ซม’** ซึ่งเป็นผู้ประกอบการ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าพื้นเมือง ไปพูดคุยว่าอยากได้คนช่วยเย็บผ้าไหม ต้องการผลิตภัณฑ์แบบใด ซึ่งเขาก็ให้คำแนะนำและสนใจจ้างผู้ร่วมเรียนรู้ เราก็จะกลับมาฝึกเขา **ตอนนี้กลุ่มเย็บผ้ามีออร์เดอร์เป็นจำนวนมาก**

เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติที่ตัดเย็บจากฝีมือคนในชุมชน อีกทั้งยังเย็บหน้ากากผ้าไทย กระเป๋า และหมวกจำหน่ายออนไลน์ด้วย ทำให้กลุ่มเริ่มมีรายได้ประมาณ 7,000-7,500 บาทต่อเดือน

นอกจากนี้ บริษัท อัครลักษณ์ จำกัด ยังเดินทางไปนำเสนอสินค้า ของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ให้แก่เครือข่ายร้านค้าและผู้ประกอบการโอท็อป ในพื้นที่ ทำให้กลุ่มทอผ้าสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ มีรายได้เพิ่มขึ้น 2,600 บาทต่อเดือน กลุ่มงานฝีมือเริ่มส่งตะกร้าดอกบัว ขยาย มีรายได้เพิ่มขึ้นเดือนละ 3,200 บาท ขณะที่กลุ่มนวดแผนไทย เปิดให้บริการนวด พร้อมทำลูกประคบสมุนไพรและยาหม่อง ช่วยให้มี รายได้เพิ่มขึ้น 1,500 บาทต่อเดือน

นางภิญญา หารคำตัน อายุ 40 ปี แม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอมีลูก 2 คน แต่ก่อนเคยทำงานโรงงาน เมื่อมีโครงการฯ นี้ก็สนใจอยาก เข้าร่วม อยากเรียนเย็บผ้าและงานฝีมือ เมื่อก่อนเคยเรียนเย็บผ้ามาบ้าง แต่ไม่ค่อยเก่ง โครงการฯ สอนการตัดเย็บและประดิษฐ์งานฝีมือต่าง ๆ ตอนนี้ สามารถทำต่างหากจากเศษผ้า เย็บหน้ากากผ้า ทำที่รัดผม และพวงกุญแจได้ ซึ่งทีมงานจะเป็นคนหาออร์เดอร์ให้ ทำให้มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 600 กว่าบาท แต่ถ้าตัดเย็บเสื้อผ้าด้วยจะได้เพิ่มขึ้น 3,000 บาท ตอนนี้ก็ฝัน อยากมีกลุ่ม มีรายได้เพิ่มขึ้น

จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ

ภารกิจของโครงการฯ ที่บริษัท อัครลักษณ์ จำกัด ตั้งเป้าไว้ คือ การส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ เกิดกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนให้กำลังใจกัน ระหว่างแม่เลี้ยงเดี่ยว ทว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ ไม่เพียงช่วย ผู้ร่วมเรียนรู้สร้างรายได้ที่เห็นผลชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่ยังเอื้อให้เกิดการ จัดตั้ง **‘กลุ่มแปรรูปวิสาหกิจอินทรีย์บ้านวังหินซา’** ได้เป็นผลสำเร็จ

ปัจจุบันกลุ่มแปรรูปวิสาหกิจอินทรีย์บ้านวังหินชา มีสมาชิก 53 คน คณะกรรมการ 24 คน ซึ่งในกลุ่มมีการจัดสรรหน้าที่การทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อทำอาหารและขนมส่งขายในตลาดออนไลน์ ฝากขายในร้านค้าชุมชน รวมทั้งมีอเตอร์เจอร์จากหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เริ่มมีลูกค้าประจำมากขึ้น อีกทั้งโครงการฯ ยังส่งเสริมการสร้างสายพานอาชีพต่อ คือ ระบบการรับซื้อวัตถุดิบอาหาร เช่น มัน ฟักทอง เผือก จากกลุ่มสมาชิกและเกษตรกรในชุมชน โดยเน้นสินค้าอินทรีย์ เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน

นางประกาย เพี้ยแก้ว ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า ทีมงานให้มาช่วยตั้งต้นกลุ่มวิสาหกิจฯ ให้เข้มแข็งก่อน ตอนนี้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีปั้นขลิบ น้ำพริกเมี่ยง และข้าวเกรียบ การผลิตจะแบ่งกันในกลุ่ม คนไหนไม่สะดวกบ้านไกลจะทำวัตถุดิบมาส่งแทน ส่วนการแบ่งรายได้ตอนนี้ใช้วิธีนำกำไรมาหารแบ่งกัน โดยยึดจากชั่วโมงการทำงานเป็นหลัก ซึ่งจะมีการจดบันทึกไว้ ตอนนี้สมาชิกเริ่มมีรายได้ประมาณ 1,700-1,800 บาท ถ้าเดือนไหนขายดีก็จะมีรายได้ประมาณ 2,000 บาท

ปัจจุบัน กลุ่มแปรรูปวิสาหกิจอินทรีย์บ้านวังหินชา ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มวิสาหกิจเข้มแข็งดีเด่นของอำเภอ เป็นต้นแบบความสำเร็จที่สะท้อนถึงความเข้มแข็งและศักยภาพของกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว และสตรีผู้ว่างงาน ที่สามารถสร้างการยอมรับ และลบอคติที่เคยถูกตีตราจากสังคมลงได้

นายสุริยะ เสริมว่า ก่อนหน้านี้พวกเขาเป็นกลุ่มคนที่แทบไม่ได้รับการยอมรับหรือช่วยเหลือเลย แต่โครงการฯ นี้ ทำให้ชุมชนมองเห็นในศักยภาพพวกเขาที่ไม่ใช่ความสงสาร แต่เกิดจากการยอมรับในศักยภาพและความสามารถ มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้การช่วยเหลือมากขึ้น เช่น เกษตรกรอำเภออบต.ดงมะไฟ

พลังความสำเร็จของโครงการฯ ส่งผลให้แม่เลี้ยงเดี่ยวหลายชีวิตไม่ต้องตรากตรำเลี้ยงดูลูกอย่างโดดเดี่ยวอีกต่อไป เพราะพวกเขามีเพื่อน มีพี่เลี้ยง และมีเครือข่ายที่คอยสนับสนุนให้พวกเขาใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข

โครงการเสริมสร้างทักษะอาชีพสำหรับแม่เลี้ยงเดี่ยว จังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายสุริยะ สามีบัติ

โทรศัพท์: 080-765-7472

ราก

เสริมทักษะการประกอบอาหาร ชุมชนริมทางรถไฟมักกะสัน

สมาคมส่งเสริมพัฒนาความรู้เพื่อชุมชน กรุงเทพมหานคร

ชุมชนริมทางรถไฟมวกะสัน เป็นชุมชนแออัดย่านใจกลางเมือง ตั้งอยู่บนที่ดินการรถไฟ แขวงมวกะสัน เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร ทำเลที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้ย่านธุรกิจการค้า อาคารสำนักงาน เรียกได้ว่าเป็นทำเลที่คึกคักและเต็มไปด้วยผู้คน โดยเฉพาะคนทำงานและนักท่องเที่ยว แต่เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง สถานประกอบการ กิจกรรมร้านค้าต่าง ๆ หลายแห่งได้รับผลกระทบจนต้องปิดกิจการ ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ การตกงานและการว่างงานของคนในชุมชน

ด้วยเหตุนี้ **สมาคมส่งเสริมพัฒนาความรู้เพื่อชุมชน** ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของผู้ที่มีความรู้ความชำนาญด้านการจัดการเรียนรู้และกระบวนการพัฒนาชุมชน จึงทำโครงการพัฒนาและยกระดับการประกอบอาชีพทำอาหารขายหลังวิกฤติโควิด-19 ในชุมชนเมืองริมทางรถไฟมวกะสัน กรุงเทพมหานคร เพื่อเพิ่มทางเลือกให้ชีวิตและคิดทางรอดให้ชุมชน ท่ามกลางวิกฤติโควิด-19

นางสาวจงกลกร สิงโต นายกสมาคมส่งเสริมพัฒนาความรู้เพื่อชุมชน ผู้รับผิดชอบโครงการฯ บอกว่า โครงการฯ เข้ามาพัฒนาและยกระดับทักษะเดิมที่มีอยู่แล้ว ไม่ได้เริ่มจากศูนย์ และไม่ได้แค่สอนอาชีพการทำอาหาร แต่เป็นการชวนผู้ร่วมเรียนรู้คิดวางแผนชีวิต แล้วลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เขาเห็นคุณค่าตัวเอง สร้างเป้าหมายของตัวเอง และช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งสิ้น 50 คน แบ่งเป็น ผู้สูงอายุ 15 คน แรงงานนอกระบบ (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว) 10 คน และผู้ว่างงาน 25 คน

“โครงการฯ เข้ามาพัฒนาและยกระดับทักษะเดิมที่มีอยู่แล้ว ไม่ได้เริ่มจากศูนย์ และไม่ได้แค่เข้ามาสอนอาชีพการทำอาหาร แต่เป็นการชวนผู้ร่วมเรียนรู้คิดวางแผนชีวิต แล้วลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เขาเห็นคุณค่าของตัวเอง สร้างเป้าหมายของตัวเอง และช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม”

สิ่งที่ทำอยู่แล้ว และสิ่งที่ทำได้อีก

โครงการฯ นี้ เข้ามาพัฒนาทักษะอาชีพให้คนในชุมชนริมทางรถไฟมวกะสัน เริ่มจากการฝึกอบรม **‘ความรู้’** และ **‘วิธีคิด’** เช่น การวางแผนชีวิตอย่างเป็นระบบ หลักปฏิบัติในการประกอบอาชีพทำอาหารยุค New Normal (การดูแลสุขภาพและความสะอาด) การทำบัญชีครัวเรือน การคำนวณต้นทุนและราคาขาย และการใช้เทคโนโลยีโซเชียลมีเดียเพื่อขยายโอกาสด้านการตลาด เช่น การใช้แอปพลิเคชัน **‘คนละครึ่ง’** และ **‘เราชนะ’** การประชาสัมพันธ์ร้านค้าผ่านเฟซบุ๊กเพื่อดึงดูดลูกค้าใหม่ และเชิญชวนลูกค้าเก่าให้กลับมาซื้อซ้ำ รวมถึงการใช้แอปพลิเคชันแกร็บฟู้ด (Grab Food) และฟู้ดแพนด้า (Food Panda) ในการจัดส่งสินค้า

นอกจากนี้ สมาคมฯ ได้ประสานความร่วมมือกับทีมวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้คิดหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการประกอบอาชีพ ชวนผู้ร่วมเรียนรู้คิดเมนูที่อยากเรียนรู้ โหวตเมนูที่สนใจอยากทำมากที่สุด ได้ทั้งหมด 7 เมนู จาก 20 กว่าเมนู ได้แก่ หมูฝอยกับไก่ฝอย ทาโกะยากิ น้ำพริกกากหมู แคบหมูกับหมูเชียงฮาย น้ำจิ้มต่าง ๆ เช่น น้ำจิ้มปิ้งย่าง ลูกชิ้น และสุกี้ วนกับขนมกล้วย และกล้วยเดี่ยวลุยสวนกับสลัดโรล กำหนดตารางฝึกอบรมการทำอาหารทั้งหมด 8 ครั้ง กำหนดให้ผู้ร่วมเรียนรู้เลือกเรียนอย่างน้อย 3 ครั้ง

นางสาวจงกลกร กล่าวว่า วิทยากรกลุ่มนี้มีประสบการณ์ทำงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมาก่อน มีความเข้าใจด้านการตลาด มีวิธีการให้ความรู้ที่เข้าใจง่าย ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดความตื่นตัว สามารถนำไปใช้ได้จริง บรรยายภาคการเรียนรู้จึงมีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้เรียนกับวิทยากรตลอดเวลา และเพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถเปิดร้านได้จริง โครงการฯ ยังสนับสนุนอุปกรณ์ประกอบอาชีพตามความเหมาะสม ทั้งยังติดตามและประเมินผล เพื่อสนับสนุนผู้ร่วมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด

สานต่อสิ่งที่ทำ

นางลำไย รุ่งเรือง อายุ 66 ปี อาชีพขายกล้วยเดี่ยว ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า ป้าขายกล้วยเดี่ยวอยู่ริมทางรถไฟมักกะสันมาหลายปีแล้ว เนื่องจากหม้อกล้วยเดี่ยวเก่ารั่ว จึงใช้หม้อเล็ก ๆ 2 ใบขายกล้วยเดี่ยวแทน โดยแต่ละวันต้องซื้อถ่านใช้วันละ 160 บาท รายได้ทั้งหมดไปกับค่าถ่านเป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีโอกาสเข้าร่วมการอบรมในโครงการฯ นี้ นอกจากป้าจะได้ความรู้เรื่องการทำหม้อฟอยล์ฟอยล์ น้ำพริกกากหมู และการทำแคบหมู ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดกับการขายกล้วยเดี่ยวได้แล้ว ป้ายังได้รับทุนสนับสนุนในการซื้อหม้อกล้วยเดี่ยวใหม่ ทำให้ลดต้นทุนค่าถ่านลงได้มาก แถมหม้อกล้วยเดี่ยวที่ได้ยังถูกสุขลักษณะอีกด้วย

“ก่อนนี้ต้องซื้อถ่านใช้วันละ 8 ถู คิดเป็นเงินก็วันละ 160 บาท ตอนเปลี่ยนมาใช้แก๊ส 10 วัน/ถัง ราคาถังละ 370 บาท ถือว่าประหยัดต้นทุนได้มาก แถมป้ายังขายกล้วยเดี่ยวได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย สมใจและดีใจมาก”

นางฉวี แสงปาน อายุ 45 ปี หนึ่งในผู้ร่วมเรียนรู้ของโครงการฯ เธออาศัยอยู่ชุมชนริมทางรถไฟมักกะสันมาประมาณ 20 ปี ก่อนหน้านี้ทำอาชีพแม่บ้านทำความสะอาดโรงแรมมีรายได้เดือนละ 15,000 บาท เมื่อธุรกิจโรงแรมไม่สามารถไปต่อได้ด้วยพิษโควิด-19 เธอจึงถูกเลิกจ้างกะทันหัน แม้ได้รับเงินมาจำนวนหนึ่งจากการถูกเลิกจ้าง แต่ก็ต้องดูแล

ครอบครัวและลูกวัยเรียนอีก 3 คน โดยคนโตอายุ 23 ปี กำลังเรียนบัญชีอยู่ที่มหาวิทยาลัย ส่วนอีก 2 คน เป็นฝาแฝดชายเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขณะที่รายจ่ายเท่าเดิมแต่ไม่มีรายได้เสริม จึงเป็นเรื่องที่เธอกังวลใจ

หลังถูกเลิกจ้างเธอเลือกเปิดร้านอาหารตามสั่ง เพราะอับจนหนทาง แม้สามีทำงานเก็บขยะอยู่ที่สำนักงานเขต แต่ถ้าหวังพึ่งรายได้จากสามีก็ไม่เพียงพอเลี้ยงดูครอบครัว สิ่งที่คิดได้ตอนนั้นคือ คนต้องกินอาหารทุกวัน เธอจึงใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่เปิดขายอาหารตามสั่งหน้าบ้านเป็นทางเลือก พอประทังชีวิต ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ปี 2563

“ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม ก็เริ่มโดนลดเงินเดือน หลังจากนั้นกิจการไปต่อไม่ได้ ทางโรงแรมก็แจ้งมาว่าขอจ้างออก เงินเลิกจ้างที่ได้มาพอใช้แค่ในระยะสั้น แต่ระยะยาวเราก็ต้องคิดหาทางดิ้นรน ไปหางานใหม่ที่ไหนก็ไม่รับ อาหารตามสั่งเราพอทำได้ ไม่ได้ลงทุนเยอะ วัตถุดิบต่าง ๆ ถ้ายังอยู่ในสภาพดี ไม่เน่าเสีย ไม่ได้เหลือทิ้ง เรายังเก็บไปใช้วันต่อไปได้ ขายอยู่หน้าบ้านตัวเองก็ยังมีรายได้ให้พอได้กินในแต่ละวัน และถึงแม้จะไม่มีรายได้ แต่ขอแค่ไม่มีรายจ่ายด้านอาหารเพิ่มขึ้นก็ยิ่งดี”

เนื่องจากมองเห็นโอกาสที่คุ้มกับเวลาและรายได้ที่เสียไป นางฉวี สละเวลาว่างเปิดร้านมาเข้าร่วมเรียนรู้หลักสูตรการทำอาหารเมนูต่าง ๆ ครบทั้ง 8 ครั้ง จากเดิมขายอาหารตามสั่งเพียงอย่างเดียว ตอนนี้อร้านเล็ก ๆ ของเธอขายกล้วยเดี่ยวเพิ่มขึ้นมาเป็นอีกหนึ่งตัวเลือก และกำลังหาเวลาทำผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ไข่ฟอยล์ น้ำพริก และแคบหมู วางขายเพื่อเป็นทางเลือกให้ลูกค้า และช่วยเสริมรายได้ให้ครอบครัวต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าสถานการณ์แพร่ระบาดจะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น โดยลูก ๆ ทั้ง 3 คนก็ช่วยเหลือเธอเต็มที่ ทั้งช่วยวิ่งส่งอาหาร ช่วยล้างจาน จัดของ เก็บร้าน ช่วยทำทุกอย่างที่จะทำได้ ซึ่งทั้ง 3 คนจะแบ่งเวรกันมาช่วยเหลือในแต่ละวัน รายได้จากการขายอาหารก็พอใช้ในแต่ละวัน แถมยังช่วยประหยัดรายจ่ายค่าอาหารได้อีกด้วย

นางฉวี บอกว่า เธอไม่ได้สนใจใช้เทคโนโลยีมือถือนักมากนัก เมื่อมีโครงการต่าง ๆ ของรัฐเข้ามา สนับสนุนเงินช่วยเหลือผ่านแอปพลิเคชัน ในช่วงต้นยังรู้สึกว่าเป็นเรื่องยาก แต่ความรู้จากการอบรม การใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์จากโครงการฯ เป็นแรงกระตุ้นให้เธอลุกขึ้นมาเรียนรู้แล้วปรับตัว ปัจจุบันร้านของฉวีรองรับการชำระเงินด้วยคิวอาร์โค้ด และแอปพลิเคชัน เช่น ไทยชนะ คนละครึ่ง ยกกระดับการให้บริการให้ลูกค้าตัดสินใจสั่งอาหารง่ายขึ้น เหตุผลที่เลือกใช้เทคโนโลยีนี้เพราะคิดว่า เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง หากให้ขายผ่านแพลตฟอร์มอื่น ๆ เธอมองว่าไกลตัวและเกินศักยภาพ ที่เธอจะทำได้

“เมื่อก่อนเราไม่กล้าแสดงออก ตั้งแต่ได้เรียนรู้ด้านอาชีพกับโครงการฯ ตอนนี้กล้าขาย กล้าคุย เพราะมั่นใจมากขึ้น นอกจากนี้ ความรู้เรื่องการทำบัญชีต้นทุน บัญชีรายรับรายจ่าย ทำให้รู้หลักการออม ระเบียบในการใช้จ่ายใช้สอย ซึ่งมีประโยชน์มากเวลามาคำนวณซื้อวัตถุดิบที่ใช้ อะไรที่ไม่จำเป็นก็ลด จำนวนลง รู้ว่าสิ่งไหนสำคัญไม่สำคัญ สิ่งที่ไม่จำเป็นก็ไม่ต้องซื้อ แอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่โครงการฯ สอน ก็ทำให้เรามีช่องทางหารายได้เพิ่มขึ้น” นางฉวี กล่าวทิ้งท้าย

เมื่อถามถึงภาพฝันในอนาคต ตลาดสตรีตฟู้ด (Street Food) ชุมชนริมทางรถไฟมักกะสัน เป็นสิ่งที่สมมาคมา และผู้ร่วมเรียนรู้อยากผลักดันให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแลนด์มาร์กด้าน อาหารการกินแห่งใหม่ย่านใจกลางเมืองที่เข้าถึงง่าย และราคาไม่แพง ในวันที่ผู้คนออกมาใช้ชีวิต ได้อย่างเป็นปกติ

โครงการพัฒนาและยกระดับการประกอบอาชีพทำอาหารขายหลังวิกฤติโควิด-19 ในชุมชนเมืองริมทางรถไฟ

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวจงกลกร สิงโต

โทรศัพท์: 02-050-9261, 061-449-6492

กล้วยหอมทองฉาบปลอดสารพิษ ของดีอำเภอละแม

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร จังหวัดชุมพร

ไม่ถ่างนักที่กระบวนการฝึกทักษะอาชีพจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จของชุมชน...

แต่ที่อำเภอละแม จังหวัดชุมพรใช้เวลาเพียง 6 เดือนในการทำโครงการพัฒนาศักยภาพการทำสบู่สมุนไพรน้ำผึ้งเพื่อสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ทุรกันดาร ตำบลละแม อำเภอละแม จังหวัดชุมพร ปี 2562 ที่นอกจากจะสร้างอาชีพใหม่ที่อิงอยู่บนฐานทุนของชุมชนได้แล้ว ยังก่อให้เกิด ‘สภาผู้นำชุมชนคนน้ำตกจำปูน’ ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของผู้นำตามธรรมชาติ 12 หมู่บ้านจาก 2 ตำบล ร่วมกันคิดหาแนวทางการพัฒนาชุมชน จนเกิดโมเดลการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น 3 เรื่อง ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือน และการจัดการขยะแบบครบวงจร

ซึ่งทั้งหมดมาจาก 3 องค์ประกอบ คือ การหนุนเสริม ‘ความรู้ทางวิชาการ’ การปรับเปลี่ยน ‘ทัศนคติ’ ของคนในชุมชน และการ ‘ฝึกทักษะอาชีพ’ เพื่อยกระดับทักษะการผลิตให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน ปรับปรุงกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเดิมให้มีคุณภาพ จนเกิดผลิตภัณฑ์สบู่ น้ำผึ้งสำหรับเป็นของฝากให้แก่นักท่องเที่ยว

ปี 2563 มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร จังหวัดชุมพร จึงต่อยอดทำโครงการพัฒนาต้นแบบธุรกิจชุมชนด้วยโอกาสเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติ: โดยใช้ฐานกลุ่มสตรีที่แปรรูปกล้วยหอมทองฉาบปลอดสารพิษ พัฒนากล้วยหอมทองฉาบเป็นสินค้าของฝากแห่งอำเภอละแม ซึ่งจะนำไปสู่การจ้างงานสร้างรายได้ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสในท้องถิ่น โดยใช้แนวคิด ‘เล สวน เขา’ ที่เชื่อมร้อยแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด โดย ‘เล’ หรือทะเล มีหาดใต้เคี่ยม ตลาดชื่อดังที่อยู่ใกล้ชายทะเลบริเวณปลายสุดของอ่าวไทย ส่วน ‘เขา’ มีน้ำตกจำปูน บ้านทรัพย์ทวี ที่มีของฝากขึ้นชื่อคือสบู่ น้ำผึ้งจากชุมชน ขณะที่ ‘สวน’ คือสวนกล้วยหอมทองที่กำลังพัฒนาไปสู่แหล่งผลิต ‘กล้วยหอมทองฉาบ’ ของฝากจากพื้นที่

“พัฒนากล้วยหอมทองฉาบเป็นสินค้าของฝากแห่งอำเภอละแม ซึ่งจะนำไปสู่การจ้างงานสร้างรายได้ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสในท้องถิ่น โดยใช้แนวคิด ‘เล สวน เขา’ ที่เชื่อมร้อยแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด”

ดึงผู้ร่วมเรียนรู้เป็นทีมงาน เพิ่มมูลค่าแปรรูปกล้วยหอมทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุทธิกานต์ คงคล้าย ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า อำเภอละแมเป็นแหล่งปลูกกล้วยหอมทองส่งออกมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งในการส่งออกจะมีกล้วยตกเกรดเหลือทิ้งจำนวนมาก จึงมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปกล้วยหอมทอง โดยมีนางพุดศรี แซ่เลี้ยว เป็นประธาน มีสมาชิก 13 คน ร่วมกันผลิตกล้วยฉาบวางขายที่กลุ่มฯ และมีพ่อค้าคนกลางรับซื้อไปส่งขายต่างประเทศราคาทั่วโลกกรัมละ 120 บาท เมื่อมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทางกลุ่มฯ ขายสินค้าได้ลดลง มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร จึงเข้ามาช่วยส่งเสริม พร้อมชวนนางพุดศรี และนางสมใจ สีนพร้อม อายุ 60 ปี อาชีพเกษตรกร เข้ามาเป็นทีมงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุทธิกานต์ เล่าว่า เหตุผลที่ดึงผู้ร่วมเรียนรู้มาเป็นทีมงาน มาจากบทเรียนการทำโครงการฯ ปี 2562 ทำให้เรารู้ว่า การทำงานจะเกิดประโยชน์สูงสุดต้องสร้างการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน ให้เขาเป็นเจ้าของร่วม เราเป็นคนนอก เราไม่รู้ว่าจริง ๆ แล้วคนในชุมชนเก่งอะไร หรือต้องการอะไร โดยปีนี้มีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมด 50 คน แบ่งเป็นสมาชิกที่ทำงานร่วมกับกลุ่มฯ 25 คน และมีกลุ่มนักศึกษาว่างงาน รวมถึงเยาวชนในพื้นที่ 25 คน

สำหรับกระบวนการเรียนรู้เน้นไปที่การให้ความรู้เรื่องการต่อยอด เพิ่มมูลค่ากล้วยหอมทองฉาบ ทั้งในเรื่องคุณภาพสินค้า และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

ปัญหาสำคัญของกล้วยฉาบคือ เรื่องคุณภาพสินค้าที่อยู่ได้ไม่นาน แดกหักง่าย มีกลิ่นเหม็นหืน ทีมจึงสนับสนุนเครื่องอบลมร้อนเพื่อยืดอายุกล้วยให้นานขึ้น พร้อมกับพัฒนารสชาติให้มีความหลากหลายมากขึ้น จากเดิมมี 2 รส คือ รสเค็มกับรสหวาน ก็เพิ่มรสชีส ปาปริก้า สหรัย และ บาร์บีคิว มีการพัฒนาแบรนด์ชื่อว่า ‘แม่พุดศรี’ คำว่าแม่หมายถึง แม่ของนางพุดศรีที่ช่วยเหลือกลุ่มฯ มาตั้งแต่เริ่มต้น และนำไปเป็นเรื่องราวของแบรนด์ได้ ส่วนบรรจุภัณฑ์อยู่ระหว่างการพัฒนาออกแบบกล่องสำหรับเป็นของฝาก นอกจากนี้ ยังเร่งพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน อย. ซึ่งค่อนข้างยาก เนื่องจากต้องใช้ความรู้หลายด้าน จะใช้วิธีชวนคิดชวนคุย ค่อย ๆ ทำ โดยในอนาคตจะขยายผลเชื่อมต่อไปยังโครงการ 1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย

ตั้งเด็กรุ่นใหม่สานภูมิปัญญา เจาะตลาดออนไลน์

ไม่เพียงการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน อย. เพื่อขยายตลาดในการจำหน่ายกล้วยหอมทองฉาบเท่านั้น โครงการฯ ยังดึงกลุ่มเยาวชนในพื้นที่เข้ามาช่วยต่อยอดขยายแบรนด์ และการทำตลาดออนไลน์ให้สินค้าของอำเภอละแม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุทธิกานต์ มองว่า การตลาดจะไปได้ดีต้องมีเด็กรุ่นใหม่มาช่วย เพราะถ้าได้ อย. แล้ว ตลาดไม่ได้หยุดอยู่แค่นั้นแน่นอน เมื่อผู้ใหญ่ไม่กล้าเสี่ยงเรื่องตลาด ก็ต้องส่งเสริมเด็กรุ่นใหม่ให้เข้ามารับช่วงต่อ

“คนแก่อ่อนแรงลงทุกวัน ถ้าไม่มีเด็กมาสานต่อ ภูมิปัญญาเหล่านี้จะเลือนหาย จึงพยายามพาเด็กรุ่นใหม่เข้ามาเรียนรู้ว่า หมู่บ้านเรามีของดีอะไร

ให้เขาเห็นความสำคัญของฐานทุนชุมชน ซึ่งให้เห็นว่า ถ้าเขาสามารถขยายตลาดได้ นอกจากจะได้เงินแล้ว ชาวบ้านก็มีรายได้ เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ให้เขานำความรู้ในห้องเรียน ออกมาช่วยพัฒนาแบรนด์สินค้าและการตลาด”

ขณะเดียวกันโครงการฯ ยังหนุนเสริมเยาวชนให้คิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมทั้งเตรียมส่งมอบแบรนด์ ‘14 ธรรมชาติ’ ซึ่งเป็นการรวบรวมสินค้าปลอดภัยจากชุมชนคล้าย ๆ Lazada, Shopee รวมถึงสินค้าอำเภอละแม ภายใต้แนวคิดเล สวน เขา ให้คนรุ่นใหม่รับไม้ต่อเพื่อร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

“ตอนนี้เรากำลังพัฒนาสบู่อลูโกซึ่งเป็นพืชชายหาด มีสรรพคุณช่วยลดการอักเสบ เด็ก ๆ ก็สนใจต่อยอดเป็นสบู่กล้วยหอม เราพยายามให้โอเคเพื่อให้พวกเขาฝึกคิดต่อยอด”

สร้างศูนย์เรียนรู้ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ตาม เพื่อสานต่อภูมิปัญญาชุมชนและส่งเสริมแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการฯ ยังได้พัฒนา ‘ศูนย์เรียนรู้กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์กล้วยหอมทองทุ่งควาต์’ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การแปรรูปกล้วยหอมทองปลอดภัยให้แก่คนในพื้นที่ รวมทั้งเปิดเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานให้แก่ผู้สนใจ

“ศูนย์การเรียนรู้ฯ จะเล่าเรื่องผ่านเศรษฐกิจบูรณาการร่วมกับเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มตั้งแต่การปลูกและดูแลกล้วยหอมทอง สามารถเรียนรู้ได้ที่แปลงปลูกในวัด ส่วนกระบวนการแปรรูปจะอยู่ที่กลุ่มฯ เริ่มที่กระบวนการเตรียมวัตถุดิบ ตัดกล้วยนำมาล้างน้ำ บอกเล่าถึงภูมิปัญญาการใช้ไม้ไผ่กรีดเปลือกกล้วยแทนการใช้มีด เพื่อกล้วยจะได้ไม่ช้ำ จากนั้นเข้าสู่ขั้นตอนแปรรูป มีจุดให้ผู้สนใจได้ลองทอดกล้วย ส่วนเด็ก ๆ จะมาเล่าเรื่องการตลาด”

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ฯ เริ่มเปิดต้อนรับผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน โดยสมาชิกกลุ่มฯ ไม่เพียงเป็นผู้สาธิตกระบวนการทำงาน แต่ยังสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ในฐานะวิทยากร

ทั้งนี้ โครงการฯ ยังนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วยหนุนเสริมให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งการประกอบอาชีพและการดำเนินวิถีชีวิต เพื่อให้เกิดรายได้ ลดรายจ่าย สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ต่อยอดทุนชุมชน พัฒนาคน สร้างรายได้

องค์ความรู้ที่โครงการฯ เข้ามาพัฒนากระบวนการผลิตและการตลาด การแปรรูปกล้วยหอมทองฉาบ ทำให้วันนี้ผู้ร่วมเรียนรู้มีรายได้ต่อเนื้อวันละ 300 บาท

นางพุดศรี เล่าว่า การเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาสูตรกล้วยฉาบ ทำให้เธอขายได้ราคามากขึ้นจากปกติขายถุงละ 25 บาท เพิ่มเป็น 30-35 บาท ส่วนรสชาติพยายามพัฒนาสูตรใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น รสกระเทียมพริกไทยที่เหมือนขนมครองแครง นอกจากนี้ เธอยังช่วยเหลือคนในชุมชนให้นำผักและขนมมาวางขายในกลุ่มฯ ด้วย อีกทั้งขณะนี้กลุ่มฯ ได้ขยายไปทำศูนย์เรียนรู้ฯ มีการสอนทำกล้วยฉาบ การปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งผลผลิตที่ปลูกก็เก็บไว้กินเองหรือขายก็ได้

นางสมใจ บอกว่า โครงการฯ นี้เปรียบเหมือนหน้าต่างบานใหญ่ที่เปิดโลกการเรียนรู้ให้กลุ่มฯ กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง โดยเฉพาะการกล้าพูดคุยประสานงานกับหน่วยงานรัฐ

นางสาวธัญลักษณ์ หอมจันทร์ อายุ 19 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ เยาวชนแกนนำ บอกว่า การได้ไปเรียนรู้ในเวทีต่าง ๆ ของ กศศ. ทำให้เธอได้ความรู้และกล้าแสดงออกมากขึ้น จากคนที่ไม่สนใจชุมชน ไม่สนใจครอบครัว ก็คิดได้ว่า ทำอย่างไรที่จะสร้างโอกาสให้ครอบครัว ให้คนในชุมชนนำสินค้าไปอยู่ในตลาดออนไลน์ได้ ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการออกแบบบรรจุภัณฑ์และวางแผนเรื่องการตลาดออนไลน์ อยากจะพัฒนาให้คนในชุมชนมีรายได้

“ธัญลักษณ์ยังเป็นแรงบันดาลใจให้น้องสาวตัดสินใจเรียนต่อด้วย”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุทธิกานต์ กล่าวเสริม และเล่าว่า พอน้องสาวเห็นพี่ขึ้นเวทีทำกิจกรรมต่าง ๆ ก็กลายเป็นต้นแบบที่ทำให้น้องสาวตัดสินใจสมัครเรียนต่อ กศศ. ทั้งนี้ ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างมาก

เมื่อถามถึงความสำเร็จ ทีมงานพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ตอบโจทย์ครบตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยทีมงานไม่เพียงพัฒนาอาชีพครบวงจรตามแนวคิด ‘เล สวน เขา’ แต่ยังสามารถเพิ่มมูลค่าสินค้า ‘กล้วยหอมทองฉาบปลอดสารพิษ’ ให้เป็นของฝากของอำเภอละแม ที่ช่วยสร้างรายได้เกิดการจ้างงานขยายผลไปสู่คนในชุมชน ที่สำคัญยังดึงกลุ่มเยาวชนให้เข้ามาร่วมสานต่อด้านการตลาดที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนต่อไปได้อย่างยั่งยืน

โครงการพัฒนาต้นแบบธุรกิจชุมชนด้วยโอกาสเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤติ: โดยใช้ฐานกลุ่มสตรีที่แปรรูปกล้วยหอมทองฉาบปลอดสารพิษ

ผู้รับผิดชอบโครงการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุทธิกานต์ คงคล้าย
โทรศัพท์: 095-024-6856

ความรู้จากทุนชุมชนผสานความรู้ทางวิชาการ พัฒนาศักยภาพคนสู่การสร้างอาชีพ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง จังหวัดตรัง

คำถามที่ชวนสงสัยคือ อยู่บนเกาะที่รายล้อมไปด้วยทะเล และอาชีพของคนส่วนใหญ่คือ การทำประมง มีเหตุผลอะไรที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง จึงมุ่งมั่นในการเข้าไปพัฒนาอาชีพด้านการ ‘เลี้ยงปลาตก’ ให้กับชาวบ้านที่นั่น

“ตอนที่อาจารย์มาชวน เราก็สงสัยว่าจะเลี้ยงได้อย่างไร เพราะเราไม่มีความรู้ อาจารย์ก็บอกว่า มีทีมมาอบรมให้ความรู้เรื่องการเลี้ยง เราก็เลยลองดู อยากรู้ว่าปลาตกที่ซื้อกินกับปลาตกที่เราเลี้ยงจะมีรสชาติเหมือนกันไหม อีกอย่างคือ การเลี้ยงปลาตกอาจจะกลายเป็นอาชีพทางเลือกให้กับพวกเรา เพราะชาวบ้านหลายคนไม่ได้อยู่ติดทะเล ไม่มีสวนยาง บางคนทำงานรับจ้างในรีสอร์ท ยิ่งช่วงนี้ไม่มีนักท่องเที่ยวทำให้หลายคนกำลังว่างงาน จึงน่าจะนำไปเลี้ยงเป็นอาชีพเสริมได้” คำตอบของ นางสาวลี กันตังกุล อายุ 47 ปี อาชีพค้าขาย ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการฯ

ใช้ความรู้ทางวิชาการผสานทักษะชุมชน

อาจารย์นิภาพร ช่วยธานี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง (มทร.ตรัง) เล่าว่า ภารกิจของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง (มทร.ตรัง) คือ การนำความรู้ในรั้วมหาวิทยาลัยออกไปบริการชุมชนอย่างต่อเนื่อง ยิ่งเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คนตกงานเป็นจำนวนมาก มหาวิทยาลัยจึงต้องทำงานเชิงรุกในการถ่ายทอดความรู้มากขึ้น โดยปีที่แล้วได้จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนชุมชนชายฝั่งที่ขาดโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าสู่การเตรียมความพร้อมเป็นผู้ประกอบการอาชีพประมงชายฝั่ง กรณีนำร่องในชุมชนชายฝั่ง ปี 2562 ซึ่งได้รับทุนจาก กสศ. จนสามารถพัฒนาให้กลุ่มเยาวชนในพื้นที่มีอาชีพเสริมและมีรายได้เพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง

“เราทำงานพัฒนาอาชีพปีนี้เป็นปีที่ 2 โดยปีแรก เป็นการทำงานกับกลุ่มเยาวชน เพราะเห็นว่า ยังไม่ค่อยมีหน่วยงานนำเด็กเยาวชนกลุ่มนี้มาพัฒนาอาชีพ ส่วนมากทำกับกลุ่มผู้ใหญ่ และในพื้นที่บริการวิชาการของมหาวิทยาลัย มีอีกหลายชุมชนที่ยังมีเด็กนอกระบบ และขาดโอกาสด้านอาชีพอยู่ ก็เลยคิดว่าในช่วงเริ่มต้น จึงอยากช่วยพัฒนาทักษะอาชีพของกลุ่มเยาวชน”

ปี 2562 ทีมงานลงไปพัฒนาทักษะอาชีพให้กับกลุ่มเยาวชน คือ การเพาะเลี้ยงหอยนางรม และหอยแมลงภู่ เหตุผลที่เป็น หอย 2 ชนิดนี้ เพราะ 1. คณะทำงานมีความรู้และเชี่ยวชาญเฉพาะทาง 2. ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นเด็กเยาวชนมีความรู้เรื่องสัตว์ทะเลอยู่บ้างแล้ว 3. มีฐานทรัพยากรคือ แหล่งเพาะเลี้ยงอยู่ในชุมชน และที่สำคัญคือ ผู้ใหญ่ในชุมชนให้การสนับสนุนโดยร่วมถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับกลุ่มเยาวชน

“การเลี้ยงหอย ดูเหมือนง่ายแต่ไม่ง่าย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเราจะฝึกเด็กเยาวชน เราสามารถนำเรื่องการเลี้ยงหอยนางรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกพวกเขาได้ เพราะการเลี้ยงหอยต้องมีความรับผิดชอบ ใส่ใจ และช่างสังเกต ถ้าไม่ใส่ใจลูกหอยจะตายหมด หอยไม่เหมือนปลาที่ว่ายน้ำไปมา แต่หอยจะเกาะกันเป็นพวง แล้วปากมันปิดอยู่ตลอดเวลา เราไม่มีทางรู้ว่ามันตายหรือเป็นถ้าไม่ใส่ใจตรวจสอบเป็นประจำ”

“ผลจากการทำงานในปีแรก ทำให้เห็นโอกาสในการขับเคลื่อนงานเพื่อชุมชน ปีที่ 2 ทีมงานจึงทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพ สร้างรายได้แก่แรงงาน ด้อยโอกาสพื้นที่ชายฝั่ง จังหวัดตรัง โดยขยายผล ผู้ร่วมเรียนรู้ไปยังกลุ่มผู้ใหญ่เพิ่มขึ้น”

อย่างไรก็ตาม นอกจากความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โครงการฯ ยังมีงบประมาณในการตั้งต้นสำหรับการทำกระชังเลี้ยงหอยและลูกพันธุ์ ซึ่งนายฉัตรชัย บุญญา อายุ 23 ปี อาชีพประมง ผู้ร่วมเรียนรู้ปีแรก บอกว่า ที่สนใจเข้าร่วมโครงการฯ ปีแรกเพราะต้องการเรียนรู้การเลี้ยงหอย อยากรายได้เสริม นอกจากความรู้ที่ได้รับแล้วเขายังได้ยกระดับตัวเอง ขึ้นมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาเรียนรู้ ถือเป็นการเพิ่มรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง

อาจารย์นิภาพร เล่าต่อว่า ผลจากการทำงานในปีแรก ทำให้เธอเห็น โอกาสในการขับเคลื่อนงานเพื่อชุมชน ปีที่ 2 ทีมงานจึงจัดทำโครงการ ส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพสร้างรายได้แก่แรงงานด้อยโอกาสพื้นที่ ชายฝั่ง จังหวัดตรัง โดยขยายผลผู้ร่วมเรียนรู้ไปยังกลุ่มผู้ใหญ่เพิ่มขึ้น

‘ง่ายและน่าส่งเสริม’ แนวคิดพัฒนาอาชีพ ให้คนลิบง

การมีทั้งประสบการณ์ ความรู้ และความชำนาญ อาจไม่ใช่สิ่งที่ ยืนยันว่า การทำงานจะประสบผลสำเร็จเสมอไป ทีมงาน เล่าว่า การยกพล ขึ้นเกาะลิบงพร้อมกับความมั่นใจเรื่องแผนการพัฒนาอาชีพโดยใช้ ประสบการณ์จากการเพาะเลี้ยงหอยนางรมให้กลุ่มเยาวชน เป็นอันต้อง พับเก็บ และต้องไปเริ่มใหม่ เพราะพบว่า ‘บริบทไม่ได้’ เนื่องจากพื้นที่ เป็นเกาะ น้ำขึ้นน้ำลงอยู่ตลอดเวลา

เมื่อหมดโอกาสในการเลี้ยงหอย แนวคิดเรื่องการแปรรูปก็ผุดขึ้นมา แต่ถึงกระนั้นก็ตาม หนึ่งในทีมงานบอกว่า อยากรู้โครงการอาชีพที่เริ่ม ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตไปจนถึง การแปรรูป

“เราไม่อยากจะการทำงานในลักษณะเข้าไปฝึกอาชีพแล้วจบ เช่น อบรมการทำฮอยจ๊อ ปูจ๊อ แปรรูปปลา จบกันแล้วเลิกแบบนั้น มันไม่ใช่ เป็นการบริการวิชาการ” อาจารย์นิภาพร ย้ำแนวคิดการทำงาน ก่อนอธิบาย เพิ่มว่า เมื่อเลี้ยงหอยและสาหร่ายไม่ได้ อีกทั้งทีมงานไม่เห็นด้วยกับ การพัฒนาอาชีพเฉพาะเรื่องการแปรรูป ทีมงานจึงคิดต่อโดยตั้งต้นจาก ‘ความรู้และความเชี่ยวชาญที่มี’ จนได้ข้อสรุปที่ปลาดุก เพราะเลี้ยงง่าย และตลาดมีความต้องการสูง

นางสาส์ เล่าว่า ตอนที่อาจารย์นิภาพรมาชวนให้เลี้ยงปลาดุก แรก ๆ ก็คิดว่าจะเลี้ยงอย่างไร เราไม่มีความรู้ อาจารย์ก็บอกว่า มีทีมมาอบรม ให้ความรู้ เราก็เลยลองดู เพราะอยากรู้ว่าปลาดุกในตลาดกับปลาดุกที่เรา เลี้ยงเองจะมีรสชาติเหมือนกันหรือไม่ เนื่องจากที่ผ่านมาจากชาวบ้านก็ซื้อ ปลาดุกจากที่อื่นมากิน แต่ก็กินแบบไม่สนิทใจมากนัก

“รู้มาว่าเขาเลี้ยงโดยให้กินเศษอาหารเหลือทิ้ง และเศษอาหาร ที่เหลือให้ปลากินเราก็ไม่รู้อีกว่าเป็นอะไร อีกอย่างคือ คนมุสลิมกิน ปลาดุกอย่างกันเยอะ เราเห็นว่าน่าจะเป็นโอกาส เพราะถ้าเลี้ยงกันเองโดย คนมุสลิม ชาวบ้านสามารถมาดูที่บ่อได้ว่าเราเลี้ยงกันอย่างไร ก็น่าจะเป็น ช่องทางหนึ่งที่จะทำให้ปลาดุกของกลุ่มเป็นที่ต้องการของชาวบ้าน บนเกาะ” นางสาส์ ชี้ให้เห็นถึงโอกาสและช่องทางในการพัฒนาอาชีพให้กับ สมาชิกในชุมชน

กำหนดเป้าหมาย แล้วไปให้สุด

ไม่เพียงแต่เลี้ยงให้โตแล้วจับขาย นางสาวลี บอกว่า เป้าหมายที่อยากไปให้สุดสำหรับปลาดุกคือ อยากให้เป็นชิกเนเจอร์ของเกาะลิบง ต้องมีมาตรฐานเรื่องความสะอาด เมื่อเราทำเป็นปลาดุกแดดเดียวขาย ก็อยากให้มีแพ็คเกจที่สวยงาม มีคุณภาพพอที่จะขายได้ทั่วประเทศ หรืออาจรับเป็นออเดอร์จากต่างประเทศก็ได้

เนื่องจากผู้ร่วมเรียนรู้มีความความเชี่ยวชาญด้านการแปรรูป ไม่มีความรู้เรื่องการเพาะเลี้ยง ดังนั้นการให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยมีการออกแบบหลักสูตรที่ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เช่น **ต้นน้ำ** คือ การเลี้ยง ประกอบด้วย การเตรียมบ่อ เปลี่ยนถ่ายน้ำ การให้อาหาร การดูแลหากปลาดุกป่วย และเป็นโรค ในส่วนของการทำอาหารเม็ด มีตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบ ขั้นตอนการอัดเม็ด **กลางน้ำ** คือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น ทำเป็นปลาดุกแดดเดียว ที่ได้อาจารย์จากสาขาอุตสาหกรรมประมงมาเป็นวิทยากรให้คำแนะนำ **ปลายน้ำ** คือ เรื่องการตลาด ได้ทีมจากบริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน) มาชวนคิดต้นทุน คิดรูปแบบแพ็คเกจ และชวนวางแผนการตลาด

“ตอนเริ่มเลี้ยงในช่วงแรก อาจารย์บอกว่าอย่าเพิ่งคิดเรื่องกำไร ขอให้ทุกคนมุ่งมั่นเรียนรู้ให้ได้มากที่สุด เพราะหากทุกคนมีความรู้ก็สามารถนำไปต่อยอดเลี้ยงที่บ้านไว้กินเองได้ แต่ถ้าประสบความสำเร็จและมีเสียงตอบรับที่ดี เราก็สามารถขยายผลต่อเป็นอาชีพได้ เมื่ออาจารย์บอกให้ทำไปให้สุด ถ้าอาจารย์สุดเราทุกคนก็จะทำไปให้สุดฝีมือเหมือนกัน” นางสาวลี ย้ำ

นอกจากการไปให้สุด นางสาวลีและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ บอกว่า ที่อยากทำเพราะอยากพัฒนาตัวเองให้มีความรู้และความสามารถหลาย ๆ ด้าน ไม่ใช่เป็นแม่ค้าขายของตลอดไป

แม้ผลลัพธ์รายได้ของการเลี้ยงปลาดุกบนเกาะลิบงจะยังไม่เห็นภาพชัดเจนมากนัก เนื่องจากอยู่ในช่วงของการเลี้ยง แต่จากความมุ่งมั่นตั้งใจ และเป้าหมายที่ชัดเจน นั่นคือ การทำให้ปลาดุกเกาะลิบงเป็นเมนูชิกเนเจอร์ บวกกับข่าวการเลี้ยงปลาดุกของชาวบ้านก็สร้างความสนใจให้คนบนเกาะ จนเกิดการพูดปากต่อปาก ส่งผลให้คนในชุมชนสนใจแวะเวียนมาดูบ่อปลาดุกหลังที่ทำการกลุ่มฯ อยู่ตลอดเวลา ยิ่งเป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับทีมงานและผู้ร่วมเรียนรู้เป็นอย่างมาก

ถึงตรงนี้หลายคนคงสงสัยแล้วว่า ทำไมคนบนเกาะต้องเลี้ยงปลาดุก

โครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพสร้างรายได้แก่แรงงานด้อยโอกาสพื้นที่ชายฝั่ง จังหวัดตรัง

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวนิภาพร ช่วยธานี

โทรศัพท์: 087-275-8849

แปรรูปเครื่องแกงใต้ หนุนเศรษฐกิจฐานชุมชน

วิสาหกิจชุมชนนี้ปีสฤและ จังหวัดปัตตานี

‘เงาะภูเขา’ เครื่องแกงรสจัดจ้านจากแดนใต้ คือ ระบุธรรมชาติความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนปีสกุและ ตำบลเขาตูม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ที่ทำโครงการสืบสานการทำเครื่องแกงพื้นบ้านสู่รายได้ชุมชน ปี 2562 ที่ต้องการสืบสานการทำ ‘เครื่องแกง’ พื้นบ้าน ด้วยการสืบค้นภูมิปัญญาที่เป็น ฐานทุนของชุมชน ถอดสูตรปรุงรสด้วยเสน่ห์ปลายจวักของสตรีผู้ด้อยโอกาส พัฒนาเครื่องแกงที่มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ตามแบบฉบับดั้งเดิม

เหตุผลในการเข้าร่วมทำโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในปีแรกของ 3 ชุมชน คือ บ้านดาโต๊ะ บ้านนปีสกุและ และ บ้านกาละ จังหวัดปัตตานี เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ว่างงานและขาดรายได้ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีที่ก่อนหน้านี้มีความพยายามในการตั้งกลุ่มอาชีพ ด้วยการทำขนมขาย แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากขาดการวิเคราะห์ด้านการตลาด และต้นทุนการผลิต รวมถึงไม่มีทักษะด้านการขาย อีกทั้ง การอบรมอาชีพที่ผ่านมาใช้ความรู้จากนอกชุมชน

ดังนั้นโครงการฯ ปีแรกคือ การกลับไปศึกษาฐานทุนชุมชน เช่น ฐานความรู้ จนพบว่า ชุมชนมี องค์ความรู้ด้านการทำเครื่องแกง จึงทำการรวบรวมสูตรเครื่องแกงจากปราชญ์ชุมชน ทดลองทำเครื่องแกง ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลความพึงพอใจของผู้บริโภค จนเกิดอาชีพใหม่คือ การทำเครื่องแกงภายใต้ แบนด์ ‘เงาะภูเขา’ ที่แปลว่า ‘เครื่องแกงของแม่’ ซึ่งเป็นสูตรเฉพาะของชุมชนนปีสกุและ

การเกิดขึ้นของแบนด์ ‘เงาะภูเขา’ ไม่ได้ทำให้ชาวบ้านในชุมชนนปีสกุและมีรายได้ชุมชนเดียว แต่ยังทำให้เกิด ‘เครือข่ายการผลิตเครื่องแกง’ ภาษาทางการตลาดเรียก Supply Chain ต้นน้ำคือ กลุ่มปลูกวัตถุดิบที่ใช้ทำเครื่องแกงจำพวก พริก ข่า ตะไคร้ ขมิ้น ใบมะกรูด ฯลฯ กลางน้ำคือ กลุ่มผู้ผลิต เครื่องแกง และปลายน้ำคือ กลุ่มตลาด หรือพ่อค้าแม่ค้าในชุมชน

“ผลจากการถอดบทเรียน การทำงานปีแรกพบว่า สูตรเครื่องแกงมีรสชาติ ไม่สม่ำเสมอ ราคาแพง เมื่อต้องทำงานต่อในปีที่ 2 กลุ่มจึงมีการพัฒนาสูตร เครื่องแกงใหม่ให้ได้มาตรฐาน และคุณภาพมากยิ่งขึ้น”

ทบทวนจุดอ่อน...เพิ่มจุดแข็ง

นางสาวตุแวคอดีเยาะ กาแบ วิสาหกิจชุมชนนปีสกุและ ตำบลเขาตูม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า เดิมทีคนใน ชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยาง รับจ้างกรีดยางเพียงอย่างเดียว เมื่อราคายางตกต่ำ รายได้ที่เคยมีก็หายไป ประกอบกับหลังกรีดยางเสร็จในช่วงเช้าเห็น ชาวบ้านมีเวลาว่าง จึงชวนผู้ร่วมเรียนรู้ซึ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านเข้าร่วมโครงการฯ เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้

“เราเป็นคนในพื้นที่ รู้ว่าฐานทุนชุมชนมีอะไรบ้าง ทั้งคน ทรัพยากร และองค์ความรู้ แต่เมื่อได้ค้นคว้าเชิงลึกพบว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่มี ความเชี่ยวชาญด้านเครื่องแกง โครงการฯ ปีแรก จึงนำสูตรเครื่องแกงที่เกิดจากภูมิปัญญามาทดลองทำแบบลองลิ้มทั้งรสชาติ สี กลิ่น ส่วนผสม และวิธีทำ จนกระทั่งได้สูตรเครื่องแกงหลายชนิด ทั้งแกงส้ม แกงเผ็ด และแกงมัสมั่น ที่เป็นสูตรเฉพาะของกลุ่ม”

นางสาวตุแวคอดีเยาะ เล่าต่อว่า เมื่อได้สูตรเครื่องแกงแล้วจึงได้ทดลองทำตลาด โดยนำไปฝากขายบนรถปลา (รถเร่ขายกับข้าวตามหมู่บ้าน) ฝากขายกับเครือข่ายร้านค้าในชุมชน ซึ่งมีเสียงสะท้อนกลับมาว่า รสมียังไม่นิ่ง ราคาแพง กลุ่มจึงอยากพัฒนาเครื่องแกงให้มีคุณภาพและขายได้จริง

รวมถึงพัฒนาเครื่องแกงชนิดอื่น ๆ เพิ่มเติม ทั้งแกงราดพริก แกงเขียวหวาน แกงขาว แกงเขียว แกงแพะ และแกงกอ จึงคิดต่อยอดงานด้วยการทำ **โครงการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องแกงและพัฒนาสินค้าเกษตรสู่ตลาด** ในปี 2563 โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งสิ้น 100 คน มีทั้งผู้ร่วมเรียนรู้เก่าและใหม่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแม่บ้าน หรือรับจ้างกรีดยาง ที่มีเวลาว่างตั้งแต่เวลา 10.00 น. ของทุกวัน ส่วนกลไกการคัดเลือกใช้วิธีประกาศรับสมัครผ่านมัสยิด ซึ่งเป็นสถานที่รวมตัวของคนในชุมชน

หรอยแรง ‘เครื่องแกงเจ๊ะบูลา’

นางสาวตุแวกอดีเยาะ เล่าต่อว่า ผลจากการถอดบทเรียนการทำงานปีแรกพบว่า สูตรเครื่องแกงมีรสชาติไม่สม่ำเสมอ ราคาแพง เมื่อต้องทำงานต่อในปีที่ 2 กลุ่มจึงมีการพัฒนาสูตรเครื่องแกงใหม่ให้ได้มาตรฐานและคุณภาพมากยิ่งขึ้น

“ปีแรกที่ทดลองขายเครื่องแกงเราพบว่า ราคาและคุณภาพ คือหัวใจสำคัญ โดยรถปลาขายเครื่องแกงถูกละหับบาท ขณะที่ในกลุ่มขายถูกละสิบบาท เพราะวัตถุดิบราคาค่อนข้างสูง จึงทดลองกลับมาทำแบบลดต้นทุน ปรากฏว่าขายไม่ได้ เราจึงต้องทบทวนการทำงานกันใหม่ว่าจะต้องทำเครื่องแกงให้ได้มาตรฐานทั้งคุณภาพและราคา”

สำหรับกระบวนการพัฒนาสูตรพริกแกงที่มีคุณภาพ รสชาติเป็นเอกลักษณ์ จะเน้นใช้กระบวนการ **‘พูดคุยและลงมือทำ’** เพื่อให้เกิดความรู้ความเชี่ยวชาญ รวมถึงเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้ร่วมเรียนรู้ ที่สำคัญยังดึง **‘กระบวนการวิจัย’** มาใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้างสูตรเครื่องแกงที่ได้มาตรฐาน

นางสาวตุแวกอดีเยาะ เล่าว่า ช่วงแรกแต่ละบ้านก็มีสูตรของตัวเองที่คุ้นลิ้นกันมานาน รู้ว่าใส่อะไรบ้าง แต่ไม่สามารถบอกสัดส่วนของวัตถุดิบได้

จึงใช้วิธีชักชวนให้ลงมือทำซ้ำ ๆ จนกระทั่งมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน และได้สูตรพริกแกงที่เกิดจากภูมิปัญญาของสมาชิกในกลุ่ม เช่น แกงเนื้อต้องเอาเนื้อออกมาให้เห็น เขาจะรู้ว่าเนื้อปริมาณเท่านี้ใช้เครื่องแกงเท่าไร ใช้ **‘กระบวนการวิจัย’** เป็น **‘เครื่องมือ’** ให้ผู้ร่วมเรียนรู้จดรายละเอียดทุกขั้นตอน สิ่งที่ได้คือสูตรแกงเผ็ด แกงส้ม แกงมัสมั่น แกงเขียวหวาน ที่มีจุดเด่นคือ เผ็ดกลาง และได้รสสัมผัสแบบถึงเครื่อง นอกจากนี้ยังได้พัฒนาพริกแกงส้มที่มีรสชาติกลมกล่อม และเก็บไว้ได้นานขึ้น

ทั้งนี้ ในระหว่างทำงานยังมี **‘ภาคีเครือข่าย’** จากมหาวิทยาลัยฟาฏอนี และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งทำวิจัยเกี่ยวกับสินค้าเครื่องแกง มาให้ความรู้เรื่องการเพิ่มน้ำหนักสินค้า การยืดอายุ และการเลือกใช้วัตถุดิบเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องแกงที่เหมาะสมต่อการจำหน่าย

ปลูกผักอินทรีย์ผลิต ‘เครื่องแกงปลอดสาร’

ไม่เพียงพัฒนาสูตรเครื่องแกงพื้นบ้านได้หลากหลายชนิดเท่านั้น แต่โครงการฯ นี้ยังมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องแกงและพัฒนาสินค้าเกษตรสู่ตลาด ด้วยการส่งเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้หันมา **‘ปลูกผักปลอดสาร’** สำหรับนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการทำ **‘เครื่องแกงปลอดภัย’** โดยดึงคนที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนมาถ่ายทอดความรู้

นางสาวตุแวกอดีเยาะ เล่าว่า ในพื้นที่ตำบลตาโตะเป็นพื้นที่การเกษตร ซึ่งมีผู้ร่วมเรียนรู้อยู่ 40 คน เราได้พาประชาชนชาวบ้านมาให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ สอนวิธีปลูกข้าว ตะไคร้ พริก ซึ่งเป็นวัตถุดิบตั้งต้นของการผลิตเครื่องแกง ส่งผลให้กระบวนการผลิตเครื่องแกงของกลุ่มครบวงจร ทั้งฝ่ายปลูก ฝ่ายผลิต และฝ่ายขาย โดยฝ่ายผลิตที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะสลับกันเข้ามาทำงาน ได้ค่าแรงวันละ 100 บาท

เฉลี่ยเดือนละ 1,500 บาท ฝ่ายชายมีรายได้จากค่าคอมมิชชั่น และ ฝ่ายปลูกเกิดรายได้เพิ่มเติมเดือนละ 2,000 บาท

จากการทำงานซึ่งใช้กระบวนการวิจัยควบคู่ไปกับการลงมือทำซ้ำ ๆ จนเกิดความเชี่ยวชาญ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้เรียนรู้และสามารถพัฒนาเครื่องแกงซึ่งเป็นสูตรเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนได้สำเร็จ ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์เครื่องแกงที่กลุ่มผลิตขึ้นมี 2 รูปแบบ คือ แบบถุงและแบบกระปุกวางจำหน่ายในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดยะลา โดยฝากขายผ่านร้านค้าเครือข่ายชุมชน 49 แห่ง รวมทั้งขายผ่านออนไลน์บนเพจ ‘เจ๊ะซูลา’ ซึ่งมีราคาขายส่งกิโลกรัมละ 160 บาท

“ภูมิใจที่พริกแกงเราอร่อย” นางถ้วนซารี๊ะ ยีอระ อายุ 52 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าเสริมและบอกว่า ทุกครั้งที่เห็นเครื่องแกงของกลุ่มขายบนรถปลาและในร้านค้า รู้สึกดีใจมาก เคยเจอคนในร้านค้าถามหาพริกแกงของเจ๊ะซูลา และบอกว่าอร่อย พอได้ยินแล้วมันอึ้งใจมาก

ผลลัพธ์ของโครงการฯ ไซ้จะมีเพียงแคร์รายได้ เพราะระหว่างลงมือปอกหอม กระเทียม หั่นข่า ตะไคร้ ตำเครื่องแกง สมาชิกในกลุ่มยังได้ปรับทุกข์และให้กำลังใจกัน

นางซีตีมีสะ บอเนาะ อายุ 55 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอสนใจเข้าร่วมโครงการฯ หลังจากกริดยางเสร็จในช่วงสายของทุกวันก็มีเวลาว่าง อยากรมีอาชีพเสริม เพราะอยู่บ้านเฉย ๆ ก็เครียด เวลามาเจอกลุ่มเพื่อน ๆ ได้พูดคุยให้เพื่อนฟัง ได้แบ่งปันสูตรเครื่องแกงที่รู้มา มาถึงวันนี้ก็อยากทำเครื่องแกงให้มากที่สุด เพราะมีกลุ่มเกิดขึ้นแล้ว

เช่นเดียวกับ นางซียะ เจ๊ะปอ อายุ 64 ปี อาชีพรับจ้าง ผู้ร่วมเรียนรู้ ที่บอกว่า การทำเครื่องแกงทำให้มีรายได้เสริม มีเงินซื้อกับข้าวเพิ่มขึ้น แต่ที่มากกว่านั้นคือได้พบเจอเพื่อน

นอกจากนี้พวกเขายังมี ‘ทัศนคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกร’ เห็นคุณค่าของการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อไว้กินใช้ในครัวเรือนมากขึ้นด้วย

นางสาวตูแควคอดีเยาะ ยอมรับว่า จากเดิมที่ชาวบ้านเคยซื้อทุกอย่างบนรถเร่ขายกับข้าว ไม่อยากลงมือปลูกเอง เพราะเคยชินกับวิถีแบบนี้ เมื่อผ่านกระบวนการฝึกทักษะอาชีพจากโครงการฯ ผู้ร่วมเรียนรู้ก็เริ่มเปลี่ยนพฤติกรรม หันมาลงมือปลูกผักเอง ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน

“โครงการฯ นี้เป็นกิจกรรมแรกของชุมชนที่มีการรวมกลุ่มอาชีพอย่างจริงจัง มีการศึกษาต้นทุนและการตลาด เครื่องแกงจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้เขาได้ค้นหาตัวเอง เพื่อต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์อาหารปลอดภัย ทั้งของควาและของหวาน ผลพลอยได้อีกอย่างหนึ่งก็คือ ที่ผ่านมามีบางพื้นที่ในชุมชนสกปรก เพราะคิดว่าขยะเป็นหน้าที่ของ อบต. เราจึงนำมาเชื่อมโยงกับเครื่องแกงว่า ถ้าต้องการทำเครื่องแกงให้สะอาด ชุมชนต้องสะอาดด้วย หลังจากพูดคุยกันได้ข้อสรุปว่า ทุกคนต้องช่วยกันทำความสะอาด โดยไม่เกี่ยงว่าเป็นหน้าบ้านใคร บนแนวคิดเพื่อนช่วยเพื่อน สัปดาห์ละครั้ง ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนดีขึ้น”

ในอนาคตแม้จะไม่มีทุนสนับสนุนจาก กศศ. แต่ผู้ร่วมเรียนรู้และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนนี้ปีสุขและเชื่อว่า พวกเขาจะสามารถเดินหน้าไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งการขยายตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพราะค้นพบแล้วว่า ‘เครื่องแกง’ คือจุดเริ่มต้นของรายได้และความสุขของชุมชนนี้ปีสุขและแห่งนี้

โครงการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องแกงและพัฒนาสินค้าเกษตรสู่ตลาด

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวตูแควคอดีเยาะ กาแบ
โทรศัพท์: 089-654-6637

เมื่อ 'ดอกจอก' งอกงามในชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา

‘ขนมดอกจอก’ ขนมพื้นที่บ้านหากินได้ยากในปัจจุบัน เนื่องจากเหลือคนทำเป็นน้อย และมีขนมรูปแบบใหม่ทันสมัยเข้ามาทดแทน แต่สำหรับผู้มีใจรัก เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมพื้นบ้านชุมชนบ้านด่าน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ พวกเขาไม่เคยคิดเลิกทำขนมดอกจอกเลย แม้แต่น้อย แม้ยอดขายจะลดลงโดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ก่อน ‘ดอกจอก’ จะเลือนหาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภญา ศรีโยม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า เธอเห็นสถานการณ์ปัญหาในชุมชนที่จากเดิมเคยผลิตขนมดอกจอก โดยใช้แป้ง 4 กิโลกรัมต่อสัปดาห์ เหลือเพียง 2 กิโลกรัมต่อสัปดาห์ ประกอบกับข้อมูลจากการสำรวจเชิงลึกเบื้องต้นพบว่า ขนมดอกจอกที่กลุ่มผลิตขึ้นยังไม่ได้มาตรฐานและคุณภาพ เช่น กระบวนการทอดขาดประสิทธิภาพ ทำให้ขนมอม่น้ำมัน มีกลิ่นเหม็นหืน แดงหักง่ายระหว่างขนส่ง และขาดช่องทางการจำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์ จึงอยากช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยกลุ่มนี้ ด้วยการ**ทำโครงการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมพื้นบ้านชุมชนบ้านด่าน หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะแก้ว เพื่อเพิ่มรายได้และยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตขนมดอกจอกและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ไปพร้อมกับการพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการกลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมพื้นบ้านชุมชนบ้านด่านตามหลักการในศตวรรษที่ 21 และเตรียมความพร้อมสู่การยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและคณะบริหารธุรกิจ**

สำหรับผู้ร่วมเรียนรู้ประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงอายุ 38 คน เกษตรกร 10 คน กลุ่มผู้ค้าขายในตลาดนัดที่มีรายได้ลดลง 2 คน รวม 50 คน ทั้งหมดอาศัยในชุมชนบ้านด่าน หมู่ 4 ซึ่งทีมได้ออกแบบการเรียนรู้ไว้ 7 กิจกรรม คือ 1. ทบทวนความรู้ 2. ขั้นตอนการทำขนมดอกจอกเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการหืนของขนม 3. ศึกษาดูงานการทำโรตีสีกรอบเจี๊ยะปังเพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้การผลิตแบบมืออาชีพที่ได้มาตรฐาน 4. การทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีกลุ่มอาชีพ 5. การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 6. การทำตลาดออฟไลน์และออนไลน์ 7. การดูแลสุขภาพตนเองและการผลิตที่ปลอดภัยในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 แต่จะเน้นการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมดอกจอกให้ดีขึ้น และพัฒนาทักษะการทำโรตีสีกรอบจี๊ยะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ตามความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้

ขั้นตอนทบทวนความรู้สำคัญมาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภญา เล่าว่า เธอและทีมงานออกแบบให้ผู้ร่วมเรียนรู้ระดมความคิด และร่วมกันสังเคราะห์บทเรียนที่ผ่านมาจนได้ ‘ชุดความรู้ใหม่’ คือ วัตถุประสงค์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ จึงเป็นที่มาของการเปลี่ยนวัตถุดิบในส่วนองแ่งและกะทิ ขั้นตอนกระบวนการทำ เช่น ระยะเวลาการทอด อุณหภูมิ เทคนิคการพัฒนารูปร่างให้สวยงาม จากนั้นพาไปเรียนรู้ดูงาน เพื่อให้เห็นกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานและสร้างแรงบันดาลใจ เสร็จแล้วให้ลงมือฝึกปฏิบัติจริง โดยมีอาจารย์จากวิทยาลัยการอาชีพมาเป็นวิทยากรและช่วยพัฒนาสูตรขนมดอกจอกใหม่ ๆ ให้โดนใจผู้บริโภคยิ่งขึ้น

“พัฒนากระบวนการผลิตขนมดอกจอก และสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ไปพร้อมกับการพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการกลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมพื้นบ้านชุมชนบ้านด่านตามหลักการในศตวรรษที่ 21 และเตรียมความพร้อมสู่การยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชน”

“จากขนมดอกจอกธรรมดา ๆ ปลูกยกระดับให้มีรสชาติหลากหลายมากขึ้น เช่น ชาเขียว อัญชัน แครร์รอต ฟักทอง โกโก้ เพื่อสามารถเพิ่มราคาขายได้ ส่วนโรตีสถิตกรอบจีวฟ์ก็ทำวันแรกยังไม่ค่อยจีวฟ์เท่าไร มีหลากหลายรูปแบบแต่ก็ต้องมีการพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ”

แง่ใจของ ‘ขนมดอกจอก’

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภลา บอกว่า จากการประเมินผลของผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมด 50 คน มีเพียง 25-30 คนที่สามารถพัฒนาตนเองได้ ส่วนที่เหลือเนื่องจากติดภารกิจครอบครัวทำให้ไม่สามารถร่วมเรียนรู้ได้ครบกระบวนการ

“จากเดิมมีผลิตภัณฑ์ 1 ชนิด คือ ขนมดอกจอก และมีรสชาติเดียวคือ รสดั้งเดิม และทำการผลิตทุกวันพุธของสัปดาห์ มีรายได้เฉลี่ยวันละ 50-100 บาท หลังเข้าร่วมโครงการฯ สามารถทำขนมดอกจอกได้หลายรสชาติ เช่น รสโกโก้ รสชาเขียว รสอัญชัน รสแครร์รอต รสฟักทอง และรสใบเตย มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 100-150 บาทต่อคนต่อครั้ง และเพิ่มเวลาในการผลิตจากเดิม 1 วันต่อสัปดาห์ เป็น 2 วันต่อสัปดาห์ มีช่องทางการจำหน่ายใหม่ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ ทั้งสั่งซื้อผ่านเพจ ไลน์ไปรษณีย์ตามตลาดนัด และโรงงานในอำเภอ โดยมีบรรจุภัณฑ์และโลโก้เพิ่มความน่าเชื่อถือของสินค้า”

นางสาธิตา เส้นเจริญ อายุ 37 ปี อาชีพรับจ้าง ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่า โครงการฯ นี้ทำให้เธอมีความรู้เรื่องการทำขนมดอกจอกและยังทำให้มีรายได้เพิ่ม 800 กว่าบาทต่อเดือน

นางมุกิตา หลิมเจริญ อายุ 54 ปี อาชีพแม่บ้าน รองประธานกลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมพื้นบ้านฯ และผู้ร่วมเรียนรู้เล่าว่า ความรู้ที่ได้จากโครงการฯ นอกจากจะทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาสูตรให้มีรสชาติและคุณภาพดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมในกลุ่มทำขนมมากขึ้น

“เดิมกลุ่มจะผลิตขนมดอกจอกทุกวันพุธ และมีชาวบ้านมาร่วมหุ้นในกลุ่ม 50 คน แต่มาร่วมกิจกรรมทำขนมจริงเพียงแค่ 10 คน อีก 40 คนรอรับเงินปันผลประจำปีอย่างเดียว หลังเริ่มโครงการฯ ได้ 2 เดือน พบว่าสมาชิกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมทำในการทำขนมทุกวันพุธเพิ่มขึ้น 15-20 คนต่อสัปดาห์ ทำให้กลุ่มสามารถผลิตขนมได้มากขึ้น และที่สำคัญการได้ทำกิจกรรมร่วมกันยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี เกิดความเห็นอกเห็นใจในการอยู่ร่วมกันมากขึ้น”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภลา เสริมว่า ที่ผ่านมากองการบริหารจัดการกลุ่มขนมพื้นบ้านเป็นลักษณะ ‘ใครว่างก็มาทำ’ แต่หลังผ่านกระบวนการเรียนรู้จากโครงการฯ ทางกลุ่มมีการปรับรูปแบบการบริหารจัดการใหม่ มีการแบ่งหน้าที่กันชัดเจน คือ ประธาน รองประธาน กรรมการ เภสัชกร และเลขานุการ จำนวน 15 คน มีการจัดการแบ่งปันผลประโยชน์ของกลุ่มชัดเจน ปรับสถานที่ให้เป็นสัดส่วน เพื่อเตรียมยกระดับกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนต่อไป

‘ดอกจอก’ แห่งการเรียนรู้

“โครงการฯ นี้ทำให้เราและทีมงานได้เรียนรู้กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการบริหารโครงการ หรือ Project Management ที่ต้องมีการวางแผนการทำงานตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ เช่น การเตรียมทีม เตรียมความรู้ เตรียมวิทยากร การออกแบบหลักสูตรที่เน้นการสร้างความรู้ แนวคิดการทำงาน การสังเคราะห์กิจกรรมหลังการอบรม การสร้างกลุ่มย่อยในพื้นที่”

นอกจากองค์ความรู้ที่ได้จากทีมหนุนเสริมทางวิชาการแล้ว การหนุนเสริมจากคนในอย่างผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ที่ให้ความสำคัญ และให้ความร่วมมือเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะแก้ว และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

ตำบลชุมพอ (รพ.สต.เกาะแก้ว) ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางความร่วมมือของสมาชิกกลุ่ม เหล่านี้คือ ‘ฟันเฟือง’ สำคัญที่ทำให้การทำโครงการฯ ประสบผลสำเร็จ

ต้องยอมรับว่า ‘การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง’ คือ ‘หัวใจ’ สำคัญที่ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้รับการพัฒนา เมื่อผสมรวมกับกระบวนการติดตามหนุนเสริมจากทีมหนุนเสริมทางวิชาการที่เกาะติดอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้ทีมงานและผู้ร่วมเรียนรู้พร้อมเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

นายฐานันท์ ตั้งรุจิจุล ทีมงาน เล่าว่า ชอบกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามกลุ่ม ที่ทำให้เขาได้เรียนรู้การทำงานของกลุ่มอื่น ๆ ไปด้วย ทุกความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานอื่นได้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัจณี เพชรรัตน์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กล่าวว่า เดิมทีเวลาเราลงไปช่วยเหลือชุมชนเราจะทำตามความเข้าใจหรือศาสตร์ความรู้ที่มีอยู่ แต่โครงการฯ นี้ทำให้เรารู้วิธีทำงานกับชุมชนที่ไม่ใช่การนำความรู้ไปให้เขาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการประสานความรู้ ผสานเครือข่ายคนทำงาน เพื่อจะให้เกิดประโยชน์กับชุมชนมากที่สุด

นี่คือตัวอย่างของการ ‘ส่งต่อองค์ความรู้’ และการ ‘เชื่อมเครือข่าย’ คนทำงาน เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้รับมือกับวิถีการเปลี่ยนแปลงที่กำลังถาโถมเข้ามาได้เป็นอย่างดี

โครงการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผลิตภัณฑ์ขนมพื้นบ้านชุมชนบ้านด่านหมูที่ 4 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ผู้รับผิดชอบโครงการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์กุลยา ศรีโยม

โทรศัพท์: 081-896-1238

สืบสานขนมประเพณีสารทเดือนสิบ

วิสาหกิจชุมชนศูนย์สมุนไพรบ้านนก จังหวัดสงขลา

ประเพณีสารทเดือนสิบ งานบุญประเพณีสำคัญของคนภาคใต้ ที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การอุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณของบรรพชนและญาติที่ล่วงลับไปแล้ว โดยในพิธีจะมีการทำอาหารคาวหวานหลายชนิด ซึ่งขนมที่นิยมใช้ในพิธีคือ **ขนมพอง** เป็นสัญลักษณ์แทนเรือ แพ ที่บรรพบุรุษใช้ข้ามห้วงมหรณพ **ขนมลา** เป็นสัญลักษณ์แทนแพพรพรรณเครื่องนุ่งห่ม **ขนมบ้า** เป็นสัญลักษณ์แทนลูกสะบ้า สำหรับใช้เล่นต้อนรับสงกรานต์ เหตุเพราะขนมบ้า มีรูปทรงคล้ายลูกสะบ้า การละเล่นที่นิยมในสมัยก่อน **ขนมดีข้า** เป็นสัญลักษณ์แทน เงิน เบี้ย สำหรับใช้สอย **ขนมกง (ไข่ปลา)** เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับ เนื่องจากมีรูปทรงคล้ายกำไล แหวน

แต่ปัจจุบันองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำขนมสารทเดือนสิบเริ่มลดน้อยลงไปตามกาลเวลา เนื่องจากผู้รู้เหลือน้อย และคนรุ่นใหม่ไม่สนใจเรียนรู้ **ดร.อภิวรรณ ตาแสงสวัสดิ์ ประธานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สมุนไพรบ้านนก จังหวัดสงขลา** จึงคิดพลิกฟื้นภูมิปัญญาการทำขนมสารทเดือนสิบด้วยการทำ **โครงการพัฒนาอาชีพเพื่อสืบสานขนมประเพณีสารทเดือนสิบ**

ดึงคนหลายช่วงวัย ‘พลิกฟื้นภูมิปัญญา’ การทำขนมสารทเดือนสิบ

จากโจทย์ปัญหาแรกคือ ชาวคนรุ่นใหม่เข้ามาสืบสานการทำขนมสารทเดือนสิบ แต่เมื่อลงลึกในรายละเอียดพบว่า การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาด้านการทำขนมสารทเดือนสิบยังไม่ได้มาตรฐาน ด้วยเหตุนี้การคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ทั้ง 50 คน จึงมีหลายช่วงวัย คือ 1. ผู้ถ่ายทอดความรู้ เป็นผู้สูงอายุ 8 คน 2. ผู้ร่วมเรียนรู้ ประกอบด้วย แม่บ้านว่างงาน 13 คน คนพิการทางขา 2 คน และแรงงานนอกระบบที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 18 คน ที่เหลือ 11 คน เป็นลูกหลานของสมาชิกกลุ่มทำขนมลา วิสาหกิจชุมชนศูนย์สมุนไพรบ้านนก และสมาชิกกลุ่มขนมประเพณีจากหมู่บ้านรักษาстил 5 จังหวัดสงขลา และยังมีเด็ก ๆ อายุ 8-10 ปี ติดตามผู้ปกครองเข้าร่วมเรียนรู้ด้วย ทำให้มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดกว่า 62 คน

ดร.อภิวรรณ เล่าว่า กระบวนการค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ใช้การสำรวจและสอบถามข้อมูลจากนายกเทศมนตรีตำบลปอดตรู กำนันตำบลวัดสน เจ้าอาวาสวัดสามบ่อ ผู้อำนวยการโรงเรียนสามบ่อวิทยา และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านยางเอน เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้วจะมีการสัมภาษณ์พูดคุย **โดยผู้ร่วมเรียนรู้ต้องเกี่ยวข้องกับอาหารและมีใจรักในการประกอบอาหารเท่านั้น**

กระบวนการเรียนรู้มีทั้งหมด 13 ครั้ง ประกอบด้วย การสอนทำขนมสารทเดือนสิบทั้ง 4 ชนิด ได้แก่ ขนมพอง ขนมลา ขนมเทียน และขนมดีข้า โดยมีปราชญ์ชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอาหารมาถ่ายทอดความรู้ ตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบ การเลือกชนิดแป้ง การนึ่ง การชั่งตวงวัด มาตรฐาน อย. และฮาลาล ฯลฯ เชิญเชฟจากรายการเชฟกระทะเหล็กมาแบ่งปันประสบการณ์การทำอาหาร และเป็นวิทยากรเรื่องการต่อยอดเมนูในช่วงท้ายของกิจกรรม นอกจากนี้ ยังให้ความรู้เรื่องการทำบัญชี การตลาดออนไลน์ การถ่ายภาพ การทำคลิปวิดีโอ การไลฟ์ขายของผ่านโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง

“ปัจจุบันองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำขนมสารทเดือนสิบเริ่มลดน้อยลงไปตามกาลเวลา เนื่องจากผู้รู้เหลือน้อย และคนรุ่นใหม่ไม่สนใจเรียนรู้ จึงคิดพลิกฟื้นภูมิปัญญาการทำขนมสารทเดือนสิบด้วยการทำโครงการพัฒนาอาชีพเพื่อสืบสานขนมประเพณีสารทเดือนสิบ”

ผสานความรู้สู่การทำขนมสารทเดือนสิบ

นอกจากนี้ ทีมงานยังมีการเติมความรู้เรื่อง**เกษตรทฤษฎีใหม่** หรือ**โคกหนองนาโมเดล** เพื่อฝึกกระบวนการคิดเรื่องต้นทุนการผลิต การใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นมาตัดแปลงหรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหาร เรื่อง **Zero Waste** หรือ**แนวคิดขยะเป็นศูนย์** เพื่อย้ำเตือนให้ผู้ร่วมเรียนรู้ไม่ละเลยเรื่องของเหลือทิ้ง ส่วนกระบวนการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม ดังนี้ **1. ชี้แจงรายละเอียดและหลักสูตรการฝึกทักษะอาชีพ** โดยแบ่งกลุ่มการเรียนรู้ออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน และจัดให้มีการแข่งขัน เพื่อให้เกิดความสุข ไม่น่าเบื่อ **2. เติมความรู้ทางวิชาการ** เช่น วัตถุดิบพื้นฐานในการทำอาหาร คุณภาพอาหาร ความรู้เกี่ยวกับแป้ง การเลือกวัตถุดิบ โดยเป็นการสอนแบบละเอียดในแต่ละเมนู

3. เรียนรู้เรื่องการชั่ง ตวง วัด เนื่องจากที่ผ่านมาผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้วิธีการ “กะ ๆ เอา” ดังนั้นก่อนการทำขนมในแต่ละสัปดาห์จึงให้ประชาชนชาวบ้านที่เชี่ยวชาญการทำขนมแต่ละชนิดแจกแจงรายละเอียดส่วนผสม และขั้นตอนการทำอย่างละเอียด โดยมีทีมงานคอยเก็บข้อมูลสัดส่วนที่ต้องใช้นำมาชั่งบนเครื่องชั่งดิจิทัลออกมาเป็นอัตราส่วน เพื่อให้ได้สูตรการทำขนมที่ได้มาตรฐานที่คนรุ่นใหม่เห็นแล้วสามารถทำได้ง่าย โดยจัดทำเป็นชาร์ตแสดงสูตรการทำขนม ซึ่งระหว่างเรียนรู้จะมีทีมงานคอยดูแลการสอนเรื่องชั่งตวงวัดไปพร้อมกัน และสุดท้ายจบที่บรรจุภัณฑ์ที่ต้องมีการให้ข้อมูลผู้ผลิต วันหมดอายุ และส่วนผสมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจ

เพิ่มคุณค่าและมูลค่าขนมสารทเดือนสิบ

สำหรับผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการฯ ดร.อภิวรรณ กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้การทำขนมทั้ง 4 ชนิด นอกจากได้**สูตรการทำขนมที่ได้มาตรฐานดั้งเดิมแล้ว** ยังได้**ขนมสูตรใหม่**ที่มาจากแนวคิดคนรุ่นใหม่สามารถนำไปประกอบอาชีพขาย เช่น ปรับสูตรการทำ **‘ขนมลา’** ต่อยอดเป็น **‘ขนมขบเคี้ยว’** ที่ยังคงรสชาติเป็นขนมลาแต่มีความกรอบมากกว่า ขายถุงละ 20 บาท (1 ถุงไม่เกิน 100 กรัม) ขณะที่สูตรดั้งเดิมขายกิโลกรัมละ 120 บาท โดยเฉลี่ยแล้วการต่อยอดเป็นขนมขบเคี้ยวสามารถเพิ่มมูลค่าได้ถึง 200 บาทต่อ 1 กิโลกรัม ที่สำคัญคือสามารถทำขายได้ตลอดทั้งปี ไม่ต้องรอขายเฉพาะเทศกาลสารทเดือนสิบเหมือนที่ผ่านมา

นอกจากนี้ ทีมงานยังนำเตาทำเครปเข้ามาใช้แทนเตารูปแบบเดิม เพื่อแก้ปัญหาเรื่องความร้อนที่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งช่วยลดต้นทุนค่าแก๊สและแรงงานลงไปได้มาก และมีนวัตกรรมตะแกรงตากที่ช่วยลดระยะเวลาการตากขนมจาก 1 คืน เป็น 1 ชั่วโมง ทั้งยังสะอาดปลอดภัย

ระยะเวลา 13 วันของการเรียนรู้ **สิ่งที่ผู้ร่วมเรียนรู้ได้รับ**นอกจาก**สูตรการทำขนมแบบดั้งเดิมที่ได้มาตรฐานแล้ว** ผู้ร่วมเรียนรู้ยังเกิด**กระบวนการคิดต่อยอด** นำเมนูขนมต่าง ๆ มาตัดแปลงเป็นขนมชนิดอื่น **ขณะที่บางคนก็เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ด้วยบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย** ใช้งานง่าย และ**ยังเกิดกระบวนการมีส่วนร่วม** เกิดนวัตกรรมใหม่ในการทำขนมเป็น **13 วัน**ที่มีคุณค่าและความหมายต่อชุมชนเป็นอย่างมาก

ผลจากการร่วมแรงร่วมใจเรียนรู้ ทำให้สาธารณสุขจังหวัดเห็นความสำคัญให้ใช้พื้นที่ศูนย์พัฒนาอาชีพเพื่อชุมชนตามรอยพ่อหลวง หรือ ศูนย์สมุนไพรร้านนก ซึ่งตั้งอยู่ในวัดนก ตำบลวัดสน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เป็น ‘ตลาดขนมหวาน’ ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ แต่น่าเสียดายที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ไม่สามารถขายขนมได้ ซึ่ง ดร.อภิวรรณ คาคหวังอยากให้พื้นที่นี้เป็นชุมชนต้นแบบ หรือศูนย์เรียนรู้การทำขนมสารทเดือนสิบต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

ด้านนางโสภา แสงบุญมี อายุ 50 ปี อาชีพขายส้มตำและขนมทองม้วน ผู้ร่วมเรียนรู้ สะท้อนว่า ก่อนหน้านี้เธอเคยเป็นผู้ช่วยสอนทำอาหารให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เกาะพะงัน และลาออกมาดูแลแม่ที่บ้านเมื่อปลายปี 2563 รับจ้างเย็บผ้ามีรายได้วันละไม่ถึง 100 บาท ทำได้ 2-3 เดือน พออาจารย์มาชวนเข้าร่วมโครงการฯ จึงไม่ลังเล เพราะอยากมีอาชีพเลี้ยงตัวเอง และคิดว่าการทำขนมสามารถทำเป็นอาชีพไปได้เรื่อย ๆ แม้จะอายุมากขึ้นก็ยังทำขายอยู่ที่บ้านได้ หลังจากเข้าร่วมฝึกอบรมทักษะอาชีพตัดสินใจทำขนมทองม้วนขาย

“ก่อนโควิด-19 เคยทำทองม้วนขายวันเสาร์อาทิตย์ ฤกษ์ละ 20 บาท มีรายได้วันละ 100-200 บาท ส่วนวันธรรมดาไปฝากขายตามร้านค้าในชุมชน รายได้ดีกว่ารับจ้างเย็บผ้า ทำให้ชีวิตครอบครัวดีขึ้น กำลังคิดว่าจะขอยืมเตาครกจากศูนย์ฯ มาทำขนมทองม้วนวางขายคู่กับส้มตำ เพื่อให้มีรายได้เลี้ยงดูลูกมากขึ้น”

นายศุภชัย จันทร์คล้าย อายุ 18 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสามบ่อวิทยา ตำบลวัดสน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผู้ร่วมเรียนรู้ กล่าวว่า เขาเคยขายขนมทางออนไลน์อยู่แล้ว เมื่อได้เรียนรู้กับโครงการฯ จึงนำความรู้เกี่ยวกับตลาดออนไลน์ และการถ่ายภาพ

มาปรับใช้และต่อยอด ทำให้ปัจจุบันมีลูกค้าเข้ามาสั่งขนมเพิ่มมากขึ้น ความรู้เหล่านี้ถ้าไม่ได้ กศศ. เราก็คงไม่รู้จะไปเรียนรู้ได้ที่ไหน แม้ปัจจุบันจะสามารถหาได้จากอินเทอร์เน็ต แต่ก็ยังต้องการการลงมือปฏิบัติจริง ถ้าไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ในวันนั้น เราก็คงทำไม่ได้เหมือนวันนี้

นายศุภชัย บอกว่า ความรู้ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการฯ คือ เรื่องตลาดออนไลน์ เช่น การถ่ายรูปขนม การถ่ายภาพและการเขียนเรื่องราวอย่างไรให้คนสนใจ จนหน้าเพจหรือหน้าร้านมีความน่าสนใจ และน่าเชื่อถือ ทำให้มีออเดอร์เข้ามามากขึ้น ปัจจุบันมีรายได้ประมาณวันละ 200 บาท ขึ้นอยู่กับวันที่ขายออนไลน์ ตั้งใจว่าเทศกาลประเพณีสารทเดือนสิบปีนี้จะลองทำขนมสารทเดือนสิบกิน ทำแจก และนำไปทำบุญที่วัดด้วย โดยจะเลือกทำขนมดีซ่าแข่งกับยายว่าสูตรของใครอร่อยกว่ากัน

“ในฐานะคนรุ่นใหม่ผมอยากบอกว่า โครงการฯ นี้เป็นโครงการที่ดีมาก ‘เปิดโอกาส’ ให้เด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลแบบผมได้เรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชน และยังเป็นทักษะความรู้ใหม่ ๆ ที่หาไม่ได้จากห้องเรียน เป็นประสบการณ์ที่ดีที่ผมสามารถนำไปต่อยอดการเรียนหรือการทำงานได้ในอนาคต”

โครงการพัฒนาอาชีพเพื่อสืบสานขนมประเพณีสารทเดือนสิบ

ผู้รับผิดชอบโครงการ: ดร.อภิวรรณ คำแสงสวัสดิ์

โทรศัพท์: 094-661-7987

นวัตกรรม

ปลูกกระเทียมอินทรีย์ ด้วยเทคโนโลยี IoT

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น

เทรนด์การทำเกษตรยุคนี้นอกจากต้องเป็น ‘อินทรีย์’ ที่ดีต่อสุขภาพแล้ว ยังต้องใช้ ‘เทคโนโลยี’ ควบคู่กันไป มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (มกน.) จังหวัดขอนแก่น ที่มีองค์ความรู้เรื่องการทำเกษตรแม่นยำ จึงทำโครงการพัฒนาระบบเกษตรอัจฉริยะด้วยเทคโนโลยี IoT (Internet of Things) ในการปลูกกระเทียมอินทรีย์ ภูมิศึกษากลุ่มผู้ปลูกกระเทียมอินทรีย์คำแก้ว จังหวัดหนองคาย

ดร.ทองปาน ปรีวัตร หัวหน้าสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรจังหวัดหนองคาย (ส.ป.ก.หนองคาย) ได้สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ปลูกกระเทียมอินทรีย์เป็นพืชหลังการทำนา หวังสร้างสินค้าปลอดภัยและสร้างรายได้เพิ่มให้แก่เกษตรกร แต่ด้วยการปลูกกระเทียมอินทรีย์ต้องใช้ความชำนาญ ทำให้ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ ขนาดเล็ก กลีบลด และปริมาณความชื้นไม่ดี จึงขายไม่ได้ราคา ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกร มหาวิทยาลัยมีองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี IoT อยู่แล้ว จึงอยากถ่ายทอดความรู้นี้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ที่ปลูกกระเทียมอินทรีย์จำนวน 56 คน จาก 3 กลุ่มคือ กลุ่มตำบลอุดมพร อำเภอเฝ้าไร่ 31 คน กลุ่มตำบลเฝ้าไร่ อำเภอเฝ้าไร่ 10 คน และกลุ่มตำบลสร้างนางสาว อำเภอโพธิ์ชัย 15 คน โดยมี ส.ป.ก.หนองคาย เป็นผู้คัดกรองผู้ร่วมเรียนรู้ในเบื้องต้น เนื่องจากเห็นบริบทในพื้นที่และมีข้อมูลเชิงบุคคลทั้งการทำเกษตรและรายได้ แล้วส่งต่อให้ทีมงานคัดเลือกครั้งสุดท้าย

“ข้อมูลความรู้และสภาพปัญหาการปลูกกระเทียมอินทรีย์จากการพูดคุยกับเกษตรกรและประชาชนชาวบ้าน ถูกนำมาใช้ออกแบบและพัฒนา ‘เทคโนโลยีตรวจวัดคุณภาพดิน’ ที่ช่วยควบคุมปัจจัยสภาพแวดล้อมในการเพาะปลูกกระเทียม”

พัฒนาเทคโนโลยีอัจฉริยะ: ตรวจวัดคุณภาพดิน

อาจารย์จตุรงค์ จิตติยพล สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทีมงาน บอกว่า แม้จะมีองค์ความรู้มีเทคโนโลยี แต่ยังคงต้องดูความเหมาะสมกับบริบทการปลูกกระเทียมอินทรีย์ในพื้นที่ รวมถึงแนวคิดมุมมองต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปลูกพืชของเกษตรกร ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า เกษตรกรยินดีรับเทคโนโลยีใหม่ หากใช้แล้วได้ผลผลิตดีขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาเกษตรกรจะปลูกตามความเคยชิน ดังนั้นต้องทำให้เกษตรกรรู้ว่า การปลูกกระเทียมที่เหมาะสมในแต่ละช่วงต้องทำอะไร ดิน น้ำ และความชื้น ควรเป็นอย่างไร ต้องใส่ปุ๋ยหมักบำรุงดินช่วงไหน

ข้อมูลความรู้และสภาพปัญหาการปลูกกระเทียมอินทรีย์จากการพูดคุยกับเกษตรกรและประชาชนชาวบ้าน ถูกนำมาใช้ออกแบบและพัฒนาเป็น ‘เทคโนโลยีตรวจวัดคุณภาพดิน’ ที่ช่วยควบคุมปัจจัยสภาพแวดล้อมในการเพาะปลูกกระเทียม โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี IoT มาเป็นที่ปรึกษา

ดร.ทองปาน เล่าว่า การปลูกกระเทียมต้องปลูกในที่โล่งแจ้ง จึงไม่สามารถทำเป็นโรงเรือนและออกแบบระบบอัจฉริยะเพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมในการเพาะปลูกได้อัตโนมัติ ทีมงานจึงพัฒนาเป็นกล่องตรวจวัดคุณภาพดิน ซึ่งมีเซนเซอร์วัดความสมบูรณ์ของดิน 3 ค่า คือ ความชื้น ปุ๋ย หรือ NPK และความเป็นกรด-ด่าง (pH) ในดิน โดยกล่องตรวจวัดจะทำงานเชื่อมต่อกับเทคโนโลยี IoT นำข้อมูลจากเซนเซอร์ส่งไปเก็บไว้ที่ระบบคลาวด์ และส่งไปที่แอปพลิเคชันของสมาร์ทโฟน โดยเกษตรกรสามารถล็อกอินด้วยรหัสที่เชื่อมกับกล่องเข้าไปดูผลการตรวจวัดต่าง ๆ ได้ทันที

การแสดงผลบนสมาร์ตโฟนไม่ได้มีแค่ข้อมูลตัวเลขค่าความชื้น ค่าปุ๋ย และค่าความเป็นกรด-ด่างของสภาพดินเท่านั้น แต่ระบบยังประมวลผลและสรุปคำแนะนำการเพาะปลูกให้แก่เกษตรกรด้วย

อาจารย์จตุรงค์ เสริมว่า เมื่อได้ค่าตรวจวัดแล้ว แอปพลิเคชันจะประมวลผลให้คำแนะนำว่าต้องทำอะไร เช่น ถ้าค่าปุ๋ยมากเกินไปก็ต้องรดน้ำ เพื่อนำธาตุอาหารออกจากดิน ส่วนค่าความเป็นกรด-ด่าง ถ้าดินมีค่าเป็นกลางจะสามารถดูดซึมน้ำและธาตุอาหารได้ดี แต่ถ้ามีความเป็นกรดสูงจะต้องเติมซีอิ๊วเพื่อเพิ่มความเป็นด่าง แต่ถ้ามีค่าเป็นด่างมากเกินไปก็ต้องรดน้ำให้มากขึ้น

จัดกิจกรรมเปิดใจ พร้อมรับการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ดร. ทองปาน เล่าว่า กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยี IoT แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ ทางโครงการฯ เริ่มต้นด้วย ‘กิจกรรมเตรียมความพร้อม’ เป็นการปรับทัศนคติให้ผู้ร่วมเรียนรู้เปิดใจยอมรับการนำเทคโนโลยีใหม่ไปประยุกต์ใช้กับการปลูกกระเทียม จากนั้นจะถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยใช้วิธีอบรมกลุ่มย่อยประมาณ 5-6 คน ให้ความรู้เรื่องการใช้งานกล่องตรวจวัดคุณภาพดิน ทดลองเสียบบนดินที่แปลงปลูก ไปพร้อมกับการสร้างแกนนำที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีให้เป็นหัวหน้ากลุ่มไว้คอยดูแลช่วยเหลือ อีกทั้งยังมีการสร้างกลุ่ม LINE สำหรับใช้เป็นช่องทางสื่อสารเมื่อมีปัญหาการใช้งาน

“ในช่วงอบรมบางคนอายุมาก สายตาไม่ดี แต่เขาก็พยายามพาลูกหลานมาช่วยเรียนแทน เป็นกิจกรรมในครอบครัว ซึ่งทำให้เราเห็นความงดงาม ความน่ารักของการทำงานร่วมกันในครอบครัว บางครั้งเขาก็

พยายามสอนกันเอง เป็นอีกความประทับใจที่สัมผัสได้ เหมือนเทคโนโลยีเริ่มกลายเป็นส่วนหนึ่งของเขา” อาจารย์จตุรงค์ กล่าวเสริม

ปัจจุบันผู้ร่วมเรียนรู้ทั้ง 56 คน ได้รับกล่องตรวจวัดคุณภาพดินไปใช้งานในแปลงปลูก และเริ่มใช้งานจริงแล้ว ซึ่งความถี่ในการตรวจวัดคือทุก ๆ 10 วัน ทั้งนี้เมื่อวัดเสร็จต้องนำกล่องกลับมาเก็บรักษาที่บ้านเพื่อป้องกันไม่ให้กล่องเสียหายจากแดดและฝน

ดร.ทองปาน เล่าว่า ภายหลังจากอบรม ทีมงานได้ลงไปติดตามและตรวจสอบการใช้งานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ร่วมเรียนรู้จะส่งข้อมูลมาในกลุ่มไลน์เป็นระยะ สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมในการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น นอกจากนี้ เกษตรกรยังบันทึกข้อมูลผลผลิต และการทำบัญชีครัวเรือนลงในแอปพลิเคชันด้วย

IoT สร้างรายได้ ยกระดับ Smart Farmer

แม้ผลลัพธ์ในส่วนของคุณภาพผลผลิตกระเทียมจะยังอยู่ระหว่างการเก็บผลและวิเคราะห์ข้อมูล แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือพัฒนาการของเกษตรกรที่มีทักษะความพร้อมสู่การเป็น Smart Farmer สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปลูกกระเทียมได้อย่างเหมาะสม

นายทองคำ ศิริทอง อายุ 48 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า ก่อนหน้านี้มีอาชีพทำนา และปลูกพืชหลังนาอย่างกระเทียมอินทรีที่ ส.ป.ก.หนองคาย มาส่งเสริม เหตุผลที่เข้าร่วมโครงการฯ นี้เพราะอยากปลูกกระเทียมให้ได้ผลดี

“พอเขาให้เครื่องมาทดลองใช้ก็ดีใจมาก ทำให้เรากระตือรือร้นอยากจะทำเกษตร ดีใจว่ายังมีหน่วยงานที่เห็นคุณค่าของเกษตรกรอยู่ ได้เครื่องมาพอนำไปเสียบลงดินปุ๊บก็จะรู้ว่าดินขาดอะไร เช่น น้ำไม่พอ

แรก ๆ ยังสงสัยว่าน้ำไม่ชุ่มได้อย่างไร ในเมื่อรดน้ำตั้งเยอะ เลยเอาเสียมไปขุดดินลึก ๆ ดู ปรากฏว่าดินแข็งจริง ๆ หรือปลูกไปได้สัก 3 เดือน ระบบก็จะเตือนว่ากระเทียมอายุ 60 วันแล้ว ต้องใส่น้ำหมักตัวไหน ช่วยให้เพาะปลูกได้ง่ายขึ้นมาก ถึงเวลาก็ตอนว่าต้องตรวจวัดดิน หลังจากมีเทคโนโลยีมาช่วยทำให้ผลผลิตกระเทียมปีนี้ดีขึ้นมาก เพราะปีแรกไม่ค่อยสมบูรณ์ ตอนนี้นำปุ๋ยไปทำพันธุ์ประมาณ 30 กิโลกรัม ผลผลิตที่ได้ก็จะแบ่งไว้กิน ที่เหลือขายผ่านกลุ่มกิโลกรัมละ 150 บาท ซึ่งทางส.ป.ก. หนองคาย จะช่วยเรื่องช่องทางการจำหน่าย”

แน่นอนว่าการเปิดใจให้เกษตรกรรับเทคโนโลยีใหม่ไม่ใช่เรื่องง่าย ทีมงานบอกว่า หัวใจสำคัญคือ ‘ความจริงใจและการทำงานเป็นทีม’

อาจารย์จตุรงค์ เล่าว่า ทีมงานเริ่มต้นด้วยการใช้ใจ ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าไม่ได้มาหาผลประโยชน์ แต่มาช่วยทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น สองคือเราพยายามแสดงให้เห็นผลลัพธ์ว่าการใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้ผลผลิตดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างไร สามคือ ระหว่างทางเราต้องคอยเป็นที่เลี้ยงดูดูแล แม้จะต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ แต่เราก็ไม่ทิ้ง พยายามติดตามตลอดว่าใช้ได้ไหม เป็นอย่างไร ซึ่งมีทั้งหัวหน้ากลุ่ม และ ส.ป.ก.หนองคาย เป็นภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งมาก ทำให้การทำงานง่ายขึ้น

“ที่สำคัญทุกอย่างจะสำเร็จได้ ต้องอาศัยความเป็นทีม” ดร.ทองปาน กล่าวเสริมและเล่าว่า เราทำงานเป็นทีมเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็เกษตรกร ทีมงาน รวมถึง ส.ป.ก.หนองคาย ทำให้งานขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี และเราก็ช่วยหนุนเสริมให้เกษตรกรมั่นใจที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ทีมงานยังบอกด้วยว่า กระบวนการทำงานของ กสศ. มีส่วนสำคัญอย่างมากที่ช่วยให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ

“กระบวนการของ กสศ. มีทีมหนุนเสริมทางวิชาการคอยดูแล ให้คำปรึกษาเป็นระยะ ช่วยให้งานเราไม่หลุดกรอบ หรือบางที่เราต้องการข้อเสนอแนะว่าถ้าเกิดเหตุการณ์แบบนี้ต้องทำอะไร แม้กระทั่งช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทีมหนุนเสริมทางวิชาการก็มาประชุมหาทางออกและทำให้ได้ข้อสรุปร่วมกัน เป็นสิ่งที่ทีมงานประทับใจ” อาจารย์จตุรงค์ เล่า

วันนี้แม้โครงการฯ จะจบลงแล้ว แต่เพราะเห็นประโยชน์ของเทคโนโลยีนี้ กลุ่มเกษตรกรได้หารือกันแล้วว่า จะรวมเงินกันคนละ 50 บาท สำหรับใช้เป็นค่าดูแลรักษาเว็บไซต์ประมาณ 2,400 บาทต่อปีต่อไป ส่วนการพัฒนาอุปกรณ์และแอปพลิเคชัน ทีมงานกำลังรอการเก็บผลและวิเคราะห์ข้อมูลว่า อุปกรณ์ช่วยเพิ่มคุณภาพผลผลิตกระเทียมอินทรีย์ได้มากน้อยเพียงใด เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาเทคโนโลยีให้สามารถตอบโจทย์การปลูกกระเทียมอินทรีย์แก่เกษตรกรไทยได้อย่างยั่งยืน

โครงการพัฒนาระบบเกษตรอัจฉริยะด้วยเทคโนโลยี IoT (Internet-of-Things) ในการปลูกกระเทียมอินทรีย์
กรณีศึกษาจากผู้ปลูกกระเทียมอินทรีย์คำแก้ว จังหวัดหนองคาย
 ผู้รับผิดชอบโครงการ: ดร. ทองปาน ปรีวัตร
 โทรศัพท์: 082-111-1978

‘เว็บแอปพลิเคชันนวดไทย’ จอกวเร็วปลอดภัยได้มาตรฐาน

มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น จังหวัดเชียงใหม่

เข้าสู่ระบบ

ยินดีต้อนรับสู่ศูนย์นวดแผนไทยหนองป่าครั่ง

ชื่อผู้ใช้/อีเมล

รหัสผ่าน

ยังไม่มีบัญชี? [สมัครบัญชีใหม่](#)

การนวดแผนโบราณ เป็นการนวดชนิดหนึ่งแบบไทยเป็นการกดน้ำหนักและใช้ยาสมุนไพรซึ่งออกฤทธิ์เย็นกับ โยคะเป็นโยคะแบบการกด การดึง การดึง การดึง และทรงรอบรอบ ซึ่งผู้จัดโดยทั่วไปในชื่อ นวดแผนโบราณ:

CONTACT INFO

 อาคารล่องเรือราชชนนีนคร 60 ปี ถนนอนุสาวรีย์ อ.เมือง เชียงใหม่ 50000 ประเทศไทย

 โทรศัพท์ 053-117548-117500
โทรศัพท์มือถือ 084-378-6227 แฟกซ์ 053-117500

 Mon Sat 8:00-16:00 Sunday CLOSED

ชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท จึงมีข้อจำกัดเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือ ไม่มีพื้นที่ทำเกษตรกรรมเป็นสัดส่วน คนในชุมชนต้องพึ่งพาการจ้างงานจากภาคธุรกิจเป็นหลัก

จากการสำรวจของ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น พบว่า เทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง ได้ตั้งกลุ่มนวดแผนไทยหนองป่าครั่งขึ้นมาตั้งแต่ปี 2540 ปัจจุบันมีผู้ให้บริการนวดแผนไทยอายุตั้งแต่ 20-80 ปี เป็นทั้งแรงงานนอกระบบ คนว่างงาน ผู้สูงอายุ ที่ได้รับการจ้างงานเต็มเวลา แบ่งคิวทำงานตามรอบสร้างรายได้ในชุมชนเดือนละไม่ต่ำกว่า 600,000 บาท

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ช่วงเดือนมีนาคม ปี 2563 ศูนย์นวดแผนไทยฯ หยุดให้บริการเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และกลับมาเปิดให้บริการราวเดือนมิถุนายน ปี 2563 ก่อนปิดอีกครั้งช่วงวันที่ 26 เมษายน ถึง 9 พฤษภาคม ปี 2564 จากสถานการณ์แพร่ระบาดระลอกใหม่ แน่ใจว่าการปิดศูนย์ฯ แต่ครั้งทำให้ผู้ให้บริการนวดแผนไทยขาดรายได้ในการดูแลตนเองและครอบครัว

ในขณะที่การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังไม่คลี่คลาย ศูนย์นวดแผนไทยฯ แห่งนี้จะปรับตัวอย่างไร เพื่อรับมือทั้งในเชิงรุกและเชิงรับกับวิกฤติครั้งนี้

ใช้เทคโนโลยีออนไลน์ รักษาระยะห่างทางสังคม

“โครงการนวัตกรรมชุมชนเพื่อยกระดับการบริหารจัดการและขยายช่องทางการสื่อสารการตลาดของศูนย์นวดแผนไทยชุมชนหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีเป้าหมายคือให้ศูนย์ฯ ปรับตัวสู่การยกระดับสถานบริการสุขภาพระดับตำบลให้เป็นที่ยอมรับ และพัฒนามาตรฐานการบริการให้ลูกค้ามีความเชื่อมั่น”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศกร จันทราช ภาควิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น ผู้รับผิดชอบโครงการฯ กล่าวว่า เพื่อกอบกู้วิกฤติในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์นได้ดำเนินโครงการนวัตกรรมชุมชนเพื่อยกระดับการบริหารจัดการและขยายช่องทางการสื่อสารการตลาดของศูนย์นวดแผนไทยชุมชนหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีเป้าหมายคือ ให้ศูนย์ฯ ปรับตัวสู่การยกระดับสถานบริการสุขภาพระดับตำบลให้เป็นที่ยอมรับ และพัฒนามาตรฐานการบริการให้ลูกค้ามีความเชื่อมั่น โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมด 68 คน เป็นผู้ให้บริการนวดแผนไทย 64 คน และเจ้าหน้าที่ดูแลศูนย์ฯ อีก 4 คน

“เราเริ่มต้นจากการศึกษาความต้องการต่าง ๆ ของศูนย์ฯ และเจ้าหน้าที่ จัดเวทีประชุมเชิงกลุ่มลูกค้า ผู้ให้บริการนวด และเจ้าหน้าที่มาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน (SWOT) แล้วออกแบบวิธีแก้ปัญหาพร้อมกัน นำความเชี่ยวชาญของทีมงาน ทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร การตลาด การพัฒนาชุมชนและสังคม เข้ามาบูรณาการกับความต้องการและจุดแข็งของศูนย์ฯ ที่มีอยู่เดิม โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศกร บอกว่า ตามแผนที่ออกแบบไว้ โครงการฯ จะเข้ามาพัฒนาศักยภาพศูนย์นวดแผนไทยฯ 2 ด้านควบคู่กันไป คือ

- 1. พัฒนาระบบ** โดยประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เข้ามาช่วยเรื่องการจองคิว ระบบการจัดลำดับคิว และระบบการบริหารจัดการการเงินให้มีความโปร่งใส ใช้เว็บแอปพลิเคชัน www.npkmassage.com มาช่วยจัดการข้อมูล อำนวยความสะดวกให้ผู้ให้บริการสามารถจองคิวและตรวจสอบคิว

ก่อนเข้าใช้บริการได้อย่างรวดเร็ว และช่วยลดความแออัดในสถานที่ตามมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม เห็นได้ชัดว่าการพัฒนาระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ทำให้การบริหารจัดการเงินภายในศูนย์ฯ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

“สำหรับเว็บแอปพลิเคชัน ทีมเทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยดูแลระบบอย่างต่อเนื่อง เพราะเกี่ยวข้องกับการเขียนโปรแกรม ส่วนภาคปฏิบัติให้ผู้ร่วมเรียนรู้เข้ามาเรียนรู้ระบบ เมื่อผู้ใช้บริการเปิดระบบขึ้นมาจะเห็นปฏิทินในแต่ละวัน สามารถเลือกได้ว่าต้องการใช้บริการวันไหน ส่วนผู้ใช้บริการนัดก็จะได้รับการจัดลำดับคิวที่เป็นธรรม”

2. ขยายช่องทางการตลาด ประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มลูกค้าเดิมและสร้างฐานลูกค้าใหม่ โดยโครงการฯ ได้จัดฝึกอบรมการสื่อสารและการตลาดให้ผู้ร่วมเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดียทางเพจเฟซบุ๊กนัดแผนไทยหนองป่าครั่งสาขา 1 และช่องยูทูปนัดแผนไทยหนองป่าครั่ง หากเปิดเข้าไปยังช่องยูทูปจะเห็นวิดีโอแนะนำศูนย์นัดแผนไทยหนองป่าครั่ง สื่อสารไปยังกลุ่มลูกค้าเดิมในประเทศให้มีความเชื่อมั่นกลับมาใช้บริการอีกครั้ง และสร้างตัวตนดึงดูดกลุ่มลูกค้าใหม่กับการให้บริการโฉมใหม่ที่มีมาตรฐานสุขอนามัยจากกองสาธารณสุขและโรงพยาบาลระดับตำบล ทีมงานเชื่อว่า การพัฒนาดังกล่าวจะช่วยยกระดับการให้บริการ ทำให้ผู้ใช้บริการนัดแผนไทยสามารถกลับมาประกอบอาชีพได้อย่างปลอดภัยและมีรายได้ที่มั่นคงอีกครั้ง ในส่วนลูกค้าก็ไม่ต้องกังวลกับความเสี่ยงเรื่องโรคระบาด

นอกจากนี้ โครงการฯ มีการอบรมฝึกทักษะด้านการผลิตสื่อและการใช้โซเชียลมีเดียให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ และผู้ใช้บริการนัดจัดทำคลิปเผยแพร่บนยูทูป และสร้างคอนเทนต์สื่อสารบนโซเชียลมีเดียได้ด้วยตัวเอง ซึ่งคลิปที่ทำขึ้นมาต้องการสร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกคนได้รับรู้ว่าศูนย์นัดฯ มีมาตรการป้องกันทางสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างไร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์กร บอกต่อว่า ด้วยสถานการณ์โรคระบาดที่เกิดขึ้น เราจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าที่มาใช้บริการว่า ศูนย์นัดฯ มีมาตรฐานการป้องกันทางสาธารณสุข ทางศูนย์ฯ ให้ความสำคัญกับเรื่องความสะอาดของสถานที่ ระยะห่างของเบาะนอน เจ้าหน้าที่และผู้ให้บริการนัดสวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลา มีการแจกหน้ากากอนามัย และเจลแอลกอฮอล์ให้ลูกค้าเป็นแพ็คเกจเล็ก ๆ ที่แสดงถึงความใส่ใจ”

New Normal การนัดแผนไทยที่ไม่ใช่ ความโบราณ

นางมยุริน อุปธรรม อายุ 41 ปี อาชีพผู้ใช้บริการนัด ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า แม้กลุ่มผู้ใช้บริการนัดจะมีอายุแตกต่างกัน บางคนใช้เทคโนโลยีได้คล่อง บางคนไม่ถนัด แต่ทุกคนต้องปรับตัวเพื่อช่วยให้กิจการเดินต่อไปได้

“พอศูนย์ฯ ปิดให้บริการ ทุกคนไม่มีรายได้เลย เท่าที่ทำได้ตอนนี้คือการประหยัดกินประหยัดใช้ เพราะรายจ่ายและหนี้สินเท่าเดิม แต่รายได้ไม่มี จะไปสมัครงานอื่นก็ไม่ได้ เพราะที่ไหนก็ปิดหมด ขายของก็ไม่ได้ไม่สามารถทำอะไรได้เลย ถ้าศูนย์ฯ กลับมาเปิดให้บริการอีกครั้งโดยที่เราไม่มีการเตรียมความพร้อม ไม่แน่ใจว่าต้องใช้เวลานานแค่ไหนลูกค้าถึงจะมั่นใจแล้วกลับมาใช้บริการอีก คิดว่าโครงการฯ นี้ น่าจะเข้ามาช่วยพัฒนารูปแบบการทำงานในศูนย์ฯ ทำให้ภาพลักษณ์และการบริการนัดดีขึ้น”

ส่วนการต่อยอดโครงการฯ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์นวางเป้าหมายออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. ขยายระบบการจองด้วยเว็บแอปพลิเคชันไปใช้กับพื้นที่อื่นในเทศบาลหนองป่าครั่งที่เปิดให้บริการศูนย์นัดฯ 2. ประยุกต์ระบบแอปพลิเคชันไปใช้กับธุรกิจอื่นในพื้นที่อื่นต่อไป

นวัตกรรม Vannarin พัฒนาเกษตร 4.0

วิสาขกิจชุมชนคนพอเพียงแวนนาริน จังหวัดลำปาง

เกษตรกรในชุมชนบ้านแวนนาริน ตำบลลี้ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ปลูกลำไย ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในส่วนของระบบน้ำที่ใช้ในแปลงปลูกยังคงเป็นระบบธรรมดาคือ การต่อท่อ PVC หรือลากสายยางไปยังแปลงปลูก

แม้ทุกวันนี้จะมีระบบและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามา แต่ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับเกษตรกร นี่คือโจทย์ที่ **วิสาหกิจชุมชนคนพอเพียงแวนนาริน** ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่กำลังคืนถิ่นเพื่อนำความรู้มาใช้พัฒนาชุมชน โดยกิจกรรมหลักที่ทำคือ การส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกผักปลอดสารเคมี มีการพัฒนาระบบ **Vannarin Intelligent Irrigation System** นวัตกรรมที่ช่วยให้เกิดการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและตอบโจทย์ความต้องการของพืชที่ได้รับรางวัลของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเมื่อปี 2562 จึงนำไปสู่แนวความคิดการขยายผลองค์ความรู้ Vannarin Platform ชุมชน ใน **โครงการแวนนาริน นวัตกรรมสังคมบริหารจัดการน้ำอย่างแม่นยำเพื่อสร้างชุมชนนวัตกรรมการเกษตรที่ยั่งยืน**

ดึงเยาวชนและคนพื้นที่พัฒนาระบบ Vannarin

นางสาวปวีณา ประทุมทอง แกนนำวิสาหกิจชุมชนคนพอเพียงแวนนาริน ทีมงานเล่าว่า ที่ผ่านมาชาวบ้านมีประสบการณ์ไม่ค่อยดีกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาส่งเสริม จึงเป็นความยากในการทำงาน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหมดโอกาสเสียทีเดียว สำหรับผู้ร่วมเรียนรู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ มีทั้งหมด 120 คน แบ่งเป็นเกษตรกร 100 คน และเยาวชน 20 คน โดยทีมงานได้สำรวจข้อมูลพฤติกรรมการใช้น้ำและพื้นฐานการใช้เทคโนโลยี พบว่า เกษตรกรมีความแตกต่างในด้านเทคโนโลยีพอสมควร จึงแบ่งเกษตรกรเป็น 3 กลุ่ม คือ **‘เกษตร 1.0’** เป็นเกษตรกรปลูกพืชเชิงเดี่ยวคือ ลำไย ใช้ระบบน้ำด้วยท่อ PVC กับสายยางอย่างเดียว ส่วน **‘เกษตร 2.0’** เริ่มมีการใช้สปริงเกอร์ แต่เป็นแบบหัวใหญ่หรือแบบฝีเสื่อ ส่วน **‘เกษตร 3.0’** ใช้ระบบสปริงเกอร์แบบประหยัดน้ำ แต่ยังไม่มีความรู้ที่จะก้าวไปสู่การเป็นเกษตร 4.0

โครงการฯ ไม่เพียงมุ่งหวังนำ **‘เทคโนโลยี IoT (Internet of Things)’** เข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการน้ำและยกระดับการสร้างเกษตร 4.0 แต่พวกเขายังขับเคลื่อนให้เกิด **‘นวัตกรรมสังคม’** ด้วยการดึงเยาวชนและผู้ร่วมเรียนรู้ในพื้นที่มาร่วมเรียนรู้และพัฒนาระบบปฏิบัติการ Vannarin ที่มีการเชื่อมต่อกับอุปกรณ์การให้น้ำของเกษตรกร และออกแบบให้มีการสั่งการด้วยระบบ IoT ที่ควบคุมการเปิด-ปิดน้ำอัตโนมัติ รวมทั้งกำหนดปริมาณการสูบน้ำเท่าที่จำเป็น ซึ่งขณะลงพื้นที่ได้พบเยาวชนที่เพิ่งเรียนจบและยังไม่มีงานทำ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รวมทั้งยังมีเยาวชนที่อยู่บ้านเพราะโรงเรียนปิด เลยชวนมาเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนานวัตกรรมไปด้วยกัน โดยประโยชน์ที่เขาจะได้รับ คือ ได้เรียนรู้เทคโนโลยี IoT ที่ไม่มีสอนในห้องเรียน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีให้กับชุมชนตนเอง

“นำเทคโนโลยี Internet of Thing เข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการน้ำ และยกระดับการสร้างเกษตร 4.0 และขับเคลื่อนให้เกิดนวัตกรรมสังคม ด้วยการดึงเยาวชนและผู้ร่วมเรียนรู้ในพื้นที่มาร่วมเรียนรู้และพัฒนาระบบปฏิบัติการ Vannarin ที่มีการเชื่อมต่อกับอุปกรณ์การให้น้ำของเกษตรกร”

“นอกจากนี้เรายังค้นพบทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพของชุมชนจำนวนมาก มีครูสอนอาชีวศึกษาที่เป็นทีมงาน ทำให้มีอาจารย์ช่วยดูแลเด็ก ๆ และยังมีชาวบ้านที่เคยเป็นช่างโรงงานมาก่อนคอยช่วยสอนน้อง ๆ ให้เชื่อมต่อแผงวงจร อีกทั้งยังมีผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นช่างชุมชนที่สามารถซ่อมทีวี ซ่อมอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งทุกคนก็มาช่วยกันพัฒนานวัตกรรมถือเป็นการดึงศักยภาพของคนในชุมชนมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

“การเขียนโค้ดเพื่อส่งระบบให้เปิด-ปิดอาจจะไม่ยาก แต่ส่วนที่ยาก คือ หากมีปัญหาเราต้องแก้ไขได้ทันทีตรงไหน” นายธวัช คำแก้ว **ผู้รับผิดชอบโครงการฯ** กล่าวเสริมและเล่าว่า อยู่ ๆ วิทยากรที่ทำงานกับเราก็หายไป ทำให้ต้องแก้ปัญหาตัวเอง เราต้องหาชุดคำสั่งที่จะมาเชื่อมต่อระหว่างฮาร์ดแวร์กับซอฟต์แวร์ ขณะเดียวกันก็ยังมีปัญหาเรื่องการเชื่อมต่อบอร์ดกับไวไฟ ซึ่งเราก็ไปขอคำปรึกษาจากอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ประกอบกับคนในชุมชนที่มีความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ก็คอยช่วยเหลือสนับสนุน ทำให้สามารถพัฒนาระบบได้สำเร็จ กลายเป็นชุดความรู้ใหม่ของวิสาหกิจฯ และชุมชน สามารถก้าวข้ามขีดจำกัดของตนเอง

ถ่ายทอดนวัตกรรม Vannarin พัฒนาเกษตร 4.0

ระบบให้น้ำอัตโนมัติที่โครงการฯ และคนในชุมชนร่วมกันพัฒนาขึ้นนำไปติดตั้งเชื่อมต่อควบคุมการทำงานของวาล์วและปั้มน้ำที่แปลงรวมของกลุ่ม เพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน โดยมีทีมงานและเยาวชนช่วยกันถ่ายทอดความรู้การใช้งานให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ รวมทั้งคอยดูแลแก้ปัญหา ระบบให้สามารถใช้งานได้ดี

นางสาวปวีณา เล่าว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นเทคโนโลยีที่เข้าไปเชื่อมต่อกับอุปกรณ์เดิมที่มีอยู่ เช่น จากที่ต้องใช้มือเปิดวาล์ววันหนึ่งเป็นสิบ ๆ ตัว และต้องเผ้ารอเวลาเป็นชั่วโมงเพื่อคอยปิดและเปิดวาล์วใหม่

เมื่อนำระบบที่พัฒนาขึ้นไปเชื่อมต่อกับวาล์ว ให้ระบบทำหน้าที่สั่งการเปิด-ปิดวาล์วน้ำแทน โดยสามารถปลดล็อกวาล์วน้ำจากมือถือได้เลย เป็นการนำเทคโนโลยีไปช่วยให้การรดน้ำต้นไม้มีความสะดวกสบาย และไม่ต้องสูบน้ำมาใช้เกินความจำเป็น ซึ่งในอนาคตจะมีการติดตั้งเซนเซอร์ต่าง ๆ ช่วยควบคุมการให้น้ำตามความต้องการของพืชได้อย่างแม่นยำ และทำแอปพลิเคชันด้วย

การมีเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ทุกวันนี้มีผู้ร่วมเรียนรู้เริ่มพัฒนาระบบการให้น้ำของตนเอง มีการติดตั้งระบบมินิสปริงเกอร์ในสวนลำไย แปลงปลูกข้าวโพด และมันฝรั่งมากขึ้น รวมทั้งยังเริ่มหันมาปลูกพืชผสมผสานมากกว่าพืชเชิงเดี่ยว

นางสาวปวีณา เล่าว่า **ตอนนี้กลุ่มเกษตร 3.0 สามารถยกระดับเป็นเกษตร 4.0 ได้แล้ว สามารถเปิด-ปิดวาล์วน้ำผ่านมือถือได้ ทำให้ประหยัดเวลา ประหยัดน้ำ แล้วก็ประหยัดเงิน** เพราะน้ำใช้ฟรี แต่ไฟที่ใช้สูบน้ำต้องเสียเงิน ซึ่งจากการคำนวณสามารถประหยัดน้ำได้ถึงร้อยละ 50-60 **ส่วนกลุ่มเกษตร 2.0 เริ่มเปลี่ยนหัวสปริงเกอร์ให้ประหยัดน้ำมากขึ้น ขณะที่กลุ่มเกษตร 1.0 เริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้**น้ำ บางคนเริ่มติดตั้งระบบสปริงเกอร์ หรือมีการออกแบบผังระบบน้ำทางท่อที่เป็นสปริงเกอร์แบบประหยัดน้ำ ซึ่งเรานำความรู้ตรงนี้มาสอนให้ชาวบ้านตั้งแต่การคำนวณขนาดและความยาวท่อ การเลือกใช้หัวสปริงเกอร์ที่มีขนาดเหมาะสมและได้มาตรฐาน

“ตอนนี้ชาวบ้านพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า โครงการฯ นี้ช่วยประหยัดน้ำได้ มีน้ำพอที่จะทำนาแล้ว และที่ตีมากคือ เมื่อมีระบบการจัดการน้ำดี ๆ ทำให้มีน้ำเหลือใช้มากขึ้น และเริ่มเปลี่ยนแนวคิดว่าเกษตรจากแต่เดิมหวังพึ่งแต่ลำไยก็หันมาปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เสริม เช่น ปลูกผัก ปลูกเสาวรส บางคนเริ่มปลูกพริก ปลูกมะเขือใต้ต้นลำไย เน้นพืชพื้นถิ่นที่ถึงขายไม่ได้ก็เก็บไว้กินเอง เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารในชุมชน”

นางประคอง ศรีคำวงศ์ อายุ 66 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ทำเกษตรเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะลำไย แต่หลัง ๆ ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ ทำให้ลำไยออกผลไม่ดีเหมือนแต่ก่อน รายได้ก็ลดลง ในช่วงแรกมีเยาวชนชกชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ ปลูกผัก แต่ปฏิเสธ เพราะว่าอายุมากแล้วรดน้ำผักไม่ไหว ยิ่งเห็นว่าจะมีการใช้เทคโนโลยีก็ยิ่งกังวล แต่เด็ก ๆ ก็พยายามอธิบายให้เราฟังว่าจะมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือกันระหว่างคนรุ่นใหม่กับผู้สูงอายุ ก็เริ่มสนใจลองเรียนรู้การปลูกผักแบบปลอดสารเคมีในแปลงรวมเพื่อสร้างรายได้เสริม ที่มีการติดตั้งระบบส่งน้ำแบบมินิสปริงเกอร์ซึ่งประหยัดน้ำ ประหยัดเวลา ทุกคนสามารถทำเองได้ และเกษตรกรสามารถปลูกผักแบบผสมผสานในสวนลำไยได้ด้วย

“ทำไปสักพักมีคนเข้ามาดูงาน เรารู้สึกภูมิใจมาก เพราะสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อให้คนอื่นได้ และตัวเองก็มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยมากกว่า 1,000 บาทต่อเดือน และยังสามารถลดค่าใช้จ่ายโดยเฉพาะการซื้อผักได้มากกว่าสัปดาห์ละ 200 บาท ลดการใช้น้ำด้วย นอกจากนั้นยังเห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนซึ่งมีเกษตรกรบางคนนำองค์ความรู้จากการจัดการระบบน้ำไปต่อยอดการบริหารจัดการน้ำด้วยระบบมินิสปริงเกอร์ในสวนลำไย แปลงข้าวโพด แปลงมันฝรั่ง และเริ่มปลูกพืชผสมผสานแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว”

การผสมผสานนวัตกรรมเทคโนโลยีเกษตรแม่นยำมาปรับใช้ในชุมชนไม่เพียงทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ลดต้นทุนค่าไฟฟ้าและการใช้ทรัพยากรน้ำมากถึงร้อยละ 50 แต่ผู้ร่วมเรียนรู้มากกว่าครึ่งยังสามารถปลูกพืชผสมผสานสร้างรายได้เฉลี่ยมากกว่า 1,000 บาทต่อเดือน ขณะที่บางกลุ่มแม้จะปลูกไว้บริโภคในครัวเรือน แต่ก็ช่วยลดค่าใช้จ่ายจากการซื้อผักได้สัปดาห์ละ 200 บาท ที่สำคัญแปลงปลูกผักของกลุ่มได้กลายเป็น ‘ศูนย์นวัตกรรมเกษตรโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน’ ที่เปิดให้คนทั้งในและนอกชุมชนได้เข้ามาศึกษาดูงาน ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้พวกเขาเป็นอย่างมาก

การขับเคลื่อนชาวบ้านสู่การทำเกษตรด้วยนวัตกรรม ไม่ได้มีข้อดีแค่การลดต้นทุน เพิ่มรายได้ เพิ่มผลผลิต แต่ยังช่วยเพิ่ม ‘**ความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว**’ นั่นคือ มีลูกหลานเข้ามาช่วยดูแลระบบ ทำให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในครอบครัวมากขึ้น จากเมื่อก่อนลูกหลานไม่เคยพูดคุยกับคุณตาคุณยาย แต่เดี๋ยวนี้มีการถามไถ่พูดคุยกันว่าระบบเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาหรือไม่

สำหรับการต่อยอดจากนี้ พวกเขาบอกว่า มีความฝันอยากพัฒนาชุมชนบ้านแวนนาริน อำเภอสี จังหวัดลำพูน ให้เป็น ‘**เมืองนวัตกรรมด้านการเกษตร**’ ภายใต้ชื่อ ‘**Silicon VAN LI หรือ ซิลิคอน แวนลี่**’

แน่นอนว่ากว่าจะมาถึงวันนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะพวกเขาต้องผ่านบททดสอบอย่างหนัก ทั้งความท้าทายในการเปิดใจชาวบ้านให้ยอมรับเทคโนโลยี อีกทั้งยังมีอุปสรรคในการพัฒนาระบบ Vannarin ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับคนที่ไม่มีพื้นฐานและความเชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ แต่พวกเขาก็ก้าวข้ามมาได้ด้วยการร่วมมือร่วมใจของทีมงานและคนในชุมชน

โครงการแวนนารินนวัตกรรมสังคมบริหารจัดการน้ำอย่างแม่นยำเพื่อสร้างชุมชนนวัตกรรมเกษตรที่ยั่งยืน

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายธวัช คำแก้ว

โทรศัพท์: 086-429-8256

‘เยาวชนบริบาล’ อาชีพใหม่ในยุค AGEING SOCIETY

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

การเข้าสู่สังคมสูงวัยยังคงเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ‘ระบบการดูแลผู้สูงอายุ’ ที่ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ขณะที่การผลิตบุคลากรของคณะพยาบาลศาสตร์ซึ่งต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 4 ปี จึงจะมีบุคลากรออกไปปฏิบัติงานได้ ซึ่งสวนทางกับตัวเลขผู้สูงอายุและผู้ป่วยที่เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ หากไม่สามารถเข้าถึงสถานพยาบาลที่บุคลากรส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ ผู้สูงอายุจะ ‘ไม่ได้รับการดูแลอย่างถูกวิธีและมีมาตรฐานได้’

‘โอกาส’ ที่มาพร้อมสถานการณ์

ประเด็นนี้คือ ‘โอกาส’ ทางด้านอาชีพ โดยเฉพาะการบริหารจัดการผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง โครงการพัฒนาเยาวชนบริหารเพื่อการดูแลผู้สูงอายุกรณีศึกษา อำเภอดงหลวง จังหวัดสงขลา โดยคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงเข้าไปทำความเข้าใจกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่บริการวิชาการ เพื่อพัฒนาทักษะให้เป็น ‘เยาวชนบริหาร’ ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุที่ตลาดยังมีความต้องการสูง

“สิ่งที่เราอยากทำ คือ พัฒนาน้อง ๆ ในโครงการเป็น CG หรือ Care Giver เข้าไปในระบบปกติ เพื่อประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุ เป็นภาพฝันที่อยากให้เกิด” รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์สุนภัส บาลทิพย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กล่าวถึงเป้าหมายของโครงการฯ

ทั้งนี้คำว่า ‘ระบบปกติ’ คือ ระบบการดูแลสุขภาพของภาครัฐ อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล (รพ.สต.) หรือโรงพยาบาลทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ซึ่งคณะพยาบาลมีเครือข่ายที่จะเข้ามารองรับอยู่หลายแห่ง อย่างไรก็ตาม การที่น้อง ๆ ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ จะเข้าไปอยู่ในระบบปกติได้นั้น ต้องมีใบรับรอง หรือ Certificate นั้นหมายถึงต้องผ่านการอบรมไม่น้อยกว่า 70 ชั่วโมง แต่สำหรับการอบรมเพื่อพัฒนาเป็น Care Giver โครงการฯ นี้จะให้ความรู้ด้านการ ‘บริหาร’ ตามหลักสูตร ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ 90 ชั่วโมง (ตามมาตราฐานอาชีพ 70 ชั่วโมง)

“ตอนที่เราพัฒนาหลักสูตรนี้ เราไปดูตัวอย่างของกรมอนามัย เพราะคิดว่าหลังจบกระบวนการก็ต้องไปเทียบความรู้กัน และเหตุผลที่ต้องอบรม 90 ชั่วโมงเพราะเพิ่มชั่วโมงปฏิบัติเข้าไป เช่น มีการเสริมเรื่องการทำ CPR (Cardio Pulmonary Resuscitation) หรือการช่วยฟื้นชีพจรเบื้องต้น เพราะฉะนั้นเรามั่นใจว่าหลักสูตรของเราใกล้เคียงกับหลักสูตรของกรมอนามัย” รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์สุนภัส อธิบายแนวคิดและกิจกรรมการฝึกอาชีพหลักสูตรเยาวชนบริหาร โดยกระบวนการอบรมแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1. ส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม และเป้าหมายชีวิต 20 ชั่วโมง 2. ทฤษฎี 40 ชั่วโมง และ 3. ลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง 30 ชั่วโมง

เหตุผลที่เพิ่มส่วนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปด้วย เพราะมองว่า เรื่องเหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นของคนทำงานด้านนี้ และกระบวนการหล่อหลอมที่เรานำมาใช้ในการทำงานคือ การสร้างคุณค่าในตัวเอง และการทำตัวให้มีคุณค่ากับผู้สูงอายุ โดยเชิญผู้สูงอายุ อาจารย์ อดีตาจารย์ หัวหน้าชมรมผู้สูงอายุมานั่งให้หน่อง ๆ ฟังว่า ผู้สูงอายุต้องการอะไร และต้องการดูแลแบบไหน”

“สิ่งที่เราอยากทำคือ
พัฒนาน้อง ๆ ในโครงการ
เป็น CG หรือ Care Giver
เข้าไปในระบบปกติ
เพื่อประกอบอาชีพดูแล
ผู้สูงอายุ”

ปรับเปลี่ยน เมื่อผู้ร่วมเรียนรู้ไม่มาตามนัด

สำหรับผู้ร่วมเรียนรู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ เดิมทีที่ทีมงานวางแผนประชาสัมพันธ์ผ่านโรงเรียนเครือข่าย แต่หนึ่งสัปดาห์ผ่านไปก็ยังไม่มีย่น้อง ๆ มาสมัครแม้แต่คนเดียว เมื่อใกล้ถึงเวลาปิดรับข้อเสนอโครงการฯ ทีมงานจึงปรับเปลี่ยนใหม่จัดทีมลงไปพูดคุยกับน้อง ๆ ที่โรงเรียนด้วยตัวเองที่ กศน. ทำให้รู้ว่า ที่ยังไม่มาสมัครเพราะไม่เข้าใจว่าโครงการฯ นี้คืออะไร พอเราไปแนะนำตัวอธิบายว่าโครงการฯ นี้คืออะไร น้อง ๆ จะได้ประโยชน์อะไรจากการเข้าร่วมโครงการฯ นี้ เช่น ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จึงเริ่มมีคนสนใจเข้าร่วมโครงการฯ

จากประสบการณ์ดังกล่าว รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์สุนักส์ ได้ข้อคิดว่า บางกรณีการเริ่มต้นทำโครงการฯ ใหม่ที่ยังไม่เคยมีคนทำมาก่อน คนที่ดำเนินโครงการฯ ต้องทำหน้าที่อธิบายด้วยตัวเอง หากมีข้อสงสัยก็สามารถตอบข้อซักถามได้

ในส่วนของเนื้อหาที่ทีมงานอธิบายให้น้อง ๆ ฟัง คือ การชี้ให้เห็นโอกาสทางอาชีพในอนาคตของการเรียนด้านบริหาร โดยเฉพะอย่างยิ่ง การเข้าเรียนในระบบที่ต้องเสียค่าเล่าเรียนค่อนข้างแพง แต่สำหรับโครงการฯ นี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานด้านการศึกษาโดยตรง

“อธิบายตัวหลักสูตรว่า ต้องเรียนเนื้อหาเกี่ยวกับอะไรบ้าง เช่น ระบบการเดินของหัวใจ ความดันโลหิต เวลาเจอคนเป็นลมหรือหมดสติจะมีวิธีช่วยเหลืออย่างไร ยาที่ให้จะต้องเป็นอย่างไร รวมถึงการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม และการกำหนดเป้าหมายชีวิต การปรับเปลี่ยนเชิงรุกเช่นนี้ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้เห็นภาพชัดขึ้น จนมีย่น้อง ๆ สนใจเข้าร่วมโครงการฯ มากถึง 50 คน” ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ กฤตย์ประชา ทีมงานอธิบายเพิ่มเติม

นางสาวอันธิกา พุทธรณี อายุ 24 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกเหตุผลที่เข้าร่วมโครงการฯ นี้ว่า อยากได้ประสบการณ์และความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากที่บ้านมีผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแลอย่างถูกวิธี

ส่วนนางสาวสวรรณภรณ์ ตมากิจ อายุ 17 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศรีนคร ผู้ร่วมเรียนรู้ ต่างจากคนอื่น คือ มาแบบงง ๆ แต่เมื่อเข้าร่วมกระบวนการจนครบ 90 ชั่วโมงทำให้วิธีคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิม

“ตอนแรกหนูคิดว่า ไม่น่าจะช่วยอะไรผู้สูงอายุได้ เพราะเรายังเป็นเด็ก แต่พอได้มาเรียนรู้ ได้ลงมือทำ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความไว้วางใจโครงการฯ นี้ทำให้หนูได้เรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในแต่ละวันว่า เขากินข้าวอย่างไร บางคนกินผ่านทางสายยาง เราต้องรู้วิธีการดูแลทั้งหมด แต่ที่สำคัญคือ ทำให้เข้าใจผู้สูงอายุมากขึ้นว่า เขาต้องการคนดูแลเอาใจใส่ แค่พูดคุยกับเขา เขาก็มีความสุขขึ้นแล้ว ทุกครั้งที่หนูไปหนูจะถามเขาว่า รู้สึกดีไหมที่หนูมา เขาบอกว่าดี เพราะส่วนมากไม่ค่อยมีใครคุยกับเขา คนที่หนูดูแลอยู่เป็นโรคพาร์กินสัน เขาจะพูดเร็ว ทำอะไรเร็ว หนูพยายามใจเย็น ฟังเขาพูด และทุกครั้งที่ไปก็ได้พูดคุยกับเขาทุกครั้ง”

นางสาวอันธิกา บอกว่า เธอมีความสุขที่ได้เห็นผู้สูงอายุมีความสุข ตอนแรกกลัวมาก เพราะคิดว่าทำไม่ได้ กลัวจะทำให้ผู้สูงอายุเครียดกว่าเดิม แต่เมื่อได้เข้ามาร่วมโครงการฯ นี้แล้ว จึงอยากทำให้ดีที่สุด พอทำมาเรื่อย ๆ ถึงรู้ตัวเองว่า มีความสุขที่ได้มาทำงานนี้

ได้อาชีพใหม่ภายใน 90 ชั่วโมง

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์สุนภัส บอกว่า ที่ผ่านมาระยะเวลา มากกว่า 4-5 ปีในรั้วมหาวิทยาลัย (บางสาขามากกว่านั้น) แต่ในโลกยุคใหม่การเรียนรู้สำหรับการประกอบอาชีพไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาชีพนั้น ๆ ดังตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงทั้งทักษะและวิธีคิดของน้อง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งทั้งหมดเกิดจากการใช้เวลาในการพัฒนาทักษะอาชีพ 90 ชั่วโมง ซึ่งแบ่งเป็น 1. การปรับทัศนคติผ่านการอบรมเรื่องคุณธรรม จริยธรรม 20 ชั่วโมง 2. การเรียนรู้ทฤษฎีดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุ 40 ชั่วโมง 3. การลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง 30 ชั่วโมง ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญ ที่ทีมงานได้ประสานไปยังสถานพยาบาลเครือข่าย พร้อมจัดทีมลงพื้นที่ โดยให้น้อง ๆ ในโครงการฯ 5 คนช่วยกันดูแลผู้สูงอายุ 3 คน

ในส่วนการลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติการ เริ่มจากการลงพื้นที่ไปทำความเข้าใจประเมินสภาพผู้ป่วยหรือผู้สูงอายุ จุดบันทึกในลักษณะเวชระเบียนผู้ป่วยตามทฤษฎีมีการประเมินผู้สูงอายุทุกด้าน ตั้งแต่สัญญาณชีพ ปัญหาร่างกาย โดยมีแบบฟอร์มและเล่มคู่มือใช้ประกอบในการจดบันทึก ซึ่งจะนำมาประเมินผลวิเคราะห์ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่มว่า ผู้สูงอายุ หรือผู้ป่วยแต่ละรายมีปัญหาอะไร เพื่อวางแผนการดูแลผู้สูงอายุในครั้งต่อไป

“ตอนไปเก็บข้อมูลว่าผู้สูงอายุต้องการอะไร หรือพอจะให้เราช่วยอะไรได้บ้าง สังเกตเห็นว่า ผู้สูงอายุมีแผลกดทับซีกหนึ่ง ก็เลยเกิดความคิดจากตอนที่ทำโครงงานโรงเรียนรีไซเคิล ตอนนั้นทำหมอนรองนั่งจากหลอดก็คิดว่ามันน่าจะใช้ได้ เลยลองทำมาใช้กับผู้สูงอายุดู สัปดาห์ต่อมาเลยถามเขาว่าดีขึ้นมา เขาบอกดีขึ้น ดีใจมากที่ผลงานของเราเป็นประโยชน์” นางสาวสุวรรณภรณ์ กล่าวอย่างภาคภูมิใจที่สิ่งประดิษฐ์ของเธอมีประโยชน์และใช้งานได้จริง

นอกจากนั้น เธอยังบอกอีกว่า “หนูว่าหนูเข้าใจผู้สูงอายุมากขึ้น และคิดว่าการที่เราได้ความรู้ตรงนี้เราสามารถหารายได้เพิ่มได้อีกด้วย”

โอกาสทางอาชีพ

หากมองอาชีพการดูแลผู้ป่วยและคนชรา อัตราค่าบริการอยู่ที่ 20,000-25,000 บาท ต่อเดือน (ที่มา: <https://healthathome.in.th>) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย อาจเป็นการอยู่ดูแลทั้งวันทั้งคืน หรือแบบไปเช้าเย็นกลับ อีกกรณีคือ ดูแลผู้ป่วยในสถานพยาบาล ที่ส่วนมากไม่มีเวลาดูแล

“เราเห็นถึงสถานการณ์ของประเทศที่มีประชากรสูงวัยมากขึ้น ก็พยายามดูว่า จุดไหนที่จะเชื่อมโยงกันได้ เพราะผู้สูงอายุหรือผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยติดเตียง บางกรณีก็ไม่จำเป็นต้องดูแลอย่างใกล้ชิด หรือบางกรณีก็ไม่จำเป็นต้องอยู่โรงพยาบาล อาจเป็นการดูแลที่บ้าน ซึ่งถ้ามองในเชิงธุรกิจ ตลาดก็มีความต้องการสูง เราเลยคิดว่า ถ้าเราดึงเยาวชนที่มีกำลัง มีใจ เข้ามาส่งเสริมพัฒนาทักษะอาชีพก็จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของกลุ่มเด็กที่ยังขาดโอกาสที่ยังมองภาพไม่ออกว่าอนาคตอยากเป็น หรืออยากประกอบอาชีพอะไร” รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์สุนภัส กล่าวและบอกต่อว่า โครงการฯ สามารถพัฒนาเยาวชนบริบาลที่กำลังรอประกาศนียบัตรจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 43 คน (จากทั้งหมด 90 คน) ซึ่งลำดับต่อไปคือ การพัฒนาหลักสูตรสนับสนุนให้เยาวชนได้ออกไปปฏิบัติการกิจ หรือไปประกอบอาชีพ ‘นักบริบาล’ ตามที่ได้รับการอบรม

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์สุนภัส บอกอีกว่า ได้เชิญเครือข่ายที่มีสถานพยาบาลในสังกัด คือ อบจ. เทศบาล และเครือข่ายโรงพยาบาลเอกชนในอำเภอหาดใหญ่ที่มีความต้องการบุคลากรด้านนี้ มาหารือร่วมกัน แต่ติดปัญหาคือ ยังไม่มีหน่วยงานไหนที่จะรับผิดชอบได้เต็มที่ โดยเฉพาะการตั้งศูนย์ฯ แต่เรามีแนวคิดคือ การทำเว็บไซต์ที่เป็นเสมือนช่องทางการสื่อสารว่าเราทำตรงนี้อยู่ อาจทำในนามคณะ หรือในนามกลุ่มเยาวชน ซึ่งอาจจะขยับไปเป็น Start-up เล็ก ๆ คิดว่าน่าจะไปได้

ระยะเวลา 90 ชั่วโมงกับการพัฒนาทักษะอาชีพ และอาจจะใช้เวลาอีกไม่นานในการจัดตั้งกลุ่ม หรือศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานเพื่อกระจายงานให้กับน้อง ๆ ที่ผ่านการอบรมและได้รับ ประกาศนียบัตรรับรอง ทั้งหมดทั้งหมดที่เกิดขึ้นล้วนเป็นผลมาจากการทำงานของทีมงาน คือ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นการปรับบทบาทครั้งสำคัญ กล่าวคือ การมอง ออกไปนอกรั้วมหาวิทยาลัย มองปัญหาที่เกิดขึ้น จนพบข้อจำกัดว่า การพัฒนาบุคลากรด้านการบริการ ที่ใช้เวลานาน จากนั้นย้อนกลับมาดูต้นทุนความรู้ที่มีและร่วมกันคิดต่อว่าจะมีวิธีการอย่างไรที่จะ ‘ย่อ’ หลักสูตรให้สั้นลงแต่ยังคงคุณภาพไว้เหมือนเดิม จนพบว่า ระยะเวลา 90 ชั่วโมงก็สามารถ สร้างเยาวชนบริการที่มีคุณสมบัติครบถ้วนได้

ถ้ามองในเรื่องการพัฒนาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ฐานสำคัญของโครงการฯ นี้ คือ ฐานเครือข่ายความรู้ โดยมีทุนหรืองบประมาณจากโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชน เป็นฐาน และวิธีการเพื่อให้เครือข่ายได้ใช้ความรู้ไปพัฒนาผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ ในพื้นที่ได้มีอาชีพที่ตอบโจทย์และตรงตามความต้องการของสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่

โครงการพัฒนาเยาวชนบริการ เพื่อการดูแลผู้สูงอายุกรณีศึกษา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผู้รับผิดชอบโครงการ: รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์สุนภัส บาลทิพย์

โทรศัพท์: 083-544-9146

บริการและท่องเที่ยว

ส่งเสริมผู้สูงอายุ ทำอาชีพนวดไทยเพื่อสุขภาพ

เทศบาลตำบลทับไทร จังหวัดจันทบุรี

ตำบลทับไทร จังหวัดจันทบุรี ประชากรวัยแรงงานส่วนใหญ่ต่างอพยพเข้าเมืองเพื่อหางานทำ เหลือเพียงผู้สูงอายุที่คอยดูแลบุตรหลานอยู่บ้านเพียงลำพัง ไม่มีรายได้ อาศัยเพียงเบี้ยยังชีพในการหล่อเลี้ยงชีวิต เทศบาลตำบลทับไทร จังหวัดจันทบุรี ได้จัดทำ**โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพนวดแผนไทยให้กับผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลทับไทร จังหวัดจันทบุรี** เพื่อเปิดโอกาสให้คนกลุ่มนี้มีรายได้และสามารถดูแลตนเองได้ดีขึ้น โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้จำนวน 50 คน ประกอบด้วยคนพิการ 5 คน ผู้สูงอายุ 24 คน และแรงงานนอกระบบ 21 คน

นางดวงใจ ปิยะลังกา เทศบาลตำบลทับไทร ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง เมื่ออายุมากขึ้นก็ไม่มีใครจ้าง ส่วนแรงงานนอกระบบจะเป็นกลุ่มสตรีหรือแม่บ้านรับจ้างทำสวน เหตุผลที่สนใจฝึกทักษะอาชีพการนวดแผนไทย เพราะเป็นงานที่ไม่ต้องลงทุนแค่แรง และฝีมือ ประกอบกับในตำบลมีผู้เชี่ยวชาญไม่ว่าจะเป็นวัดทับไทร โรงพยาบาลโป่งน้ำร้อนที่สามารถให้ความรู้เรื่องการอบสมุนไพร การนวดกดจุดโดยใช้ไม้ปู้ชีวกและการฝังเข็มได้

อบรม '5 หลักสูตร' นวดแผนไทย

กระบวนการพัฒนาทักษะการนวดไทย เริ่มตั้งแต่การจัดประชุมสร้างความเข้าใจและวิเคราะห์ฐานทุนชุมชน เพื่อวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายในเชิงลึก อาทิ ความต้องการเรื่องรายได้ อาชีพ สภาพปัญหาในครอบครัว เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาออกแบบหลักสูตรให้เหมาะสม จากนั้นจึงเริ่มฝึกทักษะการนวดทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

นางดวงใจ เล่าว่า กระบวนการอบรมแบ่งเป็นภาคทฤษฎี 5 วัน สอนการนวด 5 หลักสูตร โดย 2 หลักสูตรแรกคือ การนวดเพื่อสุขภาพ และการนวดลูกประคบ มีวิทยากรจากโรงพยาบาลโป่งน้ำร้อนมาให้ความรู้ ส่วนอีก 3 หลักสูตร คือ การนวดฝ่าเท้า การนวดกดจุด และการอบสมุนไพร เพื่อผ่อนคลายรักษาโรค มีวิทยากรจากสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี มาถ่ายทอดความรู้

“หลังจากเรียนภาคทฤษฎีเสร็จ ก็ต่อกับภาคปฏิบัติ 5 กิจกรรม คือ 1. การนวดลูกประคบ 2. การอบสมุนไพร 3. การนวดตัว 4. การกดจุด และ 5. การนวดฝ่าเท้า หลักสูตรละ 40 ชั่วโมง รวม 200 ชั่วโมง”

แต่เนื่องจากผู้ร่วมเรียนรู้เป็นผู้สูงอายุและคนพิการ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้บางส่วนไม่สามารถทำได้ทุกกิจกรรม เนื่องจากปัญหาสภาพทางร่างกาย และปัญหาอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ทีมงานแก้ปัญหาโดยการ **‘ปรับหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น’** และออกแบบกิจกรรมใหม่ให้ทุกคนเรียนรู้ไปพร้อมกัน

นางดวงใจ เล่าว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ที่ผ่านหลักสูตรการนวดจริง คือ การนวดฝ่าเท้า นวดตัว และนวดกดจุด มี 18 คน เนื่องจากตอนคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ ทีมงานใช้เกณฑ์เรื่องรายได้กับการศึกษาเท่านั้น ปรากฏว่าผู้สูงอายุบางคนอ่านไม่ออก และเขียนข้อมูลการเก็บ Case Study ประกอบการฝึกอบรมไม่ได้ บางคนมีปัญหาเรื่องความจำ ทำให้จำเส้น จำท่าไม่ได้ ซึ่งทีมงานพยายามปรับโดยแบ่งกลุ่มให้คนที่อ่านออกเขียนได้ช่วยทบทวนความรู้ การกดจุด

“เมื่อผู้ร่วมเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรม ทักษะการนวดไทย ก็มีการรวมกัน จัดตั้งศูนย์บริการนวดในชุมชน นำความรู้ไปสร้างงาน สร้างรายได้ โดยระหว่างนี้ทีมงานเตรียมพัฒนา ผู้ร่วมเรียนรู้ให้พร้อมรับการเปิดตัว ศูนย์ฯ ที่จะมีการเปิดให้บริการของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คลี่คลายลง”

ทำขนาดต่าง ๆ และคอยดูแลช่วยเหลือกันในกลุ่ม ส่วนคนไหนที่นิ้วมือมีแรงน้อย แขนออกแรงขนาดไม่ได้ ทีมงานได้ปรับให้เขาไปเรียนรู้เรื่องการนวดประคบ การอบสมุนไพร ผักการเตรียมสมุนไพรอบตัว เช่น การนึ่ง การพัน การขอย หรือไปต่อยอดเรื่องการทำลูกประคบ และยาหม่องสมุนไพรแทน

จัดตั้ง ‘ศูนย์บริการนวดในชุมชน’

เมื่อผู้ร่วมเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมทักษะการนวดไทย ก็มีการรวมกลุ่มจัดตั้ง ‘ศูนย์บริการนวดในชุมชน’ นำความรู้ไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ โดยระหว่างนี้ทีมงานเตรียมพัฒนาผู้ร่วมเรียนรู้ให้พร้อมรับการเปิดตัวศูนย์ฯ หลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คลี่คลายลง

นางดวงใจ เล่าว่า ทีมงานตั้งใจพัฒนาผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมดมาทำงานให้แก่ศูนย์ฯ โดยผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนวดทั้ง 18 คน จะเป็นผู้ให้บริการหลัก ซึ่งตอนนี้ทุกคนอยู่ระหว่างการนวดเก็บ Case Study คนละ 10 เคส มีการบันทึกการนวดอย่างละเอียด การประเมินก่อนและหลังการรักษา เพื่อทดสอบว่าสามารถนวดแก้อาการได้ถูกต้องหรือไม่ รวมถึงประเมินความพึงพอใจ โดยผู้ผ่านการอบรมจะได้รับใบรับรองจากเทศบาล ซึ่งสามารถให้บริการที่ศูนย์บริการนวดในชุมชนได้ ส่วนคนที่ไม่สามารถนวดได้ ทีมจะแบ่งหน้าที่ในศูนย์ให้ เช่น ผลิตยาหม่องและลูกประคบสมุนไพร เตรียมไว้ตอนเปิดให้บริการ

“ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นผู้สูงอายุและคนพิการอาจจะช่วยทำลูกประคบ ซึ่งเราทำแบบสด ต้องใช้แรงงานเยอะ ทั้งหั่น ล้าง ต้ม โขลก ผสมสมุนไพร แล้วนำมาห่อ คือทำสดแล้วห่อแช่ฟรีซไว้ พอมีคนมารับบริการก็ค่อยนำมา นึ่งก่อนใช้ วิทยากรบอกว่าลูกประคบแบบสดจะดีกว่าแบบแห้ง และสามารถใช้ซ้ำได้กับลูกค้ำคนเดิมถึง 2 เดือน ถ้าหากเปิดศูนย์ฯ แล้วก็คงให้ลูกค้ำนำลูกประคบกลับไปเก็บไว้ที่บ้าน ส่วนยาหม่องที่ทำมี 2 สูตร คือ สูตรเย็น

มีส่วนผสมของใบหญ้านาง ใช้สำหรับนวดกดจุด คลายเส้น และสูตรร้อนมีส่วนผสมของไพล ใช้นวดตัวและฝ่าเท้า สำหรับสมุนไพรที่นำมาใช้เราได้ส่งเสริมการปลูกมาก่อนหน้าแล้ว โดยคนที่ไม่ได้ขนาดสามารถปลูกสมุนไพรขายเป็นวัตถุดิบให้กับศูนย์ฯ ได้”

นวดเพิ่มรายได้ ขยายผลิตภัณฑ์สมุนไพร

นางดวงใจ เล่าต่อว่า แม้ศูนย์บริการนวดในชุมชนจะยังไม่สามารถเปิดทำการได้ ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แต่ผู้ร่วมเรียนรู้ก็เริ่มมีรายได้เสริม ทั้งจากการนวดเพื่อเก็บ Case Study รวมถึงการจำหน่ายยาหม่องและลูกประคบสมุนไพร มีรายได้ประมาณ 500-1,000 บาท นอกจากนี้ ยังมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายยาหม่อง โดยขายให้สมาชิกขวดละ 40 บาท นำไปขายต่อ 50 บาท แม้เป็นรายได้เล็กน้อยแต่ช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ หวังว่าในอนาคตเมื่อเปิดศูนย์ฯ แล้ว เขาจะมีรายได้ทั้งจากการนวด การปลูกสมุนไพรมาจำหน่ายศูนย์ฯ และการขายลูกประคบและยาหม่อง

สำหรับการให้บริการของศูนย์บริการนวด ปัจจุบันมีอุปกรณ์ครบครัน ทั้งเตียงนวด 4 เตียง ตู้อบสมุนไพร จำนวน 1 ตู้ กระจงอบสมุนไพร 20 กระจง พร้อมเก้าอี้นวด 3 ชุด หรือการให้บริการที่บ้าน ซึ่งสมาชิกสามารถนำกระจงอบสมุนไพรไปให้บริการนอกสถานที่ได้ แต่จะมีกำไรรายได้ส่วนหนึ่งไว้เป็นค่าบริหารจัดการ

นางสาวอุไร ทับโศก อายุ 48 ปี อาชีพทำสวน ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอมีอาชีพทำสวนและรับตัดเย็บเสื้อผ้า สนใจเข้าร่วมโครงการฯ เพราะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 มีลูกค้ำนำผ้ามาเย็บน้อยลง จากที่เคยมีรายได้วันละ 300-400 บาท ก็ลดน้อยลงไปมาก อีกทั้งยังอยากมีความรู้ด้านการนวดแผนไทย เพราะในละแวกบ้านมีผู้สูงอายุจำนวนมาก

ที่มักจะมีอาการปวดเมื่อยเป็นประจำ จึงหวังว่าจะนำความรู้ไปช่วยดูแลผู้สูงอายุได้ และมีรายได้เสริมมาเลี้ยงครอบครัว

“ตอนนี้อยู่ระหว่างเก็บเศษในหมู่บ้าน ตอนแรกอาจจะยาก แต่พอทำไปเรื่อย ๆ ก็ไม่ยากแล้ว หวังว่าจะเป็นอาชีพเสริมนอกเหนือจากเย็บผ้าได้ ที่สำคัญคือ ความรู้เรื่องการนวดเป็นประโยชน์กับเราอย่างมาก เพราะเรามีโรคประจำตัว บางที่มีอาการเครียด ปวดหัว เวียนหัว ก็จะใช้วิธีนวดคลายเส้นหรืออบสมุนไพร ซึ่งช่วยให้ร่างกายปรับสมดุลได้โดยไม่ต้องกินยา ในอนาคตก็มีการคุยกันว่า อยากรจะรวมกลุ่มกันทำสมุนไพรและลูกประคบขายด้วย”

ด้าน นางพัชรี เจนจัดการ อายุ 62 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า ก่อนหน้านี้ได้แต่อยู่บ้านเลี้ยงหลาน พอได้มาเข้าอบรมทำให้มีความรู้ในการนวดเพิ่มขึ้น จากที่นวดไม่เป็นเลย คนในกลุ่มก็ช่วยกันสอน ช่วยทวนทำนวดให้ ตอนนี้ทำได้เกือบทุกอย่าง ยกเว้นนวดกดจุดที่ยังไม่ได้ฝึก ตอนนี้ก็นวดเก็บเศษ หวังว่าจะใช้เป็นอาชีพเสริมได้ **คุยกันไว้ว่าจะตั้งราคานวดชั่วโมงละ 150 บาท**

แน่นอนว่า การจัดตั้งศูนย์บริการนวดในชุมชนและการบริหารจัดการศูนย์ฯ ให้ดำเนินการได้อย่างยั่งยืนนั้นถือเป็นโจทย์ใหญ่ที่ทำทนาย แต่นางดวงใจก็หวังว่าจะสามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อดูแลผู้สูงอายุอย่างครบวงจร และสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง และหากศูนย์ฯ ประสบผลสำเร็จด้วยดี ก็อยากขยายการสร้างศูนย์ฯ ไปในพื้นที่อื่นด้วย

นางดวงใจ ทั้งทำยว่า กระบวนการเรียนรู้จาก กสศ.ช่วยให้เธอมองเห็นได้ครอบคลุมหลายมิติมากขึ้น ทั้งผู้ร่วมเรียนรู้ รายได้ ช่องทางการตลาด และแนวทางการต่อยอด และยังช่วยปรับวิธีคิดวิธีทำงานใหม่ที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำมาปรับใช้กับการทำงานในเทศบาลต่อไป

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพนวดแผนไทยให้กับผู้สูงอายุ ในเทศบาลตำบลกับไทร จังหวัดจันทบุรี

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางดวงใจ ปิยะลังกา

โทรศัพท์: 039-447-317-9, 081-940-8551

แปลงทุนทางวัฒนธรรมเป็นรายได้ ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

วิถีชีวิตปกติของพี่น้องปกากะญอ หรือชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่บ้านแม่หาด-นามน อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ผู้หญิงปกากะญอถ้าว่างเว้นจากการทำนาทำไร่มักจะทอผ้า ผู้สูงอายุก็เช่นกัน หลังจากไปไร่ไปสวนถ้ามีเวลาว่างก็มาทำจักสานสำหรับใช้ใน ชีวิตประจำวัน เช่น ตะกร้า กระด้ง มีบ้างที่ทำขายให้กับคนในชุมชน

ในทางการท่องเที่ยวเรียกวิถีชีวิตข้างต้นว่า ‘ต้นทุนทางวัฒนธรรม’ และกระบวนการที่แปลงทุนทางวัฒนธรรมเป็น ‘รายได้’ คือ การใส่การจัดการ ที่เรียกว่า ‘การท่องเที่ยวโดยชุมชน’

ทั้งนี้องค์ประกอบหรือต้นทุนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือ ‘ที่เที่ยว ที่พัก ที่กิน’ หากหมู่บ้านหรือชุมชนไหนต้องการ จะพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะขาดองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการนี้ไม่ได้

ขณะเดียวกัน ยังต้องมีกลไกที่เข้าไปบริหารจัดการองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ คือ ‘คณะทำงาน’ เช่น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาจะให้พักบ้านใคร อาหารการกินจะให้ใครเป็นผู้จัดการ รวมถึงการดูแล เรื่องงบประมาณ รายรับ จ่าย ซึ่งคุณสมบัติของกลุ่มคนที่จะเข้ามารับบทบาทสำคัญตรงนี้ ต้องเป็น ที่ยอมรับของคนในชุมชน ต้องมีเวลามากพอที่จะเข้ามาทำงานเพื่อส่วนรวม

**“วัฒนธรรมประเพณีในชุมชน
ปกากะญอมีความโดดเด่น
และเป็นที่รู้จักอยู่บ้างแล้ว เช่น
ผ้าทอ อาหาร และการเกษตร
ที่น่าจะนำมาเป็นจุดขายในเรื่อง
การท่องเที่ยวได้ ”**

ค้นหาจุดขาย ค้นหาโอกาสทางอาชีพ

สำหรับบ้านแม่หาด-นามน ที่ตั้งอยู่บนภูเขาสูงในอำเภอเวียงแหง ความสวยงามและความน่าสนใจเริ่มตั้งแต่ถนนหนทางที่ลัดเลาะไปตามภูเขา ก่อนเข้าสู่ตัวหมู่บ้าน โดยเฉพาะกับคนที่รักการขับรถท่องเที่ยวไม่ควรพลาดเส้นทางสายนี้ เมื่อถึงตัวเมืองเวียงแหง อาหารการกินโดยเฉพาะอาหารพื้นเมือง ก็มีให้บริการ แต่สิ่งที่ขาดคือ ‘ที่พัก’ ที่มีอยู่ไม่กี่แห่ง **ชาวบ้านที่นี่จึงมีแนวคิดที่จะทำที่พักไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ แต่ยังไม่มีโอกาส ขาดงบประมาณสนับสนุน อีกทั้งยังไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร**

“อำเภอเวียงแหงเป็นพื้นที่บริการวิชาการของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเวียงแหง (กศน.เวียงแหง) จึงหารือกันว่า การพัฒนาทักษะอาชีพใดเหมาะกับชาวบ้านกลุ่มไหน เนื่องจากในอำเภอมีชนเผ่าอาศัยอยู่ 9 ชนเผ่า และเห็นว่าพี่น้องปกากะญอที่บ้านแม่หาด-นามน มีแนวคิดที่จะเปิดหมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงไปปรึกษาหารือกับแกนนำชุมชน ซึ่งชุมชนก็เห็นด้วย จึงเกิดเป็น**โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมวิถีชุมชนปกากะญอบ้านแม่หาด-นามน**” นางสาวอำไพ ทุนกาศ กศน.เวียงแหง ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าที่มาของโครงการฯ

เมื่อชุมชนเห็นด้วย สิ่งที่ยังงานต้องทำต่อคือ การระดมสมองร่วมกับผู้เรียนรู้เพื่อหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน จนได้ข้อสรุปว่า **‘วัฒนธรรม ประเพณี’** ในชุมชนปกากะญอมีความโดดเด่นและเป็นที่รู้จักอยู่บ้างแล้ว เช่น ผ้าทอ อาหาร และการเกษตร ที่น่าจะนำมาเป็นจุดขายสำหรับการท่องเที่ยวได้

เนื่องจากผู้ร่วมเรียนรู้คือ กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ และวัยกลางคนที่ทำสวนทำไร่อยู่ในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้จากอาชีพหลักที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต หลายครอบครัวจึงมีอาชีพเสริม เช่น ทอผ้า จักสาน บางส่วนก็ออกไปรับจ้างนอกชุมชน โดยผ้าทอหรือเครื่องจักสานส่วนใหญ่ขายในชุมชน และขายให้กลุ่มข้าราชการที่เข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้าน สามารถนำมาพัฒนากระดับเป็นของฝากของที่ระลึกได้

‘การท่องเที่ยว’ ต้องสร้างรายได้และสร้างคน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน จริง ๆ แล้วไม่ใช่เรื่องใหม่ในเมืองไทย มีมานานแล้วไม่น้อยกว่า 20 ปี ซึ่งหลาย ๆ ชุมชนหลาย ๆ หมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่เองก็ได้รับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวจนติดอันดับ Top 10 ดังนั้น บ้านแม่หาด-นามนไม่จำเป็นต้องเริ่มจากศูนย์ หากจะพัฒนากระดับเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว

“ในกระบวนการทำงานเราวางแผนเรื่องการศึกษาดูงาน มีสองชุมชนที่เราเลือกไปศึกษาเรียนรู้คือ บ้านแม่กำปองที่โดดเด่นในเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และชุมชนบ้านแม่กลางหลวงที่ดอยอินทนนท์ ซึ่งเป็นชุมชนปกาเอะญูที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการทำหมู่บ้านท่องเที่ยว เป็นการศึกษาดูงานที่ช่วยเปิดโลกทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี”

นางสาวอำไพ บอกว่า การศึกษาดูงานมีการแบ่งกลุ่มตามบทบาทภารกิจ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน หรือกลุ่มที่คาดว่าจะมีคุณค่า โดยแต่ละกลุ่มต้องเก็บข้อมูลและความรู้ ตลอดจนประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวของสองชุมชนที่ไปเรียนรู้ให้ได้มากที่สุด เพื่อนำความรู้ที่ได้มาบริหารจัดการในชุมชนตัวเอง

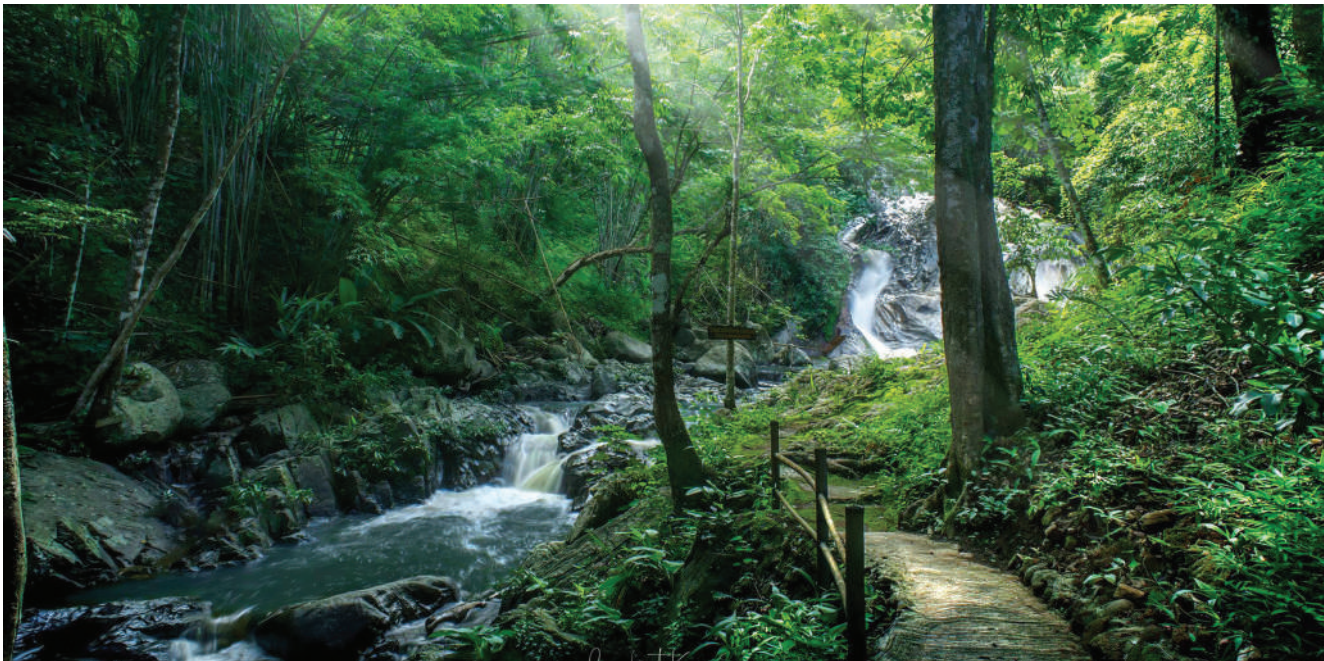
“นอกจากดูงาน ก็มีกิจกรรมอบรมผู้นำเที่ยวโดยไกด์มืออาชีพมาให้ความรู้แล้วก็แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ร่วมเรียนรู้ สำหรับกลุ่มโฮมสเตย์มีการเชิญเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอมาให้ข้อมูลในเรื่องการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน และการกำหนดมาตรฐานโฮมสเตย์ต่าง ๆ ให้กับกลุ่มที่รับผิดชอบดูแลเรื่องที่พัก และประเด็นสุดท้ายคือการทำสื่อประชาสัมพันธ์”

นอกจากเรื่ององค์ความรู้และทักษะ อีกเรื่องที่สำคัญคือ กลไกการทำงาน โดยแต่ละอาชีพจะไปตั้งกลุ่มของตัวเอง กำหนดกติกากลุ่ม และเลือกตัวแทนส่งเข้ามาเป็นคณะกรรมการท่องเที่ยว ร่วมกันออกแบบและกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว เช่น เรียนรู้วิถีของกลุ่มจักสาน ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวหน้าตกที่อยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน ในส่วนของอาหารการกินก็พยายามช่วยกันคิดเมนูที่ผสมผสานระหว่างอาหารชนเผ่า และอาหารที่นักท่องเที่ยวรับประทานได้

สำหรับกลุ่มโฮมสเตย์มีการหนุนเสริมความรู้เรื่องการจัดเตรียมที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยพยายามหาจุดที่มีวิวสวยที่สุด เพราะโฮมสเตย์ที่ไหนก็มี แต่อย่างไรให้โฮมสเตย์ที่นี้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้

ความเปลี่ยนแปลงที่บ้านแม่หาด-นามน

“ถ้าไม่ติดสถานการณ์โควิด-19 คิดว่าเราน่าจะได้ออกมาต้อนรับนักท่องเที่ยว เพราะช่วงนี้เป็นช่วงเทศกาลพอดี” นางสาวอำไพ กล่าวอย่างเสียดาย เพราะตามแผนที่วางไว้หลังจากชาวบ้านเตรียมตัว เตรียมชุมชนไว้รองรับนักท่องเที่ยวแล้ว ช่วงใกล้จบโครงการฯ จะเป็นช่วงทดลองเปิดรับนักท่องเที่ยว

นางสุมาลี ราหมัน อายุ 42 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ด้านการทอผ้า เล่าว่า การเข้ามาของโครงการฯ นี้ คือโอกาสดีที่จะสามารถสร้างอาชีพไปพร้อมกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การสวมเสื้อผ้า ขนเผ่าอันเป็นเอกลักษณ์ จนนำไปสู่การเรียนรู้การทอผ้า และการย้อมสีจากธรรมชาติ เช่น โคลนดินจาก ลำห้วยภายในชุมชน ซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้กับเธอและครอบครัวเดือนละ 3,000-4,000 บาท

ปัจจุบันทั้งกลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน และกลุ่มโฮมสเตย์ได้จดทะเบียนจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เป็นผลสำเร็จ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งนี้กลายเป็นโอกาสสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามา ร่วมทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน แม้วันนี้โรคระบาดจากโควิด-19 จะทำให้ชุมชน พลาดโอกาสที่จะได้พิสูจน์สิ่งที่ลงมือลงแรงมาตลอดระยะเวลากว่า 6 เดือน แต่พวกเขาก็ไม่ย่อท้อ ยังคง เดินหน้าต่อยอดการโปรโมตชุมชนผ่านเพจเฟซบุ๊กบ้านนามน เวียงแหง เพื่อบอกเล่าเรื่องราว หรือ กิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งบรรยากาศของหมู่บ้านอวดสู่สายตานักท่องเที่ยวเป็นระยะ ๆ

จากที่ต่างคนต่างทอผ้า ต่างคนต่างโพสต์ขายของตัวเอง ทุกวันนี้มี ‘ตลาดกลาง’ ก็คือ เพจของหมู่บ้านซึ่งเป็นที่รวมทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชนไว้ด้วยกัน ขณะเดียวกัน ‘มุมมอง’ ของชาวบ้าน ก็ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป เพราะสิ่งที่สะท้อนออกมาจากเพจแนะนำหมู่บ้าน คือตัวชี้วัดสำคัญว่า ‘แม่หาด-นามน’ กำลังจะไม่เหมือนเดิม ซึ่งทั้งหมดคือ ‘ผล’ ของการปกป้องดูแลฐานทรัพยากร ฐานชีวิต วัฒนธรรม ที่สามารถนำมายึดโยงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างลงตัว

โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชุมชนปกากะญอบ้านแม่หาด-นามน

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวอำไพ ทุนกาต

โทรศัพท์: 093-390-4455

การพัฒนาทักษะอาชีพ 'ผู้ประกอบการชุมชน' บ้านมหาสอน

วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงเกษตรบ้านมหาสอน จังหวัดลพบุรี

หลายปีมาแล้วที่วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงเกษตรบ้านมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แม้ไม่คึกคักเหมือนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ แต่สมาชิกในกลุ่มก็มีรายได้ราว 2-3 หมื่นบาทต่อคนต่อปี โดยรายได้ส่วนใหญ่เกิดจากการมาเรียนรู้วิถีเกษตรริมน้ำ เรียนรู้วิถีชาวนา เรียนรู้ประวัติศาสตร์เส้นทางเสด็จของพระนางจามเทวี การแปรรูปไข่เค็ม การทำดินสอพอง ศึกษาการเพาะเลี้ยงไส้เดือน การทำสบู่สมุนไพรก้อน ฯลฯ

จนกระทั่งเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงอย่างน่าตกใจ ซึ่งเป็นจังหวะเดียวกันที่นางสาวอິณภัทร์ วงษ์สิทธิชัย ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงเกษตรบ้านมหาสอน คิดใช้ช่วงเวลานี้พัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มให้มีทักษะการเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น รวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดสินค้าใหม่ ๆ พร้อมทั้งพัฒนามาตรฐานสินค้าให้ได้ Amazing Thailand Safety and Health Administration (SHA) หรือมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยเพื่อนักท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยว ผ่านการทำโครงการพัฒนาศักยภาพและฟื้นฟูวิสาหกิจท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงเกษตรบ้านมหาสอน ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

“สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจฯ มี 29 คน เราอยากพัฒนาผลิตภัณฑ์ อยากช่วยชาวบ้าน ไม่ใช่แค่ให้เขาเป็นคนนำของมาขาย แต่อยากให้เขาเป็นผู้ประกอบการ มีกระบวนการคิดพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ได้เอง เพราะมองว่าถ้าคนหนึ่งคิดได้หนึ่งผลิตภัณฑ์ก็จะเกิดการจ้างงานตามมาอีก 3-5 คน โดยผู้ร่วมเรียนรู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ มีทั้งสิ้น 62 คน เน้นไปที่กลุ่มที่ไม่มีรายได้เป็นหลัก ถัดมาเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เช่น อาชีพขับรถอีแต่น อาชีพพวด”

เรียนรู้สู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนฯ บ้านมหาสอน

สำหรับกระบวนการเรียนรู้จะอิงจากฐานงานเดิมคือ การท่องเที่ยว เช่น การบริหารจัดการที่พักเพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ การเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามแดงเพื่อเป็นรายได้เสริมและสามารถถ่ายทอดทักษะนี้ให้กับนักท่องเที่ยวได้ การทำสปาพื้นบ้าน การทำบุญชีคร้วเรือน และการขายสินค้าออนไลน์

นางสาวอິณภัทร์ เล่าถึงกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพว่าเป็นกิจกรรมเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มท่องเที่ยวได้ทบทวนบทบาทของตนเอง เริ่มจากการพูดถึงเป้าหมายของตัวเอง และเปิดโอกาสให้ทบทวนบทบาทใหม่ เนื่องจากบางคนยังไม่รู้ว่าเขาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ เพราะที่ผ่านมาขาดการมีส่วนร่วมและขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของ

“เราอยากให้เขารู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของ ไม่ใช่ลูกจ้าง จึงให้เขาทบทวนตัวเอง ทบทวนต้นทุน ให้บอกสิ่งที่ต้องการพัฒนาด้วยความคิดของเขาเอง โดยทุกกิจกรรมจะมีการทบทวนและถอดบทเรียนทุกครั้งว่า เขาได้เรียนรู้อะไร อะไรที่อยากเรียนรู้เพิ่มเติม กระบวนการเหล่านี้เป็นสิ่งที่เราได้เรียนรู้จากทีมหนุนเสริมทางวิชาการ ซึ่งกิจกรรมก่อนสุดท้ายคือ การทดสอบผลิตภัณฑ์ มีการเชิญสื่อมวลชนและหน่วยงานท่องเที่ยวในจังหวัดสวมบทบาทเป็น

“เราอยากให้เขาเป็นผู้ประกอบการ มีกระบวนการคิดที่เป็นเจ้าของกิจการ คิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ได้เอง ถ้าหนึ่งคนคิดได้หนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็จะเกิดการจ้างงาน 3-5 คน”

นักท่องเที่ยงเพื่อให้ข้อเสนอแนะ และฝึกผู้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกัน เมื่อเรียนรู้ครบทุกกิจกรรมแล้ว จึงนำไปสู่กิจกรรมสุดท้ายคือ การคืนข้อมูล เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ทบทวนกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดอีกครั้ง โดยมีการจัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถเรียนรู้เพิ่มเติมได้ตลอดเวลา”

ผลลัพธ์ที่เดินมาไกลเกินเป้าหมาย

ผลจากการเรียนรู้ร่วมกันแบบใจแลกใจนานกว่า 6 เดือน ทำให้การทำงานของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมหาสอน ‘ใส่ใจ’ และ ‘กระตือรือร้น’ ในการทำงานมากขึ้น จากเดิมที่มีการจัดประชุมครั้งใดก็จะรวมตัวกันได้ก็ข้ามๆ ขาดความสม่ำเสมอ ต้องให้ประธานนำและลงมือทำก่อน เปลี่ยนเป็นการช่วยคิด ช่วยทำ แล้วยังคิดแบบสร้างสรรค์อีกด้วย

“เมื่อก่อนเรียกรวมตัวกันที่ยากมาก ทำงานกันไปทะเลาะกันไป แต่ตอนนี้ทุกคนให้ความร่วมมือดีมาก มีการทำงานเป็นทีม ลูกขึ้นมาเอาธุระกับงานส่วนรวมมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ ร่วมแลกเปลี่ยนความคิด เช่น เวลาเมื่อนักท่องเที่ยวมาแล้วเราโยนคำถามว่า อยากให้มีการแสดงเพิ่มขึ้นไหม ถ้ามีจะเป็นอะไร เขาก็จะช่วยกันคิดว่า สมัยก่อนมีการละเล่นอะไรบ้าง ทำให้เราได้ข้อมูลใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น และรับรู้ได้ถึงความภาคภูมิใจในการเป็นคนมหาสอนมากขึ้น”

นางสาวอิงฉัตร เล่าว่า ในการจัดกิจกรรมอบรมชาวบ้านครั้งที่ 3 เธอในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการฯ เริ่มคิดเรื่องการดัดศักยภาพของชาวบ้าน หากมีแต่จัดอบรมโดยไม่ดัดศักยภาพชาวบ้านออกมา ผลลัพธ์ที่ได้คงไม่ต่างไปจากเดิม จนกระทั่งทีมหนุนเสริมทางวิชาการนำเครื่องมือการถอดบทเรียนมาให้ จึงนำมาใช้ในการอบรมชาวบ้านครั้งที่ 4 และเริ่มเห็นความเปลี่ยนแปลงในทันทีเรื่องการมีส่วนร่วม

“เราเห็นภาพชัดเลยว่า เวลามาประชุมแล้วพวกเขาดูมีความสุขขึ้น พูดคุยและทำกิจกรรมกันมากขึ้น เกิดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มชาวบ้าน ส่งผลให้ประสิทธิภาพการเรียนรู้ดีขึ้น ได้เห็นความคิดสร้างสรรค์ เห็นความต้องการอยากจะทำผลิตภัณฑ์ใหม่ มีการจดงานบันทึกข้อมูลความรู้มากขึ้น”

ส่วนเป้าหมายที่โครงการฯ วางไว้ในเรื่องมาตรฐาน SHA ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมหาสอนสามารถผ่านมาตรฐานดังกล่าวได้แล้ว และมีการทำเพจเพื่อขายสินค้าออนไลน์ โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้หลายคนมาช่วยถ่ายภาพ โพสต์ขายสินค้า จากที่เมื่อก่อนไม่คิดว่าตัวเองจะทำได้ เดี่ยวนี้โพสต์เป็น และมีรายได้จากการขายออนไลน์บ้างแล้วแม้จะไม่มากนัก

สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นมีหลากหลายชนิด ทั้งสบู่สมุนไพรก้อน สบู่เหลว โลชั่น ชุมเห็ดเทศ ผลิตภัณฑ์ฆ่าเชื้อโควิด -19 น้ำยาล้างมือ เป็นต้น โดยตั้งเป้าหมายไว้ว่า อยากให้ชาวบ้านมีผลิตภัณฑ์ของตนเองวางขายตามจุดที่เป็นบ้านกิจกรรมในชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีทั้งสิ้น 3 จุด อย่างน้อยมีจุดละ 5 ผลิตภัณฑ์ก็จะเกิดกลุ่มอาชีพกลุ่มใหม่ ๆ ขึ้นในชุมชน

นางเพ็ญศรี สดับสร้อย อายุ 65 ปี สมาชิกวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงเกษตรบ้านมหาสอน เล่าว่า เอนำความรู้จากโครงการฯ มาทำตะไคร้หอมไต้ยุงส่งขายขวดเล็กราคา 15 บาท หรือลิตรละ 30 บาทให้กับบ้านสวนขวัญ และส่งขายเพื่อน ๆ รวมถึงเย็บกระเป๋าขายตามออร์เดอร์ ทำให้มีรายได้เข้ามาใช้จ่ายบ้าง แม้จะไม่มากนัก

ด้านนางประไพ แสงทอง อายุ 57 ปี สมาชิกวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงเกษตรบ้านมหาสอน เล่าว่า ความรู้ที่ได้จากโครงการฯ คือ การนำสมุนไพรมาแปรรูปเป็นสบู่ เป็นสมุนไพรแช่เท้า ทำพืมน้ำ ทำเจลล้างมือ และน้ำพริกสมุนไพร

“หลังฝึกอบรมเสร็จ เรานำตะไคร้ที่ปลูกอยู่มาแปรรูปเป็นน้ำพริกสมุนไพร และเมนูอื่น ๆ ที่ใช้ตะไคร้เป็นหลัก อาทิ หมูตะไคร้ ปลาร้าสับ น้ำพริกกุ้ง ฯลฯ หรือนำพืชผักผลไม้ที่มีอยู่มาแปรรูป เช่น ปีนี้มีมะม่วงเยอะก็นำมาแปรรูปเป็นมะม่วงพริกเกลือ มะม่วงกวน ขยายบ้าง แจกบ้าง แล้วแต่โอกาส กิจกรรมที่ชอบและมาใช้มากที่สุดคือ กิจกรรมที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีมาอบรมเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้าว่าควรจะมีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และการโปรโมตสินค้า เราก็นำมาปรับใช้กับผลิตภัณฑ์น้ำพริก จากเดิมที่ใส่ถุงขายก็เปลี่ยนมาใส่กระปุกแทน ทำให้ขายได้ราคาสูงขึ้น ถ้าไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ นี้เราก็คงขายแบบเดิม ๆ คือมีอะไรก็ใส่ไป แต่ตอนนี้ต้องคิดสร้างสรรค์และต้องคิดให้ทันแม่ค้าคนอื่นด้วย”

นี่คือตัวอย่างของการ ‘สร้างโอกาส’ ในการเรียนรู้จากโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่ไม่ได้เน้นไปที่การฝึกทักษะอาชีพ แต่เป็นการพัฒนาผู้ร่วมเรียนรู้ให้มีวิธีคิด วิธีทำงานแบบใหม่ ที่ใช้ความรู้สมัยใหม่ผสานกับฐานทุนของชุมชน เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ และเพิ่มรายได้ให้ตนเอง

โครงการพัฒนาศักยภาพและฟื้นฟูวิสาหกิจท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงเกษตรบ้านมหาสอน

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวอິณณัสน์ วงษ์สิทธิชัย

โทรศัพท์: 084-775-1435

A close-up photograph of a person's hands working at a desk. The right hand is using a black calculator, while the left hand holds a green pencil. The desk is cluttered with various office supplies, including a spiral notebook, pens, and a stack of papers. The background is softly blurred, showing a window and some office furniture. A blue semi-transparent box is overlaid on the right side of the image, containing the Thai text 'ผู้ประกอบการ' in white.

ผู้ประกอบการ

ปิ่น 'นักขายออนไลน์' กระจายสินค้าชุมชน

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ผู้คนไม่สามารถเดินทางท่องเที่ยว ซื้อของหรือรับประทานอาหารในร้านค้าได้ตามปกติ ‘การขายออนไลน์’ จึงกลายเป็นทางเลือกและทางรอดที่หลายคนนึกถึง ทว่าการขายสินค้าออนไลน์ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย หากไม่มีความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีเป็นทุนเดิม โดยเฉพาะชาวบ้านที่ผลิตสินค้าชุมชน วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้จัดทำโครงการสร้างนักขายขยายโอกาสเพิ่มรายได้ด้วยสังคมออนไลน์จากสินค้าชุมชน ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี เพื่อพัฒนาผู้วางงาน แรงงานนอกระบบ และวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวสู่การเป็นพ่อค้าแม่ค้าออนไลน์หน้าใหม่ และเพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น

ดร.ศิริญา วิรุณราชา วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า ที่ผ่านมาทำงานส่งเสริมการตลาดให้กับวิสาหกิจชุมชนและสินค้าชุมชนในจังหวัดชลบุรี พบว่า ส่วนใหญ่จะทำคนเดียว และหลายโครงการไปต่อไม่ได้เพราะขาดคนรุ่นใหม่เข้ามาสานต่อ เมื่อมีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดหยุดชะงัก ผู้ประกอบการค้าขายไม่ได้ ขณะที่แรงงานนอกระบบตกงานเป็นจำนวนมาก จึงอยากพัฒนาทักษะอาชีพการขายสินค้าออนไลน์ให้ผู้วางงานหรือแรงงานนอกระบบรับสินค้าชุมชนของจังหวัดชลบุรี เช่น ข้าวหลาม อาหารทะเล น้ำพริก และสินค้าต่าง ๆ มาโพสต์ขายสร้างรายได้ให้ตนเอง

“เราได้รับความร่วมมือจากเทศบาล 5 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองชลบุรี เทศบาลเมืองแสนสุข เทศบาลบางทราย เทศบาลเมืองอ่างศิลา และเทศบาลตำบลเสม็ด ส่งข้อมูลไปตามกลุ่มหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยคัดกรองคนในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน จนได้ผู้ร่วมเรียนรู้ที่สนใจมากถึง 100 คน แบ่งเป็นผู้วางงานจากโควิด-19 จำนวน 50 คน อีก 50 คน เป็นแรงงานนอกระบบ เช่น ผู้ที่ค้าขาย หรือทำธุรกิจส่วนตัว”

ติวเข้มนักขายออนไลน์ ขายได้อย่างมืออาชีพ

สำหรับการฝึกทักษะดังกล่าว มหาวิทยาลัยได้พัฒนาหลักสูตรและจัดอบรมการขายออนไลน์แบบครบวงจร เน้นการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อย จัดอบรมหมุนเวียนไปแต่ละเทศบาล ใช้เนื้อหาที่ปฏิบัติได้จริง โดยมีผู้ช่วยวิทยากรทำหน้าที่ให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด หลักสูตรหนึ่งใช้เวลา 4 วัน ผู้ช่วยวิทยากรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยและนักศึกษาจบใหม่ที่ตกงานจากวิกฤตโควิด-19 ประกบผู้ร่วมเรียนรู้ 1 คนต่อ 4 คน หากใครมีปัญหาหรือไม่เข้าใจ ผู้ช่วยวิทยากรจะเข้าถึงตัวทันที ทำให้มั่นใจได้ว่าผู้เรียนรู้ทุกคนมีทักษะการขายของออนไลน์

สำหรับเนื้อหาหลักสูตรจะเน้นการขายผ่านเฟซบุ๊กและไลน์เป็นหลัก โดยวันที่ 1 สอนการวิเคราะห์ตลาด พฤติกรรมผู้บริโภค การคิดคอนเทนต์ การคิดคำพูดที่ใช้ในการสื่อสาร เทคนิคการถ่ายภาพสินค้าแบบมืออาชีพด้วยโทรศัพท์มือถือ วันที่ 2 ช่วงเช้าสอนการทำโปสเตอร์ขายสินค้าแบบมืออาชีพ ด้วยโปรแกรม Canva ที่ใช้กับโทรศัพท์มือถือทุกรุ่น ซึ่งมีทั้งการออกแบบโปสเตอร์ โลโก้ การ์ดเชิญ ช่วงบ่ายฝึกทำวิดีโอตามหลัก Story Telling

“มหาวิทยาลัยได้พัฒนาหลักสูตร และจัดอบรมการขายออนไลน์ แบบครบวงจร เน้นการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อย จัดอบรม หมุนเวียนไปแต่ละเทศบาล ใช้เนื้อหาที่ปฏิบัติได้จริง โดยมีผู้ช่วยวิทยากรทำหน้าที่ ให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด”

วันที่ 3 สอนการตัดต่อวิดีโอ ให้ฝึกทำและนำผลงานมาโชว์กัน ส่วนตอนบ่ายเป็นการฝึกไลฟ์สด ฝึกการพูดหน้ากล้อง และสุดท้ายวันที่ 4 การพัฒนาบุคลิกภาพ การทำบัญชี การเงิน การสมัคร E-Banking เพื่อความสะดวกในการรับจ่ายเงิน รวมทั้งช่องทางการส่งสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ การสอนทุกหัวข้อจะมีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เช่น อธิบาย 1 ชั่วโมง จากนั้นให้ลงมือทำและแลกเปลี่ยนกัน 2 ชั่วโมง ในช่วงท้ายของโครงการฯ ยังให้ผู้ช่วยวิทยากรเป็นแอดมินของเพจแต่ละคนเพื่อคอยช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาและช่วยกระตุ้นเพจ ซึ่งหลักสูตรการอบรมทั้งหมดนี้ หากคิดเป็นมูลค่าแล้วประมาณ 10,000 บาท ต่อหลักสูตร

คอนเทนต์ต้องปัง เทคนิคกระตุ้นยอดขาย

ในยุคสมัยนี้การขายสินค้าออนไลน์จะปังได้ไม่เพียงแค่อินเทอร์เน็ต แต่ยังต้องมีทุนเพื่อการโปรโมตสินค้าด้วย ทว่าผู้ร่วมเรียนรู้ไม่ได้มีเงินทุนมากนัก ดังนั้นกลยุทธ์ที่ใช้คือ **การดึงดูดลูกค้าด้วยคอนเทนต์**

ดร.ศิริัญญา เล่าว่า หัวใจในการขายออนไลน์ของเราอาจจะแปลกกว่าที่อื่น เพราะเราเน้นที่การทำคอนเทนต์ เช่น การเตรียมภาพให้สวย ข้อความแบบไหนที่น่าสนใจ เพื่อดึงดูดลูกค้า ตรงนี้เป็นจุดแข็ง เราไม่ได้สอนว่าต้องโฆษณาโปรโมตสินค้า เพราะว่าต้องใช้เงิน ซึ่งผู้ร่วมเรียนรู้ไม่ได้มีเงินทุนมากนัก จึงเน้นการสร้างคอนเทนต์ที่ดี น่าสนใจ และดึงดูดลูกค้าให้เข้าถึงสินค้าแบบธรรมชาติ ดึงให้คนสนใจหยุดดูเนื้อหาเพจเราได้เกิน 3 วินาทีขึ้นไป เพื่อให้เฟซบุ๊กจดจำไว้ และไม่ปิดกั้นการมองเห็น ซึ่งหลาย ๆ เพจที่มักจะมีคนติดตามเป็นแสน แต่เวลาโพสต์มีคนติดตามแค่ 7-8 คน แสดงว่าสื่อไม่น่าสนใจ

นอกจากพัฒนาคอนเทนต์ให้มีคุณภาพแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องมีไม่แพ้กันคือ **‘ความสม่ำเสมอ’** ดร.ศิริัญญา บอกว่า 1. ขยันโพสต์ ต้องโพสต์เป็นประจำทุกวัน 2. อย่าเสียกำลังใจ เพราะการขายแรก ๆ ไม่ใช่โพสต์ปั๊บ

จะขายได้ทันที บางทีวันแรกโพสต์ไปแล้วคนอาจจะไม่สนใจ แต่อีกวันหนึ่งเขาอาจจะนึกถึงเราก็ได้ นอกจากนี้ ต้องพยายามนำสินค้าไปโพสต์ในกลุ่มต่าง ๆ ที่มีการสร้างและรวบรวมลูกค้าไว้อยู่แล้ว เช่น กลุ่มของกินชลบุรี กลุ่มของดีสมุทรปราการ เป็นต้น

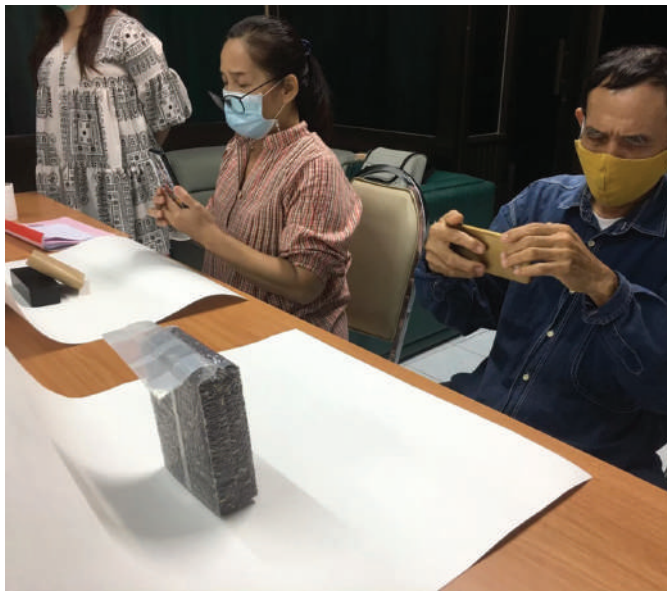
“ส่วนสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการขายออนไลน์ คือ จรรยาบรรณวิชาชีพ วันสุดท้ายของการอบรมเราจะเน้นย้ำว่า ภาพต้องตรงปก ส่งจริง หากทำไม่ได้ เสียหายแน่นอน นั่นเท่ากับจบอาชีพนี้ไปเลย ดังนั้นหากคุณอยากมีรายได้ ต้องโพสต์ให้หมดทุกอย่าง โดยเฉพาะเรื่องราคาต้องแจ้งทุกครั้ง เพราะเมื่อไหร่ที่มีเจ้าทุกข์ หรือมีคนไปแจ้งความ คุณจะถูกรับได้”

เริ่มธุรกิจออนไลน์ ขยายการสร้างแบรนด์

ปัจจุบันผู้ร่วมเรียนรู้ที่ผ่านการอบรมเริ่มสร้างเพจเฟซบุ๊กนำสินค้าชุมชนมาขายออนไลน์ครบทุกคน มีหลายคนประสบความสำเร็จสามารถสร้างรายได้ ขณะที่บางคนถึงขั้นรับสินค้ามาเตรียมต่อยอดสร้างแบรนด์เป็นของตนเอง

นางสาววรรณภรณ์ หุ่นพวง อายุ 37 ปี อาชีพค้าขาย ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เดิมทีเธอมีหน้าร้านขายตุ๊กตาเครื่องปั้นดินเผา และครกหินอ่างศิลา เมื่อเศรษฐกิจไม่ดีสินค้าเหล่านี้กลายเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย ประกอบกับวิกฤตโควิด-19 ทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวที่อ่างศิลาเหมือนเช่นเคย ความขบเซาเริ่มมาเยือนอ่างศิลา เหมือนกับว่า **‘การขายหน้าร้านเริ่มอืดตัว’**

เมื่อถามถึงเหตุผลที่เข้าร่วมโครงการฯ เธอตอบทันทีอย่างไม่ลังเลว่า **‘เป็นวิธีเดียวที่สามารถทำให้เธอก้าวสู่โลกการขายของออนไลน์ได้’** และเชื่อว่าปัจจุบันการขายออนไลน์เป็นช่องทางที่สามารถเติบโตได้เรื่อย ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาการขายหน้าร้านเหมือนในอดีต

“สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโครงการฯ นี้ คือ กลยุทธ์การขายออนไลน์ที่เราไม่เคยรู้มาก่อน ทั้งวิธีการโพสต์ การถ่ายรูป การตัดต่อคลิปวิดีโอ การไลฟ์ขายของ ถือเป็นเรื่องใหม่ในชีวิต ขอขอบคุณ กสศ. ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เรียนรู้การขายของในมิติใหม่ **ได้เรียนรู้ว่า สินค้าทุกชนิดสามารถขายได้ ด้วยการปรับเปลี่ยนเทคนิควิธีการขาย ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนในครอบครัวจนผ่านพ้นภาวะวิกฤตินี้ไปได้**”

ดร.ศิริกัญญา เล่าว่า **ตอนนี้มีผู้ร่วมเรียนรู้ร้อยละ 60 ที่ทำได้สำเร็จสามารถขายสินค้าสร้างรายได้เสริม เพราะบางคนมีอาชีพรับจ้างที่ยังต้องทำต่อไป และในจำนวนนี้มีร้อยละ 20 ที่น่าจะทำเป็นอาชีพหลัก** ส่วนเรื่องรายได้อยู่ระหว่างการบันทึกในแบบฟอร์มบัญชีครัวเรือน ที่ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารออมสิน เพื่อประเมินรายรับรายจ่ายอีกครั้ง ถึงจะตอบได้ว่ามีรายได้เพิ่มเท่าไร

“มีพี่คนหนึ่งประสบความสำเร็จมาก บอกว่าโพสต์ในเพจเฟซบุ๊กมีออร์เดอร์เข้ามาจนจดไม่ทัน ขณะที่แม่บ้านคนหนึ่งบอกว่าแม่รายได้ยังไม่มากแต่ช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจ เพราะเดิมอยู่บ้านเฉย ๆ ไม่รู้จะทำอะไรจนเป็นโรคซึมเศร้า แต่พอมาอบรมก็มีกิจกรรมให้ทำและทำให้หายจากโรคซึมเศร้า หรืออีกเคสหนึ่งเป็นคุณป้าสูงอายุ บอกว่า เกิดมาไม่คิดว่าตัวเองจะถ่ายรูปเป็น ตัดต่อวิดีโอได้ ส่วนคุณป้าที่ทำดอกไม้ใบเตยขายที่แผงหรือฝากขาย ตอนนี้สามารถโพสต์ขายสินค้าหรือส่งไลน์รูปสินค้าไปยังหมู่บ้านหรือ กลุ่ม อสม. ได้”

หลากหลายเพจสินค้าของฝากและสินค้าชุมชนของจังหวัดชลบุรี โดยมีเมื่อนักขายออนไลน์หน้าใหม่ คือผลผลิตที่เป็นความสำเร็จของโครงการฯ ทว่ากว่าจะมาถึงวันนี้ได้ก็ล้วนมาจากพลังของหลายภาคส่วนที่ร่วมด้วยช่วยกันและสร้างความประทับใจให้แก่ทีมงานมากมาย

ดร.ศิริกัญญา เล่าว่า การทำโครงการฯ นี้มีสิ่งประทับใจหลายเรื่อง 1. หลังอบรมเสร็จผู้ร่วมเรียนรู้บอกว่า เขารอหลักสูตรที่เน้นการขายแบบนี้มานาน เพราะส่วนใหญ่จะสอนการผลิตอย่างเดียว ทำให้เราดีใจที่งานเราตอบใจทุกคนส่วนใหญ่ 2. เครือข่ายเทศบาลให้ความร่วมมือดี 3. ผู้ร่วมเรียนรู้มีความตั้งใจเกินร้อย แม้หลายคนมีปัญหาเรื่องโทรศัพท์ที่ไม่มีอินเทอร์เน็ต แต่ทุกคนก็พร้อมเรียนรู้ ยอมเปลี่ยนแพ็คเกจโทรศัพท์จากการเติมเงินมาเป็นรายเดือน

“ที่สำคัญคือ กระบวนการของ กสศ. มีการติดตามและกระตุ้นทีมงานตลอดเวลา แทบจะอบรมกันเดือนละ 2 ครั้ง และยังมีทีมหนุนเสริมทางวิชาการคอยประกบ ซึ่งเท่าที่เคยทำงานมายังไม่มียุทธวิธีที่หนุนเสริมทางวิชาการคอยดูแลแบบนี้ รวมทั้งชอบกระบวนการมอง Output ของผู้ร่วมเรียนรู้ที่ กสศ. กำหนดไว้ชัดเจนมาก ทำให้เราได้ผลลัพธ์ที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดคือ **‘ทำได้ทุกคน’** เพราะเราไม่เน้นแค่ภาพรวม หรือแค่อบรมแล้วจบ แต่ต้องทำได้เท่ากันทั้ง 100 คน”

ส่วนแผนพัฒนาต่อจากนี้ **อยากต่อยอดเรื่องการสร้างแบรนด์การพัฒนาบรรจุภัณฑ์** เพราะตอนนี้ผู้ร่วมเรียนรู้หลายคนที่เรียนไปแล้วพอเขาเห็นสินค้าชุมชนก็เริ่มมองเห็นโอกาสที่จะนำมาทำเป็นแบรนด์ของตนเองได้

โครงการสร้างนักขายขยายโอกาสเพิ่มรายได้ด้วยสังคมออนไลน์จากสินค้าชุมชน ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี

ผู้รับผิดชอบโครงการ: ดร.ศิริกัญญา วิรุณราช

โทรศัพท์: 03-839-4900, 062-156-2415

สร้างอาชีพจากมรดกชุมชน พื้น 'เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง' ให้ยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชนงานเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย

‘เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง’ งานหัตถกรรมที่แสดงถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชนเวียงกาหลงที่สืบทอดมายาวนาน ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์โดดเด่นทั้งการปั้นที่ยังคงวิถีแบบโบราณ มีการใช้ ‘ดินดำ’ ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษทำให้ขึ้นรูปได้บางและมีน้ำหนักเบา อีกทั้งลวดลายที่อ่อนช้อยงดงาม ความเป็นอัตลักษณ์ แต่เครื่องปั้นอันทรงคุณค่าเหล่านี้กำลังจะเลือนหายไป

“แต่ก่อนทำกัน 30 ครอบครัว ตอนนี้เหลือครอบครัวเดียว ชาวบ้านทยอยเลิกทำ เนื่องจากต้นทุนสูง และไม่มีใครอยากฝึกปั้นหรือเขียนลาย เพราะต้องใช้ทักษะสูง จึงไม่มีลูกหลานสืบสานต่อ” พระครูโฆษิตสมณคุณ เจ้าอาวาสวัดแม่हां ตำบลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย กล่าวด้วยความเสียดาย

อย่างไรก็ดี วัดแม่हांได้พยายามสานต่อภูมิปัญญา โดยจัดสอนหลักสูตรการปั้นและเขียนลายเวียงกาหลงให้แก่สามเณรมาตั้งแต่ปี 2552 และยังได้ร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ทำโครงการสัมมาอาชีพให้แก่สามเณรเรื่องทักษะอาชีพ ทั้งยังได้รับรางวัลกิจกรรมดีเด่นนวัตกรรมผลการปฏิบัติงานที่ดี (Best Practice) จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปี 2561-2563

“พระองค์ทรงรับสั่งว่า เราจะเอาลวดลายเวียงกาหลงลงไปสู่ชุมชนได้อย่างไร เราพยายามคิดหาทางเพื่อช่วยสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน เพราะเครื่องปั้นเวียงกาหลงเป็นงานหัตถกรรมที่มีราคาสูง แต่ก็ต้องหาทางลดต้นทุนการผลิต ซึ่งช่วงแรกพูดคุยกับผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดพิจิตรมีงบประมาณของกระทรวงมหาดไทย สนับสนุนหมู่บ้านละ 200,000 บาท ก็เลยคุยกับชาวบ้านว่าอยากส่งเสริมอาชีพเครื่องปั้นเวียงกาหลงแต่ต้องมีเตาเผา ชาวบ้านก็เห็นด้วยและยินยอมให้ใช้งบประมาณดังกล่าว จากนั้นจึงมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลง และวิสาหกิจชุมชนเขียนลายเวียงกาหลงขึ้น”

เมื่อองค์ความรู้และอุปกรณ์พร้อม ขาดเพียงการสนับสนุนที่จะให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนงานเครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลง จึงทำโครงการฟื้นฟูทักษะการปั้นและเขียนลายเวียงกาหลงสู่อาชีพที่ยั่งยืน มีผู้ร่วมเรียนรู้ 60 คน ประกอบด้วย แรงงานนอกระบบ (เกษตรกรกรม) 22 คน ผู้สูงอายุ 20 คน ผู้ว่างงาน 13 คน และแรงงานนอกระบบ (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว) 5 คน

“โครงการฯ จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์พาไปเรียนรู้ดูโบราณสถาน แหล่งผลิต แหล่งเตาเผา จากนั้นจัดเวทีถอดบทเรียนให้ความรู้กับชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง”

ศึกษาประวัติศาสตร์ สืบสานงานปั้นเวียงกาหลง

แม้เวียงกาหลงจะเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยโบราณขึ้นชื่อของดินแดนล้านนามาแต่อดีต แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่รู้ภูมิหลังและรากเหง้ามากนัก โครงการฯ จึงเริ่มต้นจัดกิจกรรมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองโบราณและเครื่องเคลือบดินเผาเวียงกาหลง ด้วยการพาไปเรียนรู้ดูโบราณสถาน แหล่งผลิต แหล่งเตาเผา จากนั้นจัดเวทีถอดบทเรียน ประกอบด้วย ทีมงาน ครูเกษียรราชการ และวิทยากรจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นคนเวียงกาหลงที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์เวียงกาหลงมาให้ความรู้กับชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง

เมื่อผู้ร่วมเรียนรู้เริ่มมีใจอยากอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โครงการฯ เติมน้ำสร้างการเรียนรู้ทั้ง **‘หลักสูตรการปั้น การเขียนลายเวียงกาหลง การชุบเคลือบ และการเผาเคลือบ’** มีการให้ความรู้ภาคทฤษฎีเป็นเวลา 3 วัน จากนั้นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปั้นและกลุ่มเขียนลาย โดยให้ผู้ร่วมเรียนรู้เลือกเรียนตามความสนใจ ซึ่งวิทยากรมีพระครูโฆสิตสมณคุณ ปราชญ์ชาวบ้าน และสามเณรซึ่งเคยผ่านการอบรมแล้วเป็นผู้ช่วยวิทยากร

ทั้ง 2 หลักสูตรจะสอนแบบละเอียดต่อเนื่อง 12 วัน เริ่มจาก**กลุ่มปั้น** จะสอนว่าการปั้นมีกี่แบบ ฝึกการผสมดิน ที่ต้องนำดินดำมาทุบและแช่น้ำไว้หนึ่งคืน แล้วนำมาผสมกับดินขาวในอัตราส่วนที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ดินที่เหมาะสมกับการปั้น จากนั้นนำมากรอง นวด แล้วก็ฝึกปั้นด้วยมือ เริ่มจากการปั้นแก้ว แจกัน ซึ่งบางคนบอกยากเพราะต้องตั้งศูนย์ ขณะที่บางคนวันแรกก็ทำได้เลย คนไหนทำไม่ได้ต้องเริ่มใหม่ เมื่อทุกคนผ่านการปั้นมือแล้วจะได้เรียนรู้เรื่องการหลอมแม่พิมพ์ การปั้นจากเครื่องจักรเกอร์ซึ่งทำได้หลายแบบ ทั้งแจกัน แก้ว จาน เสร็จแล้วเป็นการฝึกเผา

ส่วน**กลุ่มการเขียนลาย**ต้องเริ่มฝึกจากการใช้ดินสอเขียนเส้นตรง และเส้นโค้งจนชำนาญก่อน จึงจะเริ่มฝึกการใช้ฟู่กันจีน เพราะผู้ร่วมเรียนรู้หลายคนหลังจากเรียนจบแทบไม่เคยจับปากกามาหลายสิบปี

“การฝึกใช้ฟู่กันต้องจิ้ม-กด-ปิด” พระครูโฆสิตสมณคุณ เผยเทคนิค และอธิบายว่า จิ้มลงกระดาน กดลงไป แล้วก็ปิดปลายไปก่อน ตวัดฟู่กันไปจนชินจึงจะเริ่มสอนลายพื้นฐาน ได้แก่ ลายนก ลายปลา ลายเล็บช้าง แล้วก็ลายดอกเครือ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักคือ ลายเล็บช้างจะทำฐานลายสัตว์ไว้ทำตัว แล้วก็ลายเส้นตรงจะทำขอบ สำหรับลายของเวียงกาหลงที่เรารู้จักชื่อมีทั้งหมด 174 ลาย ส่วนใหญ่เป็นลวดลายเชิงเดี่ยว เช่น รูปของแสงพระอาทิตย์ก็มีจานลายพระอาทิตย์อย่างเดียว ไม่มีลายอื่นมาผสม

แม้ทั้ง 2 กลุ่มจะเรียนแยกกัน แต่เมื่อถึงเวลาทำงานจริงจะมีการนำทักษะความเชี่ยวชาญทั้ง 2 ด้านมาเชื่อมประสานกัน โดยคนปั้นที่เขียนลายไม่ได้ต้องจับคู่กับเพื่อนที่วาดได้ ขณะที่คนเขียนลายก็ต้องหาค้นปั้นเพื่อขอชิ้นงานมาทดลองวาดจริง หรือแม้แต่ในกลุ่มงานปั้นด้วยกัน หากไม่สามารถปั้นได้ อาจจะจับคู่กับเพื่อนเพื่อทำหน้าที่ประกอบชิ้นงานแทน สุดท้ายเมื่อได้ชิ้นงานปั้นที่เขียนลายเรียบร้อยแล้ว ผู้ร่วมเรียนรู้ทุกคนจะมารวมตัวกันเรียนรู้ **‘การชุบเคลือบและการเผาเคลือบ’** เป็นอันจบหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง

ส่ง ‘แบรนด์เวียงกาหลง’ โหลดเล่นในตลาดออนไลน์

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นเครื่องเคลือบเวียงกาหลงมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งของใช้ทั่วไป เช่น แก้วกาแฟ แก้วมัค แก้วญี่ปุ่น ถ้วยชา จาน ชาม และอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีทางศาสนา อาทิ แจกัน ที่กรวดน้ำ ที่ครอบน้ำมนต์ คนโท ซึ่งช่องทางการจำหน่ายสินค้ามีทั้งที่วัดแม่ห่าง วิสาหกิจชุมชนฯ รวมถึงช่องทางใหม่ที่กำลังพัฒนาคือ **ตลาดออนไลน์** โดยมีวิทยากรจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาอาสาเข้ามาให้ความรู้ ตั้งแต่การถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ การทำคอนเทนต์ การขายผ่าน Lazada ส่งผลให้กลุ่มได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดของกรมการพัฒนาชุมชน เป็นตัวแทนโอท็อปของจังหวัดเชียงรายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

สำหรับตลาดออนไลน์มีการโพสต์ขายสินค้าในเพจ **‘เครื่องปั้น ลือนาม งดงามเวียงกาหลง’** ซึ่งจัดทำและดูแลโดยพระครูโฆสิตสมณคุณ นอกจากนี้ ที่วัดแม่ห่างยังทำสตูดิโอเล็ก ๆ เพื่อเป็นพื้นที่กลางให้ชาวบ้านได้มาไลฟ์สดขายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้น รวมถึงสินค้าอื่น ๆ ด้วย

“ถ้ามีมอเตอร์เดอร์เข้ามาก็กระจายงานผ่านไลน์กลุ่ม เช่น ตอนนี้มีมอเตอร์เดอร์แก้ว 50 ใบ ยอมรับว่าชาวบ้านยังทำได้ไม่เชี่ยวชาญเท่าไร โดยมากผู้ปั้นยังเป็นเนรและปราศัญชาวบ้านที่ปั้นชิ้นส่วนไว้ให้ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้จะช่วยประกอบและตกแต่ง คนที่มาช่วยงานจะมีรายได้เสริมเดือนละ 300-500 บาท ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนฯ ก็ช่วยกันเป็นตัวแทนจำหน่าย รับผิดชอบกันไปขายต่อซึ่งจะมีกลุ่มคนวัยทำงานที่สนใจซื้อไปเป็นของฝาก ของชำร่วยงานแต่งงาน หรือของที่ระลึกงานเกษียณ”

นอกจากนี้ ทางอำเภอเวียงป่าเป้ายังช่วยหาลูกค้า โดยมีนโยบายให้หน่วยราชการนำไปเป็นของที่ระลึกในการศึกษาดูงานหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งโรงพยาบาลเวียงป่าเป้าขอให้ผลิตถ้วยกาแฟให้ปีละ 100 ใบ

ด้วยงานปั้นและเขียนลายเวียงกาหลงเป็นงานที่ใช้ทักษะสูง ซึ่งพระครูโฆสิตสมณคุณ ยอมรับว่าในช่วงแรกก็รู้สึกกังวลใจและไม่มั่นใจว่าผู้ร่วมเรียนรู้จะทำได้หรือไม่ แต่มาถึงวันนี้ได้เห็นถึงพัฒนาการผลงานแต่ละชิ้นมีความละเอียดมากขึ้น กระทั่งวันที่พวกเขาได้มีโอกาสไปร่วมออกบูทในงาน 113 ปีของดีอำเภอเวียงป่าเป้า ก็สามารถทำออกมาได้สำเร็จอย่างน่าภูมิใจ

“เราพาผู้ร่วมเรียนรู้ชนของไปนั่งปั้น นั่งเขียนลายโหว้ในงานเลย พอกลับมาเขาบอกว่า รู้สึกว่ามีตัวตนในสังคม เมื่อก่อนไปเที่ยวงานไปในฐานะผู้ชม แต่ตอนนี้มีอีกบทบาทหนึ่ง มีคนมาดูเราทำงานมาชื่นชมผลิตภัณฑ์ จนเกิดความภูมิใจ เกิดความรัก และอยากจะพัฒนาผลงานของตัวเองให้ดียิ่งขึ้นซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีมาก”

สำหรับแนวทางการพัฒนาต่อจากนี้ พระครูโฆสิตสมณคุณ บอกว่า อยากให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้เรียนรู้ฝึกฝนให้เกิดความเชี่ยวชาญ ขณะเดียวกันก็อยากขยายองค์ความรู้ไปสู่หมู่บ้านอื่น ๆ เพื่อขยายเครือข่าย รวมทั้งให้คนทั้งตำบลเรียนรู้เรื่องการปั้นและเขียนลายเวียงกาหลงมากขึ้น และสามารถพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ของอำเภอ ด้วยการนำลวดลายเวียงกาหลงไปใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่แค่เซรามิกเท่านั้น เพื่อให้เรื่องราวของเวียงกาหลงสามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชน

โครงการฟื้นฟูทักษะการปั้นและเขียนลายเวียงกาหลงสู่อาชีพที่ยั่งยืน

ผู้รับผิดชอบโครงการ: พระครูโฆสิตสมณคุณ

โทรศัพท์: 089-997-2792

ให้ความรู้ ให้อาชีพ ให้ชีวิตใหม่ กระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพของพ่อแม่วัยรุ่น

กลุ่มคนวัยใส จังหวัดเชียงใหม่

การที่เด็กวัยรุ่นผู้หญิงตั้งครรถ์ก่อนเวลาอันควร หลายคนมองว่านี่เป็นการ ‘ก้าวพลาด’ หากแต่ในความเป็นจริงเป็นการ ‘ก้าวกระโดด’ จากเด็กผู้หญิงไปสู่สถานภาพ ‘แม่’ ในความ ‘ไม่พร้อม’ หลาย ๆ ประการ เช่น สรีระร่างกาย ทักษะการเลี้ยงดูเด็กทารก ประการสำคัญคือ ความไม่พร้อมเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัว เพราะแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่มีรายได้เป็นของตัวเอง

เมื่อไม่พร้อม ทางออกของแม่วัยรุ่นคือ การทำแท้ง บ้างเอาลูกไปทิ้ง มีไม่น้อยที่นำลูกไปให้ปู่ ตา ย่า ยายเลี้ยงดู หลายกรณีเกิดปัญหาสังคมตามมา

หลายครั้งที่การให้ความช่วยเหลือเป็นเรื่องของการให้ความรู้การดูแลลูกน้อย เช่นเดียวกับ ‘กลุ่มคนวัยใส’ องค์กรพัฒนาเอกชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา ‘แม่วัยรุ่น’ พยายามเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัววัยรุ่น ให้ความรู้ ทักษะด้านการดูแลเด็ก แม้จะช่วยคลี่คลายปัญหาได้ แต่ก็พบว่า ทำได้ไม่ครอบคลุมมากพอ

“สุดท้ายเราพบว่า แม่วัยรุ่นต้องมีค่าใช้จ่าย เช่น ค่านม ค่าผ้าอ้อม ค่ารักษาพยาบาล ซึ่งครอบครัวที่พร้อมสนับสนุนก็ไม่มีปัญหา แต่ส่วนใหญ่ไม่พร้อม หลายครอบครัวแทบไม่สนับสนุน เพราะยังโกรธหรือยังทำใจไม่ได้ที่ลูกสาวท้องก่อนวัยอันควร และถ้าเขาจะมีชีวิตรอดทั้งแม่ทั้งลูก เขาต้องมีรายได้ประมาณ 8,000 บาทต่อเดือน” นางสาวสุดาพร นาคพิก กลุ่มคนวัยใส สรุบบข้อค้นพบที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน

ต้องมีงาน ถึงจะมีรายได้

เมื่อวัยรุ่นกลายเป็น ‘แม่’ ที่ต้องรับภาระใหญ่หลวง หากแต่ความไม่พร้อมในทุกกรณีโดยเฉพาะ ‘ทักษะอาชีพ’ ทำให้การเป็นแม่ของวัยรุ่นไม่สมบูรณ์ นางสาวสุดาพร บอกว่า ในช่วงแรกของการทำงานพบว่า เด็กส่วนใหญ่พยายามหาอาชีพเลี้ยงตัวเองและลูก แต่ก็ไม่ยั่งยืน เด็กหลายคนทำงานได้ไม่นานก็ถูกให้ออก เพราะอยู่ในกลุ่ม ‘แรงงานไร้ทักษะ’ บางกรณีถูกให้ออกเพราะเรื่องพฤติกรรม

“เหตุผลที่เขาถูกออกจากงานส่วนใหญ่มาจากเรื่องวินัย ยังมีลูกยังไปทำงานลำบากเพราะไม่มีใครดูแลให้ บางรายพอได้งานแล้วลูกป่วยเข้าโรงพยาบาล ไม่มีคนดูแล เขาเลยต้องออกมาดูแลลูก ลางานโดยไม่บอกก็ถูกให้ออก ท้ายที่สุด แม่วัยรุ่นเหล่านี้ส่วนใหญ่ต้องกลับเข้าสู่อาชีพที่พวกเขาคุ้นเคยคือ ทำงานร้านอาหาร เป็นเด็กนั่งตริ๊งค์ บางคนก็เอาตัวรอดได้ บางรายก็ไม่พันทอนคุกคาม”

โครงการพัฒนาทักษะอาชีพการเป็นผู้ประกอบการอาหารขนาดย่อมในกลุ่มพ่อแม่วัยรุ่น ปี 2562 ที่กลุ่มคนวัยใสดำเนินงาน เป็นการค้นหาอาชีพที่เหมาะสมกับกลุ่มแม่วัยรุ่น สืบหาความต้องการด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งเงื่อนไขที่พบคือ เป็นอาชีพที่ทำอยู่ที่บ้านได้ เนื่องจากต้องมีเวลาให้กับลูกน้อย จนได้ข้อสรุปที่อาชีพการทำอาหารตามสั่ง แต่ก็พบว่า น้อง ๆ ยังขาดทักษะเรื่องการทำอาหาร

**“โจทย์ยากของการทำงาน
ในปีที่สองคือ ทำอย่างไร
ที่จะช่วยให้กลุ่มแม่วัยรุ่นมี
อาชีพ มีรายได้ มีเวลาเลี้ยงลูก
เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม
พวกเขาอาจจะอยากกลับไป
เรียนต่อให้จบ”**

แนวทางแก้ไขคือ การสำรวจต้นทุนอาชีพของครอบครัว พบว่า อาชีพของพ่อแม่หรือคนในครอบครัว สามารถเป็นหลังพิงให้กับกลุ่มแม่วัยรุ่นกรณี ‘อ้วนแอ้น’ (นามสมมติ) เด็กสาววัย 18 ปีที่ทำงานมาหลายที่ ตั้งแต่ร้านอาหารกลางคืน โรงงานน้ำแข็ง สูดทำยกระบวนกรกล่อมเกลตาและการให้ทักษะชีวิตของทีมงานทำให้อ้วนแอ้นพบว่า ‘น้ำผึ้ง’ ที่มีอยู่ที่บ้านสามารถนำไปต่อยอดอาชีพด้วยการเปิดร้านขายน้ำเล็ก ๆ โดยมีเมนูไฮไลต์คือ ‘น้ำผึ้งมะนาวโซดาผสมอัญชัน’ ซึ่งเป็นอาชีพเลี้ยงตัวเองและลูกน้อยอย่างไม่เดือดร้อนขัดสน

“ข้อสรุปจากโครงการฯ ในปีแรก คือ พยายามดูว่าเด็ก ๆ มีช่องว่างเรื่องอะไรก็พยายามให้ความรู้ ซึ่งปีแรกพบว่า เด็ก ๆ ขาดทักษะเยอะมาก เพราะส่วนใหญ่ออกจากระบบการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” นางสาวสุดาพร กล่าว

‘ครอบครัว’ ทางออกที่ดีที่สุด

เพราะฉะนั้นโจทย์ยากของการทำงานในปีที่สองคือ ทำอย่างไรที่จะช่วยให้กลุ่มแม่วัยรุ่นมีอาชีพ มีรายได้ มีเวลาเลี้ยงลูก เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมพวกเขาอาจจะอยากกลับไปเรียนหนังสือต่อให้จบ จึงทำ**โครงการพัฒนาทักษะอาชีพขนาดย่อมในกลุ่มพ่อแม่วัยรุ่น** มีผู้ร่วมเรียนรู้ 50 คน เป็นพ่อแม่วัยรุ่นอายุ 15-25 ปี ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสารภี อำเภอเมือง อำเภอสันกำแพง และอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเห็นว่ารายได้เป็นปัญหาสำคัญของพ่อแม่วัยรุ่น ปีนี้ทีมจึงจำแนกค่าใช้จ่ายเป็นช่วงเวลาสำคัญ ๆ ไว้ คือ **ช่วงที่ท้องแก่ใกล้คลอด กับช่วงที่ลูกอายุ 0-2 ปี** ควรเป็นอาชีพที่ช่วยให้เขามีรายได้ประมาณเดือนละ 4,000-5,000 บาท **ช่วงที่ลูกเริ่มโต** ต้องเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือเรียนหนังสือ ค่าใช้จ่ายจะสูงขึ้น การประกอบอาชีพต้องเป็นอาชีพประจำ มีรายได้ประจำที่มั่นคง เพื่อสร้างครอบครัวจริง ๆ

ทั้งนี้ จากการดำเนินในปีที่ผ่านมา ทีมงานพบว่า คำว่าชุมชนเป็นฐานสำหรับโครงการฯ นี้คือ ‘ครอบครัว’ ดังนั้น การดำเนินงานในปีที่สองจึงพยายามลงพื้นที่เพื่อสร้างความร่วมมือกับพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือครอบครัวเพิ่มขึ้น

“เราจะมีโอกาสพบผู้ปกครองก็คือช่วงเวลาที่เราไปเยี่ยมบ้าน และเวลาที่ผู้ปกครองพาน้อง ๆ มาทำกิจกรรม นั่นคือโอกาสที่เราจะสร้างสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ทำความเข้าใจว่า เราไม่ได้ดูแลน้อง ๆ ในเรื่องอาชีพอย่างเดียว แต่ต้องการพัฒนาแม่วัยรุ่นซึ่งเป็นลูกของเขาให้สามารถใช้ชีวิตได้ปกติ”

ถึงกระนั้นก็ตาม การทำงานกับครอบครัวไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะหลายครอบครัวปฏิเสธแม่วัยรุ่นตั้งแต่เริ่มตั้งครุฑ ดังนั้นวิธีการที่จะดึงการสนับสนุนจากครอบครัว คือ ‘การสร้างความมั่นใจ’ ด้วยการชวนน้อง ๆ วางเป้าหมายชีวิต ค้นหาอาชีพที่ตัวเองต้องการ เช่น บางคนอยากขายลูกชิ้น ขายหมึกย่าง หรือเลี้ยงสัตว์ ก็จะทำให้ส่งแผนที่เรียกว่า ‘แผนธุรกิจ’ ไปยังทีมที่เลี้ยงและคณะกรรมการเพื่อให้ข้อเสนอแนะจนกลายเป็นแผนธุรกิจที่สมบูรณ์

เมื่อได้แผนธุรกิจแล้ว ทีมที่เลี้ยงจะให้ห้อง ๆ ออกไปเก็บข้อมูลราคาวัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการประกอบอาชีพ แล้วกลับมาเสนอทีมที่เลี้ยงเพื่ออนุมัติงบประมาณ

“เราพิจารณาว่าเขาจะซื้ออะไรบ้าง ก็มาดูแลแล้วให้ข้อเสนอแนะ เช่น ถ้าเขาขายยำจะขายเมนูอะไรบ้าง ยำหมึก ยำกุ้ง ต้องรู้ราคาว่า กุ้ง หมึก กิโลกรัมละเท่าไร ในกระบวนการเรียนรู้เราจะสอนเรื่องการคำนวณต้นทุนกำไร เช่น ซื้อหมึกมากิโลกรัมละสองร้อยบาท ควรจะขายราคาไม้ละเท่าไร ในหนึ่งไม้จะมีหมึกกี่ชิ้น พอเขาไปสำรวจราคาวัตถุดิบเสร็จก็เขียนแผนส่งมา จากนั้นให้เขาทดลองทำสินค้ามาให้กรรมการพิจารณาเพื่อสนับสนุนทุนตั้งต้นสำหรับซื้ออุปกรณ์ โดยมีทีมงานพาไปซื้อ เราไม่สามารถให้เงินเขาไปซื้อเอง เพราะบทเรียนจากปีแรก หลายคนได้เงินไปแล้วไม่ได้อะไรกลับมา บางคนได้ของไม่ครบก็มี”

หลังผ่านการอนุมัติแผนธุรกิจ จึงเข้าสู่กระบวนการฝึกอาชีพจริง ๆ ในระหว่างทางที่ทีมงานก็ต้องลงไปติดตาม หนุนเสริมให้ทักษะในบางเรื่อง โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทีมงานต้องวางแผนเติมทักษะการขายสินค้าออนไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางการขายสินค้า รวมถึงความร่วมมือกับโครงการฯ อื่น ๆ ในเครือข่าย เช่น โครงการเลี้ยงจิ้งโกร่งสำหรับอาชีพของกลุ่มแม่วัยใส พร้อม ๆ กับการดึงครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม เพราะบางครอบครัวพอจะมีงบประมาณสนับสนุน เช่น เด็กบางคนอยากเลี้ยงไก่ไข่ แต่มีค่าใช้จ่ายสูง และเด็กไม่สามารถเลี้ยงแบบกลุ่มได้ ผู้ปกครองจะเป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลือให้เด็ก ๆ ได้ทำในสิ่งที่ต้องการ

“เห็นชัดว่า หลังจากที่เราให้ทำเรื่องเป้าหมายในชีวิต การเตรียมความพร้อม พบว่า เด็ก ๆ มีการจัดการชีวิตที่ดีขึ้น เช่น เรื่องงาน เรื่องลูก เมื่อก่อนส่วนใหญ่จะปล่อยชีวิตเคว้งคว้าง แต่เดี๋ยวนี้เขาพยายามจัดการชีวิตตัวเองได้ดีขึ้น” นางสาวสุดาพร ย้ำ

อีกประเด็นที่น่าสนใจคือ การทำให้พวกเขามองเห็นค่าใช้จ่ายผ่านการจัดทำบัญชีครัวเรือนจนพบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่หมดไปกับค่าอาหาร จึงพยายามสนับสนุนให้เขาทำเกษตรที่สามารถทำเองได้ที่บ้าน เพื่อลดค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารการกิน

น้องแพรว (นามสมมติ) อายุ 21 ปี อาชีพขายของ ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกเล่าถึงมุมมองหลังจากที่เข้าร่วมโครงการฯ ว่า ตอนนี้เธอเปิดร้านขายขนมไข่มุกเป็นของตัวเอง โดยนำองค์ความรู้จากการทำแผนธุรกิจที่ได้รับจากวิทยากรมาใช้บริหารจัดการภายในร้าน

“เหตุผลที่เข้าร่วมโครงการฯ นี้เพราะมีเพื่อนและพี่ ๆ กลุ่มคนวัยใส ชักชวน อีกอย่างตอนนั้นหลังจากคลอลูกเสร็จ เราอยากทำงาน อยากเปิดร้านเป็นของตัวเอง โครงการฯ นี้มีการสอนทักษะอาชีพหลายด้านที่เราสงสัย เช่น การทำอาหาร การออกแบบร้าน ออกแบบโลโก้ การทำบัญชีรายรับรายจ่าย จนสามารถนำความรู้ที่ได้มาเปิดร้านขายขนมไข่มุก ตอนนี้อยู่สึกภูมิใจที่มีอาชีพ มีร้านเป็นของตัวเอง”

มีงาน มีรายได้ มีศักดิ์ศรี

สถานการณ์โรคระบาดทำให้หลายครอบครัวตกงาน ขาดรายได้ แต่อาชีพที่แม่วัยรุ่นได้รับการพัฒนาและผ่านการคิดอย่างเป็นระบบ มีการวิเคราะห์ต้นทุน วิเคราะห์กลุ่มลูกค้า บวกกับพี ๑ เครื่องช่วยเข้ามาหนุนเสริมทั้งเรื่องทักษะและองค์ความรู้ด้านการตลาด การหาเทคนิคใหม่ ๆ ในการผลิตสินค้า ทำให้แม่วัยรุ่นหลายคนมีรายได้

“ช่วงโควิด-19 บางครอบครัวตกงานกันหมด แต่มีน้อง ๆ บางคนที่ยังทำขนมขายหารายได้เลี้ยงครอบครัว จากที่เคยถูกมองว่าเป็นภาระ เป็นความลำบากใจ ก็พลิกกลับมาเป็นที่พึ่งให้กับคนอื่นได้อย่างกรณีอ่อนแอ น้องสามารถพิสูจน์ตัวเองให้เห็นว่า แม้ปัญหาจะถาโถมเข้ามามากมายเพียงใด หากมีคนช่วยประคับประคอง ให้ความรู้ ให้ทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต จากเรื่องลรอบตัวก็จะกลายเป็นพลังบวก ทุกวันนี้อ่อนแอไม่มีแผนชีวิตของตัวเองในอนาคตแล้วว่าจะเดินทางไปทางไหน”

นางสาวสุดาพร บอกว่า จากประสบการณ์ทำงานทั้งก่อนหน้า และในช่วงทำโครงการฯ กับ กสศ. ทำให้พบว่า ‘เรามาถูกทางแล้ว’

“เพราะเราไม่สามารถแก้ปัญหาต้นทาง หรือปัญหาครอบครัวเขาได้ เราไม่สามารถแก้ปัญหาที่เด็กไปพบเจอมาแล้วได้ แต่เมื่อเด็กเดินมาถึงปลายทางแล้ว เด็กมาหาเราแล้ว ฉะนั้นสิ่งที่เราจะช่วยได้ก็คือ การให้โอกาส ให้ความรู้ ให้ทักษะ เพื่อให้เขาเติบโตไปพร้อม ๆ กับลูกน้อยของเขาอย่างมีคุณภาพ”

โครงการพัฒนาทักษะอาชีพขนาดย่อมในกลุ่มพ่อแม่วัยรุ่น

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาวสุดาพร นาคพัก

โทรศัพท์: 083-152-0451

อื่น ๆ

เพิ่มอาชีพ เพิ่มทางเลือก เพิ่มโอกาสให้เด็กและเยาวชน

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 7 จังหวัดเชียงใหม่

ภารกิจหลักของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน คือ สถานที่ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่ศาลเยาวชนและครอบครัวตัดสินและมีคำสั่งให้เข้ารับการศึกษาและอบรมด้านอาชีพ เป้าหมายคือ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมควบคู่ไปกับการให้การศึกษาและให้ทักษะอาชีพ

ในส่วนของระยะเวลาการฝึกอาชีพใช้เวลาในการอบรม 90 ชั่วโมงหรือ 3 เดือนในระยะเวลา 1 ปีการศึกษา มีการอบรมทักษะอาชีพที่หมุนเวียนกันไป คือ ช่างเชื่อม ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ควบคู่ไปกับการเรียนสายสามัญ ทั้งมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใน 1 วันจะแบ่งการเรียนออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าเรียนภาควิชาการ ช่วงบ่ายเรียนเรื่องวิชาชีพ ซึ่งเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ จะได้รับการอบรม 6-7 อาชีพ

หลังจากเด็ก ๆ ได้รับการปล่อยตัว จะมีการติดตามให้คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชน ให้คำแนะนำด้านการดำเนินชีวิตในระยะเวลา 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เพื่อให้เยาวชนสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข อีกทั้งยังเป็นการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการปรับปรุงดูแลเด็กกลุ่มต่อไป แต่กลับพบว่า เยาวชนหลายรายยังไม่สามารถประกอบอาชีพได้ อาจจะเป็นเพราะขาดความมั่นใจในตนเอง และความไม่เข้าใจของสังคมภายนอก

“ต้องยอมรับว่าหลักสูตรของเราใช้มานานหลายปี เป็นหลักสูตรเดิม ๆ กลุ่มครูจึงอยากทดลองอาชีพใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับยุคสมัย คิดว่าน่าจะมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน และการฝึกทักษะอาชีพให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้เด็กมีโอกาสในการเลือกเรียน” ครูไพจิตรี ไกรยศ นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ อธิบายถึงที่มาของการทำโครงการสานเสี้ยวและการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างสร้างสรรค์

สำหรับหลักสูตรการเรียนรู้ ทีมงานออกแบบไว้ 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรดนตรี และหลักสูตรศิลปะ ใช้เวลาเรียนหลักสูตรละ 100 ชั่วโมง แบ่งผู้ร่วมเรียนรู้ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน เมื่อแต่ละกลุ่มเรียนจบจะต้องเปลี่ยนไปเรียนอีกหลักสูตรหนึ่งจนจบทั้ง 2 หลักสูตร

ค้นหาอาชีพที่เหมาะสม และทำได้ในชีวิตจริง

“เราอยากได้องค์ความรู้ใหม่ที่เด็ก ๆ สามารถนำไปประกอบอาชีพ หรือนำกลับไปใช้ประโยชน์ที่บ้านได้ และต้องไม่ยากเกินความสามารถของเด็ก และจากกรอบที่วางไว้ ทำให้เรามองเห็น 2 อาชีพ คือ ดนตรีสากล และการทำเฟอร์นิเจอร์ปูน”

ครูอานนท์ ทองเงา ทีมงาน อธิบายเสริมว่า วิชาดนตรีจะช่วยในเรื่องการปรับสภาพจิตใจของเด็ก ๆ ที่เกิดจากความเครียด ความกังวล หากเขาได้พื้นฐานด้านดนตรีจากที่นี่ไป สามารถนำไปฝึกฝนพัฒนาเป็นอาชีพได้ในอนาคต

“ต้องยอมรับว่าหลักสูตรของเราใช้มานานหลายปี เป็นหลักสูตรเดิม ๆ กลุ่มครูจึงอยากทดลองอาชีพใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับยุคสมัย คิดว่าน่าจะมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน และการฝึกทักษะอาชีพให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้เด็กมีโอกาสในการเลือกเรียน”

“รูปแบบการสอนเน้นไปที่การสอนพื้นฐานทางดนตรี เพราะฉะนั้น เด็กไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานหรือประสบการณ์ ขอให้มีความตั้งใจเข้ามา เรียนรู้ได้ เพราะคุณสมบัติทั้งสองอย่างเป็นต้นทุนสำคัญที่เขาจะสามารถไป พัฒนาต่อได้ อาจไปรวมตัวกันเป็นวง เป็นอาชีพของเขาได้ในอนาคต”

ส่วนการทำเฟอร์นิเจอร์ปูน ได้แนวคิดมาจากการไปซื้อกระถางปลูก ต้นไม้ และได้คุยกับเจ้าของร้าน ได้พบว่า ปัจจุบันชุดเฟอร์นิเจอร์ปูนกำลัง ได้รับความนิยมและทำได้ไม่ยาก หากจะฝึกทักษะให้เด็ก ๆ ในศูนย์ฝึกฯ เขายินดีไปเป็นวิทยากรให้

“เฟอร์นิเจอร์ปูนเป็นสิ่งใหม่สำหรับเรา เราเองก็อยากได้อะไรใหม่ๆ ใหม่ ๆ เพราะเรามองถึงอาชีพของเด็กกลุ่มนี้ว่า เมื่อเขาออกไปสามารถ นำไปทำที่บ้านได้ แล้วไม่ยากเกินความสามารถของเด็ก”

‘อาชีพ’ ต้องให้มากกว่ารายได้

คำว่า ‘อาชีพ’ แน่นนอนว่าเป้าหมายคือเรื่องรายได้ แต่ในบางกรณี การฝึกทักษะของบางอาชีพนำไปสู่การพัฒนาทักษะอาชีพอื่น ๆ เช่น การฝึกฝนดนตรีต้องใช้คุณลักษณะสำคัญคือ ‘วินัย’ เพราะต้อง หมั่นฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ ในทางกลับกัน ‘ดนตรี’ ก็สามารถสร้างวินัย ให้กับผู้ฝึก หากมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และการมีวินัย จะนำไปสู่ ความก้าวหน้าทางอาชีพ อีกทั้งดนตรียังช่วยให้เกิดสมาธิเช่นเดียวกัน

ในด้านการออกแบบหลักสูตร ครูอานนท์ อธิบายว่า กระบวนการ ออกแบบต้องเป็นไปตามเงื่อนไขการจัดการเรียนการสอน โดยครูแต่ละท่าน จะไปออกแบบหลักสูตรของตนเอง

“ส่วนมากเด็กที่เข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ไม่มีพื้นฐานด้านดนตรีมาก่อน การเรียนการสอนจึงเริ่มต้นตั้งแต่พื้นฐานคือ การอ่านโน้ตเบื้องต้น เพื่อให้ เขาสามารถแกะเพลงได้ เก่งหรือไม่เก่งไม่เป็นไร แต่เราจะให้พื้นฐานเพื่อให้ เขาไปฝึกต่อ หลังเรียนพื้นฐานครบก็จะเรียนรู้เรื่องเครื่องดนตรี ซึ่งมีทั้ง กลอง กีตาร์ คีย์บอร์ด เบส รวมทั้งนักร้อง เมื่อรวมทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เด็ก ๆ ต้องเรียนอบรมหลักสูตรดนตรี 100 ชั่วโมง”

สำหรับหลักสูตรดนตรี ครูอานนท์ บอกว่า เมื่อก่อนสอนในหน่วยฝึก ขายเท่านั้น แต่โครงการนี้ฯ สามารถขยายไปที่หน่วยฝึกหญิงที่อยากเป็น แดนเซอร์ โดยมีวิทยากรจากภายนอกเป็นผู้ฝึกอบรม

“กระบวนการเรียนการสอนดนตรีจะแยกกันสอนไปที่ละชิ้น เช่น กีตาร์ เบส เล่นไม่ถูกก็แนะนำไปจนกว่าจะคล่อง จากนั้นเด็ก ๆ จะเลือก เครื่องดนตรีที่ชอบและถนัด และเข้าสู่การรวมวง สำหรับแดนเซอร์ ทางเรา จะส่งเพลงให้วิทยากรไปออกแบบท่าเต้น วิทยากรจะสอนการเต้นให้ผู้หญิง ตามวันเวลาที่กำหนด และในขั้นตอนสุดท้ายจะมีการรวมวงมาแสดงด้วยกัน ทั้งนักร้อง นักดนตรี และแดนเซอร์ ซึ่งการรวมวงเป็นการฝึกให้เด็กเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม เพราะในระหว่างฝึกซ้อมใครเล่นไม่ตรงตามจังหวะ เขาจะคอยแนะนำกันเอง เพื่อให้การแสดงออกมาสมบูรณ์ที่สุด”

ส่วนการพัฒนาทักษะการทำเฟอร์นิเจอร์ปูน กระบวนการอบรมไม่ได้ แตกต่างจากการพัฒนาทักษะด้านดนตรี โดยช่วงแรกเป็นการให้ความรู้ เชิงทฤษฎี อาทิ การรู้จักวัสดุอุปกรณ์ การผสมปูน การเทปูนลงในแม่พิมพ์ และการตกแต่งให้สวยงาม

ดนตรีสร้างวินัย เฟอร์นิเจอร์ให้กระบวนการคิด วิเคราะห์

นายคิม (นามสมมติ) ผู้ร่วมเรียนรู้ สมาชิกวง The Begin วงดนตรีที่เด็ก ๆ ร่วมกันคิดชื่อขึ้นมา คำว่า ‘The Begin’ หมายถึง การเริ่มต้น และพวกเขากำลังจะเริ่มต้นสิ่งใหม่ บอกว่า เขาจะได้กลับบ้านในเดือนมิถุนายน 2565 ส่วนตัวชอบเล่นดนตรี พอครูเปิดสอนเลยมาสมัครเพราะอยากเป็นนักร้อง

ถามว่า เป็นอาชีพได้หรือไม่ นายคิม บอกว่า การเรียนที่นี่ให้เฉพาะพื้นฐาน ส่วนที่เหลือเป็นเรื่องที่เราต้องออกไปฝึกฝนด้วยตนเอง

และการแสดงปิดโครงการที่คุณครูพาเด็ก ๆ และสมาชิกในวงไปเปิดการแสดงที่เซ็นทรัลพลาซา แอร์พอร์ต เชียงใหม่ นายคิมและสมาชิกก็โชว์ความสามารถกันอย่างเต็มที่โดยเล่นไปทั้งหมด 10 เพลง

จากประสบการณ์ในวันนั้น นายคิม บอกว่า เขาตั้งใจฝึกฝนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเก่ง ปีนหน้าถ้าครูเปิดสอนอีก เขาจะอาสาไปสอนน้อง ๆ เพราะการสอนคนอื่นจะทำให้เราเก่งขึ้น

สำหรับ นายดี (นามสมมติ) ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เลือกเรียนเฟอร์นิเจอร์ปูน เพราะพ่อประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้าง จึงอยากรนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดอาชีพของครอบครัว เนื่องจากมีประสบการณ์ความรู้เรื่องปูนอยู่บ้างแล้ว แต่ที่สำคัญคือ การทำเฟอร์นิเจอร์ปูนทำให้เขามีสมาธิมากขึ้น

ไม่เฉพาะกลุ่มเด็ก ๆ ที่เปลี่ยนไป ในฝั่งของครูผู้สอนก็ได้รับประสบการณ์การทำงานเช่นกัน โดยเฉพาะการปรับวิธีคิด วิธีทำงานใหม่ จากเดิมที่คิดให้ความรู้ด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว ไม่เคยมองเรื่องวิชาชีพและการต่อยอดอาชีพเลย แต่โครงการฯ นี้ทำให้พวกเขาเห็นว่า เด็กต้องได้รับการฝึกทักษะอาชีพอย่างจริงจัง และต้องเป็นอาชีพที่เขาสามารถนำไปต่อยอดได้ เมื่อพ้นจากที่นี่ไปแล้วจะได้ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ และวนเวียนอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอีกต่อไป

โครงการสานเสี้ยวและการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างสร้างสรรค์

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายอัครชัย อรุณเหลืออง

โทรศัพท์: 085-878-0099

สร้างอาชีพ 'ผู้ดูแลกลุ่มฟังฟัง' รับมือวิกฤติสังคมสูงวัย

มหาวิทยาลัยนครพนม (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม) จังหวัดนครพนม

ปี 2564 นับเป็นปีที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ คือมีประชากรผู้สูงอายุมากถึงร้อยละ 20 ของประเทศ ซึ่งจังหวัดนครพนมเริ่มมีแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังมีกลุ่มพึ่งพิงที่ต้องได้รับการดูแล ได้แก่ กลุ่มเด็กอ่อนและกลุ่มผู้ป่วยติดเตียง มหาวิทยาลัยนครพนม โดยวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาทักษะอาชีพด้านการดูแลสุขภาพกลุ่มที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตจังหวัดนครพนม เพื่อเตรียมรับมือกับภาวะสังคมสูงวัย และเพิ่มโอกาสในการสร้างอาชีพให้แก่ผู้มีรายได้น้อย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งลาวัลย์ เอี่ยมกุศลกิจ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า ปัจจุบันพบว่า มีผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงจำนวนมากที่ต้องการคนดูแล โดยเฉพาะในเขตเมือง หรือแม้แต่ผู้ป่วยที่นอนโรงพยาบาลก็ประสบปัญหาขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพที่จะช่วยเฝ้าไข้ ขณะที่กลุ่ม อสม. ที่คอยดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังมีรายได้น้อยกว่าเกณฑ์อยู่มาก คือต่ำกว่า 6,500 บาท/เดือน อีกทั้งเมื่อดูภาพรวมรายได้ของประชาชนในจังหวัดนครพนม ในปี 2562 พบประชาชนมีรายได้เฉลี่ยเพียง 5,631.07 บาท/คน/เดือนเท่านั้น จึงเกิดแนวคิดว่าจะทำอย่างไรที่จะบูรณาการโครงการที่สามารถสร้างคนที่มีทักษะอาชีพในการดูแลกลุ่มพึ่งพิง และสร้างรายได้ให้แก่คนกลุ่มนี้ไปพร้อมกัน

สำหรับการค้นหาและคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ ได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในการสำรวจและประชาสัมพันธ์ในวันให้โครงการฯ ลงพื้นที่ชี้แจงรายละเอียดการฝึกอบรม จนได้ผู้ร่วมเรียนรู้ 113 คน ประกอบด้วยเกษตรกร ผู้สูงอายุที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้มีรายได้น้อย ใน 4 พื้นที่ ได้แก่ เทศบาลเมืองนครพนม ตำบลหนองญาติ ตำบลอาจสามารถ และตำบลนาราชควาย อำเภอเมืองนครพนม ต่อมา มีการขยายผลเพิ่มเติมไปยังตำบลโคกสูง อำเภอปลาปาก

ปั้นพี่เลี้ยงเด็กอ่อน ดูแลปลอดภัยใส่ใจพัฒนาการ

เนื่องจากกลุ่มพึ่งพิงทั้งผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง และเด็กอ่อน ต่างเป็นกลุ่มที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีความเปราะบางด้านสุขภาพ ผู้ดูแลจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะการดูแลที่ถูกต้อง โครงการฯ จึงมีการฝึกทักษะอาชีพ ตั้งต้นจากหลักสูตรเดิมที่สอนอยู่ในมหาวิทยาลัย ทั้งการดูแลเด็กอ่อน ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยติดเตียงในคอร์สเดียวกัน รวม 250 ชั่วโมง แต่ด้วยระยะเวลาการอบรมที่ใช้เวลานาน ทำให้ไม่ตอบโจทย์ผู้ร่วมเรียนรู้ที่ส่วนใหญ่ต้องทำงาน จึงมีการปรับหลักสูตรแยกกัน ดังนี้ **1. หลักสูตรการดูแลเด็กอ่อน** 125 ชั่วโมง มีสอนทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และภาคปฏิบัติ โดยปูพื้นฐานตั้งแต่การประเมินสุขภาพเด็กเบื้องต้น จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามช่วงวัย การประเมินพัฒนาการเด็กโดยใช้ DSPM (Developmental Surveillance and Promotion Manual) ของกระทรวงสาธารณสุข การดูแลกิจวัตรประจำวันของเด็ก อาหาร โภชนาการ การออกกำลังกาย การนอน รวมไปถึงการดูแลเบื้องต้นเมื่อเด็กเจ็บป่วย หากมีอุบัติเหตุต้องปฐมพยาบาลขั้นต้นอย่างไร ที่สำคัญคือ การสื่อสาร ทุกวันนี้มีปัญหาเด็กติดเทคโนโลยี จะสื่อสารเพื่อปรับพฤติกรรมเด็กอย่างไร และ

“ปัจจุบันมีผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียงจำนวนมากที่ต้องการคนดูแล โดยเฉพาะในเขตเมือง หรือแม้แต่ผู้ป่วยที่นอนโรงพยาบาลก็ประสบปัญหาขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพที่จะช่วยเฝ้าไข้... จึงเกิดแนวคิดว่าจะทำอย่างไรที่จะบูรณาการโครงการที่สามารถสร้างคนที่มีทักษะอาชีพในการดูแลกลุ่มพึ่งพิง และสร้างรายได้ไปพร้อมกัน”

มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ดูแลเด็กอ่อนด้วย เช่น การอาบน้ำเด็กและนวดแบบโบราณ การนำสมุนไพรมาใช้รักษาอาการเจ็บป่วย เช่น ถ้าเด็กเป็นหวัด มีน้ำมูก ให้ใช้หัวหอม เป็นแผ่นน้ำร้อนวาง ใช้ว่านทางจรเข้ และสุดท้ายคือ เรื่องจรรยาบรรณและบทบาทของการเป็นผู้ดูแลเด็กอ่อน

ดูแลผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงวัย ให้มีกาย-ใจ ที่แข็งแรง

สำหรับ**หลักสูตรที่ 2. การดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง** 125 ชั่วโมง มีการสอนทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และภาคปฏิบัติ เช่นเดียวกัน เริ่มตั้งแต่แนวคิดการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง การประเมินสภาพร่างกาย การสร้างเสริมสุขภาพ การดูแลด้านโภชนาการของผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง โดยเฉพาะการทำอาหารปั่นสำหรับผู้ป่วยที่ให้อาหารทางสายยาง รวมทั้งเทคนิคการดูแลสุขวิทยาส่วนบุคคล เช่น การอาบน้ำ สระผม การทำความสะอาดให้แก่ผู้ป่วยติดเตียงที่มีสายสวนปัสสาวะ การช่วยเหลือด้านการเคลื่อนไหว การพลิกตะแคงตัว รวมถึงการแก้ปัญหาที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ โดยมีโรงพยาบาลนครพนมซึ่งเป็นภาคีเครือข่ายมาให้ความรู้เรื่องการใช้ออกซิเจน และกฎระเบียบการเฝ้าไข้ของผู้ป่วยในโรงพยาบาลเชิงวิทยากรจากภายนอกมาช่วยถ่ายทอดความรู้ด้านสมุนไพรและโภชนาการ และที่สำคัญคือ มีการเติมความรู้เรื่องการดูแลในระยะสุดท้ายของชีวิต เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยเสียชีวิตอย่างสงบสุข และสุดท้ายคือ การปลูกฝังเรื่องจริยธรรมและบทบาทผู้ดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง และ **3. หลักสูตรการดูแลผู้ป่วยติดเตียง** โดยเฉพาะ 35 ชั่วโมง เพื่อพัฒนากลุ่มผู้ดูแลเฝ้าไข้รวมทั้งเป็นความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้ในตำบลโคกสูง ซึ่งเนื้อหาจะคล้ายหลักสูตรที่ 2

มอบใบประกาศนียบัตร รับรองสานต่ออาชีพ

หลังฝึกอบรมเสร็จ ผู้ร่วมเรียนรู้จะได้รับการทดสอบทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และภาคปฏิบัติ เพื่อรับรองว่ามีความรู้และทักษะในการดูแลกลุ่มพึ่งพิงได้อย่างถูกต้อง โดยได้รับความร่วมมือจาก รพ.สต.ตำบลหนองญาติ ช่วยหาเคส นอกจากนี้ ยังประสานงานกับเครือข่ายทั้งศูนย์ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของจังหวัดนครพนม และโรงเรียนผู้สูงอายุนาราชควายพาผู้ร่วมเรียนรู้ไปศึกษาดูงาน ทั้งนี้ ผู้ผ่านการอบรมทั้งหมดจะได้รับประกาศนียบัตรเพื่อรับรองว่าผ่านตามหลักสูตรที่ได้เข้าอบรม โดยมีนายสุวิทย์ จันทร์หาว รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนมเป็นประธานมอบใบประกาศนียบัตร ปัจจุบันผู้ร่วมเรียนรู้เริ่มนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพเป็นผู้ดูแลกลุ่มพึ่งพิงเพื่อสร้างรายได้

“ตอนนี้มีผู้ร่วมเรียนรู้ 7 คน เป็นพี่เลี้ยงของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้รับค่าจ้างเดือนละ 8,000-9,000 บาท คนหนึ่งได้รับการบรรจุเป็นลูกจ้างชั่วคราวของบ้านเด็กและครอบครัว จังหวัดนครพนม ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราว นอกจากนี้มีไปดูแลผู้ป่วยติดเตียงที่โรงพยาบาล 2 คน ดูแลผู้สูงอายุที่บ้านเป็นรายเดือน 1 คน ส่วนกลุ่ม อสม.บางส่วนรับจ้างพิเศษดูแลกลุ่มพึ่งพิงตามบ้าน ซึ่งรายได้ขึ้นอยู่กับความหนักเบาของเคส ถ้าเป็นเคสที่ดูแลช่วยเหลือตนเองได้ รายได้ขั้นต่ำประมาณ 300 บาท ต่อวัน แต่ถ้าเป็นเคสเฝ้าไข้ที่โรงพยาบาลหรือเป็นผู้ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้จะอยู่ที่ 600-800 บาท ต่อ 8 ชั่วโมง”

ด้าน นางวิชุดา รอบคอบ อายุ 28 ปี อาชีพอาสาสมัครสาธารณสุข **ผู้ร่วมเรียนรู้** บอกว่า ปกติเธอจะดูแลผู้ป่วยติดเตียงในตำบลเดือนละ 4 คน ทำงานเดือนละ 20 วัน ได้ค่าจ้าง 5,000 บาท เป็นสัญญาจ้าง 1 ปี พอมีใครรู้จักมาแนะนำให้เข้าร่วมโครงการฯ ก็สนใจ เพราะอยากเพิ่มเติมทักษะความรู้ในการทำงาน โดยหลังจากการอบรมทำให้มีความมั่นใจในการดูแลผู้สูงอายุ สามารถนำไปใช้ต่อยอดการดูแลผู้ป่วยได้มากขึ้น

ดิงกลยุทธ์การมีส่วนร่วม สร้างการรวมกลุ่ม ที่เข้มแข็ง

ผลความสำเร็จของโครงการฯ ไม่เพียงผู้ร่วมเรียนรู้จะมีความรู้ และทัศนคติที่ดีในการดูแลกลุ่มพึ่งพิง สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพ สร้างรายได้ ทว่าพวกเขายังมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือกันอย่างเข้มแข็ง

เมื่อถามถึงปัจจัยความสำเร็จที่ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้รวมกลุ่มกันได้ อย่างแน่นอนเหนียว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งลาวัลย์ บอกเทคนิคคือ พยายาม สร้างการมีส่วนร่วม และสร้างความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการฯ โดย ในการอบรมจะมีการแบ่งกลุ่ม โดยเลือกหัวหน้ากลุ่มเพื่อเป็นตัวแทนเข้าร่วม ประชุมในภาพรวม มีการตั้งชื่อรุ่นว่า CGD (Caregiver Dependent Persons) รุ่นที่ 1 มีการตั้งประธาน เลขฯ และประชาสัมพันธ์ของรุ่น ทำให้ทุกคน เห็นประโยชน์ร่วมกันและพร้อมที่จะช่วยเหลือกัน โดยมีทีมงานเป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นไม่ได้มีเพียงการสร้างผู้ดูแลกลุ่มพึ่งพิงในพื้นที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่คณะทำงานต่างก็ได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่ ๆ จากการทำโครงการฯ ด้วยเช่นกัน

“ที่ผ่านมาเราทำโครงการฯ แค่นั้นนี่ เป็นเพียงการสร้างความรู้ และทักษะเท่านั้น แต่โครงการฯ นี้เราทำตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ต้องดูว่าผู้ร่วมเรียนรู้ได้เรียนรู้เรื่องอะไร นำไปใช้อย่างไรเพื่อ สร้างรายได้ และจะเกิดผลกระทบเชิงสังคมและเศรษฐกิจอย่างไร เป็นการทำงานต่อเนื่องที่เห็นผลลัพธ์เป็นรูปธรรมชัดเจน นอกจากนี้ยังมี ทีมหนุนเสริมทางวิชาการคอยให้คำปรึกษาและหนุนเสริมความรู้เพื่อ พัฒนาศักยภาพคนทำงาน ซึ่งความรู้บางส่วนสามารถประยุกต์ใช้กับ ผู้ร่วมเรียนรู้ได้”

สำหรับแผนต่อยอดโครงการฯ นี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งลาวัลย์ บอกว่า อยากจะสานต่อ CGD รุ่นที่ 2 เพื่อขยายผลขับเคลื่อนการสร้าง บุคลากรดูแลกลุ่มพึ่งพิงในพื้นที่ เพราะคนกลุ่มนี้จะเป็นประโยชน์อย่างมาก ในการเป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาดูแลช่วยเหลือคนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรับมือกับวิกฤตสังคมผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันการพัฒนา ผู้ดูแลกลุ่มพึ่งพิงยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดนครพนมที่มุ่ง ขับเคลื่อนสร้างพื้นที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้เป็นที่พักอาศัย และสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต

**โครงการพัฒนาทักษะอาชีพด้านการดูแลสุขภาพกลุ่มที่อยู่ในภาวะ
พึ่งพิงโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตจังหวัดนครพนม**

ผู้รับผิดชอบโครงการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งลาวัลย์ เอี่ยมกุลสถิก

โทรศัพท์: 095-664-6586

เติมความรู้ด้านอาชีพ 'โอกาส' ของเด็กกำพร้ายะลา

มูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและการกุศล จังหวัดยะลา

โรงเรียนยะลาวิทยปัญญาสรณ์ อยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและการกุศล จังหวัดยะลา เป็นโรงเรียนแบบประจำ และไปกลับ เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 หลักสูตรสามัญศึกษากับอิสลามศึกษา มีนักเรียนภายใต้การดูแล 86 คน ในจำนวนนี้มีนักเรียน 20 คน เป็นเด็กกำพร้าและด้อยโอกาส

จากผลการสำรวจเพื่อหาโจทย์ปัญหาเบื้องต้น พบว่า เด็กที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นเด็กกำพร้าและยากจนส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนต่อ และออกไปประกอบอาชีพเป็นพนักงานเก็บเงินรถสองแถว พนักงานขาย ไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง จึงคิดเตรียมความพร้อมเรื่องการฝึกทักษะอาชีพเพื่อให้เด็กสามารถนำไปต่อยอดสร้างอาชีพได้ในอนาคต จึงจัดทำโครงการพัฒนาศูนย์ฝึกทักษะอาชีพสำหรับเด็กกำพร้าและผู้ด้อยโอกาส

อบรวมอาชีพ สอดแทรกจรรยาบรรณ

นายสุกรี อัสซอลีฮีย์ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า มูลนิธิฯ ต้องรับภาระดูแลเด็กทุกคน เพราะส่วนใหญ่เป็นเด็กยากไร้และเด็กกำพร้า เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนในความดูแลเพิ่มมากขึ้น ทุกปี โดยที่ผ่านมาจากมูลนิธิฯ ได้รับเงินบริจาคจากองค์กรสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ แต่ช่วงหลังองค์กรฯ ระงับการบริจาคให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั่วโลก มูลนิธิฯ จึงใช้วิธีจัดงานระดมทุน ทั้งงานบรรยาย กินเลี้ยงน้ำชา งานวิ่งการกุศล เพื่อหารายได้มาสนับสนุนการทำงานของโรงเรียน

นายสุกรี เล่าว่า มูลนิธิฯ มีพื้นที่ว่างที่ได้รับบริจาคมาหลายแปลง จึงมองหาแนวทางส่งเสริมอาชีพให้กับเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาสในระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ เมื่อจบการศึกษาแล้วพวกเขาจะได้มีช่องทางในการประกอบอาชีพมากขึ้น โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งสิ้น 100 คน ประกอบด้วย เด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส 67 คน เกษตรกร 19 คน ผู้สูงอายุ 13 คน คนพิการ (ออทิสติก) 1 คน ใน 10 สาขาอาชีพ ตามแนวทางของคณะกรรมการโรงเรียนให้เลือกฝึก ดังนี้ 1. ช่างเชื่อม 2. ช่างตัดผม 3. ช่างไฟฟ้า 4. การตลาดและสื่อออนไลน์ 5. ตัดเย็บเสื้อผ้า 6. แปลงเกษตรสมาร์ทฟาร์ม 7. การเลี้ยงแพะ 8. ประกอบอาหารไทยและนานาชาติ 9. ขนมไทยประยุกต์ และ 10. การเลี้ยงปลา

สำหรับกระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นจากทีมงานจัดนิทรรศการ ‘แนะแนวแนะนำเมนูอาชีพทั้ง 10 อาชีพ’ เปิดให้ผู้ร่วมเรียนรู้ลงทะเบียนเพื่อเลือกอาชีพตามความสนใจ พบว่า **อาชีพการตลาดและสื่อออนไลน์ได้รับความนิยมมากที่สุด** ซึ่งทุกสาขาอาชีพใช้เวลาในการฝึกอบรมเป็นเวลา 5 วัน มีวิทยากรจากภาคีเครือข่าย เช่น วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษา เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม เข้ามาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ โดยทีมงานมีการปรับแต่งห้องว่างภายในโรงเรียนให้เป็นห้องฝึกอาชีพ

กระบวนการฝึกทักษะอาชีพ เริ่มต้นจาก 5 อาชีพ คือ **1. ช่างตัดผม** มีช่างตัดผมมืออาชีพในชุมชนเข้าร่วมเป็นวิทยากรด้วย ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถตัดผมทรงพื้นฐานได้อย่างสวยงาม เช่น ทรงทรงสูง ทรงทรงต่ำ ปัจจุบันเปิดให้บริการลูกค้าทั้งภายในและนอกโรงเรียน **คิดค่าตัดผมหัวละ 10-20 บาท** ตามความยากง่าย **2. การประกอบอาหารไทยและนานาชาติ** มีทั้งอาหารไทย อาหารญี่ปุ่น อาหารฝรั่งเศส และอาหารพื้นเมือง เมื่อฝึกเสร็จ

“มูลนิธิฯ มีพื้นที่ว่างที่ได้รับบริจาคมาหลายแปลง จึงมองหาแนวทางส่งเสริมอาชีพให้กับเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาสในระหว่างที่กำลังเรียนอยู่ เพื่อที่ว่าเมื่อจบการศึกษาแล้วพวกเขาจะได้มีช่องทางในการประกอบอาชีพมากขึ้น”

ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถต่อยอดด้วยการทำขนมส่งขายที่สหกรณ์และร้านค้าภายในโรงเรียน และนำไปขายที่ตลาดนัดชุมชนทุกสัปดาห์ 3. การตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มนี้หลังผ่านการอบรมจากวิทยาลัยอาชีวศึกษา ผู้ร่วมเรียนรู้มีทักษะในการตัดเย็บชุดนักเรียน โดยได้นำมาฝากขายที่ร้านสหกรณ์ของโรงเรียน รายได้ทั้งหมดจากการขายเป็นของผู้ร่วมเรียนรู้ ปัจจุบันรับงานตัดเย็บชุดสตรีมุสลิมจากในชุมชนด้วย 4. ช่างเชื่อม มีวิทยากรจากวิทยาลัยการอาชีพมาช่วยฝึกฝีมือ โดยระหว่างฝึกผู้ร่วมเรียนรู้มีงานซ่อมรั้วซ่อมเก้าอี้ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับช่างเชื่อมในโรงเรียน ซึ่งทางมูลนิธิฯ เป็นผู้จ่ายค่าตอบแทนในการซ่อม 5. การตลาดและสื่อออนไลน์ หลังจากได้รับการฝึกทักษะด้านการทำสื่อออนไลน์ การทำคอนเทนต์ การออกแบบสื่อดิจิทัลจากพัฒนาชุมชนและผู้ประกอบการโอท็อป พบว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ประสบความสำเร็จจากการขายออนไลน์ มีร้านขายเสื้อผ้าบนโซเชียลเน็ตเวิร์กถึง 5 ร้าน นอกจากการถ่ายทอดความรู้ทักษะอาชีพแล้ว วิทยากรยังสอดแทรกเรื่องจรรยาบรรณการประกอบอาชีพของแต่ละสาขาเข้าไปด้วย

“สำหรับรายได้ทั้งหมดจาก 5 อาชีพ จะเป็นของผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมด โดยให้เป็นรายได้หมุนเวียนในกลุ่ม มีครูพี่เลี้ยงประจำกลุ่มคอยให้คำปรึกษาและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบอาชีพก็จัดเก็บไว้ที่โรงเรียน” นายสุกรี เล่าถึงวิธีการจัดแบ่งรายได้ให้ผู้ร่วมเรียนรู้

มีวิชาชีพติดตัว ไม่ต้องกลัวตกงาน

นายอับลุฮากิม เจ๊ะหะ อายุ 18 ปี และนางสาวซอฟิยะห์ แยนอายุ 18 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เล่าเหตุผลที่เข้าร่วมโครงการฯ ว่า เนื่องจากที่บ้านเปิดร้านขายของชำและอยากจะทำอาชีพด้วยการขายของออนไลน์ให้ดีขึ้น จากการฝึกอบรมทำให้ได้เรียนรู้เทคนิคง่าย ๆ ในการขายออนไลน์ นั่นคือ ‘ค้าขายจริงใจ ตอบไว ตอบตรง’

“เราได้รู้เรียนตั้งแต่การเปิดร้านในเพจเฟซบุ๊ก อินสตาแกรม พร้อมทั้งการออกแบบหน้าร้านและออกแบบโปสเตอร์ที่น่าสนใจ การถ่ายรูป การโพสต์ขายของ โดยมีเคล็ดลับคือ ต้องลงเป็นเวลา เพื่อให้ลูกค้าติดตาม ส่วนเทคนิคการขายก่อนที่จะลงสินค้าควรมีการโปรโมตล่วงหน้า เพื่อให้ลูกค้าติดตามสิ่งเหล่านี้ถือเป็นความรู้ใหม่ที่ทำให้การขายออนไลน์เป็นเรื่องง่ายขึ้น”

เช่นเดียวกับนายอาร์ฟีน สะแอ อายุ 18 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เลือกอาชีพช่างตัดผม โดยสะท้อนถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ว่า โครงการฯ นี้ทำให้เขา ‘ค้นพบความถนัดและความชื่นชอบในอาชีพช่างตัดผม’ จากที่เมื่อก่อนยังไม่รู้ว่าถ้าเรียนจบออกไปแล้วจะทำอาชีพอะไร หรือชื่นชอบอะไรเป็นพิเศษ

“ผมเคยตัดผมให้พ่อมาก่อนจึงพอมิทักษะอยู่บ้าง แต่ยังไม่ดีนัก การอบรมในโครงการฯ นี้มีวิทยากรสอนตั้งแต่การตัดผมทรงพื้นฐาน การซ่อมปัตตาเลี่ยน การดูแลอุปกรณ์ การบริการลูกค้า และเมื่อฝึกจบรู้สึกมั่นใจในฝีมือตัวเองมากขึ้น ตอนนี้มีรายได้จากการตัดผมเข้ามาสม่ำเสมอ โดยใช้เวลาหลังเลิกเรียนของทุกวันรับงาน ลูกค้ามีทั้งเพื่อนในโรงเรียนและบุคคลภายนอกที่เข้ามาใช้บริการ”

นางสาวรอฮายา สาและ อายุ 17 ปี และ นางสาวอิลฮัม ดอคอ อายุ 18 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เลือกฝึกอบรมอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า โดยให้เหตุผลว่า ‘อยากใส่เสื้อผ้าสวย ๆ ที่มาจากฝีมือตัวเอง’

“รู้สึกดีใจที่มีรายได้จากการทำงานและภูมิใจที่ได้ใส่เสื้อผ้าจากฝีมือตัวเอง ตอนนี้สามารถตัดเย็บเสื้อ กระโปรง หน้ากากผ้า และผ้าคลุมจำหน่ายที่สหกรณ์โรงเรียน โดยทางกลุ่มฯ ได้ตัดชุดนักเรียนส่งขายในราคาชุดละ 200 บาท นอกจากนี้ ทางกลุ่มฯ ยังรับซ่อมแซมชุดนักเรียนอีกด้วย รายได้ทั้งหมดที่ได้รับนำเข้ากองกลางร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือนำมาแบ่งกันภายในกลุ่มฯ”

จากกระบวนการทำงานที่ผ่านมา นายสุกรี สะท้อนว่า แม้ว่ารูปธรรมเรื่องราวได้จะยังมีไม่มากนัก แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนและรู้สึกภูมิใจคือ นักเรียนมองเห็นโอกาสและช่องทางในการประกอบอาชีพ พวกเขาได้เรียนรู้ทักษะเบื้องต้นในการทำงานเพื่อนำไปสู่การต่อยอดในวิชาชีพที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ รวมถึงบางคนได้ค้นพบความถนัดและศักยภาพของตัวเอง

สำหรับอีก 5 สาขาอาชีพที่ยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แต่ในอนาคตมูลนิธิฯ จะต่อยอดการฝึกอาชีพให้ครบทั้ง 10 สาขา ตามเป้าหมายที่วางไว้ และอาจจะเปิดสาขาอื่นเพิ่มเติม รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมเรียนรู้รุ่นแรกก้าวขึ้นมาเป็นผู้ช่วยวิทยากร ฝึกอบรมรุ่นน้องในโรงเรียน เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและมีอาชีพที่ยั่งยืนนำไปสู่ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจในชุมชน

โครงการพัฒนาศูนย์ฝึกทักษะอาชีพเพื่อเด็กกำพร้าและผู้ด้อยโอกาส

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายสุกรี อัสซอลิฮีย์

โทรศัพท์: 089-879-1592

สร้าง 'อาชีพจากฐานชุมชน' ลดการทำเกษตรเชิงเดี่ยว

สมาคมรักษ์ป่าต้นน้ำ จังหวัดเลย

“ไม่ให้ปลูกข้าวโพด แล้วจะทำอะไรกิน” เสียงครวญจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดมาทั้งชีวิต ในวันที่สังคมตีตราว่า ข้าวโพดคือต้นเหตุแห่งปัญหาการบุกรุกผืนป่าและหมอกควัน เป็นคำถามที่สะท้อนถึงความสิ้นหวังและไร้หนทางในการทำมาหากิน ที่กลายเป็นโจทย์ท้าทายของ**สมาคมรักษ์ป่าต้นน้ำ** ในการริเริ่มโครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อสร้างทางเลือกและต่อยอดทางการเรียนรู้ให้กับแรงงานนอกระบบตำบลอู่ม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

“หนทางที่ไร้ทางออกของชาวบ้าน ประกอบกับคำว่า **‘ทุนสร้างโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน’** ของ กสศ. คือสิ่งที่โดนใจ ผมมองว่า **‘โอกาส’** เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนลืมตาอ้าปากได้ คนในตำบลอู่มทำอะไรข้าวโพดมาตั้งแต่ปี 2518 สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เขาไม่มีอาชีพอื่น ไม่มีความรู้ อีกทั้งสภาพแวดล้อมเป็นพื้นที่ลาดชัน ขาดแคลนแหล่งน้ำ จึงยากที่จะปลูกพืชชนิดอื่น แม้ 2-3 ปีที่ผ่านมาจะเริ่มมีอาชีพใหม่คือ ขายลอตเตอรี่ แต่พอเจอสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก็ต้องหยุดไป สมาคมรักษ์ป่าต้นน้ำมีภารกิจด้านอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร รวมถึงช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ การทำโครงการฯ นี้จะช่วยสร้างอาชีพทางเลือกที่เป็นทางออกให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ได้”

นายดำรงศักดิ์ มะโนแก้ว ผู้รับผิดชอบโครงการฯ บอกที่มาที่ไปของโครงการฯ

“หนทางที่ไร้ทางออกของชาวบ้าน ประกอบกับคำว่า ‘ทุนสร้างโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน’ ของ กสศ. คือสิ่งที่โดนใจ ผมมองว่า ‘โอกาส’ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนลืมตาอ้าปากได้”

สร้าง ‘4 อาชีพทางเลือก’ จากฐานทุนชุมชน

เมื่อโจทย์คือ **‘การพัฒนาทักษะอาชีพจากฐานทุนชุมชน’** แล้ว **‘อาชีพ’** นั้นคืออะไร?

ทีมงานจึง **สำรวจความต้องการ**ของผู้ร่วมเรียนรู้ โดยใช้แบบสอบถามลงพื้นที่สำรวจความต้องการของคนในพื้นที่กว่า 100 คน ใช้เวลา 2 เดือน จากนั้นนำแบบสอบถามมาคัดเลือกและวิเคราะห์ ตัดอาชีพที่ไม่เกิดความคุ้มค่าออกไป เช่น มีผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไปอยากเรียนรู้เรื่องการตีเหล็ก เมื่อมองเรื่องอายุคงเป็นไปได้ยาก หากจ้างวิทยากรมาสอนก็ไม่คุ้มค่า เป็นต้น

จากการคัดกรองและวิเคราะห์ร่วมกันของทีมงาน ทำให้ได้อาชีพทางเลือกที่เหมาะสม 4 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ **ช่างเสริมสวย นวดแผนไทย เพาะเห็ดนางฟ้า และช่างยนต์** ซึ่งทุกอาชีพมาจากความต้องการเพื่อพัฒนาตนเองของผู้ร่วมเรียนรู้แล้ว ยังเป็น**อาชีพที่สอดคล้องกับฐานการใช้ชีวิต**ของคนในชุมชน

“ถ้าวิเคราะห์จากฐานอาชีพจะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับวิถีชุมชน เช่น อาชีพนวดแผนไทย คนทำสวน ทำไร่ ก็ต้องมีอาการปวดเมื่อย ทำไม่ต้องช่างเสริมสวย เพราะคนในชุมชน เด็กนักเรียนก็ต้องทำผม ตัดผม เพาะเห็ดนางฟ้าก็ขายได้และเป็นแหล่งโปรตีนสำคัญของคนในชุมชน ส่วนช่างยนต์ชาวบ้านทำเกษตรกรรมก็ต้องมีเครื่องยนต์ที่ชำรุดเสียหาย” นายดำรงศักดิ์ อธิบาย

สำหรับผู้ร่วมเรียนรู้มีจำนวน 87 คน แบ่งเป็นผู้หญิง 64 คน และผู้ชาย 23 คน ในจำนวนนี้มีผู้สูงอายุ 5 คน หากแบ่งตามความต้องการและความเป็นไปได้ในการประกอบวิชาชีพได้ ดังนี้ ช่างเสริมสวย 34 คน นวดแผนไทย 15 คน เพาะเห็ดนางฟ้า 16 คน และช่างยนต์ 22 คน จากนั้นมีการประชุมร่วมกันระหว่างทีมงานและภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ป่าต้นน้ำ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีอนามัย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนผู้ร่วมเรียนรู้เข้ามาเป็นกรรมการเพื่อร่วมวางแผน และหาแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

ไม่เพียงเฉพาะทีมงานและภาคีเครือข่ายที่ต้องมองเห็นจุดหมายปลายทางร่วมกัน ทีมงานยังจัดประชุมชี้แจงแก่ผู้ร่วมเรียนรู้เพื่อ **‘สร้างเป้าหมายร่วมกัน’** รวมไปถึงการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ออกเลือกวิทยากร ที่เปิดกว้างให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีส่วนร่วมในการเลือกและเสนอความคิดเห็น

“เราชวนทุกคนมาสร้างหลักสูตรร่วมกัน เช่น กลุ่มช่างเสริมสวยอยากเรียนรู้เรื่องอะไรก็เสนอมาได้ เช่น ตัด ไดร้ ยัดผม ทำสี แล้วก็กำหนดว่าแต่ละทักษะใช้เวลากี่ชั่วโมงภายใต้กรอบ 30 ชั่วโมง แม้กระทั่งวิทยากรชุมชนก็กำหนดเอง”

Learning by doing

การอบรมทักษะทั้ง 4 กลุ่มอาชีพ โครงการฯ มุ่งเน้นการเรียนรู้แบบ **‘Learning by doing หรือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ’** จากวิทยากรผู้มีประสบการณ์ตรง หรือเป็นผู้ประกอบการจริง ๆ

นายดำรงศักดิ์ เล่าว่า หลักสูตรช่างเสริมสวยมีวิทยากรที่เป็นช่างทำผมที่มีประสบการณ์ตรง สิ่งที่เขาสอนไม่ใช่แค่เทคนิคการทำผม แต่ยังเป็นต้นแบบที่สร้างแรงบันดาลใจด้วย เขาจะเล่าว่า ถ้าเขายังอยู่แบบเดิมก็

คงใส่ผ้าชิ้นแบกข้าวโพดอยู่กลางไร่ ชีวิตคนเราเลือกเกิดไม่ได้ แต่เลือกอนาคตได้ ส่วนกลุ่มนวดแผนไทย วิทยากรมาจากสมาคมแพทย์แผนไทย สอนนวด 60 ชั่วโมง แม้จะไม่ได้ไปรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข เพราะต้องเรียน 372 ชั่วโมง แต่ก็ได้ทักษะพื้นฐานการนวดรักษาอาการได้ สำหรับหลักสูตรช่างยนต์ ได้วิทยากรซึ่งเป็นผู้ประกอบการจากอำเภอภูกระดึง เป็นการเรียนรู้เรื่องการซ่อมเครื่องยนต์ทางการเกษตรขนาดเล็ก สอนตั้งแต่การวิเคราะห์เครื่องยนต์ไปจนถึงการซ่อม ขณะที่การเพาะเห็ดนางฟ้ามีวิทยากรจากฟาร์มเห็ดอำเภอด่านซ้ายมาช่วยถ่ายทอดความรู้ หลักสูตร 30 ชั่วโมง สอนทั้งการทำก้อนเชื้อ วิธีการเพาะ และการขาย

นอกจากทักษะความรู้ในแต่ละอาชีพแล้ว ทีมงานยังนำเรื่อง **‘แผนที่ชีวิต’** มาใช้เป็นเครื่องมือนำพาผู้ร่วมเรียนรู้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมถึงให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง **‘จรรยาบรรณ’** ในการทำงานไปพร้อมกัน

“การสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญ เรานำความรู้ที่ได้จากทีมหนุนเสริมทางวิชาการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่องแผนที่ชีวิตมาใช้ เพราะคิดว่าคนเราจะประสบความสำเร็จได้ต้องรู้จักวางแผนชีวิต เราให้ทำเป็นการบ้าน เพราะผู้ร่วมเรียนรู้มีจุดอ่อนเรื่องการเขียนอ่าน ถ้าทำที่บ้านจะมีลูกหลานคอยช่วย เช่น ให้คำถามไปว่าความภาคภูมิใจที่สุดในชีวิตคืออะไร บางคนก็นึกถึงเรื่องครอบครัว บางคนนึกถึงการอบรม เช่น ผู้ร่วมเรียนรู้กลุ่มนวดเขียนว่า ตอนมาอบรมแรก ๆ ยายบ่นว่ามาทำไมไม่ได้ทำงาน พอเรียนได้ 3 วัน กลับไปนวดให้ยาย อาการดีขึ้น ยายบอกว่า ดีที่นำความรู้มาใช้ประโยชน์ได้”

นายดำรงศักดิ์ บอกต่อว่า หลังเรียนรู้จบทุกครั้งยังมีการ **‘สรุปบทเรียน’** โดยให้ผู้ร่วมเรียนรู้บอกเล่าความรู้ที่ได้คนละ 1 ข้อ คนที่ไม่เคยพูดก็กล้าสื่อสารมากขึ้น ทำให้กล้าแสดงออก ที่สำคัญเราเน้นเรื่องจรรยาบรรณ เมื่อได้ความรู้ไปแล้วต้องใช้โดยไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องซื่อสัตย์ต่อลูกค้า เช่น ช่างยนต์เปลี่ยนอะไหล่ตัวละ 10 บาท แต่บอกว่าตัวละ 100 บาทแบบนี้ไม่ได้

สร้าง ‘ผู้ประกอบการหน้าใหม่’ ลดรายจ่ายครัวเรือน

จากการอบรมทักษะทั้ง 4 กลุ่มอาชีพอย่างเข้มข้นตลอดโครงการฯ ส่งผลให้เกิดผู้ประกอบการหน้าใหม่หลากหลายอาชีพในชุมชน อาทิ ร้านเสริมสวยที่เปิดให้บริการแล้วถึง 5 แห่ง กลุ่มนวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ ตำบลอูบม 1 กลุ่ม ร้านซ่อมเครื่องยนต์ 1 แห่ง และร้านซ่อมมอเตอร์ไซค์ 1 แห่ง ขณะที่กลุ่มเพาะเห็ดรวมตัวทำก้อนเห็ดขายได้แล้วกว่า 700 ก้อน ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้ที่เหลือนำความรู้ที่ได้ไปใช้ลดรายจ่ายในครัวเรือน

นางภาวิณี โสประดิษฐ์ อาชีพรับจ้าง ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า ตอนนี้ลงทุนเปิดร้านเสริมสวยที่บ้านได้ 1 เดือน โดยทำงานประจำไปด้วย ส่วนร้านเสริมสวยจะทำหลังเลิกงานหรือวันหยุด ลูกค้าส่วนใหญ่มีทั้งนักเรียน แม่บ้าน สัปดาห์หนึ่งมีลูกค้าประมาณ 10 คน ถ้าสระได้คิดราคา 50 บาท ตัดผม 100-150 บาท ทำให้มีรายได้เพิ่มต่อเดือนประมาณ 2,000-3,000 บาท ตอนนี้คนในชุมชนก็แวะเวียนมาทำเรื่อย ๆ บางทีมาพร้อมกันทำไม่ทัน เขาก็จะโทรมาจองคิวไว้ วันโกนวันพระเดิมทีคนในชุมชนต้องออกไปทำผมนอกหมู่บ้าน ตอนนี้ก็มาทำที่ร้านเราแทน คนในชุมชนก็ประหยัดเงินได้มาก เพราะไม่ต้องเดินทางไปที่อื่น

นางอนันต์ คำนันทน์ อายุ 50 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้กลุ่มนวดแผนไทยเพื่อสุขภาพตำบลอูบม เล่าว่า เดิมทำไร่ข้าวโพด ตอนนี้อายุ 50 แล้ว ทำไม่ไหว จึงสนใจเข้าร่วมโครงการฯ เพราะอยากมีอาชีพติดตัว ตอนนี้ผู้อบรมทั้ง 15 คน รวมตัวกันเปิดกลุ่มนวดแผนไทย ใช้บ้านเราเป็นสถานที่นวด ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่ทำไร่แล้วปวดเมื่อย แต่ก่อนต้องจ้างรถไปโรงพยาบาล แต่กว่าจะได้คิวนวดก็นาน

“การจัดการกลุ่มนวดของเราจะใส่ชื่อลงตารางไว้ พอลูกค้ามาก็จะโทรศัพท์ถามตามคิว หมุนเวียนกันไป ลูกค้าส่วนใหญ่จะนัดเต็มเวลา 2 ชั่วโมงครึ่ง ถ้าผู้ใช้บริการมาจากหมู่บ้านอื่นคิดราคา 300 บาท แต่ถ้าอยู่หมู่บ้านเดียวกันคิดราคา 200 บาท ตอนนี้มีรายได้เพิ่มขึ้นเดือนละประมาณ 1,000 บาท ถ้ามีโอกาสก็อยากเรียนรู้เรื่องนวดเพิ่มเติม”

แน่นอนว่าการจะให้ชาวบ้านเปลี่ยนอาชีพเลิกปลูกข้าวโพดซึ่งเป็นวิถีหลักคงไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่ายในพริบตา ทว่าโครงการฯ นี้สร้างโอกาสให้คนในพื้นที่เห็นว่ายังมี ‘อาชีพทางเลือก’ ที่พวกเขาใช้สร้างรายได้ได้ นับเป็นความหวังให้แก่คนในพื้นที่ได้ไม่น้อย

ทีมงานมองว่า ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นของโครงการฯ นี้ ปัจจัยสำคัญคือ ‘ฐานคิด’ จาก ‘ฐานชุมชน’ ประกอบกับ ‘ความรู้’ ที่ส่งมอบจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่สร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนมากที่สุด

โครงการพัฒนากักขะอาชีพเพื่อสร้างทางเลือกและต่อยอดทางการเรียนรู้ให้กับแรงงานนอกระบบตำบลอูบม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นายดำรงศักดิ์ มະโนแก้ว
โทรศัพท์: 087-944-5010

อาชีพใหม่ ชีวิตใหม่... ของเด็กชายผู้ก้าวพลาด

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

“ออกจากนี้ไป ผมจะเริ่มต้มน้ปุกระเบื้องที่บ้านก่อน บอกพ่อกับแม่ไว้แล้ว พ่อกับแม่อนุญาต แล้วก็รับจ้างคนแถวบ้านปุกระเบื้องให้เขา” นายปลื้ม (นามสมมติ) หนึ่งในผู้ร่วมเรียนรู้ จากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวด้วยใบหน้ายิ้มแย้มปนด้วยความเขินอายเล็กน้อย

“เดือนมิถุนายน ก็ได้ออกไปแล้วครับ” นายปลื้มบอก

“ฝีมือปลื้มจัดว่าเป็นช่างได้แล้ว เหลือแค่ออกไปทำงานข้างนอกเท่านั้นเอง” นายธฤต ศรีโยธา ทีมงาน ยืนยันทักษะเชิงช่างของปลื้ม

‘ปลื้ม’ และเยาวชนอีกราว 50 คนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งใจฝึกทักษะการปุกระเบื้อง โดยมีวิทยากรที่เป็นช่างปุกระเบื้องมืออาชีพเป็นผู้สอน ภายใต้โครงการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับเด็กและเยาวชน ทีมงานเริ่มต้นด้วยการสำรวจความต้องการด้านอาชีพของเยาวชน จากนั้นประสานวิทยากรมาร่วมออกแบบหลักสูตร กระทั่งได้หลักสูตรทักษะการปุกระเบื้อง 60 ชั่วโมง โดย 6 ชั่วโมงแรกเป็นการเรียนรู้ภาคทฤษฎี เช่น ชนิดกระเบื้องปูพื้น การผสมปูน การใช้เครื่องมือ และอีก 54 ชั่วโมงเป็นการฝึกปฏิบัติ

การฝึกภาคปฏิบัติเริ่มต้นด้วยการคิดคำนวณพื้นที่ การวางแผน การตัดกระเบื้อง การเข้ามุม การผสมปูน การยาแนว ฯลฯ เป็น 60 ชั่วโมงของความมุ่งมั่น ตั้งใจ ทำให้เด็กเยาวชนที่นี่เกินครึ่งเห็นโอกาสในการประกอบอาชีพ บางคนคิดนำความรู้ไปต่อยอดกิจการของครอบครัว และอีกหลายคนค้นพบว่า ตัวเองถนัดเรียนรู้ทักษะอาชีพด้านช่างมากกว่าด้านวิชาการ

“วิชาการปุกระเบื้องเหมือนเป็นทางเลือกอาชีพ ถ้าเราออกไปจะเป็นทางเลือกให้กับชีวิตเราได้” นายตรีม (นามสมมติ) เยาวชนอายุ 17 ปี หนึ่งในเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมอีกคน บอกถึงแนวทางในอนาคต

“กว่า 60 ชั่วโมงของความมุ่งมั่น ตั้งใจ ทำให้เด็กเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เห็นโอกาสทางอาชีพ บางคนคิดนำความรู้ไปต่อยอดกิจการของครอบครัว อีกหลายคนค้นพบว่า ตัวเองถนัดเรียนรู้ทักษะอาชีพด้านช่างมากกว่าด้านวิชาการ”

รู้จักสถานพินิจฯ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

สถานพินิจฯ หรือ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นสถานที่บำบัด ฟื้นฟู รวมถึงการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้กับกลุ่มเยาวชนที่ ‘ก้าวพลาด’ ที่อยู่ในระหว่างการสอบสวนและพิจารณาคดี ที่ยังไม่ได้รับการตัดสินจากศาล และอยู่ระหว่างรอคำพิพากษา กลุ่มเยาวชนต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาล มาตรา 132 วรรค 2 ของ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว กล่าวคือ เด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจฯ ต้องได้รับการแก้ไข-บำบัด-ฟื้นฟู นอกจากนั้น ศาลยังระบุด้วยว่า ต้องได้รับการฝึกวิชาชีพอย่างน้อย 1-2 วิชาชีพ

อย่างไรก็ตาม กระบวนการฝึกอาชีพโดยปกติของสถานพินิจฯ ส่วนใหญ่เป็น ช่างตัดผม การทำเกษตร งานจักสาน ฯลฯ บางกรณีอาจมีกลุ่มอาชีพใหม่ ๆ เช่น ช่างเชื่อม หรือแม้แต่การเป็นบาร์ิสต้าชงกาแฟ

“ปกติเวลาอบรมก็มุ่งเข้าไปที่เรื่องของการพัฒนาทักษะอาชีพเลย ไม่มีกระบวนการทางความคิด และครูที่เลี้ยงก็ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากนัก เพราะกิจกรรมส่วนใหญ่มุ่งไปที่ตัวเด็ก” นายธฤต อธิบายกระบวนการทำงานในช่วงที่ผ่านมา

นายนราศักดิ์ สงศรีบุญสิทธิ์ ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระบุว่า ที่สนับสนุนโครงการฯ นี้ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากที่ผ่านมาบุคลากรภายในดำเนินงานกันเอง เมื่อมีองค์กรภายนอกเข้ามาหนุนเสริมน่าจะทำให้กระบวนการพัฒนาศักยภาพเยาวชนแตกต่างไปจากเดิม

“เห็นความแตกต่างชัดเจน ถ้าเรามองที่ตัวเด็ก เด็กก็ได้รับการพัฒนามากขึ้น ได้ทักษะด้านอาชีพ มีความตั้งใจมากขึ้น แทนที่แต่ละวันจะเจอแต่ครูที่อยู่ข้างใน หากมีวิทยากรภายนอกเข้ามาช่วยจะทำให้เด็กมีความเข้าใจ แฝมยังได้ประสบการณ์เพิ่มขึ้น”

เน้นปลอดภัย ได้ทักษะ ได้อาชีพ

ก่อนเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการฝึกทักษะ วิทยากรและครูพี่เลี้ยงเปิดโอกาสให้ห้อง ๆ ทำ ‘ข้อตกลงร่วมกัน’ ว่ามีอะไรบ้าง

“อยากให้เขาร่วมกันคิด อยากให้เขามีส่วนร่วม และได้เป็นเจ้าของหลักสูตรร่วมกัน ถ้าเราไปบอกหรือออกคำสั่ง มันเหมือนเราไปจำกัดเรื่องสิทธิของเขามากเกินไป แต่ถ้าพวกเขาได้มีโอกาสคิดร่วมกัน เขาจะรู้สึกว่าเขาทำได้” นายธฤต อธิบาย

และจากการเปิดโอกาสให้ห้อง ๆ ได้มีโอกาสคิด สุดท้ายได้ข้อสรุปดังนี้ 1. **การตรงต่อเวลา** เนื่องจากวิทยากรจะเดินทางมาถึงสถานพินิจฯ ในเวลา 9.00 น. ห้อง ๆ ต้องเตรียมพร้อมก่อนเวลา 2. **การเชื่อฟังและรับฟัง** ในสิ่งที่วิทยากรแนะนำ 3. **รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย**

ระหว่างการทำกิจกรรม 4. **มารยาทความเหมาะสม** คือ ไม่เล่นระหว่างการทำกิจกรรม 5. **การอยู่ร่วมกัน** การให้เกียรติกันคือ ให้เกียรติทั้งวิทยากรและให้เกียรติเพื่อนที่อยู่ร่วมกันด้วย

“ผลลัพธ์อันดับแรก คือ พอเราให้เขาวางแผนเอง มันจะส่งผลมาถึงเรื่องการฝึกอบรมด้วย เช่น กรณีฝึกปลูกกระเบื้องในห้องน้ำ ช่วงแรกเราให้เด็กทั้งหมดเกือบ 20 คนเข้าไปพร้อมกัน จึงค่อนข้างแออัดเพราะคนเยอะไป บางคนไม่มีอะไรทำ น้อง ๆ ก็มาคุยกันและเสนอให้เพื่อนแบ่งเป็นชุดชุดละ 9 คน เพื่อที่ทุกคนจะได้ทำงานเหมือนกัน วิทยากรก็จะได้สอนสะดวกสำหรับผมมองว่า ประเด็นนี้เป็นเรื่องใหม่ เพราะปกติเด็กจะรอว่าครูจะสั่งให้ทำอะไร แต่เรื่องนี้เด็กเห็นปัญหาแล้วสะท้อนออกมา แล้วเราก็เห็นด้วย จึงแบ่งกลุ่มตามที่เราคิดเพื่อให้เขาเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่” นายธฤต เล่า

“เด็กบางคนไม่ชอบเรื่องเรียน แต่ชอบฝึกอาชีพ เพราะเด็กกลุ่มนี้คือเด็กที่หลุดจากระบบการเรียนไปแล้ว โครงการฯ นี้จึงช่วยชี้ช่องทางให้เด็กได้เห็นอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น บางอาชีพที่เขาถนัดเขาอาจจะรู้แล้ว แต่เขายังไม่รู้ว่าจะทำได้แค่ทำเป็นอย่างเดียว แต่สามารถเป็นนายช่างเป็นผู้ประกอบการได้ เมื่อออกไปจากที่นี่แล้วสามารถช่วยพ่อแม่ได้ ทำให้เขาเห็นรายละเอียดในการดำเนินชีวิตมากขึ้น”

นายธฤต บอกว่า ผลที่เกิดกับตัวเด็กและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวครู หลายอย่างเกิดจากการหนุนเสริมเทคนิคจากทีมหนุนเสริมทางวิชาการ ซึ่งก่อนเริ่มต้นการทำงาน ทีมหนุนเสริมทางวิชาการจะพัฒนาทักษะให้เราก่อนจะมุ่งไปที่ตัวเด็ก ซึ่งแตกต่างจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เคยทำงานร่วมกัน ที่โดยมากมักมุ่งเป้าไปที่ตัวเด็กโดยไม่มีการพัฒนาศักยภาพผู้ทำโครงการฯ

“ในส่วนนี้ดีสำหรับคนทำงานที่มีทีมหนุนเสริมทางวิชาการคอยสนับสนุน เวลามีปัญหาอะไรก็สามารถโทรศัพท์สอบถามได้ ทีมหนุนเสริมทางวิชาการจะคอยดูแลช่วยเหลือตลอด เขาไม่ได้ทิ้งเรา และเขาก็จะช่วยมองในมุมที่เราขาดหรือมองข้ามไป”

อาชีพใหม่ ชีวิตใหม่ ของเด็กชายผู้ก้าวพลาด

“เวลาปุกระเบื่องต้องมีสมาธิ ไม่ใจลอย เพราะถ้างานไม่เนี้ยบก็ต้องรี้อ ต้องแก้ ตอนนี้อาจจะให้มันเป็นช่วงรับเหมาจริง ๆ ยังเป็นไม่ได้ เพราะบางเรื่องยังไม่ชำนาญ เช่น บางพื้นที่เราหาระดับไม่ได้ บางครั้งก็ไม่รอบคอบ แต่ถ้าขึ้นแนวให้ผมก่อนผมสามารถปุต่อได้ **สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากการปุกระเบื่อง คือ การรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน** บางครั้งเราคิดว่าดีแล้ว แต่พอเพื่อนเสนอมาว่าแบบนี้ดีกว่า ซึ่งก็มีเถียงกันบ้าง แต่ผลสุดท้ายเราก็ตกลงกันได้” นายปลื้ม สะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

“ผมคิดว่าถ้าออกไป ผมอยากเรียนต่อ กศน. ให้จบ ม.3 แล้วใช้วุฒิ ม.3 ไปสมัครเรียนต่อที่วิทยาลัยเทคนิคหรือวิทยาลัยการอาชีพ จะตั้งใจเรียนให้จบ” นี่คือ ‘แผนชีวิต’ ที่นายปลื้มออกแบบไว้ แต่เขาก็กังมีแผน 2 ซึ่งหากเรียนจบ ม.3 แล้วไม่ได้เรียนต่อ เขาอาจยึดอาชีพก่อสร้าง โดยเฉพาะการปุกระเบื่องที่ได้เรียนรู้มา

“เท่าที่เรียนมา ผมถนัดงานนี้มากที่สุด ชอบเพราะไม่ต้องตากแดด ได้เงินดี หากมีผู้ช่วยสัก 2 คน ก็รับงานได้แล้ว ถ้ากลับบ้านไปผมก็จะกลับไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ เริ่มต้นนับหนึ่งใหม่หมดเลย จะพยายามทำให้ดีกว่าเดิม ไม่อยากกลับไปเป็นเหมือนเดิม” นายปลื้ม ย้ำถึงเส้นทางในอนาคต

สำหรับ นายตรีม บอกว่า ที่บ้านทำรับเหมาก่อสร้าง และตอนเด็ก ๆ ก็เคยไปช่วยพ่อทำงานหลายครั้งในช่วงปิดเทอม เหตุผลที่สนใจเข้าอบรมการปุกระเบื่อง เพราะคิดว่าวิชาปุกระเบื่องน่าจะเป็นทางเลือกอีกอาชีพหนึ่ง หากออกไปจากที่นี่

“อย่างน้อยเมื่อออกจากที่นี่ไปเราจะได้มีความรู้ไว้เลี้ยงดูตัวเอง และเลิกยุ่งกับยาเสพติด เช็ดแล้วจริง ๆ เพราะคนที่เสียใจก็คือพ่อแม่ และตัวเราเอง”

การเริ่มต้นแก้ปัญหาจากความต้องการของเด็ก ๆ เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการหยิบยื่นอนาคตให้พวกเขาได้เรียนรู้ที่จะ ‘ออกแบบชีวิตของตัวเอง’ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเยาวชนที่ได้ผ่านการฝึกฝนทักษะอาชีพเหล่านี้จะสามารถออกไปสู่สังคม และประกอบอาชีพอิสระที่สามารถยืนได้ด้วยตัวเอง โดยไม่แยงกรายเข้าไปยังสถานพินิจฯ อีก

โครงการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับเด็กและเยาวชน

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางรัตนา ล้วนมณี

โทรศัพท์: 081-909-0828

สำนักพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

เลขที่ 388 อาคารเอส. พี. ชั้น 13 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

 0-2079-5475 กด 3

 065 9691364

 Community@EEF.co.th

  ทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

Facebook

แผนที่การทำงาน